E.XV
18/h

ex libris josephi hautreux doct. med. 1777

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30529050_0005

ANTONII DE HAEN,

RATIO MEDENDI.

TOMUS QUINTUS,

PARTES IX. ET X. COMPLECTENS.

51555

ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII ET ARCHIATRI

S. C. R. A. MAJESTATIS,

NEC NON MEDICINÆ PRACTICÆ

IN UNIVERSITATE VINDOBONENSI

PROFESSORIS PRIMARII,

RATIO MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO.

TOMUS QUINTUS,

PARTES IX. ET X. COMPLECTENS.

PARISIIS,

Apud P. F. DIDOT, Juniorem, Bibliopolam, ad Ripam Auguſtinorum, propè Pontem Sancti Michaëlis, ſub Signo Sancti Auguſtini.

M. DCC. LXXV.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ANTONII DE HAEN

RATIO MEDENDI

PARS NONA.

CAPUT I.

SISTENS ANATOMICAS ALIQUOT SECTIONES, UNA CUM BREVI PRÆGRESSI MORBI HISTORIA.

§. I. *Pleuro-peripneumonia, in qua dolor die 5. evanuit, pulſus autem ſemper, & cum dolore, & ſine eo, aut fortis, aut durus, aut ſubdurus, percipiebatur; in qua ſanguis quò crebriùs miſſus, eò magis phlogiſticus fuit; & in qua multa ſigna bona multis perpetuò malis commiſta erant. Mors die ſeptimâ. Anatome eum in finem deſcripta ut haud ea modo, quæ ad hunc morbum pertinent, ſed & multa aliâ innoteſcant, quæ in decurſu hujuſce operis*

uſui venient : quod idem de reliquis anatomicis ſectionibus monitum eſto. §. II. *Pleuro-peripneumonia ad* 11. *diem lethalis, cum pulſu ferè ſemper duro, & intercurrente aſphyxiâ, dolore pridiè mortis evanido. Anatome.* §. III. *Pleuro peripneumonia ad diem* 7. *lethalis ſine pulſu duro, nec molli tamen. Anatome.* §. IV. *Gaſtritis ſine vomitu lethifera, in cachectica femina, cùm maximè fallentibus ſanguinis miſſi phænomenis; in qua etiam id ſingulare, quod conſueto ſuo per omnem vitam modo, animo linqueretur, in prima & altera, quam ipſi inſtituimus, miſſione ſanguinis; in tertia verò, ac quarta, minimè. Anatome.* §. V. *Renalis morbus chronicus cui deinde pleuritis, ac paraphrenitis, acutiſſimæ junctæ, cum miranda cadaveris ſectione.* §. VI. *Labes vi externâ contracta, quæ demùm poſt ſexennium hydropem pectoris mentita, mortem intulit miris ſymptomatibus. Anatome.* §. VII. *Mors à phthiſi pulmonari, cum ſuſpicione aneuryſmatis in ventre latentis. Anatome.* §. VIII. *Ignotus morbus ſectione cadaveris cognitus.* §. IX. *Mors ab ulceribus cruris, ſpurium demùm aneuryſma generantibus.*

§ I. De noſologia & diagnoſi, nonnulla prolaturus, præmittam plura, quæ poſt datos primùm morbos, à morte deteximus.

Juvencula 17. annorum, (à triennio primùm menſes irregulares, quin & ſemel anni ceſſantes ſpatium, à ſeſqui-anno verò iterùm ſat, ut ait, copioſos, & nuper adhuc mox ante hunc ultimum morbum ſuum, habens;) febre acutâ cum miliaribus anni adhinc elapſo ſpatio laboraverat; exindè verò ſana vixerat; exceptâ, qua non laborioſâ quidem, nec valdè ſiccâ, frequenti tamen admodum vexabatur, tuſſi. Lotrix erat.

Martii 10. pleuro-peripneumonia eam invaſit, cui in principio dolor pectoris univerſi, dein lateris ſiniſtri inferioris, & die quarto ejuſdem lateris ſuperioris, perpetuus eò uſque comes, quinto demùm die ità evanuit, ut nullus poſtmodùm, niſi à validiore nonnunquàm tuſſi, perciperetur. Pulſus ipſi paſſim celer, fortis, nonnunquàm ſive durus, ſive ſubdurus, nunquàm verò cum celeritate mollis, niſi prope mortem fuit. Sexies ipſi vena ſecta eſt, ſic ut libræ medicæ

quinque ipſi detractæ ſint; ſanguinis craſſamenti, cruſtæque denſitate eò quidem auctiore, quò crebriùs educeretur. Urinas vel crudas minxit, vel coctas, nonnullas etiam hypoſtaticas. Emiſit nunc crudam alvum, nunc, idque ſæpiùs, coctam ac flavam; ſub finem autem fuſcam, valdèque fœtentem. Reddidit pauca, vix cocta unquàm, ſputa. Bonas partim, partim malas tranſegit noctes. Tranſpiratio inconſtans; quemadmodum ne unicum quidem ſignum bonum, ſeu vitales actiones, ſeu naturales, animalesve ſpectares, toto morbi decurſu apparuit, quod malis admodùm ſignis non interturbaretur. Periit die 7. morbi finiente.

Horâ à morte 27mâ elapsâ, cadaver aperuimus. Quod externo in corporis habitu notaremus, nihil fuit. Toroſæ mammæ. Gracile potiùs & depreſſius, quàm tumidum erat abdomen, nec vel ad epigaſtrium ullo modo tumefactum.

Bonum omentum ac pingue, obvelans cuncta viſcera ad amuſſim, ad imam uſque pelvim, & ad integra latera.

Hepar lobo majori ſuo explebat

totum dextrum latus, ſic, ut ſuperiore ſui parte altitudinem quartæ, numero à ſuperioribus ducto, coſtæ æquaret; inferiore autem trium latitudine pollicum infra coſtarum infirmarum cartilagines deſcenderet; in medio verò epigaſtrio in latus ſiniſtrum nonnihil protenderetur. Lobus minor, ingenſque ille, ſuperiorem ventriculi partem tranſcendens; attigit arcum ſiniſtrarum coſtarum; indéque retroflexus ventriculum à latere, ac non nihil à dorſo, amplectebatur.

Lobus major, qua parte ad minorem vergit, pugni magnitudinis hydatidem geſſit; quæ, eò quod in excavato ad id hepate hæreret, ſuâ ipſius mole ſive in vita, ſive in cadavere, neutiquàm eminuit.

Veſicula fellis bilem paucam habuit, eamque haud ſpiſſam valdè, aut valdè aurantiam.

Splen pedem hominis adulti longitudine ac latitudine referens, ad ſeſqui-pollicem latum infrà imam coſtarum marginem eminuit.

Ventriculus parte ſuperiore deliteſcens ſub hepatis minore lobo, demùm conſpicuus infrà ejuſdem oras apparuit; ampluſque deindè tam in

dextrâ, quàm ſiniſtrâ, demùm leviter obliquus, pylorum formabat ad umbilicum, dextrorſùm.

Inteſtinum colon naturali modo habuit, niſi quod grandior ſplen flexum in eo extraordinarium faceret. Inteſtinum ileum in pelvi hinc indè aut rubrum valdè, aut purpureum. Ceterùm inteſtina omnia naturaliter diſtenta erant. Boni renes, ureteres, veſica ferè vacua. Uterus inſtar parvæ, ejuſdemque complanatæ, caſtaneæ.

In thorace cor haud parvum, juſto carnoſius; maximè lævum. In utroque cavo polypoſi quid, quod in vaſa majora uſquè pergebat: auricula dextra indè omnium maximè diſtenta. Erat autem materies hæc craſſitudine, albedine, ſciſſilitate, ei ſimilis, quam in miſſo ſanguine cruſtam inflammatoriam appellamus. Nec ab ea differebat, qui in magno venarum pulmonalium confluxu aderat, venoſus polypus; nec ille, qui in aorta. Aorta verò deſcendens hîc rubrum ſanguinem, illìc pallidiorem habuit; fluidum hìc, illìc grumoſum. Bonæ valvulæ, & cætera omnia.

Pulmones accreti nullibi, ſiniſtri autem ſuperior lobus exhibuit ſuum

totum parenchyma durum ità, ut hepatis referret ſubſtantiam, ſic grave, ut in aquam injectum, mox ejuſdem peteret fundum. Ceterum, lobus inferior ac dexter pulmo totus, nec rubebant, nec tumebant.

Mox poſt trachææ dichotomiam, in principio ſiniſtri pulmonis, calculus friabilis, granorum quinque, apparuit; nec procul indè veluti corpus glanduloſum, quod perciſſum ſimilem calculum, ſed quintuplo minorem, gerebat.

§. II. Vidua ſexagenaria, quæ 30 abhinc annis ex gravi diuturnoque morbo, ſive arthritico, ſive rheumatico, caruerat catameniis; quæ anno abhinc elapſo ſyncope correpta, in platea jacuerat aliquantiſper; quæ menſis elapſo ſpatio de gradibus in faciem prona cadens, magnam paſſa hæmorrhagiam fuerat, obtuſiùſque indè capite dolebat & tuſſiebat; quæ tandem nunquàm doloribus aut colicis aut iliacis obnoxiam ſe fuiſſe teſtabatur; cujus cur meminerim cauſam anatome dabit: hæc, inquam, femina Martii 11. proximè elapſi, cepit pleuro-peripneumoniâ affligi, ac citrà auxiliatricem cujuſquam manum, in ſummâ omnium

rerum penuriâ, frigido in loco, in nonum uſquè diem jacuit.

Nono autem die, ex ſuburbio *Joſephino* in noſocomium *hiſpanicum* minùs ivit, quàm reptavit, integro indigens, quo illuc demùm perveniret, bihorio. Indè mox ſellâ portatili noſtrum eſt inducta noſocomium, inibique vix undecimo morbi inchoante diè expiravit.

Notabile in eâ nihil per hunc ſeſqui-alterum diem, niſi 1°. quod poſt venæ ſectionem, ac ſemi-veſicans emplaſtrum, dolor quidem lateris penitùs remitteret, cetera verò peripneumoniæ ſymptomata increſcerent. 2°. quod pulſus durus & cum dolore lateris, & poſt eumdem ceſſantem, perſeveraret; nec niſi paucis ante obitum horis in parvum, debilem, celerrimum, & inæqualem mutaretur: 3°. quod aſphyxiam ter, deficiente ſcilicet omninò pulſu, paſſa ſit.

Horis poſt mortem duabus & triginta prægreſſis, inſpeximus cadaver. Venter compreſſior potiùs, quàm elatus; colore hinc indè vireſcens.

Hepar magnum, latitudine integræ palmæ manûs infra coſtas propendens; in thorace autem ad altitudinem quartæ

quintæve, à ſuperioribus numerando, coſtæ aſſurgens, lobo ſiniſtro obvelabat ventriculum, lienemque attingebat.

Lienis nullus conſpectus; non eminebat enim infra coſtas, latitabat ſub ventriculo, ſub quo aſſurgens hepatis ſiniſtrum lobum tangebat. Sanus erat.

Ventriculus à ſuo propè diaphragma principio, ad pylorum uſque, nihil habuit ventriculi figuræ ſimile; ſeu canalis mirè tortuoſi, inteſtini inſtar, formati, tantummòdò, ſecundùm inania illa ſpatia, quæ ipſi conceſſerant ſplenis jecinoriſque crepidines.

Pylorus craſſus, durus, una in plaga cartilaginis inſtar elaſticus.

Omentum complicatum, & convolutum circa originem ſuam, haud ultra duos digitos latos longum; non ita tamen in ſuis concretum convolutionibus, quin explicari adhuc poſſet.

Inteſtinum colon aſſurgens ex ileo dextro, conſueto more ſub hepate flexum, in medio epigaſtrio deſcendebat, ac miro illi ventriculo, hìc deſcendenti, locum cedens, intra jejuni volvulos occultabat ſeſe, aſſur-

genſque indè, & juxta ventriculum decurrens, petebat ſplenem: indè verò deſcendens, in medio ſuo itinere, ſplenem inter ileumque, flexit ſe pedis longitudine versùs lineam albam; moxque recurrens ad illum, undè receſſerat, locum, deſcendit more conſueto criſtam ilii versùs, ab indè verò in pelvim; ubi rectum formaturùm, ſe priùs digiti longitudine ſiniſtroſum flexit, reflexumque iterùm in mediam pelvim, & iterùm indè digiti longitudine in læva, tandem ad mediam pelvim ſe contulit, rectum producturum; ſic, ut omnibus hiſce inſolitis volvulis unâ tertiâ parte ſolitam aliàs longitudinem ſuperaret. Deſiderabantur porrò coli in his aberrationibus cùm ligamenta, tùm cellulæ; ejuſque tenuitas tanta erat, ut pelluceret.

In inteſtini ilei latere interno, in libero abdomine, erant certo quodam in loco duæ ſibi proximæ appendiculæ, quavis contrectatione minimè diſparentes, flatibus turgidæ; quales in illa herniæ ſpecie cernimus, in qua, via intra ventrem per inteſtinum patula manente, ejuſdem inteſtini appendix intra peritonæi ſaccum in hernia eſt.

Elevando colon vidimus veſicam felleam bile plenam, colore aurantiam; ſic, ut lato in ambitu jecur, duodenum, &, quod duodeno inteſtino pro meſenterio eſt, omentum, colore profundè flavo tingerentur.

In thorace pulmonis dextri lobus ſuperior cum pleurâ leviter, ſiniſtri autem ſuperior lobus totus, & undique, membraneâ productione connatus fuit. Ambo verò pulmones hinc livido, illinc purpureo colore maculati toti, minimè autem compacti, aut indurati.

Cor dextrum tenue, ſiniſtrum valdè craſſum. Tricuſpidales valvulæ naturales, ut & tres ſemilunares ad cor dextrum; mitrales pariter; ſed ſemilunares aortæ omnes magnas habuere, lataſque, cartilagineas portiones. Aortæ tunicæ craſſiſſimi inſtar corii: arteriæ autem pulmonaris tunicæ venam potiùs, quàm arteriam, tenuitate referebant.

Polypus magnitudine caſtaneæ majoris in aure dextrâ, qui totus, unà cum longo venæ cavæ polypo albebat, ut materies ſolet, quæ cruſtam phlogiſticam format.

Coſtarum cartilagines duræ, jam

oſſeſcentes, potiſſimùm inferiores.

§. III. Ruſticus 48. ann. à 20 annis ſaniſſimus, jam autem ægritudine ſuæ uxoris, quinque fortè menſium tempore, multùm defatigatus, ejuſque demùm obitu inconſolabilis, cogebatur die 18 Martii trium horarum iter, gravi ſarcinâ oneratus, idque pedes, abſolvere; novoque pondere onuſtus redire. Ad noctem redux febre, tuſſi, ac pungente præcordiorum dolore affligi cepit. Die tamen ſequenti, minùs malè ſe habens, exivit; veſperè verò valdè ægrotavit. Martii 20. è pago ſuo *Viennam*, horæ itinere, pedes appulit, medelam in noſocomio *hiſpanico* petiturus. Indè ad nos ægris indigentes, mittebatur.

Inveni hominem haud modicè febricitantem, dedolatum, tuſſientem, laborioſè reſpirantem. Juſſi lectum mox peteret: at verò ille ejus mentis non eſſe ſeſe; ſed cùm biduo indigeret rebus ſuis cum uxoris conſanguineitate componendis, auxilium aliquod ſe velle; rebus compoſitis poſt biduum rediturum ſe, manſurumque. Hominem periculi convincere fruſtrà conatus, id demùm illi conſilii dedi, ut domum redux, mox ſibi venam tun-

di curaret, & magnâ miſturâ attenuante, refrigerante, atque expectorante, copiosè uteretur, pectorale autem decoctum continuò biberet.

Conſilium hoc ſecutus mitiùs ægrotavit: die autem Martii 23. totus dedolatus venit pedeſtri iterùm itinere ad me, per nives ac pluvias continuas & denſas, ſic ut præ laſſitudine, & aëris inclementiâ, quinque horarum tempore indiguiſſet, ut horulæ abſolveret iter; vini rubri ferè librâ in diverſorio donatus, & recreatus. Video hominem intrantem noſocomium ſummâ cum animi commiſeratione, ita defatigatum, ut ferè concideret humi, frigidum, ad induſium uſque madentem, aſperè tuſſientem, anxiè reſpirantem, in eo duntaxat mutatum à biduo, quod nec nunc, nec quoad vixerit, præcordiorum perceperit, aut conquereretur, dolorem. Dies erat morbi quintus, magnam partem jam tranſactus.

Omnis ſanguis venâ ter eductus, ſummoperè inflammatus fuit, & cum omnibus ſignis cruditatis in ſingulis functionibus, quarum ſemel iterùmque leves prodierant, ſed inconſtantes & breves coctiones, ad finem

ſeptimi ſui morbi diei expiravit. Nunquàm ipſi pulſum aut mollem, aut durum deprehendimus, ſed fortem ac celerem; paucis verò ante obitum horis debiliorem & omni modo variantem.

Cadaver inſpeximus 37. à morte horâ. Colon & ventriculus univerſum explebant epigaſtrium. Parvum jecur, & vix plus, quàm dextrum latus occupans, ita intra coſtas reconditum, ut, contrario priorum exemplo, nihil de eo potuiſſet in vitâ tangi. Nec putet quis vacuitate thoracis aperti jecur altiora petiviſſe: nam & in hoc, & in præcedente cadavere utroque, thorax non fuit, niſi poſt ventrem, apertus.

Ut de jecore dictum, ita & intra coſtas totus reconditus erat ſplen, ut ejus nihil potuerit in vitâ tactu deprehendi; is autem colore fuſco ruber, unà cum membranâ ſub digitis deliqueſcebat, rubræ pultis in modum.

Craſſa, profundèque flava bilis, viciniam totam aurigine inficiebat.

Colon tympaniticum totum, tres flexus ſupernumerarios habuit; ingentem primum, mox à conſueto ſub hepate flexu deſcendentem obliquè

verſùs umbilicum, indèque debitum in locum revolutum, indè ad lienem, ad quem ubi ſolito more ſe flexerat, mox verſùs renem lævum pergebat, redibat ad ſiniſtra, & incurvans ſe deſcendebat ad criſtam ilei, parvoque ibidem formato flexu, conſuetâ tandem viâ in rectum abibat. Erant autem hîc omnes illæ plicæ membraneis productionibus invicem nexæ, ut evolvi non poſſent.

Amplus ventriculus, ſiniſtrum latus explebat ſic, ut ſuprà lienem, cui incumbebat, arcum attingeret coſtarum; magnam quoque partem occupabat lateris in epigaſtrio dextri, antequàm abiret in pylorum.

A Colo & ventriculo propendens omentum, idque craſſum valdè ac pingue, ſic obvelabat inteſtina, ut quidem in dextro ileo palmæ longitudine deficeret, in medio autem ventre in imam pubem deſcenderet; & non modo in ſiniſtris omnia inteſtina perfectè tegeret, verùm etiam verſùs annulum abdominis craſſo, eoque duos pollices lato proceſſu, peritonæum inter & inteſtina, pergeret ad rectum uſquè.

Cor utroque in thalamo habuit ni-

grum, grumoſumque ſanguinem. In dextrâ auriculâ albus erat, firmuſque, ac coriaceus, polypus. Qui ex venâ jugulari eductus, ſecum ducebat ſpithamæ longitudinis polypum teretem, mediâ parte album, durum inſtar lardi, alterâ parte ex nigro atque coagulato cruore formatum; qualem & ex orificio arteriæ pulmonaris extraxi. Itidem ejuſmodi polypus duplex ex venarum pulmonalium ad cor origine extrahebatur, referens exactè figuram venarum pulmonarium, in complures ramos diviſarum. Demùm & ſimilis ex aortâ extractus eſt, qui ad ejus in iliacas diviſiones pertingebat. Sic autem ſe habebat ſingulus hic duplex polypus, ut uno in loco alteri à latere adjaceret cohæreretque alter, alio in loco albus polypus rubro incluſus eſſet.

Pulmones utroque in latere thoracis cum pleurâ, cum pericardio, cum diaphragmate, indiſſolubiliter ferè coaluerant. Erant nigro purpurei toti. Ex lobo ſuperiore ſiniſtro ichor effluxit ſectione quavis copioſus, non ex quadam veluti hydatide; ſed ex illius parenchymate. Lobus ſuperior dexter, duritate, craſſitudine, ac colore fuſcorubro, hepatis portionem referebat;

dura hæc pars aquæ in fundum ilicò deſcendit.

In latere dextro ad 3. 4. 5. 6. coſtarum arcum, numero à ſuperioribus ducto, florenum craſſa, ac cartilaginea, pleura fuit; in plagâ autem quadam digiti longi ac lati magnitudine jam oſſea, oſſeaſque ſpinas dimittens.

§. IV. Juvencula 22. annorum, nunquàm rectè valens, menſes irregulares olim, jam verò nullos à biennio habens, morbum acutum pectoris, decurſo abhinc biennii ſpatio, itidemque ante annum paſſa, ceterùm pertinaci tuſſi, & validæ cephalææ ſæpè obnoxia, tandem 30. Martii febre validâ incipit corripi, cum acri tuſſi, pectore compreſſo, reſpiratione difficili, artuum dedolatione, ac epigaſtrii dolore. Vomuit ſepties, totieſque alvum excrevit. Tertio die viribus confracta, in viâ, ex ſuburbio *Leopoldino*, ad noſocomium *hiſpanicum* conficiunda, trihorium impendere debuit. Sellâ portatili indè ilicò ad nos ducta eſt.

Pulſus ipſi durus ac celer. Oculi inordinatè movebantur, & pupilla integra ſub palpebrâ ſuperiore ſæpè abſcondebatur. Quater ipſi vena ſecta eſt.

In ſingulâ venæ ſectione, duæ ſanguinis unciæ probè fluxerunt, reliquæ 6. 7. 8. unciæ guttatim. In primâ venæ ſectione facies, oculique convellebantùr, tendines ſubſiliebant, & jacuit mediâ fermè horâ inſcia ſui, pulſu intereà perpetuo cùm conſtanti, tum forti. In alterâ venæ ſectione ægram ſubtractis pulvinaribus, horizontaliter reclinavimus, ſymptoma hoc, ut ſperabamus, præventuri, ſed fruſtrà; quin & tunc ad ſe rediens, conſuetum hoc ſibi quotieſcumque vena ſecaretur, ſive jaceret, ſive ſederet, fuiſſe aſſeverabat. Attamen in tertiâ ac quartâ venæ ſectione, tale quid paſſa non eſt.

Sanguis in prima venæ ſectione nihil omninò inflammatorius, in alterâ admodùm: in tertiâ, quæ ob compreſſum, ac plenitudine ferè ſuffocatum pulſum, auctaque morbi ſymptomata, facta eſt, ſanguis, elapſo bihorio, habuit in primo, ac tertio vaſe, cruſtam ſub tenui pelliculâ tremulam, gelati inſtar; craſſamentum autem ſubnigrum, & maximè diſſolutum: in vaſculo verò ſecundo cruſtam denſam ac ferè lardaceam; craſſamentum rubicundiùs compactiùſque. Sanguis quartæ venæ ſectionis quæ propter acu-

tum in epigaſtrio dolorem, & ob durum, fortem, ſimulque inæqualem pulſum, inſtituebatur, in vaſe priore mox ſuâ ſuperficie albebat, manſit tamen diù liquidus, licet colorem cruſtæ habebat: poſt horas autem 24. ſolidam valdè ac denſam cruſtam habuit; altero in vaſe vix cruſta fuit. Pulſus indè mollior.

Suprà notavimus feminam primo morbi die ſepties cùm vomuiſſe, tum depoſuiſſe alvo: ex quo verò, inchoante die ſuo tertio, apud nos fuit, non modò non vomuit unquàm, ſed ne nauſeavit quidem; ita ut ſemper avidè ſuum jus ſumpſerit, egregièque biberit aquam hordei cum melle & nitro. Alvus ipſi ex judicatoriis non judicantibus. Obiit medio ferè exacto morbi die quinto.

Cadaver 24. horâ à morte apertum eſt. Hepar explens lobo utroque latus dextrum, & ad tres latos digitos ſiniſtrum. Longitudine ſuâ ad duos digitos eminuit infrà marginem coſtarum ad medium ventrem, & enſiformem cartilaginem; dextrorsùm verò totum intrà coſtas recondebatur. Molis mediocris ergò, ſed ſubſtantiæ bonæ. Bilis copia mediocris; colore aurantia.

Lien ſub ventriculo reconditus, infrà coſtas non eminuit, molis mediocris, ſed ſubſtantiæ adeò mollis, ut vel levi digiti attactu, unà cum ſuâ membranâ, abiret in rufum liquamen.

Ventriculus adeò ingens, ut epigaſtrium exactè repleret ab arcu coſtarum ſiniſtrarum, ad eum dextrarum; altitudine ſeu amplitudine ſuâ ſuæ reſpondens latitudini, imò vix dimittens de ſuâ amplitudine versùs pylorum, quem, ſubitò arctatus, in deſcenſu ſuo à margine coſtarum dextrarum formabat. Plaga obſcurè rubra in ſiniſtrâ ejus parte propè coſtarum marginem. Eratque ibidem tenuis valdè ſubſtantiæ. Penetrabat autem color ille obſcurè ruber per cunctas ventriculi tunicas, ſic ut indè in ejus cavo gangræna inciperet, ſive color purpureus, qui ventriculum internum ultra pedis magnitudinem defœdabat.

Quò magis à ſiniſtris ad dextras pergebat ventriculus, eò fiebat craſſior, vix ibidem rugoſus, ſed cartilagineis eminentiis inſtructus.

Unicus in coli ſiniſtrâ parte ſupernumerarius flexus. Omentum magnum & pingue. Renes boni.

Pulmo dexter versùs ſuperiora levi-

ter accretus; ſiniſter ubique, ac fortiter. Utriuſque color purpureus; internus externuſque.

Molles ceterùm ac flaccidi, tres in ſuperficie induratas poſtulas habentes.

Cor pingue. In thalamo ſiniſtro pauculum ſanguinis nigri fermè coagulati. Polypus albus ex coalitu venarum pulmonarium extractus, ſex magnos, eoſque craſſos, ramos polypoſos habuit. Polypoſa materies ad digiti longitudinem erat alba, dein rubro ac coagulato cruore in reliquâ longitudine complebatur. Simīlem polypum, ſed craſſiorem, longioremque, ex ſinu dextro extraxi, in quo etiam fibræ, primum albæ, rubris continuabantur.

§. V. Die 23. Jan. hujus, quem vivimus, anni, convenit me homo 39. annum ætatis agens, juventutis inſtructor, cui, octenni puero, juvenis fortis pilam luſoriam, fune compingente induratam, in lumbos injecit adeò violentè, ut humi is proſterneretur. Domum indè delatus, lumbis doluit, ac ſequenti mane ſanguinem minxit. Mictus autem hic, & dolor, citra ullum artis auxilium brevi, integreque, ceſſaverunt. Attamen

exindè uſque ad 27. ætatis annum teſtabatur ſe debiliorem dextrâ lumborum parte fuiſſe, ab eoque loco dolores ſe percepiſſe crebros, per ventrem vagantes, pro colicis & habitos, & citra levamen notabile tractatos. Materiem in urinis purulentam ſe ad 20. vitæ annum percipere cepiſſe; neſcire verò num priùs affuiſſet: nunquàm enim ſe ſuas examinaſſe urinas, & tunc caſu tantùm primùm animadvertiſſe.

Anno ætatis 27. ad rem annonariam in exercitu gallico admotus, demùm poſt iter plurium leucarum curru abſolutum, minxit ſanguinem rivatim. Quiete reſtitutus, urinas ſine ſanguine reddidit, niſi ad majores motus perpauce. Talem autem ut plurimum minxit, quæ craſſum haberet, tenaxque valdè ſedimentum.

Atque ſic ſe res habebat ad autumnum 1763. uſque. Tunc verò ejuſmodi materiæ in urinâ mictu ceſſante, inhorruit, quatriduo ſudavit, lumbumque dolere ac tumere obſervavit, aucto ad pronationes dolore.

Variorum ſententiam expiſcatus, multa, poſt venæ ſectionem, externa admovit. Hic ſtatus rerum, dum me

primùm conveniebat, aſſeverabatque à ſuperiore tumoris regione depluere materiem ſecundum ſpinæ lumborum latus, inque inferiore ejuſdem ſede, magis, quàm alibi, dolente, colligi.

Die 2. Febr. pus ſpontè effluxit aliquot unciarum. Febr. 3. ſpontè clauſâ aperturâ, minxit purulenta non fœtida. Tumor jam & ad os ilii erat.

Febr. 4. in conſilium vocavi magnificum virum Dm *Hazenohrl* Reg. Celſ. Archiducis *Leopoldi* Archiatrum, Dm *Schreibers*, eximium noſocomii *civici* phyſicum, viros dexterrimos S. S. M. M. chirurgos, Dm ab *Hombourg M. D.* Dm *du Creux*, &c. Quo in conſilio quærebatur cujuſnam naturæ tumor eſſet? Aperiunduſne, an ſibi linquendus? Et, ſi aperiundus, quo & modo, & loco.

Concluſum ex anamneſi, & conſpectu, tactuque, à ſuppurante rene videri tumorem natum eſſe. Aperiundum eſſe, ne ad os ilii collectum pus, id in cariem verteret, vicina deſtrueret omnia, reſorptumve mortem poſt hecticam Afferret. Aperiundum autem eſſe inferiore ſede ſuâ, idque aperturâ exiguâ, ne à latiore aperturâ abundantior ſuppuratio excitata, marcorem

totius corporis, mortemque, generaret; neve aëris acceſſu liberiore citiùs corrumperentur partes, corruptionem fortè inchoantes: ſic tamen ut ſi factâ aperturâ, digitus prudenter immiſſus aliam indicationem patefaceret, totum opus ſecundum hanc dirigeretur.

Intereà, dum per unum alterumve diem differtur operatio, per aperturam parvam, quæ die 2. Febr. ſpontè nata erat, multum puris, ichoris, rubrive glutinis, nonnunquàm effluxit, levi cum febriculâ, multoque cum ſudore.

Hac febre intra diem ſedatâ, vir dexterr. *ab Hombourg* aperturam fecit, effluente tantummodo ſanguine: altero autem die premendo ab oſſe ilei ſurſùm, multum puris effluxit, idque ità per octiduum. Digito, ſtyloque inductis, patebat varios ſinus, fiſtulaſque, deorſùm, dextrorſùm, & etiam ſupra vertebras ſiniſtrorſùm, formatas eſſe.

Fluente ſic quotidie pure, urina parum; poſt octiduum verò pauco pure effluente, urina plurimum puris, vel ſibi prævium, vel ſubſequum, habuit.

Ligaturis, ut vocant, expulſivis, ſinus,

ſinus, fiſtulæque, prorſùs evanuerunt.

Notandum autem eſt materiæ, quæ primis diebus de factâ aperturâ effluxerit, vehementem fuiſſe fœtorem: hunc verò, datâ quotidiè mediâ unciâ peruviani corticis, quam ad finem fere vitæ quotidiè aſſumſerit, prorsùs, brevique tempore, ſublatum fuiſſe. Hoc remedio, emulſiſque, nocte paregoricis, die demulcentibus, ità profecit, ut dimitti ad munus ſuum poſcentem, eâ conditione die 31. Martis dimiſerimus, ut & quotidiè pergeret in corticis uſu, & quotidiè rediret deligandus.

Rediit ille diligenter, ulcere parumper fluente, cum frequenti pruritu, cumque pure in urinis jugiter comparente; viribus interim valens, ut in munere ſuo perficiundo, ambulando, benè comedendo, dormiendoque, in dies toroſior, meliúſque coloratus, adpareret; ſuam mediam corticis unciam quotidiè religiosè repetens, ad uſque diem Maii octavam.

Eâ verò die, cùm veſpere prægreſſo mediocrem in vino ſuo mutato commiſiſſet errorem, friguit, horruit, incaluit; altero die vomitum paſſus ac diarrhœam eſt: undè eo die in no-

ſocomium venire deligandus non potuit, venit autem 10. Maii, manſitque moriturus. Nocte enim pleuritis acceſſit, quæ 30. & aliquot horarum ſpatio ſuſtulit hominem. Sanguis in hac pleuritide ſexies miſſus, ſummoperè inflammatus fuit, non minùs is, qui ex pedum alterutro, quàm qui ex brachiis, effluxit. Pulſus durus ac magnus erat, uſque ad 12. ante mortem horam.

Cadaver incidimus horis 31. à morte elapſis. Ren ſiniſter magnus. Dexter omninò major, integram hominis non magni manum æquans, non placentæ inſtar planus, ſed rotundus valdè. Cohærebat porro ad peritonæum, quo loco oſſeus apex coſtæ infimæ dextræ erat; ibique perforato peritonæo via patebat, qua materies à rene ad tumorem externum, ejuſque fiſtulas, pervenerat. Ab illo enim coſtæ apice deſcendebat materies perforato peritonæo, quocum ren concreverat, ad ſemi-digiti longitudinem, poſteà cavum formabat, ſive tumorem inter muſculos & cutem, ex quo quondam orti fuerant ſinus ac fiſtulæ, quaquaverſùm divergentes, jam verò artificioſâ ligaturâ ſic deletæ, ut ne veſ-

tigia quidem earum cernere eſſet.

Membrana externa hujus dextri renis inæqualiter expanſa, & hinc indè ad lineæ, & ſeſqui-lineæ, incraſſata denſitatem, dum auferebatur, en! miro conſpectu, quoad ſitum figuramve haud facilè deſcribundo, calculi apparuerunt, duo majores, tres minores, & undecim parvi, quorum unus ex variis calculis concretus, tuberoſam quamdam referret radicem; alius ex calculis pluribus itidem compoſitus, qui omnes ad unum ſeu pedunculum in ambitu cohærebant. Pondus maximi erat unc. ij. dr. ij. gr. xv. Pondus alterius unc ij. dr. j. gr. v. Tertii, dr. vj. minùs octo granis. Quarti, dr. ij. ſcr. ij. gr. xiij. Quinti, dr. ij. gr. xxxij. Undecim parvi pendebant unà dr. j. gr xxxiv. Fuit ergo pondus omnium unc. vj. ſcr. ij. gr. ix. præter minutias ubique in rene inventàs, ramenta fortè aliorum.

Calculis exemtis, pelvis & ureter ſpontè patebant, & de corticali renis ſubſtantiâ ſupererat parum admodùm. Ureter naturali triplo amplior, verſus veſicam paulò anguſtio, tota ſua ſubſtantia craſſior.

Ren ſiniſter non durus, ſed dum

incidebatur, ruberrimus. Papillæ naturales, ureter craſſior ampliorque, minùs tamen dextro. Proſtata fuit cum veſicæ collo digitum craſſa.

In thorace ſub loco olim dolentiſſimo, quem, ne quis dubitaret, veſtigia indigitabant emplaſtri, pleuræ plaga admodùm lata, haud inflammata tantùm, verùm inflammatiſſima fuit, & cùm, permanente ibidem dolore, dolor diffudiſſet ſeſe verſus arcum coſtarum, dorſumque, ità in cadavere pleura inflammatiſſima apparuit indè, ad alterum ſpinæ latus.

Pulmones nullibi ad pleuram accreti, niſi adhæſione digito non latiore in loco inflammato; molles ceterùm & dum incidebantur, in ſuperiore parte profundè griſei, etiam intùs, erant; in inferiore intenſiſſimè rubri.

Cor ſiniſtrum ſanguine polypoſo æquè plenum, quàm dextrum. Ambæ auriculæ admodùm parvæ. Singulare autem fuit invenire appendicem ſiniſtræ auriculæ, quæ vermicularem cæci proceſſum haud inconcinnè referebat. Attentiùs examinando & per auriculam inflando, vidimus appendicem hanc genitam eſſe ex carneâ auriculæ ſubſtantiâ, totam eſſe carnoſam, &

hinc indè eâ veſtitam pinguedine, quæ ad cor multa, juxta auriculam ad appendicem protendebatur: appex verò illius, inſtar fundi ſacci rotundus, pingui caruit. Phenomenon ſane, quod aliis notatum non memini, phyſiologis materiam præbens ſpeculandi.

Diaphragma ſummopere inflammatum, qua tendineum, qua muſculoſum; minùs tamen qua peritonæo, quàm qua pleurâ tectum.

§. VI. Homini annos 34. nato in pectus irruit currûs agitati timon; non lædens tamen ità, quin ille integro exindè ſexennio famuli præſtare officium, leviore incommodo, potuerit. Anno ætatis 39. febre intermittente laborans, integrè curatus eſt, ſic, ut nullum indè in corpore vitium relictum fuiſſe recordetur.

Jam verò quadragenarius cepit à tribus elapſis menſibus difficile reſpirare, pectore angi, inani vexari tuſſiculâ, maximè ad motum majorem: diarrhœam validam habere cepit, continuamque. A qua quidem, ut & per artem excitatâ diureſi, leviùs per 2. 3. ſeptimanas habuit. Exin verò cepit parvum habere, intermittentemque pulſum; intermittentem verò ſic, ut

viri expertiſſimi *Molinari* & *Mac-cheog*, qui ejuſdem in ſe curam ſuſceperant, tempore toto ultimi vitæ trimeſtris ſpatii intermiſſionem ſæpiſſimè animadverterent. 5. imò 6. pulſationum. Huic frigus junxit ſe, & perpetuum, & planè marmoreum; nunquam in ſex poſtremis vitæ ſeptimanis recaleſcens. Initio trimeſtris hujus morbi hypochondria dura, ac tumida fuere, ipſus verò venter tumuit nunquàm. Sex ultimis vitæ ſeptimanis decumbere lecto, præ anguſtiis pectus ſuffocantibus, non potuit; erectus ſemper ſedens, quod ſuſtinere quidem præ laſſitudine ac debilitate vix potuit, præ anguſtiis tamen debuit. Crura tandem, dein & femora, œdematoſa reddebantur, ut ferè creparent. Frigus intenſum, & ultimo vitæ quatriduo aſphyxia. Excipulo inſidens expirat.

Horis à morte 29. elapſis, cadaver cum laudatis ſupra medicis præclaris, cum dexterr. *Hombourg*, & cum chirurgo noſtri noſocomii *Scherer*, aperui.

Ventriculus ingens, obliquus ità, ut ſitum haberet ferè perpendicularem.

Suâ crepidine jecur pertingebat ad umbilicum, cetera bonum; lobo mi-

nore magnam explebat ſiniſtri epigaſtrii partem.

Latus valdè ac longus lien, bonus erat. Pancreas induratum.

Inteſtina contracta, ut craſſiora vix digiti diametrum, tenuia verò multis in locis vix duas digiti tertias in diametro haberent: haud tamen pro tenuitate incraſſata.

In perſcindendis dextrarum coſtarum cartilaginibus aqua erupit, & multa, & ſordida. Hydropis pectoris augebatur ſuſpicio; pectore autem aperto, patuit non pectoris eſſe, ſed pericardi, hydropem.

Plenum hoc pericardium tantæ molis erat, ut utramque thoracis cameram, ad jugulum fere uſque, expleret; pulmonibus in tanti ſacci ambitu compreſſis, nec tamen duris, nec, quod mirabile, ne vel minimum quidem, cum pleura, ac diaphragmate, connexis. Nullus pectoris hydrops.

Eduximus primùm ex pericardio aquæ turbidæ ſubviridis menſuram, id eſt unc. 48. dein mediam menſuram aquæ rubellæ: nec hæc, nec illa fœtuit. Evacuato pericardio, cor examinaturi mirabamur pericardium de integro repleri. Quare cor cum vaſis ma-

joribus educentes, in tabulâ examinavimus, num forte in hoc, illiſve, ea pateret, qua pericardium ſanguine continuo repleretur, ſcaturigo?

Primo adſpectu cor nobis undique lacerum, atque exeſum apparuit: propiùs verò examinantes, deprehendimus id omne lacerum ac filamentoſum uni deberi ſanguini, qui polypoſam naturam adeptus, ipſi undique annectebatur, colore hìc flavo, alibi nigro, illic iterum variegato; digitis demum inde ſeparandus. Cor ipſum proceri quamvis hominis, valdè tamen parvum. Quocunque autem in loco viam quæreremus penetrantis pericardium ſanguinis, invenire eamdem non potuimus. An fortè vulnus venæ, arteriæve majoris, paulò ante mortem factum, ad oram pericardii, ubi vaſa majora perſcideramus, hæſit? ut proindè ſic ejuſdem nos penitùs latuerit adſpectus?

Cor ſubſtantiæ fuſco-pallentis, ac veluti ſemicoctæ. Cæterum nec valvulæ, nec vaſa majora, nec pericardium, aut aneuryſmatica, aut indurata, aut incraſſata, cartilaginea, oſſeave, apparuerunt.

§. VII. Matrona annor. 59. me in

conſilium vocat ineunte Aprili 1763. cum ſuis medicis, expertiſſimis viris, *Hirſch* & *Prosky*. Hæc pluribus annis in *Hungaria* metallurgorum vaporibus expoſita, pectore angi, ac tuſſire, vehementerque debilitari, ceperat *Viennæ* nunc incola, à menſe Januario haud ultra potuerat carpento vehi, imò ne vix quidem extra lectum ſedere. Ex eodemque tempore, præter pectoris affectuum augmentum, natum ſibi tumorem aïebat in infimâ, eâque ſiniſtrâ epigaſtrii regione, haud procul ab umbilico, qui cùm doleret violentè, tum moleſtè pulſaret. Pulſus in carpo debiliſſimus. Utique internum quoddam aneuryſma eſſe videbatur, cujus in vivâ vix eſſet determinanda ſedes. Poſt querelas moleſtæ hujus pulſationis, trium menſium ſpatio continuantis, mortua eſt.

Cadaver 1. Maii aperuimus. Pulmones quovis in loco tuberculis ſuppurantibus pleni, hinc indè duri, plurimùmque cum pleurâ connati. Toto verò in corpore, ut ut anxiè quærebamus, in muſculis abdominis, in omento, in meſenterio, in meſocolo, in lumbis, ad ſpinam, ad aortam, venamve cavam; nulla vitia de-

deprehendimus, præterquàm in loco doſente olim, ac pulſante. Nihil minùs tamen quàm aneuryſma erat. Scilicet colon in indicata epigaſtrii parte, longitudine latorum digitorum quatuor, diametrum habebat ſeſqui-pollicis, cui amplificatæ portioni tanta utrinque aderat, conſtringens anguſtia, ut aër, non niſi vi, per eamdem impelli expellique poſſet.

Exangue ita hoc corpus, ut quamvis aorta, vena cava, arteriæ iliacæ, aperirentur, nullâ ſpongiâ, ad imbibendum illum, & ad partes quaſvis nudè contemplandas, opus fuerit: ut profectò fatear me hujus vitæ rationem æquè parùm intellexiſſe, quàm in duobus illis, quorum anatomen dedi *Rat. Med. part. VI. cap. IV. probl.* 1, & 2.

§. VIII. Maii 28. hujus anni ad me miſit, pro publicâ demonſtratione, expertiſſ. *D. Paſmeyr*, laudatiſſimus apud ſanctimoniales *ſanctæ Eliſabethæ* medicus, tumorem, quem ventre exemerat feminæ, in illarum monacharum noſocomio mortuæ, unà cum hiſtoriâ morbi. Femina hæc 32. ann. ſeſqui-menſis ſpatio in illo noſocomio jacuerat, incuſans fortè præpoſteram,

qua olim in *Hungariâ* laboraverat, intermittentis febris ablationem, ut præſentis originem morbi. Tumor ventris ipſi durus erat, & æquabilis; tumida crura; urinæ paucæ; ſuperiorum emaciatio. Appetitus autem ſemper viguit. Urinam redditura, ventris potiſſimùm vexabatur doloribus. Alvus alterno die ſpontanea. Tandem macie confecta, ac ſummoperè debilitata, moritur.

Tumidum hoc corpus ponderis inveni libratum medicarum triginta, exceptis 8 ½ unciis. Sedes ejus in meſenterio erat, ac longitudine ſeſquipedis medium inferiore ſuâ parte canalem, ſeu cavum ſulcum, habebat, in quo inteſtinum ileum ſuâ mediâ diametro collocabatur, connatumque erat; mox indè egreſſum inteſtinum, & ab hac immenſâ mole liberum, in colum abibat, quod cum ſuâ valvulâ ſimul ex corpore, cum totâ mole, exemptum fuerat. Moles ipſa rotunda erat, inæqualis tamen multis prominentibus tuberibus, ſubſtantia conſtans hîc ſteatomatoſa, illîc cartilaginea, pluribuſque in locis gerens hydatidas.

§. IX. Magnificus *D. Hazenohrl* ſub finem anni proximè elapſi ad me miſit

viſcera quædam hominis, qui in noſocomio hiſpanico obierat. Venerat ille, homo vino, vini ſpiritui, cereviſiæque perditè deditus, quadragenario major, ad ſe, curandus à crure, pluſquàm 50. in plagis ulceroſo; haud verò à ſuo tumido ventre; quem, quia incommodo multo ſibi non erat, niſi leviore, eâque brevi poſt paſtum, anxietate, flocci fecit. Appetitus viguit, & modicam vini portionem ſuis ſibi pecuniis in noſocomio quotidie comparavit. Remediis ſolventibus eò pervenit, ut unico duntaxat in loco crus maneret ulceroſum, venterque unà modicè detumeſceret. Animo hilaris homo, viribuſque pollens, ſuo tamen crure, quod ferè curatum videbatur, uti potuit nunquàm: id quod haud levem ulcerum cruris internorum ſuſpicionem injecit medentibus. Nec fruſtrà ſanè. Crus enim gangrænâ ſenſim affectum, ſic ſua vaſa eroſa exhibuit, ut, quamvis inſtrumento tortili admoto munitus homo, à lethali hæmorrhagiâ ſervari non potuerit.

Hepar ejus granuloſum, friabile totum. Lien quinque librarum, demtis unciis duabus, non morboſus, ſed ingenti adeò egens ſpatio, ut inteſtina

ex toto illo loco aliorsùm detruſa jacerent. Pulmones ſaniſſimi, quanquàm exulcerati exiſtimari in vita potuiſſent, unciis puris duabus quotidiè tuſſi ejectis.

Plures anatomici caſus ſunt enarrandi; aſt verò cum ſuis quique locis convenientiùs aptari queant, eoſdem ad illa referam.

CAPUT II.

Sistens pathologicam prioris capitis discussionem.

§. I. *Ex iis quæ ſuperiore capite enarrata ſunt, evincitur incertum ſæpè id eſſe, ac non raro erroneum, quod ex determinato ſitu locatarum in toto ventre partium, ad noſologiam, & pathologiam formandam concludi.* §. II. *Eodemque pacto ſe habere id omne, quod ex duritie, ac tumore earumdem partium colligitur: eo quod tum viſcera ipſa, morbo affecta, ſituum fortè alienum ſuâ naturâ habeant, tum alia ab aliis loco turbentur, tum denique eorum tumores tantæ ſæpè molis ſint, ut longè à ſuâ origine percipiantur.*

§. III. Hydropem pectoris, quamvis aliquoties ſatis probabilem, haut infrequenter tamen eſſe ambiguum, penitúſque fallentem ſic, ut vel minimè adſit dum adeſſe credatur; vel dum putetur abeſſe, adſit. Idemque de hydrocardiâ affirmari oportere. §. IV. Signa phthiſeos pulmonalis in vitâ adeſſe, cum pulmone in cadavere minimè purulento. §. V. Aneuryſmatis diagnoſim fallere poſſe, origine pulſationis ac doloris ad longè aliam cauſam referendâ. §. VI. Gaſtritis & ſine vomitu, cum dolore; & ſine utroque. §. VII. Paraphrenitis conſuetis, imò pathognomicis ſignis, deſtituta. §. VIII. Nihil fallacius ſignis, quæ ex ſanguine humano petuntur, & erroneum crebrò judicium eſt, quod indè de naturâ humorum capitur. §. IX. De pulſu varia, maximè de eo peripneumonicorum, utrum mollis, an durus ſit? §. X. Seria in hæc omnia animadverſio, & ad prudentiam exhortatio. De polypo quædam.

§. I. Ex quo ad docendam medicinam in hac alma univerſitate admotus fui, auditores meos ſeriò hortatus, perpetuòque, ſum, ſitum in cadave-

ribus viſcerum notarent accuratè, quo in noſologiâ, ac pathologiâ rariùs errarent. Quippe inter cetera morbos in epigaſtrio diſcriminandi adminicula, etiam ſitas in illo partes tactu exploramus, idque meritò; ſiquidem ad affecti cognitionem viſceris, partiſve, multum conferat: non ità tamen, quin haud infrequenter, ni cauti ſimus, imponat nobis. Ut enim de meis præteritorum annorum demonſtrationibus hîc taceam; quid, quæſo, differentiarum in partium ſitu nupera non exhibuere cadavera! In *capitis I.* §. *I.* & *II.* hepar explebat totum fermè epigaſtrium; in §. *III.* parva adeò jecinoris moles, ut in vivo tactu non potuerit percipi, & ut colum cum omento ac ventriculo, liene poſt hunc occultato, univerſum epigaſtrium expleat: deindè ſplen in his totâ facie in anteriora hæret, in illis autem poſt ventriculum verſùs dorſum: nonnullis infrà coſtas unum, duos, ternoſve latos, plureſque, eminet digitos, dum aliis penitùs intra eaſdem recondatur. Tertiò ventriculum hi habent in ſiniſtrâ tantummodò epigaſtrii parte, diaphragmati immediatè ſuccumbentem; illi ab interpoſitâ ingenti hepatis mole

multum à diaphragmate remotum; qui fortè hinc minùs in vomitum proni, aptive. His quippè œſophagus eſt multò longior: quam obſervationem noſtram vides à *Morgagni* confirmatam *Epiſt.* 45. §. 16. » Jecur, ait, » maximum, ut ſiniſtrum quoque oc» cupans hypochondrium, ventriculum » deprimeret; itaque gulæ in hunc » deſinentis, portio ad tranſverſos di» gitos duos, infra diaphragma appa» rebat. « In quibuſdam menſuras 4. 5. 6. & plures capit; vix libram in aliis. Marſupii figuram ſæpè refert; nonnunquàm contracti, & contorti inteſtini formam æmulatur. Nonnullis eſt versùs cordis ſcrobem, aliis versùs umbilicum directus. Quid quod ſæpè plus minùſve ad dextrum hypochondrium; imò, ut pluries antè vidi, maximè anno 1752. in cadavere excell. comitis *Dhen*, *Danici* apud *Batavos* legati, nuncque iterùm in §. *IV. cap. I.* demonſtravi, uſque ad coſtarum dextrarum arcum continuatâ amplitudine protendatur? Jam inteſtinum colon quotieſne notabiles volvulos verſùs renes, umbilicum, imò verſùs ima pelvis, format, ut olim hîc demonſtravi, & anteà pluries videram?

Quæ omnia cùm haud omninò rarò ità ſe habere deprehendantur, quàm circumſpecténe oporteat agere in ſede morborum, ex ſolo attactu partium, determinandâ! Quis in ventris torminibus in colo potiùs, quàm in ileo, ac vice verſâ, ex loco affecto dolorum determinet ſedem? Quis ſplenis, quis jecinoris, quis ventriculi morbos, dum reliqua ſigna ſæpè obſcura ſint, eo ex loco definiat, quem aut tumidum, aut dolentem eſſe, tactus deprehendit? Hepatis plura mala dantur, quæ nec icterus, nec depravatus corporis color concomitetur. Cum facie pulchrè floridâ hominem pereuntem vidi, cui præter pectoris hydropem, lien totâ ſuâ externâ membranâ in denſam eſſet mutatus cartilaginem. Et ventriculus ſi dextram epigaſtrii regionem multùm occupet, ſi umbilicalem; quotieſne inteſtini ſive craſſi, ſive ilei, ſive hepatis affectionem mentiatur; ſi cætera ſigna dubia ſint, quæ inteſtinorum morbos juvent interſtinguere? Nonne etiam citra ulla affecti lienis criteria, tamen hoc viſcus in inflammatoriis pectoris morbis, capite ſuperiore recenſitis, bis repertum eſt unà cum mem-

branâ ſuâ in pultem converſum? *cap. I. §. III. & IV.*

§. II. Sed ad alia nos vertamus. Quis ille, qui nobis ritè determinet in vitâ tumores ventris, conſimiles illi, quem prioris capitis paragraphus deſcripſit octava? In meſenterio inveniebatur ille inteſtino ileo accretus: verùm ejuſmodi & ren exhibuit monſtroſus, ventrem in tuber prominens extendendo; degeneraſcens omentum; monſtroſum ovarium, tuba, uterus; hydatides de aliis enatæ tumoribus: ut quorum omnium frequens noſtra demonſtratio fuit in tomis præcedentibus hujus operis. Quid quod ventre in medio monſtroſa veſica urinaria impoſuerit clariſſim. *Morgagno*, inſtar uteri ſummè gravidi expanſa, digitumque paſſim in ſubſtantiâ craſsâ, & peritonæo ſub umbilico accreta? Ideam certè longè aliam ſuæ naturæ, ſuæque originis, in vitâ dederat, quàm reapſe eſſet. Vide *Epiſt. anat. med.* 39. §. 33.

§. III. Jamque hydropem pectoris quod ſigna non arguerent in eo præſentem, qui *cap. I. §. VI.* pericardii hydrope laborare inventus eſt?

Namque cum reſpiratione difficili & anxiâ, cum tuſſiculâ inani, & hypochondria tumere, non tumente unquàm ventre reliquò; & à diarrhœâ, ac diureſi, mitiùs egit; & nocturnas paſſus anxietates in lecto eſt; & crura demùm ipſi intumuerunt. Utique hîc in mentem venit candor non minùs, quàm error exercitatiſſimi in praxi medici. *Jo. Jac. Vicarii*, qui refertur à cl. *Morgagni Epiſt. XVI. §. II.* jurare voluiſſe hominem hydrope pectoris *infallibiliter* laborare » cujus mortui aper- » to thorace, cùm in dextro ſiniſtro- » que hujus cavo nec dragmam unam » aquæ aut ſeri inveniret, nunquàm » ſatis laudandâ ingenuitate mirabun- » dus exclamavit: *Quam fallacia ſunt* » *ſubindè diagnoſtica!* « Confirmavit eâdem epiſtolâ vir magnus hanc fallaciam pluribus exemplis anatomicis; licet præter ſigna plura conſueta, duo illa probabilia admodùm ſigna adeſſent; anxietatum nocturnarum, & tumentium, poſt anxitates diù toleratas, crurum, manuumve.

Undè nec ipſe pericardii hydrops, quem in hoc cadavere §. *VI. cap. I.* ingentem fuiſſe vides, ſuis ita ſtabilitus, atque confirmatus ſignis eſt, ut

non fallat multoties. Eâdem Morgagnianâ epiſtolâ conſtat ſigna hydropis pectoris ſolius, ſigna ſolius hydrocardiæ, ſigna utriuſque hujus morbi ſimul obtinentis, adeò confuſa inter ſeſe in vitâ fuiſſe, adeò turpiter medicos fefelliſſe, ut cadavera aliud omninò ab eo, quod creditum fuerat, exhiberent. Quæ enim ut pathognomica nonnullis audiunt, verbi gratiâ, cordis veluti æquæ innatantis perceptio, ejuſdemque palpitatio, hæc defuere non paucis eorum, quibus hydrocardiam in vitâ adfuiſſe demonſtravit anatome; vel ſi adfuerit palpitatio, alia longe vitia ad cor, vaſave majora, adfuiſſe deprehenſa ſunt. Verbo, hæc, & omnia ſigna, ſimul collecta, ſuſpicionem formant, non efficiunt certitudinem: undè propriis meis convictus erroribus, facilè ad quoſvis conſimiles morbos refero, quæ *Vieuſſenius* de hydrothorace: » Non tam facilè » eſſe, (inquit) thoracis hydropem » cognoſcere, quàm aliqui credunt » medici, nimiùm ſibi tribuentes, ana» tomen ignorantes, & qui nunquàm » putaverint cadavera eſſe incidenda, » aut cùm ab aliis inciderentur, inſ» picienda. « Imò neque hoc ſufficit:

videas enim, qui etiam cadavera incidendo didicerant multa, vel ob id in diagnoſi errare, quod ea, quæ ſemel iterúmque in cadaveribus obſervaverant, hæc iis omnibus adeſſe contendant, quibus ſymptomata, priorum conſimilia, obſervant adeſſe; ignari ſcilicet hujus veritatis, quod ſi longè plura cadavera incidiſſent, longè numeroſiores eorumdem ſymptomatum cauſas didiciſſent: ut cogar ad *Vieuſſenii* ſententiam hæc præclara *Morgagni* verba adjungere: » Nam qui » plura inciderunt, aut inſpexerunt, » cadavera, *hi* ſaltem, cùm *illi* mini» me dubitant, ipſi dubitare didice» runt «.

§ IV. Pluribus hujuſce meæ opellæ tomis per multiplicem anatomen demonſtravi, & *Benneti Theatro veſtibuloque tabidorum* confirmavi, ſputa purulenta, eademque cùm copioſa, tum diuturna, ſæpè quidem vomicas, abſceſſus, tubercula deſignare pulmonum, haud raró tamen minimè. §. *XI*, *cap. I.* intégerrimus deprehenſus pulmo, poſt quotidianam unciarum duarum puris excretionem, hanc utique obſervationem & experientiam confirmat. Ita ut tot exempla prudentiæ

nos in diagnoſi admoneant, ne mortui veriora proferentes, ignominiam fortè cùm noſtræ inurant, tùm artis, famæ.

§. V. Et quid de aneuryſmatis ſimilitudine in pertinaci illâ, eâdemque dolorificâ, pulſatione memorem, quam pulſationem *cap. I.* caſus ſeptimus inteſtini coli, interceptâ inter binas invincibiles contractiones amplitudine, genitam, credere nos cogit? Ut ut enim opponat quis inteſtinum loco moveri, idemque impleri, ac depleri, ob idque illam ejus expanſionem, quod & loco mutabilis, & amplitudine varia eſſet, pulſationem cùm perpetuam, tùm loco immutatam, producere non potuiſſe; minimè tamen negari poteſt, ſi ab unâ parte conſideremus coli inteſtini ſedem firmiorem eſſe ea reliquorum convolutorum inteſtinorum; & ab alterâ parte eam coli inter conſtringentes binos, aëraque ægrè tranſmittentes, annulos, tympaniticam planè redditam eſſe partem; negari, inquam, non poteſt, quin indè quæpiam ex meſocolicis, aliiſve vicinis, arteria, imo arteria in ipſa coli tympanitici tunicâ vaſculoſâ, moleſtè pulſare potuerit. Videtur eò magis hinc pul-

ſûs dolorifici deducenda origo, quò minùs alia cauſa in totâ viciniâ invenienda fuerit. Profectò dantur aneuryſmatis æmulæ pulſationes, minimè tamen ad illud referendæ. Hiſtoriam haud multò abſimilem olim retuli *tom. IV. cap. ij.* §. *VI.* Dederat ſimilem *Ballonius conſ.* 107. *libr. I.* Notabiliorem autem nondùm novi eâ, quàm memorat egregius *Morgagni*, *Ep.* 24. §. 34. 35. Violenta quippe aſſiduaque pulſatio ad præcordia, & ad umbilicum, à quatuor retrò menſibus percipiebatur; qua pulſatione majorem ſenſiſſe aut vidiſſe vix ille meminerit: cujus cauſam, cùm reperire nullam aliam poſſet, præter quaſdam conjecturas, nervorum agitationi ſive irritationi merito adſcripſit.

§. VI. In gaſtritidis definitione, & validus ventriculi dolor, & repetens ad ingeſta quæcunque vomitus, continentur ſic, ut inter ſigna ejuſdem pathognomica recenſeantur. At verò in *cap. I.* §. *IV.* in maximi ventriculi ampliſſimâ inflammatione, poſtquàm ægra ad morbi primordia ſepties & vomuiſſet, & alvum egeſſiſſet, non modò per integros ferè quinque dies, quos totus morbus numerat, non vo-

muit, ſed nec nauſeavit; imò, quod plus eſt, omnia oblata abliguriens, ac ventriculum ſæpè replens, ſuum bonum appetitum cùm ſæpiùs nobis teſtata ipſa eſt, tùm experimento quotidiano nobis confirmavit. Undè non modò hîc id pathognomicum ſignum abfuit, verùm & adfuit contrarium, ac planè oppoſitum.

Sed poteſt utrumque pathognomicum deeſſe. *Rat. Med. tom. VI. cap. VI. de inuſtione cranii*, retuli exemplum juvenis, qui ad mortem propemodum uſque, nec ſigna febris, gangrænæve in pulſu, nec ſigna vel minimi doloris in ventriculo, nec ſigna læſæ cujuſquam ventriculi functionis, mentis perpetuò compos, unquàm habuerit; dum nihilominùs ventriculus ore ſuperiore ſuo, initioque œſophagi, ſolito multò amplior, ſanguine ità cunctis in vaſis turgebat, ut nonnullis in locis hæc duarum, in aliis trium linearum diametrum haberent; quod fortè ab antiquâ ad vomendum diſpoſitione quis explicabit: ſed quod ſequitur, indè non deducet; purpureus enim totus ventriculus fundo erat ſuo, biniſque in plagis tam internè, quàm externè, gangrænoſus. An non evidenter

ter hinc patet obſtructionem notabilem, ſævam inflammationem, vehementem adeò gangrænam, ut totam ventriculi penetraret ſubſtantiam, citrà dolorem, citráque febrim, formari? bono cum appetitu adeſſe? cum viſceris integrâ functione ſuperſtite perfici?

Simile quid ex *Valſalvâ* illuſtris *Morgagni* habet *Epiſt.* 49. §. 14. » Febris » acuta maligna hominem perimit 14 » die nullo alio ſtipato ſymptomate, » niſi quod æger de aſſiduâ animi in» quietudine, & de vigiliis perpetuò » conquerebatur. In cadavere ventri» culi fundus atro erat colore infectus.« Hîc igitur iterùm ventriculi adfuit inflammatio jam in gangrænam tendens, citra dolorem, citraque vomitum.

§. VII. *Paraphrenitis* hiſtoria, præter ſigna pathognomonica inflammationis, habet quoque nauſeas, vomitus, delirium perpetuum, riſum ſardonicum, convulſiones, furores, gangrænam. Vide *Boerh. Aph.* 909. *cum ill. præſ. Comm.* Nihilo ſeciùs caſus V. capitis I. refert nobis hominem, qui die febris acutæ quinto, pleuritidis ſævæ altero, mortuus, diaphragma habuit tam vehementer inflammatum, ut in-

jectoriâ arte reddi non poſſit rubicundius, idque tùm in muſculoſâ ſuâ parte multâ, tùm in tendineâ univerſâ; paulo læviùs quidem quà ventrem, graviſſimè verò quà ſpectaret thoracem; quanquàm 70. unciæ ſanguinis in ſex venæ ſectionibus, ſpatio 24. horarum, detractæ eſſent. Porrò hic homo nec nauſeavit in morbo unquàm, nec vomuit, nec niſi ſub mortem, non in morbo, deliravit, nec riſum ſardonicum habuit, ni velis levem oris contractionem ipſi morienti, ut morientibus multis minimè paraphreniticis, contingentem, ad riſum hunc contorquendo referre: uti etiam nec convulſiones paſſus, nec furores eſt. Obſervatum eſt diaphragma inflammatum ab omni eo, quod ventriculum utcunque diſtendit, vehementer irritari ac dolore: noſter tamen homo multam copiam oxymellis ſcillitici cum ſtibio non abluto & aquâ hyſſopi bibit; copioſam valdè aquam hordei cum melle & nitro; præterea omni bihorio vaſculum unc. iij. infuſo-decocti pectoralis; ſumſit quovis quadrihorio unc. vj. vij. juris carnium cum cremore tartari: deglutiit denique vario hauſtu unc. xx. olei amygdalini

recentiſſimè preſſi: nec teſtatus unquàm eſt à deglutitis ſibi pejus eſſe. Quis demùm mortalium in hac pleuritide fuiſſet unquàm univerſi penè diaphragmatis inflammationem ſuſpicatus?

§. VIII. De fallaciâ ſignorum petendorum à ſanguine humano quid multa commemorem! Patuit ex §. *IV. cap. I.* ſi quod habitum de ejus naturâ conſilium fuiſſet, die ab ejus extractione primâ, cùm integro bihorio, in vaſis tribus, in loco temperato, quieviſſet; id ſequenti die, contrariis omninò apparentibus ejuſdem phænomenis, revocandum, prorſùmque contrarium concludendum fuiſſe. Cùjus equidem fallaciæ abundè memineram in *Rat. Med. part. I. cap. 6. part. 3. cap. 3.* & alibi paſſim; edendo multiplicia mea experimenta, quæ primùm cum ſanguine centum & quinquaginta venæ ſectionum, ac dein cum alio numeroſarum ſanguinis miſſionum feci. Facit quidem mutationem in cruſtâ albâ tenaci, in craſſamenti conſiſtentiâ, in ſeri copiâ, ac colore, limpiditateve, ſanguinis ſive jactus validus, ſive ſtillicidium; lumen venæ magnum, parvumve; vaſis, in quod excipitur, planities, vel altitudo; fluidum per

quod ex venâ in vas tranſit, aëreum, aut aquoſum; ejuſdem fluidi alterutrius calor, aut frigus; loci, in quo aſſervetur, à moderatâ aëris temperaturâ hinc, illincque, receſſus; calidi cruoris poſt miſſionem agitatio vel quies; morbi annive tempus, ſexus, & ætas; hæc, inquam, omnia, horumque conſimilia, miram ac ſtupendam phænomenôn ſanguinis mutationem generare, ut alii affirmant, ità ego millies vidi: verùm nullam in praxi regulam, aut legem, qualiacunque demùm hæc experimenta mihi formare potuerunt. Quotieſne nobis viſus eſt ſanguis guttatim defluens cruſtam denſiorem, firmiuſque genuiſſe craſſamentum, quàm is, qui valido jactu proſilierat? Viſus eſt, multoties repetito experimento, ſanguis eodem jactu, eodem lumine vaſis, in eâdem aëris temperaturâ, in vaſa exceptus ſibi ſimillima, in uno ægro cruſtam denſiſſimam tenaciſſimamque exhibuiſſe in primo & altero vaſe, in tertio, quartoque nullam: in alio ægro, in priore vaſculo nullam, in binis tribuſve ſequentibus magnam: in tertio homine in vaſculo primo denſiſſimam cruſtam, in altero nullam, maximam in tertio, in quarto

pauculam: & alibi iterùm in primo alterove vaſe nullam, validam in tertio, in quarto nullam. Atque hæc ità in variis ægris: verùm jam nulla memoratarum varietatum datur, quæ non in eodem ægro, in eâdem venæ-ſectione, eodem jactu (nam ſi ratione jactûs, aut luminis, aut alîus rei antè obſervatæ, mutatio contingeret, ad hanc, ut ad rem non facientem, non attendimus; nulla, inquam, varietas datur, quam non obſervaverimus in ægris iiſdem, ſive variâ, ſive, quod plus ſtringit, in eâdem ſanguinis miſſione. Inverſa itidem, mutata, confuſa, omnia hæc phænomena ſæpiùs vidimus, dum quater, quinquies, & ultra, iiſdem hominibus tundi debuerit vena. Et aliquoties quæ cruſta flava gelatinoſa cum diſſolutiſſimo craſſamento nobis apparuerat, moto ſanguine, iterúmque repoſito in quiete, denſiſſima facta eſt, ejuſque tenax craſſamentum. Aliquando in eâdem venæ ſectione vas unum vix ſciſſilem cruſtam, vas aliud gelatinoſam habuit. Ut profectò, ſi judicium de ſtatu ſanguinis ſeu craſſi inflammati, & non inflammati, ſeu è contrario ſoluti, judicandum foret ex miſſi cruoris conſ-

pectu, ſententia altera alteram refutaret. Adde hiſce omnibus eam ſanguinis in variâ miſſione inconſtantiam, ut ſine ullo ordine in primâ miſſione inflammatus, in alterâ minimè, in tertiâ cruſtam mucoſam habeat, in quarta tenacem, &, ut minùs latinè vocant, lardaceam; ordineque iterùm aut mutato, aut planè inverſo in aliis ægris: ſic ut ſæpè nihil horum vel ad ſanitatem, vel ad mortem, vel ad humorum naturam determinandam, in diagnoſi ac prognoſi faciat.

Hinc ad rem illuſtris *Morgagni*, ubi intempeſtivè lætari dixerat medicos » qui cætera non attendentes, id » unum ſpectant, tenuiorem aut nul» lam in ſanguine eſſe cruſtam, quæ » anteà fuerat craſſa «, demùm ſub» jungit: Cave tamen ne viciſſim iis » in univerſum aſſentiaris, quos ego » aliquando pronuntiantes audivi, ſi » in hujuſmodi morbis (peripneumo» niâ ac pleuritide, de his enim age» bat) ſanguis ſecundò miſſus cruſtâ » careat, id adeò malum eſſe, ut ſi ter» tiò mittatur, intereant ægrotantes. «

Equidem non ſunt hîc erroris taxandi *Baglivius*, *Sydenhamus*, aliique, qui quibuſdam epidemicis in morbis

ſimile quid obſervarunt; ſed ii duntaxat; qui ex obſervatis epidemiæ cuiquam propriis, canones diagnoſticos, prognoſticos, ac curatorios condidere, in ſporadicis, imò aliis in epidemiis, penitùs fallaces.

Quæ ſi ita ſe habent, quis inflammationem abſentem præſentemve; quis humorum aut coagulum aut diſſolutionem, ex ſolo ſanguine determinare auſit? utique ſi in eodem homine alia venæ ſectio ab aliâ toto cælo differat; ſi in eâdem venæ ſectione adeò oppoſitiſſima ſint phænomena; quis indè de naturâ humorum aut poſſit, aut auſit, judicium ferre?

Neque eſt quoque ex ſolo conſpecto ſanguine vel ejuſdem diſſolutio in verè putridis, vel condenſatio in inflammatoriis morbis, ſtatuenda. In putredine ſummâ, ac malignitate deleteriâ, ſanguinem paucis ante mortem horis miſſum, mecum viderunt auditores, primum quidem tenacem in parte rubrâ, & cruſtâ tectum inflammatâ; in alterâ miſſione omninò bonum. In petechiis ac miliaribus, ſymptomaticis ſcilicet eruptionibus illis, quas rariſſimas noſtrum noſocomium habet, auditoribus meis ter, quater,

plurium annorum decurſu, demonſtravi ſanguinem cùm craſſiſſimum, tùm cruſtâ tectum inflammatâ. Et *Valſalva*, & *Morgagni*, ut diſſolutum, ità ſæpè tenacem, imò tenaciſſimum, & craſsâ cruſtâ tectum, deprehenderunt, ut ex *epiſt.* 49. liquet: narratque poſterior in febre quaſi peſtilenti, quæ *anno* 1731. agri Patavini partem infeſtabat, ſanguinem, primo febris hujus graſſantis tempore, ut plurimùm diſſolutum; progreſſu verò temporis, perſeverante eâdem conſtitutione, nimis concretum apparuiſſe: nihilominùs & in principio hujus conſtitutionis, cum ſanguine diſſoluto; & in decurſu ejuſdem, cum cruore concreto; homines peticulis laboraſſe: imò ſi, quo conſtitutionis tempore ſanguis ſolebat eſſe concretus, quibuſdam de venâ prodiret ſolutus, his tamen, haud ſecùs quàm ceteris, contigiſſe petechias. Undè concluſere, » conjungi cum mali- » gnâ vi *ſolutivam*, aut *coagulativam* » ſanguinis; in neutrâque harum ma- » lignitatem conſiſtere; præſertim cùm » alterutram in tot aliis, qui maligni » non ſunt, morbis videamus. « Adjungam ego id eo evidentiùs adparere, quia multis non modò in eodem

morbo verùm etiam in eâdem venæ ſectione ſanguinem partim compactum, partim ſolutum apparere, evictum ſit.

Fateor nodum ſolutu difficillimum mihi hoc ultimum phænomenon videri, & magis nos magiſque convinci de intricatâ, atque non ſufficienter hucuſque intellectâ, ſanguinis humani hiſtoriâ. Intricatiorem fortè adhùc reddet obſervatio, quam habui, ægri, cui elabens de tunſâ venâ ſanguis brachium frigore intenſo afficeret. Cùm præſens non eſſem, ſanguinem explorare, dum flueret, non potui: minùs tamen ejuſdem verum frigus miratus fuiſſem, edoctus à clariſſimo, quem toties jam laudavi, viro, hiſtoriam feminæ, quæ olim ſanguinem ſuum menſtruum expertæ calidiſſimum, nunc *Mediaviæ*, » medico ſuo, teſtaretur bis » in menſe omninò frigidum fluxiſſe; » fidemque ſuo teſtimonio inveniret, » cùm ipſa, & chirurgus ſpectatæ fidei, » æque ac experientiæ vir, ſanguinem, » venâ ſtillando exeuntem, eâdemque » die iterùm pede miſſum, & ipſa ſen» ſu, & ille tactu, gelidum deprehen» derint: id quod parumper mutaba» tur, dum ſequenti die ſanguis ex

» brachio ac pede, uno eodemque mo-
» mento educebatur; cujus an cauſa
» ſuppreſſioni ac ſuffocationi pulſuum,
» quæ aderat, adſcribenda ſit, relin-
» quo diſcutiendum.« Hæc mulier deindè febribus variis, doloribus vagis, convulſionibus, pectoris anxietate, largâ venæ ſectione ſæpè oppugnandis, multùm conflictata, triennio ſat benè vixit: deindè redeuntibus ſymptomatibus largiore ſanguinis miſſione ſæpiùs liberata eſt: manente tamen aſſiduo in ventre glaciei ſenſu, qui cùm indè ad pectus adſcendit, eam affert reſpirandi difficultatem, ut continuò ſanguis, nec modicâ copiâ, mittendus ſit.

§. IX. Et qui demùm veri pulſuum ſint in peripneumoniâ caracteres, paucis examinandum eſt. Hunc pulſum *Hippocrate*, quia de pulſibus non adeò multa habet, non deſcribente, *Galenum* de eo conſulamus neceſſe eſt. *Libr. IV. de cauſis pulſ. cap. XII.* » Perip-
» neumonicorum, (inquit) magnus eſt
» pulſus, & languidus, molliſque ſimi-
» liter, μαλακός, atque lethargicorum
» pulſus; niſi quatenùs præpollet inæ-
» qualitate, & in uno pulſu, & collec-
» tiva, quam vocant. In uno ictu,
» cùm veluti interpellatur, & undo-

» ſus eſt, & dicrotus interdùm fit; in » collectivâ, cùm alias differentias ha- » bet, tùm modò quidem intermittit, » modò autem intercurrit. « Mollitiem deindè explicat *Galenus* ex eo, quod cùm laxum ac molle & undique vacuum viſcus ſit pulmo, non à pituitoſiore & craſſiore ſanguine inflammari queat. Cùm autem pulſûs dicroti anteà meminiſſet, jam ait rarum peripneumonicis eum eſſe, quod dicrotus ferè ſemper quamdam requirat vaſis duritiem, quæ ex pituitoſâ fluxione contrahi non ſolet. » Eſt autem, (inquit) » bilioſioris ſanguinis opus cogere, ſic- » care, tendere & exſiccare: qui bi- » lioſior ſanguis quandoquidem minùs » ſæpè pulmonem infeſtat, manifeſ- » tum etiam eſt raram fore pulſûs du- » ritiem, quod ſi ſic, rarus quoque » ipſis bis feriens pulſus. «

Quo fundamento *Galenus* hîc ſuum ratiocinium ſuperſtruxerit, ignorare me fateor: nihilominùs *Galenum* tantæ in medicinâ auctoritatis fuiſſe, ut inter centum, quos fortè conſulueris, auctores, vix paucos reperias, qui illum, plus minùs, non ſequantur, eſt quod vehementer mirer. Plerique etiam graves in arte viri, in definitione & aitio-

logiâ peripneumoniæ tradendis, hi *Galeni* textum recenſentes, illi, ne nominato quidem *Galeno*, veluti propriam ſententiam referentes, ſententiam Galeni proferunt, ac ſtatuunt examuſſim. Hinc indè reperias, quem explicatio *Galeni* de pulmone, non niſi à pituitoſiore cruore inflammato, offendat quidem, qui tamen à *Galeni* definitione de pulſu molli ne latum quidem unguem recedere auſit: cujuſmodi v. g. *Ludovicus Mercatus* fuit. Invenire alios eſt, eoſque haud planè paucos, qui de peripneumoniâ agentes, de pulſu, (num veriti ſcholas?) ne meminerint quidem; ut v. g. *Langius*.

Sunt præterea, qui quidem in peripneumoniæ definitione pulſuum non meminerint, ſed dum aliâ occaſione pulſus mollis explicandus venit, eum ſic peripneumonicorum eſſe dicant, quemadmodum pleuriticorum eſt, dum ſuffocatâ ferè reſpiratione cor ſiniſtrum paucum modò cruorem accipiat; vel ut phreniticorum eſt, quando, vi inflammationis meningum, origines nervorum comprimuntur ſic, ut nervi vitales langueſcant. Sic celeberrimus *Ruſſiæ archiater J. de Gorter in Comp. Med tract.* 47. §. *III.* Tandem non-

nullos deprehendas, quos propria experientia compulerit durum in peripneumoniâ deſcribere pulſum : quos inter candidior nemo *Felice Platero*, quem, in hæc verba ut erumperet, veri ſtimulavit amor : » Uterque affectus, » pleuritis, ac peripneumonia, cum » horrore vel rigore incipit, ſubſe» quente febrili calore, quo corpus » ipſorum nonnihil accenditur : reſpi» ratio concitatur, uti & pulſus, arte» riâ durâ, & ſeræ inſtar, aſperâ ad » tactum (quem tamen pulſum mol» lem, ſeu undoſum, in peripneumo» niâ privatim eſſe putant) ſe offe» rente. *tom. I. cap.* 10.

Profecto, ut *Platerus*, rem ego inveni plerumque, nec quanto tempore medicinæ docendæ admotus fui, alio modo in ſcholis docui. Et quidni? ubi ingens diſcipulorum, lectis ægrorum mecum circumſtans, corona, pulſum in hoc morbo durum, & rariſſimè tantum non mollem, mecum deprehendat? Quid, quod hoc anno omnes peripneumonici confirmarint? ſic ut inter tantos ſive juniores medicos, ſive adultiores ſtudioſos, ne unus quidem exiſterit, qui non verè durum eum eſſe affirmaret? Ejuſdem expe-

rientiæ ſocium appello cl. *Morgagni*, qui ubi *Epiſt*. 20. ſimilem *Valſalvæ* obſervationem retulerat, deindè proprias ſuas *Epiſt*. 21. enarrat, quibus conſtat pulſum in morbo durum illis fuiſſe, quos verâ peripneumoniâ periiſſe eorumdem cadavera demonſtrabant.

Forſitan arbitrari quis poterit pleraſque meas, non ſimpliciter peripneumonias, ſed pleuro-peripneumonias fuiſſe, quæ ratione doloris pleuritici durum pulſum tangentibus obtulerunt. Sed regero illi principem morbum, in deſcriptis capite priore ægris, fuiſſe peripneumoniam, adeòque morbi principis caracterem gerere pulſum debuiſſe. Et dum in nonnullis notatum ſit durante peripneumoniâ pulſum durum fuiſſe ſilente dolore, an ſaltem ſic non pateat peripneumonicis pulſum durum adeſſe?

Nunquámne igitur mollis in peripneumoniâ pulſus? Eſt ſane, ſed malo ægri omine. Videte *Boerhavium*: adjungite ill. *L. B. van Zwieten* commentarios. Mollem pulſum inibi non inventuri eſtis in perioneumoniæ definitione, quemadmodum pulſum durum invenitis notatum in definitione

pleuritidis ; ſed in morbi, in prava ac deſperata ruentis, deſcriptione duntaxat: eo nimirùm in morbi ſtadio, in quo pulmo magnam partem impenetrabilis, paucum cruorem, cum crudo ægrorum alimento, potuve, imperfectè miſtum, per nonnulla vaſa adhud aperta, cordi ſiniſtro, ad continuandum qualemcunque humorum circuitum, transfundit. Hicque modus quoque *Morgagno* eſt explicandi, quomodo ineunte peripneumoniâ pulſus durus eſſe debeat, & quo pacto dein, obſtructo, magis præ inflammatione pulmone, mollis fiat. *Epiſt.* 20. §. 38.

An non credibile *Galenum* incidiſſe, dum ejuſmodi definitionem animo meditaretur, in eam peripneumoniam, quam *notham* nunc appellitamus, & quæ eodem cum vero olim nomine comprehenderetur? An ſaltem in provectam jam peripneumoniam veram? Neſcio qui rem aliàs explicem. Saltem cùm quotidiana experientia pulſum peripneumonicorum & mihi, & aliis, durum exhibeat, terminabo hanc paragraphum nonam ſententiâ ill. *Morgagni Epiſtola mox laudata* : » Hoc » tantum dico, (inquit) pro variâ ſan-

» guinis, & corporum, pulmonumque » in primis diſpoſitione, varioque mo- » do, quo in his illius congeſtio acce- » dit, veriſimile eſſe variari ſigna; ut » modò præcipua omnia, aut pleraque » inflammationis indicia occurrant, » *idque ut plurimùm*; modò nulla fermè » illorum, aut etiam contraria, ut cùm » pulſus rarus eſt; denique nulla inter- » dum, ſed pulſu tamen plus minuſve » frequenti. «.

§. X. Quo porrò omnis hujus ſecundi capitis ſermo tendat, facilè capiet quiſque. Si enim 1°. ita variet multorum in ventre viſcerum inter ſeſe cùm magnitudo, tùm ſitus, etiam in ſtatu ſano, ut exploratione ſæpè, quodnam illorum patiatur, determinare aut arduum ſit, aut impoſſibile; imò ut aliud eorum alîus occupet ſedem: Si 2°. præter affecta, quæ noſcuntur viſcera, inveniantur alia, quorum affectorum nulla in vitâ ſigna conſtiterant, pejus affecta, quàm quorum conſtiterant; ut v. g. in inflammato pulmone lienis corruptio, bis hoc anno reperta talis, ut unà cum ſuâ membranâ in pultem rufam deliqueſceret, intraque digitos diffluerent totus: Si 3°. ipſa viſcera morboſa ità mole ſuâ,

mutatoque præ auctâ mole ſitu, imponant, ut meſenterii tumor, ut ren exorbitans, ut veſica urinaria, uterus, tuba, ovarium, eumdem ſæpè locum occupantia, veris ſignis pathognomonicis, quibus quid demùm ſit innoteſcat, planè deſtituantur: Si 4°. pectoris hydropis, omnia à practicis celeberrimis requiſita ſigna ferentis: Si hydropis pericardii; ſi topicorum ad vitalia vitiorum diagnoſes, vel exercitatiſſimos fefellerint: Si 5°. frequenter admodum ſuppurati pulmonis diagnoſim pulmo à morte integerrimus erroneam oſtenderit: Si 6°. interna aneuryſmata, quæ vivis adeſſe putaveramus, in cadaveribus deſiderentur, longéque aliud præ illis referant indagantibus: Si 7°. gaſtritis, ac paraphrenitis, abſque vomitu, imò potiùs cum perſeverante appetitu, & cum magnâ, miniméque coactâ liquidorum ingurgitatione homines perimant; imò gaſtritis ſine vel vomitu, vel dolore verti queat in gangrænam: Si 8°. hiſtoria humani ſanguinis ita obvelata nobis eſt, ut experimenta in uno eodemque morbo, imò in eâdem cruoris detractatione, prorſùm contrarias videantur formare indicationes: Si denique

9°. in peripneumoniâ, frequenti adeò ægritudine, viginti & ultra ſæcula necdum veram pulſûs definitionem, quæ ab omnibus admittatur, exhibere potuerint; profectò diagnoſes morborum, ut ut ſæpè veræ, & adæquatæ, nihilominùs non raró toto cælo fallunt; & noſologia adeò imperfecta hucuſque habetur, ut exceptiones cùm multas, tùm notabiles, patiatur; proindéque eam ordine botanico in claſſes, ordines, genera, ac ſpecies reduducere, fruſtra qui tentet; præterquam quod ſpecierum in infinitum ferè excreſcat numerus: quâ enim methodo undecim enumerantur epilepſiæ, verbi gratiâ, ſpecies, eâdem ipſâ 250. imò plures numerare ſpecies poſſum.

Audire quidem mihi videor qui amare conquerantur, eo modo, quo pluries in præcedentibus hujus operis tomis, quo denuò in hoc nono, pergo, medicinam à me incertiorem reddi; à me, ſcilicet, cujus foret, proprii vi numeris, eamdem tyronibus reddere quotidie certiorem. Hos autem rogatos velim, quo demùm pacto artis exoptent certitudinem? An ſuffocando naturæ vocem, quæ ut aliis, ſic & mihi, eam falſam eſſe clamet,

quam hucuſque credideramus, certitudinem? Agnoſcant ſaltem medicam artem natam eſſe ſedulâ atque attentâ obſervatione eorum, quæ in morbis apperuerant, quæ in cadaveribus detecta. Quæ ſæpè viſa regulam quamdam formare contendebant; aſt ea, quæ non raro fallebant, arctos adeò limites noſtræ circumſcripſere arti, ut non infrequenter formata antea lex ceſſaverit talis eſſe. Certiorne igitur ars erit, ſi quod toties cadaverum luſtrationes nos moneant, ſupprimemus; ne ſemel, dudúmque receptas opiniones, ac ſcholarum ſyſtemata, quæ ad multa explicanda multùm, ad plura parùm, aut nihil faciant, labefactentur?

Vimne eam inferre veritati poterimus, ut ea haud ampliùs vera ſint, quæ contra receptas opiniones nobis palàm cadavera clament? Profectò hi, qui nihil prius veritate habent, ægrè non ferent me medicinam non aliam tradidiſſe, quàm eam, quæ minime à ſyſtemate, opinioneve, verùm ab ipsâ naturâ depicta, deſcriptaque fuerit.

Termino hoc caput, de polypoſis concretionibus, quas *capite primo* plures enarravi, nihil omninò memorans;

ſiquidem *tom.* 2. & alibi ſatis clarè, opinior, demonſtravi eos eſſe paucos, qui inter morborum cauſas referantur, polypos; cujuſmodi ibidem unicum deſcripſi: pleroſque verò ſanguinis diatheſi phlogiſticâ in morbis gigni, aut à conquaſſante, ac palpitante corde, in ſanguine ferè quieſcente fabrificari. Si enim quis omnes denatorum polypos, veluti totidem morborum cauſas, conſiderare velit, utique cunctas mortalium ægritudines iiſdem adſcribat oportet. Non attenderet idem millies polypoſas concretiones eorum in cadaveribus reperiri, qui uſque ad paucos ante mortem dies ſaniſſimi, nullam unquàm earumdem dederant ſuſpicionem: neque conſideraret quotieſcunque polypos invenire datur, toties alias, cùm varias, tùm manifeſtiores morbi, mortiſque cauſas, deprehendi. Hæc quemadmodùm ante tot annos & ſcripſi, & publicè ſemper docui, gaudeo ab egregio *Morgagni* & ſuis, & *Valſalvæ* obſervationibus, ubique; abundéque, confirmari.

CAPUT III.

de Miliaribus.

§. I. Miliaria hoc anno in noſocomio nulla. An quod extincta Viennæ? minime, ſed quod eadem non fabricemus. §. II. Repetitio antiquæ concluſionis, quod morbus miliaris non ſit Auſtriæ endemius, ſed paſſim factitius. Multorum clarorum in arte virorum ſententiâ id confirmatur.

§. I. In *tomo* hujus operis *octavo* anacephalæoſin dedi cunctarum obſervationum, quas ſuper hâc materiâ eouſque feceram, quaſque *in tomorum plurimorum variis*, in *Theſibus de Febribus*, & in *Epiſtola ad Amicum*, communicaveram. Lætus deprehendi diſcipulorum animos nunc minùs eſſe agitatos, minùs circa famoſam hanc quæſtionem inquietos; itâ quidem ut ineptas quorumdam calumnias potiùs, quàm objectiones, tanquàm ultimos agonizantis erroris gemitus conſiderarent; ad quas qui reſponderet, nimio profectò & immerito eaſdem honore decoraret.

Animus fuiſſet novas fortè obſervationes edere, cùm per integros ſeptem & ultra menſes in noſocomio præter morbos acutos ferè nihil, aut parùm ſaltem, demonſtrarim. Verùm in tanto acutorum numero ne unicus quidem fuit, quem ſive petechialia, ſive miliaria exanthemata, infecerint. Quin nec toto hoc anno contigit, ut ad conſultationes in urbe, ſuburbiiſque, advocatus; advocor autem crebrò; in ægrum vel unicum inciderim, quem alterutrum horumce macularet exanthematum, niſi ſemel fortè miliarium principium, quod ilicò ſuffocabatur.

Igiturne, rogabit quis, extinctus demùm *Viennæ* eſt infamis hic morbus? minime: nam & illum crebrum viderunt medici exanthematum fautores, genitoreſque: perierunt cum illis complures, hos inter autem ſenex, quem non alterutrum, verùm utrumque hoc exanthematum genus corripuerat; peritura forſan & illuſtris virgo fuiſſet, niſi clarus ſuperveniens medicus miliaria in eâdem regimine calido, calidioribuſque bezoardicis, jam genita, eodem artificio, eademque fortunâ pepuliſſet, quibus *Syden-*

hamus, conſentientibus medicis aliquot aliis, collegam ſuum *Morice* à petechiis liberabat. Quod verò neutrum horum in meo noſocomio habuerim, id pro parte ſaltem ei tribuendum cautelæ cenſeo, qua nullos hoc anno ægros ex aliis noſocomiis mihi conquiſiverim; ægris autem pro demonſtratione variorum acutorum morborum egens, curaverim ad me illos adferri, qui acutè laborantes ad certam ſemper horam ad noſocomium hiſpanicum aut afferuntur, aut ipſi adhuc accedunt, antequàm cæteris cum ægris commiſceantur. Non quod ejuſmodi cautela omne exanthematum periculum excludat; domi enim eadem ſibi pravo regimine conſciſcere poſſunt, priuſquàm ad noſocomia deferantur; ut vel hinc miliaria nonnunquàm ad nos detulerint: tamen juvit, quo minùs periculi incurreremus, pauciores ad id habere occaſiones.

Cur verò apud ægros, ad quos conſultationis ergò vocor, necdum exanthemata viderim, hanc ejus cauſam reor, quod hæ conſultationes magnam partem apud ejuſmodi ægros haberentur, quorum medici vel ejuſdem mecum ſententiæ de exanthematum ori-

gine eſſent, vel eò ſaltem deveniſſent, ut ſuâ methodo eadem non generarent.

§. II. Repeto igitur antiquam meam concluſionem eò confidentiùs, quò magis video nullo ſolido ratiocinio, nullo ritè capto experimento, ab iis, qui contrà clamitent, refutari aut infirmari poſſe, & quò experimentis meis propriis eamdem reddo firmiorem: ſcilicet, ſi petechiæ & miliares eruptiones ſint morbi hîc loci endemici, oportet eos apud ægros, quos vel in noſocomio tracto, vel in urbe video, quoque familiares eſſe; ſicut quidem medici eos apud ſuos ægrotantes familiares reperiunt. Atqui olim valdè raros, toto hoc anno nullos ullibì habui. Ergo hæc exanthemata non ſunt endemia, ſed à cauſis alibi poſitis oriuntur, quas nos non ponimus.

Quod ego experior, idem clari mecum viri dudùm experti ſunt, ut publicis teſtimoniis conſtat. Dantur præterea quorum necdum nota teſtimonia ſunt Exp. *Cramer*, digniſſimus ad *Leythæ Pontem* Phyſicus, ſtudii naturalis univerſi, ac præprimis ornithologiæ, ac bonatices culturâ eximiâ clarus, diſſertationem meditatur, ex ſuâ numerosâ

roſâ praxi petitam, qua ea, quæ ſtatuo ego, abundè ſit confirmaturus.

Nec deſunt clari aliarum regionum viri, qui quò attentiùs rem contemplantur, eò magis ſe mecum aſſentire aſſeverent: imò dantur, qui in annosâ ſuâ praxi nunquàm aliter, quàm ego, de miliaribus cenſuerint. Teſtem produco celeberrimum virum, *Meinungenſis* civitatis phyſicum ſeniorem, doctiſſimum S. G. *Kælderer*, qui Epiſtolâ 10. Oct. anni 1763. ad me datâ referens quaſdam ſane egregias corticè peruviano patratas à ſe curas, tandem ſubjungit: » Jam aliquot abhinc » annis in *Ehrhardtiana œconomia*.... » *Plantarum Hiſtoria*, *tomo X. pag.* » 135 *& ſeq.* ad cujus operis à quinto » tomo continuationem me, poſt laudati auctoris obitum, typographus » compulit, occaſionem arripui demonſtrandi, quàm certò, quamque » facili negotio febres malignæ, quæ » anno 1759. hìc graſſabantur, quæque maximam partem aut parotides, » aut bubones, aliiſve in locis tumores, paſſim verò petechias & miliares, ſibi adjunctas habentes, curari » vix poterant; demùm unicè, ſive » cortice peruviano, ſive ſaltem ejuſ-

„ modi medicamentis, quibus exan„ thematis, altero tertiove morbi die „ confertim prorumpentis, eruptio im„ pediretur potiùs, quàm promove„ retur, curarentur. Nunquàm enim „ exanthemata ſimilia exiſtimavi criti„ ca eſſe, at verò perpetuò ſymptoma„ tica, diſſolutioniſque putredineſæ „ humorum certiſſima ſigna: ubi ta„ men, proh dolor! conſueta metho„ dus (*die mode-arzeny*, ſcribit) nihil „ aliud quàm exanthematum clamet „ expulſionem; quo ex fonte quot non „ prodierint calamitates! «

Ut celeberrimus hic auctor, ita clariſſimus *Klein*, eruditiſſimus *Allioni*, experientiâ & eruditione clarus *Valcarenchi*, eximius *Glaſs*, magnificus *Hazenæhrl*, egregius *Lautter*, cenſuerunt; brevique cenſebunt publico teſtimonio plures. Ut hæc doctrina, cujus in ſalutem publicam, ſuſcepta defenſio tot inimicitias in me, tot calamos virulentos, totque atroces calumnias ideò excitavit, quod contradicendi libido, quæ juſta eſſent, non inveniret, nunc demùm ſarta tecta eſſe videatur; illoque me gaudio expleat, quod unicum verumque ſit patrocinii veritatis præmium.

Quo igitur animo expertiſſimus hujus urbis practicus, medicus aulicus, excuſsâ hoc anno apud *Kruchten* diſquiſitione *de Miliarium exanthematum indole & tractatione*, antiquum errorem ſtatuminare tentaverit, non ſatis capio. Dicta fuerant, & ad nauſeam uſque repetita à variis, tum & ſæpiùs à me refutata, pleraque eorum, quæ, veluti nova, profert; & ſi qua recentiora exempla propria de praxi retulerit, facilè quiſque per ſe vidit ea ita ambidextra eſſe, ut negantem æquè juvent, quàm affirmantem. Ea enim hoc ſæculo experimentorum uſus eſt, ut non id dicas, quod experimenta loquuntur, ſed id eloqui experimenta jubeas, quod ipſe intendis: de his autem latiùs ſequenti capite in aliâ materiâ. Ne ederet opuſculum ſuum, pluries ſeriò monueram; quippe me, ut nullis aliis, ita nec illi, pro excuſſo ferè patrio errore militanti, minime parciturum. Igiturne refellam opus? Honore dignus auctor eſt, laudandus practicus, meus amicus. Sui quoque conaminis, ubi mea, quæ non legit, attentiùs perlegerit; ubi annoſior mea confirmata viderit; ipſum vehementer pœnitebit. Sat igitur refutatum relinquo.

CAPUT IV.

DE SYSTEMATE HALLERIANO.

§. I. *Partes ſenſibiles quæcunque, haud raro inſenſibiles apparent. Modificatio ill.* Morgagni *admittitur quidem, ſed conditionaliter, & non niſi ſecundum ejuſdem viri illuſtris explicationem. Quod ſi modificatio eadem ſimpliciter admitteretur, nihil omninò novo ſyſtemati faveret.* Fabricius ab Aquapendente, & Valſalva, *maximè autem olim* Aretæus, *tendines, ligamenta, ac perioſtea, partes ſenſibiles eſſe experti ſunt; hanc verò earumdem ſenſibilitatem in arthriticorum cadaveribus* Morgagni *demonſtrat.* §. II. *Contra conſuetas obſervationes, dantur notabiles puris confectiones citra febrim, vel citra dolorem, vel etiam citra utrumque, in omni hominum temperie, ætate, & ſexu.* §. III. *Inflammationes diriſſimæ ventriculi, inteſtinorum, &c. eædemque mortiferæ, aut ſine dolore, aut ſine febre, aut etiam ſine utroque.* §. IV. *Reſumitur quæſtio de pleuræ ſenſibilitate, occaſione cada-*

veris pleuritici, in noſocomio demonſtrati. Pulmo inflammatus hepaticæ duritiei plerumque invenitur, rariùs mollis ac rubicundus. Quia pulmo in morbis pectoris inflammatoriis affectus eſſe deprehenditur, conſequitur quidem id, ut nec pleuræ, nec intercoſtalium muſculorum, inflammatio hominem illæſo pulmone occidat; haud verò id, ut ſolus pulmo & ſedes doloris ſit, & mortis cauſa. Viros illuſtres, Valſalvam, *ac* Morgagnum, *perperam ab* exp. Tiſſoto *ſuas in partes trahi,* 72. *exemplis demonſtratur; quæ inter* 14. *ſunt cum inflammatâ pleurâ, &* 17. *cum indolente pulmone. Muſculorum intercoſtalium examen cùm in omnibus hiſce anatomicis exemplis deſit, non imperfectam modo, ſed & nullam, reddet omnem* Tiſſoti *concluſionem; etiamſi nec* Morgagni *nec* Valſalva, *nec ego, quidquam haberemus ejus argumentis opponendum: haberemus autem plurimum.* §. V. *Inconſtantia incomprehenſibilis, & ſtupenda contradictio ſyſtematis Halleriani, dum* Tiſſotus 1°. *mendacia ſtatuit eſſe cuncta ill.* Halleri *de inſenſibilitate pulmonis experimenta; ob idque, quid de reliquis illius experimentis judicandum, uni-*

cuique integrum facit: 2°. dum ſyſtema hoc in canones format, inter ſeſe mirificè repugnantes. §. VI. *Irritabilitas cordis talis, qualem ſtatuit* Hallerus, *& ipſo eo auctore, & Morgagniani Operis 170. experimentis, funditùs ſubvertitur. Exploſit præterea* Morgagni *experimentorum in brutis captorum adplicationem ad corpus humánum.* §. VII. *Concluſio hujus capitis.*

§. I. IN opuſculo *Difficultatum* ſuper hoc ſyſtemate, in eo *Vindiciarum* contra *illuſtris Halleri* Apologiam, in *gallicâ ad amicum Epiſtolâ*, ſparſimque hinc indè, conatus fui hujuſce patefacere infirmitatem. Roborarunt ſententiam de eodem meam, tum illius auctor ipſe, qui quò ulterius in eo defendendo pergit, eò ſeſe mutabiliorem, incertioremque, etiam in præcipuis ſuis fundamentis, oſtendit; tum ejus defenſores, qui, quo illud ſyſtema tueantur, in multis ab auctore recedere; plura ejuſdem experimenta infirmare, quædam ridicula rejicere, abſurdioraque rejectis coguntur ſubſtituere.

Sufficienter proindè meas in hac refutatione egiſſe partes mihi videor: attamen cùm dies diem doceat, & quotidie nova obſervemus Hallerianis adverſa, quædam abs re non erit prioribus addidiſſe.

Homo, cujus morbi, & ſectionis, hiſtoriam dedi *cap. I. §. VI.* geſſit in ſuo rene dextro monſtroſo ultra mediam libram calculorum omnis figuræ, nec doluit tamen indè, tum quo tempore primùm apud nos erat, tum eo 40. dierum ſpatio, quo urbem ac ſuburbia tranſcurrendo doceret, voluntariaſque adderet exſpatiationes.

Ren, inquit cl. *Hallerus*, inſenſile viſcus eſt. Sed quis hoc præter illum? Juxta ejus ſyſtema à *Tiſſoto* elucidatum, quò duriores in corpore partes, eò inſenſiliores ſunt; eo ſenſiliores, quò molliores. Ren porrò durus non eſt, ſaltem non utero, qui ſenſibiliſſimus, durior. Ergo ren ſentit. Et quem experientia in vivis haud ſecùs, quàm inciſiones mortuorum erudierunt, perilluſtris *Morgagnus*, quotieſne renes ſenſiles declaravit? Quam non ſenſilitatem horum quotidianæ lamentationes renum calculo laborantium declarant!

Aſt experimenta renum teſtatur inſenſibilitatem, ais. Bona verba! Experimenta benè capta exhibere nudam deberent veritatem. Id verò moris non eſt. Vidimus *cap. II.* peripneumonicorum durum pulſum debuiſſe mollem dici, quo Galeni ſervaretur auctoritas. Vidimus *cap. IV.* experimenta miliarium eruptionum criticam eorumdem indolem teſtari debere, dum id ita patroni illorum juſſerint. Nunquàm verò magis id, quàm in irritabilitatis ſyſtemate eluceſſit, ut, quod præoccupatus ſyſtemate animus juſſerit, id eloquantur experimenta.

Demus verò paulisper eſſe indolentes renes; num tamen homo noſter dolere non debuit à finitimarum renibus partium compreſſione? Meſenterii ſcilicet, inteſtinorum, nervorum ex vertebris oriundorum, muſculorum pſoæ, quadrati lumborum, iliaci interni, partium utique omnium ore ſenſibilium? Verùm ut ex hiſtoriâ patuit, nihil toto, quo dixi, tempore doluit, ne à motu quidem validiore, nullumve impedimentum in motu cruris dextri expertus eſt.

Equidem cl. *Morgagni*, qui taciter ac reverenter, in ſuis *Epiſtolis anato-*

mico-medicis, modernorum ſyſtema explosit, hinc indè ejuſdem abſurditates obvelare, ac emollire ſattagens, ſic ad hanc difficultatem reſpondit, ut ſubito nati tumores dolorem quidem viciniæ ſuæ ſenſibili creent, minùs verò qui ſenſim, lenteque; eo quod hæc compreſſioni pedetentim aſſueſcat, ac ſenſim quandoque occaleſcat.

Modificationem hanc eâ lege admitto, ut ſaltem 1°. in principio tumoris ſæpè dolere vicinæ debeant partes partes in locis, qui pleni, haud inculpatè aliena inſolitaque admittunt; ut 2°. in cadaveribus hæ partes vicinæ enerves, aut calloſæ reperiantur: ut 3°. in vitâ quoque partium, lentè creſcenti tumori vicinarum, licet indolentium ferè, tamen in uſu læſarum, phænomena appareant.

Sed, inquient forſitan, id neceſſariò ex hac modificatione non ſequi: ſiquidem cum utero impregnato, ſenſim ſe eam in molem extendenti, quam pauci tumores coæquent, feminæ complures vix doleant toto tempore graviditatis; eæque caſu denatæ calloſitatem degenerationemque partium compreſſarum nullam anatomicis exhibeant: in aliis verò ipſum v. c. molis

prægrandis jecur, idque induratum, non exhibeat à morte calloſum peritonæum, ventriculum, inteſtina.

Demus & hoc quoque: an verò hoc dato id verum eſſe ſequitur, quod novum ſyſtema indè includit? Minime. Si enim 1°. clariſſimo *Morgagno* id lubens conceſſero, quod exempli gratiâ, duræ ac piæ matres, dum ſenſim tenduntur, parùm doleant; quod renes pedetentim tumefacti vix percipiant dolorem; quod in graviditate, in hydrope, muſculi abdominales, peritonæum, meſenterium, inteſtina, cutiſque expanſa, in pluribus non doleant, ſaltem non multum; numquid legitima concluſio hæc erit, cutim, quæ omnibus fatentibus ſenſibilis eſt, meſenterium, inteſtinaque, ipſos demùm nervos abdominales, ſenſibilitate carere? Utique tandem nihil ultra universo in corpore ſenſibile foret.

2°. Vidi ego, videre *Valſalva* ac *Morgagni*, ordine inverſo, tumores ſubitò natos dolorum expertes; lentè vero cretos maximè dolorificos: idque iis etiam in partibus, quæ omnium conſenſu ſenſibiles ſunt, ut poſtmodum patebit.

Tandem 3°. ad leniendas quaſdam novi ſyſtematis abſurditates eximius *Morgagni*, ut ſupra monui, hæc excogitavit; minime verò approbavit ad uſum pathologicum. Quî enim aliter ipſum intelligamus, cephalæarum cauſam ex paulatim natâ compreſſione cerebri membranarum *in Epiſtola I.* explicantem? Et capitis dolores à natâ pauxillatim duræ meningis cum cranio cohæſione deducentem? Quâ aliâ ratione ejus mentem capiemus, dum *Epiſt.* 58. obſervationem primo *Valſalvæ* referens, qui diuturni atque omnibus adhibitis auxiliis rebellis, ad diaphyſin tibiæ, ejuſque malleolum, doloris cauſam invenerat ad tendines, inque perioſteo : deindè obſervationem *Fabricii ab Aquapendente*, qui in carpo pituitam acrem, internos tendines afficientem, ut diuturni doloris cauſam, deprehenderat; quique ambo magni in arte viri, ſcalpello eductâ materie, & ille, oſſis quâdam ſeparatione factâ, ægros ſuos reddiderant ab omni dolore immunes : dum illis, inquam, hæc ſubjungit : » Cæte» rum num duo anatomici, iidemque » chirurgi præſtantiſſimi, *Fabricius* &

» *Valſalva*, ipſi quoque tum fortè de-
» cepti ſint, tendines uterque, hic
» etiam perioſteum, illis cruciata do-
» loribus fuiſſe non dubitantes, malim
» per te exiſtimes, quàm ipſe dicere «.
Profectò ut ambo hi vitiis tendinis, ac perioſtei, minutatim natis, dolores ſive repetentes, ſi perſeverantes, tribuerant; ita hic dolores capitis vitiis membranarum cerebri gradatim ortis.

Sed, quod crebrò dixi, quodque ab ill. *Hallero*, ejuſque diſcipulis, conſideratiùs attendi optaſſem, quemadmodum cunctæ hæ partes explicatis de cauſis doluiſſe inventæ ſunt; ita non rarò non doluiſſe viſæ ſunt: id quod ut in enarratis caſibus, ita & in aliis, imò in univerſi corporis partibus contingere, evictum eſt. Nonne dudum Aretæus ligamenta conſiderans » νεῦρα,
» τά δεσματα τῶν ἄρθρων, non dolere
» ſæpè, ſcribit, dum quis ea abſcin-
» dit, conteritve; & interea alio tem-
» pore hominem ſic ab illis dolere,
» ut à nulla re magis; imò ut non
» ferramenta adſtringentia, non vin-
» cula, non vulnerans gladius, non
» exurens ignis, plus crearent doloris;

» id quod rem ſtupendam vocat, cujus » ſolis diis nota cauſa ſit. *Morb. diutur-* » *nor. lib.* 2. *cap.* 12.

Profectò procul abfuit ille humanæ naturæ ruſpator, ut ideò ligamentorum ſenſilitatem negaret, quod quandoque non viderentur illa ſentire. Et non negat non doluiſſe, & doluiſſe affirmat. Cur *Aretæum* non ſequamur?

Sed experimenta, aiunt, docuere non ſentire omninò, nec unquam, ligamenta ac tendines. Attamen eorum, qui in brutis rem explorarunt, hi has partes non ſentire, illi ſentire eaſdem experti ſunt. Ita ut quod *Aretæus* mox de humanis, idem de brutorum tendinibus, ac ligamentis, nunc ſentientibus, nunc inſenſibilibus, poſteriores notaverint.

At miſſa faciamus experimenta in brutis capta, ea quæ in homine, de quo unicè agitur, contemplaturi. Ab omni ævo ligamentorum ac tendinum ſenſus à doloribus arthriticis demonſtrari creditus fuit, ut pluries adverſùs *Hallerum* evici. Vir autem illuſtris ille podagræ ſedem negavit in tendine ligamentove eſſe, & propriâ ſuâ podagrâ, ut putat, edoctus, ad cutem locavit.

Cùm ea, quæ adeò convincentia claro viro repoſui, ipſum conviciſſe non videantur, adeundus ipſi *Morgagnus* erit adeunduſque *Valſalva*. Narrabit ipſi hic ſe podagricam materiem inveniſſe in membranâ digitorum tendines obvelante: ille poſt ſævos iſchiadicos dolores in vitâ toleratos, non *ſupra*, ſed totum, idque ingens, atque multiplex vitium, *intra* articulum coxæ ſe reperiiſſe: imò quod *Cœlius Aurelianus* notaverit lapides podagricos primo articulum ſolvere, cutim deindè diſtendere, atque erumpendo prominere; hæc omnia ſe vidiſſe in digitorum manuum articulis *Patrici Veneti*: remittique lectores ad ſimilia obſervata *Hardery*, *Schneyderi*, *Dobrenskii*, in *Sepulcreto*. Tandem inducit non nullos, quibus ſcribere libuit, non poſſe humorem arthriticum intra articulorum caveas perferri, quandoquidem ligamenta capſularia occludant eaſdem, neque ulla ad has via pateat, nec vena aliqua hæc loca ſubeat; quibus egregiè reſpondet vias huc eaſdem eſſe, quæ mucilagini, articulorum cava lubricanti, dicatæ. Adde ad hæc, quæ paulo ſuprà, ex *Valſalvæ* & *Aquapendentis* demonſtrationibus didicimus.

Nonne interim dolenda artis noſtræ ſors eſt, quia id, quod plurimi mortalium, quod ipſi Medici in ſe millies experti ſunt, quod tot clari anatomici ſuis oculis viderunt, renes nempè, intimoſque articulos, capſulas, ac tendines, doloris materiâ obſideri, adeóque ſentire; id verum ultra non eſſe, quia conditio ſemel imprudenter ſyſtemati convenit has omnes partes inſenſiles eſſe?

§. II. Puris confectiones febrim habere doloremque comites, ab *Hippocrate*, in noſtra uſque tempora, obſervatum eſt. Ipſe tamen *Hippocrates*, poſtque ipſum alii, obſervarunt eas nonnunquàm fieri ingentes, quæ æquè doloris ſint, quàm febris, expertes. *Epid. IV.* apud *Chart. textu* 40. ubi primum dederat *Hippocrates* ſigna conſueta, quæ Medicis patefaciant num, qui in morbis abſceſſus appareant, judicatorii ſint; duos ſubjungit caſus, qui à ſignis hiſce, ab eo datis, abluderent: ac primum quidem *Leambii*, qui ad humerum, & ad ſiniſtrum ani latus, citra vel minimam febrim exulcerabatur; alterum alîus ægri, qui cum inflammatâ ſede, undè poſthac purulentum prodiit, febris omninò

fuerit, doloriſque expers. Ne quis autem Medicus ſimilia nondùm expertus, fidem fortè dictis negaret, rem probè ſe noſſe, & aſſeveranter ſe loqui *Hippocrates* declarat: ἱκανῶς τȣτὸ λέγω, inquit.

Egregius *Morgagni* in ſenatore ſene & ædematoſo id in crure obſervavit. Et qui in variâ ætate, ac ſexu, viderat, laudat collegam ſuum cl. *Pujatum*, ut qui in anu, in adoleſcentulâ, in viro robuſto, idem obſervaſſet. Num indè concludam legitimè cutaneos nervos, & cutem ipſam, inſenſiles eſſe? Non: ſed has ſenſiles per ſe partes, aliquando inſenſiles eſſe, ut de ligamentis ſuprà *Aretæus*.

§. III. Inflammationes adeò ſævas, ut eas gangræna, ſphaceluſque excipiant, febres, magnique ſolent comitari dolores. Non eſt tamen lex perpetua. Juvenis meus *cap*. I. §. VI. homo *Valſalva* apud *Morgagni Ep*. 24. inflammatum ventriculum, ac gangrænoſum uterque citra dolorem, meus etiam citra febrim, habuerunt. *Morgagni* poſt quam cum ipſe quatuor aut quinque exemplis idem expertus eſſet, tum ex *Fernelio*, *Hoffmanno*, *Otlobio*, *Riverio*, aliiſque confirmaſſet; demùm

Epiſt. 25. §. 21. Præclarè ſubjungit: „ Quæ omnia cùm ita ſint; quando „ cum aliis inflammatorum inteſtino„ rum ſignis vehementem dolorem, „ & acutam febrim in ægrotantibus „ deprehendes; jure quidem merito„ que credes rei medicæ auctoribus; „ hæc duo inter præcipuas notas ma„ gnæ inteſtinorum inflammationis po„ nentibus. Nec tamen, ſi quando al„ terum; vel utrumque horum, aut „ abeſſe, aut vix eſſe, invenies, con„ tinuo putabis, aut nullam eſſe inflam„ mationem, aut levem; neque gan„ grænam & ſphacelum in eorum eſſe „ inteſtinis non poſſe, in quibus duo „ illa præceſſiſſe non videris. Optan„ dum ſane fuiſſet ut Medici, cum „ ſigna hujus inflammationis, & con„ ſequentis ipſam gangrenæ, propoſue„ runt, hoc monitum non omitterent „ in morbo, qui par fallaciam ejuſmo„ di, *nec raro*, præceps, ac repenti„ num affert exitium. *Nec raro*, in„ quam; nam memini, cùm adoleſ„ centuli ſupra deſcripti caſum mira„ bundus narrarem *Valſalvæ* & *Alber*„ *tino*, continuo utrumque confirmaſſe „ non abſimilia occurriſſe ſibi, nec ſe„ mel “. Quid, quod idem vir perillu-

ſtris ſemel, ego pluries, herniam incarceratam indolentem viderimus, ut morbus tumore inguinis, ac vomitu deſperato cognoſceretur duntaxat; & inflammata valde inteſtini pars, inque gangrænam pro parte verſa, in cadavere adpareret?

Ex quibus manifeſtum ſit partes ſenſiliſſimas, dolorum atrocitate infames, non raro à cauſis dolorificis affici, ſine ſenſu doloris. An tunc cauſa doloris vehemens intercipiat id, quod eâ in parte cum communi ſenſorio communicet? Namque pauculum in nervo requiritur, ut ſubjecta pars inſenſibilis, etiam ſciſſa uſtaque, nihil ſenſorio communi denunciet. Sed quæcunque mirabilis phænomeni cauſa ſit, id perpetuò conſtat, ideò muſculos, ideò nervos, ideò ventriculum, inteſtina, meſenterium, cutim, partibus ſenſilibus annumeranda non eſſe, eo quod non raro inſenſilia appareant.

§. IV. Cùm ſimile quid piam credatur in pleurâ obſervari, paulatim perduci me ſentio ad reſuſcitandam tædioſam de ejus ſenſilitate quæſtionem, quæ occaſione ſyſtematis moderni agitata toties eſt, quæque ejus ſenſilitas ità à magnis viris *Valſalva*, & *Mor-*

gagno, exploſa fuiſſe clariſſimo *Tiſſoto* apparet, ut in ſuo diffamatorio contra me libello clamet, Io! triumphe! Quò brevior ſim, refero me ad ea quæ in *Gallica ad Amicum Epiſtola* in hanc rem ipſi repoſui; additurus hîc reliqua, quæ occaſione anatomicæ ſectionis, *cap. I.* §. *V.* relatæ, neceſſario mihi exponenda ſunt.

In thorace dextro, ſub loco olim dolentiſſimo, quem, ne de eo quis ambigeret, emplaſtri figebant veſtigia, membrana pleura, latiſſima admodum plaga, haud inflammata duntaxat, ſed inflammatiſſima apparuit: ſic quidem, ut cùm illi, qui pleuram vaſculoſam eſſe præfractè negarunt, tum hi, qui feliciſſimâ injectione paucis tantummodò vaſis ornatam videri ſtatuerunt, hîc eam vidiſſent quovis in puncto vaſculoſiſſimam. Clari hi viri laudandi ſunt, quod nulla, vel vix ulla vaſa, ſuis pleuræ injectionibus ſe inveniſſe, adeóque *Ruiſchio* adhuc infeliciores fuiſſe, fateantur; ſed condemnandi ſunt, quod ideò pleuram vaſculoſam eſſe negaverint; quod ideò inflammationi ineptam eſſe decreverint; quodque ideò aut deceptos, aut

mendaces, magnos in arte viros declaraverint, qui in cadaveribus eamdem valdè inflammatam, & viderant, & deſcripſerant poſteritati: *Eraſiſtratos*, aio, *Cœlios*, *Martianos*, *Diemerbroeckios*, *Riolanos*, *Boerhavios*, *Valſalvas*, *Morgagnos*.

Hæc porrò pleura, ut vehementer, quo indicavi loco, inflammata, ſic etiam, cùm in vita dolor, non deſerendo hanc plagam, uſque ad dorſum proſerpſiſſet, inflammata pleura inventa eſt uſque ad alterum ſpinæ dorſalis latus. Tum & ipſa diaphragma conveſtiens, & qua tendineum, & qua muſculoſum, inflammata admodum adparuit: inflammatum quoque diaphragma erat, quâ parte peritonæo ſuccingitur; levius tamen, quàm qua pleurâ.

Pulmones nullibi ad pleuram accreti, niſi in inflammatâ quâdam plagâ, adæſione digito non latiore: molles ceterum; & dum profundiùs incidebantur, ſuperiùs griſei, inferiùs intenſiſſimè rubri.

Plurimos inter teſtes, huic ſectioni circumſtantes, erat vir clariſſimus, *Gœttingenſis* in anatome Profeſſor *Vriſ-*

berg, qui per duos, treſve menſes, hanc noſtram univerſitatem ſuâ præſentiâ cohoneſtavit.

Febris acuta primùm, dein ſæva pleuritis, ſuſtulerunt hominem; haud ſine peripneumoniâ tamen. Licet enim pulmones inflammatione duros non deprehenderemus, quemadmodum in antecedente trium cadaverum ſectione, erat inflammatus tamen, infimis uterque lobis, eâ nimirum rariore inflammationis ſpecie, quam cl. *Morgagni* deſcribit, ut rariorem, *Ep.* 20. §. 21. » Plerique credere videntur, » ait, pulmonis inflammationem in » rubore fermè conſiſtere: (hic noſter » caſus erat) quod aliquando fieri poſſe » non eſt negandum, ut ſi quandò de » genere eſt legitimi eryſipelatis: verùm in pleriſque inflammationibus » denſus duruſque fit pulmo «.

Neceſſe fuit hanc memorare cl. *Morgagni* adnotationem convenientem cum eâ *Hippocratis*, pulmones peripneumonicorum nunc eryſipelatoſos, nunc infarctos, duroſque, ſcribentis; convenientemque præterea cum eâ *Lanzonii*, qui in pleuritide, pleurâ illæſâ, pulmonem invenit eryſipelate affectum, ex flavo maculoſum, non

verò durum : neceſſe, inquam, fuit hanc adferre adnotationem; ut ſimul confirmarem id, quod in *Epiſtolâ ad Amicum*, contra *Tiſſotum* urſi : nempe in ſcholâ *Boerhavianâ* pleuritidem, ſi ſedem in pleurâ, vel in muſculis intercoſtalibus habet, haud ita conſiderari, ac ſi indè homo illæſo moreretur pulmone; at verò, ſic, ut reſpiratione pleuriticorum vehementer læsâ, pulmonem ſeriùs ocyùs affici, ſuæque affectionis indicia in cadavere præbere oporteat. Imò *Boerhaave* non in pleuritide tantùm, verùm etiam in pleriſque morbis lethalibus, peripneumonicum hominem demùm mori docebat.

An igitur adverſariorum indè deducta conſequentia legitima eſt? Quando *Boerhaave* ſcripſit *Aph.* 874. » Cur » ex iiſdem pariter liquet hunc mor» bum, (peripneumoniam) ferè fieri » ex omni alio prægreſſo, antequàm » ex eo moriatur æger? adeóque pro» ximam mortis cauſam, & ultimum » omnium ferè lethalium morborum » effectum eſſe peripneumoniam « : quando, inquam, ſic ſcripſit, numquid ideò ſtatuit mortalium neminem nunquàm à pleuritide mori, quia peri-

pneumonia ſcenam claudit? neminem unquàm à paraphrenitide? neminem ab hepatitide, enteritide, hyſteritide, nephritide, arthritide? An quoque dixit *Boerhaave*, hæc ſcribens non differre morbum principem ab epigenomenâ peripneumoniâ? Nihil profectò minus. Sed quidem hoc docuit, quemadmodum inflammatio meningum cerebri, ea inteſtinorum, uteri; quemadmodum ceteri enumerati morbi principes, ſeu primarii; ſive ſanguinem corrumpendo, ſive ſolida omnia obſtruendo, conſtringendove, ſive nervorum labefactando originem, ſive alio quocunque demum modo id efficiant, ut pulmo plus accipiat cruoris, quàm ſiniſtrum in cor refundere poſſit, lethalem adeòque peripneumoniam gignant; ſic quidem ut non directè per ſe, ſed per epigenomenam peripneumoniam necet hominem; ita pariter & quidem à fortiore, pleuritis, id eſt inflammatio muſculorum intercoſtalium aut pleuræ, non modo ea facit, quæ enumeratorum plerique, verùm magis immediatè eorum organorum, quibus ad reſpirandum eget pulmo, lædit functiones, eóque certiùs hac ſuperveniente peripneumo-

nia occidit: abſque eo tamen, ut nata ſic peripneumonia non magis princeps ſit morbus, non magis exiſtentiam inflammationis laterum, ut ſui cauſam, neget; quam ſuperveniens inflammationi v. g. inteſtinorum, negaret hanc ipſam inteſtinorum inflammationem & ſeparatum à ſeſe morbum eſſe, & ſe ex eadem ſuam ſumſiſſe originem.

Neque aliâ ratione, intentioneve, ſuas tradidere *Valſalva* ac *Morgagni* obſervationes. Ut profectò neſciam quo pacto potuerit *Tiſſotus* tam in *Halleri*, quâm in ſui proprii ſyſtematis confirmationem, magnorum illorum virorum obſervationibus ità abuti, ut indè probaret nunquàm pleuritidem in muſculis aut membranâ laterum thoracis, ſedem habere; & hunc morbum unum eumdemque cum peripneumoniâ eſſe. Cùm illegitima hæc innovatio ſimul totam hac in parte pathologiam perturbet, neceſſe eſt paucis ut has obſervationes recenſeam, ſingulariumque ſingularem analyſin faciam.

Epiſt. anat. med. 20. §. I. recenſet cl. *Morgagni* caſus per univerſum opus diſperſos, antequàm ex profeſſo rem aggrediatur;

aggrediatur : itaque eodem modo eum ſequar.

1°. In *Epiſt. 6. n°. 10. Valſalva* in homine poſt dolorem ſiniſtri lateris invenit pulmonem ſiniſtrum induratum. Pleuræ mentionem eo non faciente, illæſam fuiſſe lubens ſupponam. Numquid muſculorum intercoſtalium mentione non factâ, illæſos quoque credam eoſdem ? Neutiquam : etenim ex universâ ſequentium hiſtoriarum ſerie patebit, vix, niſi ſemel iterùmque, examinatos in cadaveribus hos muſculos fuiſſe ; adeóque inſignem adeſſe in omnibus *Tiſſoti* concluſionibus defectum. Cùm enim *Boerhaavius* pleuritidis ſedem in pleurâ, vel in muſculis intercoſtalibus fixit, & in his ultimis ſolis *Hallerus* ; ipſe verò *Tiſſotus* in unico pulmone ; non potuit ferè ullo teſtimonio *Valſalvæ*, & *Morgagni*, ille uti, niſi in quo rigoroſum ſimul factum fuerit eorumdem muſculorum examen ; in quo ſane examine totus rei cardo vertitur. Adeóque, ut monui, cùm vix tale examen unquàm ab illuſtri hoc duumviratu inſtitutum ſit, fuit vana ac inanis omnis ejus concluſio.

Igitur æger *Valſalvæ* doluit ſiniſtro latere, vel ob id unicè, quod induratus pulmo ſenſibilem pleuram continuò terendo, premendo fricando irritaverit, vel ob hanc cauſam, & ſimul ob intercoſtalium muſculorum inflammationem.

Numquid verò tunc pleura non fuiſſet inventa inflammata? Potuiſſet, ſed non debuiſſet. Non omnis ſenſibilium partium irritatio gignit phlogoſin. Si gignat pulmo induratus hanc fricando, terendove, gignit & epigenomenam pleuritidem; ſin minus, pleura doluit non inflammatoriè.

2°. *Epiſt. eadem* §. 12. Senex ſterni dolore in morbo ſuo ultimo unicâ modò die laborat, ſaltem poſtea non conqueſtus de eo eſt. Illi abeunti ſtertor ſucceſſit. Erat autem homo & ante dolorem pectoris, & poſt eumdem, hebes, ac ſemiſopitus. *Valſalva* in thorace invenit pulmonem dextrum hîc durum, ibi nigrum, àlibi corruptum. Quid hæc hiſtoria ad quæſtionem noſtram? Homo hic unico die doluit duntaxat, vel quod inflammatus cruor ſternum relinquendo affecerit pulmonem, vel quia æger præ mentis hebe-

tudine, & ſoporoſitate, dolorem ultrà non perceperit. Die 5. vel 6. à ceſſante dolore mortuus eſt.

Arbitrabitur fortè adverſæ opinionis ſcriptor hominem hunc non minùs ſtupidum fuiſſe, quo die dolores pectoris conquerebatur, quàm & antea & poſtmodum, nihilominùs de dolore non niſi eo unico die conqueſtum eſſe; cùm igitur hebetudine ſuâ non impediretur dolorem unico die percipere, oportere eum toto morbi tempore doluiſſe, cùm pulmo ejus ità pro parte induratus, debuerit, ſecundùm prioris morbi explicationem, continuo dolore pleuram irritando, fricandoque afficere.

Viciſſim autem hunc ego rogabo, ut explicet mihi cur homo hic perpetuò non doluerit, ſi cauſa doloris pleuritici vera ſit pulmonis inflammatio? Cùm enim pulmo in cadavere peſſimè imflammatus reperiretur, debuit doluiſſe continuò. Nec cauſam indolentis pulmonis in ejuſdem gangrænam referat: nam pars adhuc dura præ inflammatione erat. Cùm hoc mihi nunquàm explicabit, vel ad dicta antea me refero, vel in partium ſenſibilium temporariam inſenſilitatem, quæ longè

latéque ſuperiùs demonſtrata eſt, cauſam refundam.

3°. *Ibid.* §. 14. Peripneumoniâ ac ſopore detentus intra quatriduum moritur. Thoracem non examinavit *Morgagni*. Ergo adverſarius ex totâ hac hiſtoriâ nihil concludere poteſt.

4°. *Epiſt.* 7. n°. 4. *Valſalva* hæc habet. » Vir annorum circiter 35. dolore » corripitur in thorace cum febre. Do- » lore abeunte, accedit ad febrim de- » lirium : quod, febre magis augeſ- » cente, ad mortem uſque perdurat, » quæ circa diem 11. accidit. Tho- » race recluſo pulmonum poſteriora » dura aliquantum, & rubra inve- » niuntur. « Si hic homo pleuriticus fuit, dolor abivit, quia pro pleuræ inflammatione ea meningum nata eſt; pulmo autem inflammatus fuit quod phrenitis, ut omnes morbi acuti ferè, quemadmodum ſuperiùs probatum eſt, vitam peripneumoniâ finiverit. Notandum adverſus pulmonum ſenſibilitatem, quod ſi ideò homo thorace doluiſſe ſtatuatur, quòd pulmones inflammati eſſent, pulmones inflammati plurimo morbi tempore inſenſiles fuerint. Si dicas præ delirio hominem dolorem non ſenſiſſe, dicam

idem de pleurâ, vel de muſculis intercoſtalibus.

5°. *Epiſt.* 22. §. 10. *Valſalva* in thorace hominis venerei, qui ſiniſtri cum lateris dolore acutè decubuerat, ſiniſtrum pulmonem ſuperiore parte durum, inferiore ſanioſum, invenit. Iterùm ab affrictu & irritatione rigidi pulmonis ad pleuram dolor explicatur: vel ab inflammatis muſculis intercoſtalibus.

6°. *Ibidem* §. 11. Meretrix in ſiniſtrâ thoracis parte ſic dolet, ut vix decumbere in eamdem poſſit. Cùm pulmones ambo dura tubercula & ulcera geſſerint, cur, ſi ſedes doloris lateris in pulmone eſt, non doluit illa utroque latere? Ergo pulmones non ſunt dolorum laterum ſedes. Undè ergo ſiniſtri lateris tantummodò dolor? Intercoſtales muſculi, ſi examinati fuiſſent, doloris forſan patefeciſſent cauſam.

7°. *Ibid.* §. 16. Virgo pleuro-peripneumonica ſiniſtro latere potiſſimùm ac validè doluerat. Invenitur & pleura inflammata, & pulmo. Hiſtoria hæc explicatione non eget. Nimiæ præcipitationis convincit modernos.

8°. *Ibid.* §. 22. Pleuro-peripneu-

monia cum pungenti ſiniſtri lateris thoracis dolore. Pulmo ſiniſter pravè affectus, minùs dexter: ambo cum pleurâ ubique connexi, magis adhuc dexter. Pravus pulmo ſiniſter minùs accretus, ad loca accretionis diſtraxit pleuram, ut doluerit, dolore tamen non inflammatorio. Dexter pulmo univerſaliùs accretus, & parùm vitioſus, non potuit diſtrahere pleuram. Quid ſi etiam ſiniſtri intercoſtales muſculi inflammati fuerint?

9°. *Epiſt.* 36. §. 23. Lanio acutâ prehenditur febre, ſignis ſtipatâ internæ thoracis inflammationis. Pulmo dexter annexus pleuræ & durus. Hiſtoria non narrat, an dolor affuerit, nec quânam thoracis in parte: Signa modò ait adfuiſſe inflammationis internæ. Si doluit igitur latere dextro, cauſa ex præcedentibus intelligitur, preſſio ſcilicet & irritatio pleuræ à duro pulmone. Sin minùs, obſcurior narratio eſt, quàm ut quiſquam illam in ſui favorem laudet.

10°. *Epiſt.* 37. §. 29. Thoracis inflammationem conqueſta mulier eſt. Vaga enarratio nihil determinans, adhuc minùs anatome, quæ non eſt facta thoracis.

11°. *Epiſt.* 45. §. 16. Mulier in acuto morbo pectoris non querebatur de peculiari ad dorſum moleſtiâ, ut neque de pungente dolore. In cadavere tamen, præter vitiatos pulmones, pleura utroque in latere roſeo rubore ad non parva ſpatia rubebat. Subrubrum & pericardium.

Sed ipſa hæc mulier nunquàm erat conqueſta de tremore cordis, nunquàm de animi defectionibus. Nihilominùs ipſi erat pericardium hoc amplum, ſero quaſi purulento diſtentum, in ſubſtantiâ incraſſatum, eductâque contentâ materie luridum, quemadmodum quoque univerſa cordis, vaſorumque majorum, & auricularum ſuperficies erat, à craſsâ polyposâ compactâ, iiſdemque accretâ materie.

Cùm proindè hæc mulier cordis palpitationibus, animique caruerit defectibus, quos pati debuiſſet, non miramur nec laterum conqueſtam eſſe dolorem. Peculiare illud hic obtinuit, ſuprà memoratum, explicatu difficile, quo licuit cauſas adeſſe ſymptomatum, ipſa tamen deeſſe aliquando ſymptomata. Nihil ergo hoc argumentum urget.

12°. *Epiſt.* 48. §. 32. Thoracis in-

flammatione meretrix periit; cujus non eſt examinatum pectus. Adeóque hæc obſervatio ad quæſtionem non facit quidquam.

13°. Recenſui hucuſque eos caſus, quorum per anacephalæoſin *Morgagni* meminit. §. 1. *Epiſt.* 20. quæ nobis commentanda eſt: priuſquàm verò id aggredior, neceſſe eſt eos recenſeam per universum opus diſperſos, quorum auctor in hac §. 1. *Epiſtolâ* 20. ipſe non meminerit; ut toto in opere nihil, quod ad rem facere poſſit, maneat intactum.

Epiſt. 7. §. 11. Figulo vehemens eſt dolor ſiniſtri lateris, die ſeptimo moritur. Siniſter pulmo præ inflammatione jam ſuppurari inchoat. Pleuræ adhæret multis membranaceis vinculis. Pleura ſuperiùs craſſa, inferiùs craſſiuſcula, & rubicundior. Pericardii facies exterior, ſiniſtra tantùm, à vaſculis minimis, ſanguine turgidulis, rubebat. Hîc omnia adſunt, quæ in ſchola *Boerhàviana* ad pleuro-peripneumoniam requiruntur.

14°. *Epiſt.* 52. §. 15. Pleuritis ad imam ſiniſtram thoracis partem graviſſima fuit. In cadavere ſolum cranium examinarunt. Ergo ut ſupra ad n°. 12.

15°. *Ibid.* §. 13. Dolor pungens ad lævam mamillam. Siniſter pulmo inferiore lobo inflammatus; ſiniſtraque pleura. Demonſtratio ut n°. 13. ſuperioris.

16°. *Epiſt.* 9. §. 12. Nullâ doloris laterum mentione factâ, febricitans coquus moritur ad 12 diem epilepticus. In cadavere inflammata pleura.

Ad hiſtoriam hanc non eſt quod multum hæreamus. Cl. auctor nec morbum ipſum ſe multùm vidiſſe, nec diſſectioni, quæ modò à Medicinæ ſtudioſo facta eſt, interfuiſſe ſe fatetur. Aſt cùm pleura inflammata eſſet, legitimè ſupponam hominem latere doluiſſe.

17°. *Epiſt.* 22. §. 16. Virgo utroque quidem latere doluerat, ſed ſiniſtro potiſſimùm. Pleura ſiniſtra inflammata, ſiniſterque pulmo. Pulmo dexter ſuperiùs durus pleuram irritaverat nondùm inflammatoriè.

18°. *Epiſt.* 45. §. 23. Pulmo inflammatus ac peſſimè affectus, ſine ullis ejus in morbo acuto ſignis aut dolore. Qui ita urgent ideò non eſſe ſenſibilem pleuram, quod ſine prægreſſo dolore inventa ſit inflammata; coguntur hîc ſuam aſſumptam pulmonis ſenſibilita-

tem dimittere. Quid clariùs demonſtrat peripneumoniam exquiſitam doloris expertem eſſe; ideóque in ejus definitione doloris non fieri debere mentionem?

Nunc ad *Epiſt.* 20. & 21. examinandas, quibus *Tiſſotus* pleuræ inſenſilitatem, ac ſenſibilitatem pulmonis, probare annisſus eſt, nos accingamus.

Epiſt. 20. meras *Valſalvæ* continet obſervationes: quarum *prima* hæc eſt §. 2. » Móritur peripneumonicus, ſine » dolore «. In thorace dexter pulmo inflammatus, cum pleurâ illæsâ. Hîc quæretur à me cur pleura non doluerit, quæ juxta explicationes priores meas à duriore pulmone laceſſita dolere debuiſſet? Quæro viciſſim ego, cur pulmo, adeò ſenſilis hoc tempore habitus, non doluerit? dolere enim debuiſſet. Si caſus utrique litigantium partium inexplicabilis, neutri favorem, aut præjudicium facit. Ego qui ſenſibiles partes non rarò non ſentire demonſtravi, facilè hîc pleuræ explico indolentiam.

II. §. 3. Dolor in latere dextro. » Dexteri pulmonis ſuperior lobus, & » proximi lobi pars ſuperior, qua uter» que dorſum ſpectabant, tumore tur-

„ gebant inflammato, & præduro, „ arctèque per membraneos nexus pleu- „ ræ adhærebant: hæc tamen nullam „ inflammationis notam habebat ‟. Quæro hîc ab iis, qui omnem pleuriticum dolorem pulmonibus inflammatis tribuunt, cur pulmone ad dorſum inflammato homo non ad dorſum, ubi inflammatio, ſed ad latus, ubi ſanus pulmo, doluerit? Ergo inflammatus pulmo non dolet. Cur igitur homo doluerit in latere ubi nec pulmo durus, nec pleura læſa? Reſponſio fortè in propatulo eſſet, ſi muſculos intercoſtales examinaſſet *Valſalva*.

III. §. 5. Dolor gravans ſiniſtri thoracis. Tumidus, ac durus pulmo, ſiniſtram hanc partem totam explebat. Pulmo valdè tumidus compreſſit pleuram, quæ indè non *punctoriè*, non *inflammatoriè*, ſed *gravativè* doluit: undè nec inflammata apparuit. Si quis tamen velit acutum ac pungentem dolorem adfuiſſe, in muſculis intercoſtalibus ſedem quærat.

IV. §. 7. Dolor in thoracis ſiniſtra parte. In ſiniſtro cavo ſerum albidum, tum pulmo à poſteriore parte inflammatus. Pleuram *Valſalva* non deſcripſit. An quod neglexerit? An quod

bona eſſet? Supponamus fuiſſe bonam; & ex toto caſu concludamus 1°. pulmonem inſenſilem eſſe, qua enim parte inflammabatur, non dolebat. 2°. Serum acre effuſum non quidem inflammando, ſed irritando, creaſſe pleuræ dolorem.

V. §. 9. Dolor primo gravans in latere dextro, quarto die pungens, quinto mors. Pulmo dexter immanem inflammationem ac duritiem, & ſub his inchoatum jam abſceſſum, oſtendit. Inſinuat cl. *Morgagni* in hac anatome deſcribundâ *Valſalvæ* negligentiam. Nihil enim, quod requirebatur, de totâ pleurâ. Si inflammata fuit, utique cauſa intellecta doloris eſt: ſin minùs; expectemus muſculorum intercoſtalium examen.

VI. §. 11. Poſt dolorem præſertim circa ſternum, in febre continuâ, mors die nono. Pulmo ſiniſter inſeparabiliter cum totâ pleurâ connatus. Dexter concretus cum toto mediaſtino, itemque cum pleurâ ſuperiores coſtas veſtiente; pus ſanioſum è pulmone effluxit, dum vi à ſuperioribus coſtis avellereretur. Antiquior fortè cohæſio, quæ demùm, pulmone præ inflammatione, & ſuppuratione tumido, ac duro, cauſa

doloris fuit. Sed quid ſententiâ *Morgagni* præſtantius? „ Hîc illud juvat „ attendere, inquit, cùm dolor eſſet „ præſertim circa ſternum, vitiatum „ pulmonem toti mediaſtino arctè ad„ hæſiſſe, quod videlicet ad ſternum „ alligatur. At alligatur, inquis, etiam „ ad thoracis vertebras, circa quas non „ memoratur dolor. Verum hoc eſt: „ ſed verum id quoque, in violentâ „ reſpiratione, qua uti ea virgo coge„ batur, ſternum moveri, non verte„ bras; itaque illas magis affici me„ diaſtini partes, quæ ad ſternum ſunt „ alligatæ. «

Peto humaniter ab iis, qui haſce *Morgagni* præclaras Epiſtolas in ſuas partes trahunt, num manifeſtò iis oppoſitus non ſit, mediaſtinum, pluræ productionem, ſenſibilem declarando? Si dubitent adhuc, ſequantur eum hoc loco, tres *Sepulcreti* obſervationes ſic explicantem, ut mediaſtino, ac pericardio ſenſilitatem non neget.

VII. §. 13. Dolor in dextro thoracis parte, atque etiam in medio ſterni. Supinus cubat. Erectâ cervice ſpirare cogitur. Die 7. mors. „ Pulmo dexter „ in ſuperiore parte totâ induruerat; „ & nonnihil ſterno, arctiùs autem me-

» diaſtino, adhærebat. Siniſter à tergo
» infectus erat colore atro «.

Si dolor à pulmone inflammato, in ſiniſtro thorace debuit violentior fuiſſe, cùm ſæva inflammatio jam in ſphacelum tenderet. Atqui non doluit latus ſiniſtrum. Ergo pulmo non eſt ſenſibilis.

Cur homo doluit latere dextro, & ad ſternum medium? quia pulmo ſuâ duritie pleuram fricabat, & adhæſione ad ſternum ac mediaſtinum, has diſtrahebat partes.

VIII. §. 15. Infantis quatuordecim dierum vera peripneumonia nihil ad negotium noſtrum facit: de pleuritide enim, aut dolore, hîc nulla quæſtio.

IX. §. 16. Virgini dolor in ſiniſtrâ primùm, hinc in dextrâ thoracis parte.
» Pulmo dexter nonnihil inflamma-
» tus, à tergo præſertim. Siniſter au-
» tem, qui undique pleuræ, coſtas,
» & diaphragma conveſtienti, adhæ-
» rebat arctiùs, ut eximi ſine lacera-
» tione non poſſet, multum rubebat «.
Principio pulmo inflammatus dexter ſolus, preſſit ac fricuit pleuram dextram; inflammatus dein ſiniſter, non modò pleuram compreſſit, ſed ſuas cum eâ cohæſiones diſtraxit.

Iterùm in illos, qui egregium *Morgagnum* ſuis à partibus ſtare toties gloriantur, noto hunc auctorem, dum in hanc *Valſalvæ* hiſtoriam commentatur, manifeſto agnoſcere pleuræ ſenſibilitatem, affirmando & iſtam virginem & virum priorem in dextrum latus incumbere non potuiſſe, eò quòd pulmo ſiniſter ad pleuram alligatus, ac ponderoſus, inclinato in dextrum latus corpore, pleuram diſtraheret, moleſtiamque crearet. Sic & §. 38. exponens cur pleura, licet inflammata inventa non fuerit, doluerit tamen, rem ſic exponit. » Nonne ita rem potero declarare, ut pleuram, quamvis haud inflammatam, diſtrahi intelligas, quoties, diſtentus jam, ſed non omninò, ab inflammatione pulmo, inſpirato aëre magis diſtenditur, & hoc ipſo omnia ſuæ ſuperficiei puncta aliud ab alio dimovere, & quod conſequitur, *annexam pleuram quaſi divellere conatur* « ?

X. §. 17. Adeſt juveni dolor obtuſus in lævo thorace. Die 17. mors. » Thorace aperto, illæſa pleura inventa eſt, pulmoneſque ab hac omninò ſoluti. Sed erat ſiniſter ubique inflammatus, ſi partem ſuperiorem ex-

» cipias «. Obtuſus fuit, non pleuriticus dolor, excitatus à frictu in inſpiratione turgentis pulmonis : ideóque necdum inflammata apparuit pleura.

XI. §. 20. Sacerdoti principio dolor eſt dextræ thoracis partis, deindè ſiniſtræ. Non notavit *Valſalva*, utrum dolor dextræ partis abiverit, superveniente illo ſiniſtræ, an verò cum eodem extiterit ? Quidquid fuerit rogo eos, qui omnem pleuriticum dolorem pulmoni tribuunt, cur non notetur hunc reverendum virum in dorſo tantummodò doluiſſe, in quo ſolo ambo inflammati pulmones ? Dico iterùm indè manifeſtum fieri, non dolere pulmones. Cur ergo doluit æger utraque in parte ? cauſa non invenitur, niſi vel à turgidis pulmonibus latera fricantibus, vel ab inflammatione muſculorum intercoſtalium.

XII. §. 22. » Senex dolore depre» henditur in dextrâ thoracis parte, » febricitat, tuſſit, expuit : faciliùs » decumbit in dorſum. Sputi copia » major fit. Sed *ob ſectam die* 10. *ve-* » *nam, ſupprimitur*. Itaque undecimo » moritur. Pulmo ſiniſter ſanus, quam» vis undique pleuræ adhærens. Dex» ter contra, quamvis à pleurâ ſolutus,

» dorſum verſus ſummoperè inflam-
» matus deprehenditur «.

De Pleurâ nullâ iterùm mentio. Sanamne benigne interpretabimur? Sit! Si dolor thoracis fuit verſus dorſum, non in dorſo, ut pulmo non in dorſo, ſed verſus dorſum inflammatus erat, frictu hic pleuram læſit, moleſtavit, dolore affecit; ſi non ibi latus doluit, ubi inflammatio pulmonis, ab inflammatione muſculorum intercoſtalium intelligendus eſt dolor, inſenſibiliſque pulmo inflammatus ſtatuendus.

XIII. §. 24. » Vir... cùm thoracis
» dolore, & difficili reſpiratione cor-
» reptus eſſet, initio quidem faciliùs
» in latùs cubabat dextrum, deindè
» in ſiniſtrum; in dorſum nullo modo
» poterat..... Pulmones ambo & ad-
» hærebant pleuræ, ſic tamen ut ſine
» laceratione ſeparari poſſent, & dor-
» ſum verſus inflammati erant, &
» tùm duri «.

Deeſt quoque determinatæ, quæ in thorace doluerit, plagæ mentio, deeſt & ea ſtatûs pleuræ. Ergo ſupponendum eſt in thorace doluiſſe, quâ parte ambo pulmones præ inflammatione duri, pleuram terebant, & comprime-

bant. Sin minùs, muſculi intercoſtales inflammati fuerunt.

XIV. §. 26. Vehemens peripneumonia in cachectico, nullâ mentione factâ doloris, exquiſitam pulmonis inflammationem notat; definitio, ut à ſcholis datur, peripneumoniæ, egregiè iterùm contra novum ſyſtema roboratur.

XV. §. 28. A caſu, & alliſione dorſi in humum, ac dein validâ inſilientis adverſarii compreſſione in pectus factâ, thoracis dolor natus, nihil hîc explicat. De ſimili enim morbo quæſtio non eſt. Si pleura læſa non fuit, certò muſculi thoracis læſi fuerunt: pulmo inflammatus erat, ut in fine acutorum ſolet; vel à thorace contuſo, ad benè reſpirandum inepto, & dolor naſci, & epigenomena, vel morientibus ſolita, peripneumonia, poteſt.

XVI. §. 30. Clericus poſt multos chronicos morbos acuto corripitur, & die 7. moritur, dolores non thoracis, ſed hypochondriorum ſemper teſtatus. Utrumlibet in latus decubuerat. Pulmones à pleurâ ſoluti, dexter tamen inflammatione durus. Copioſa aqua in utrâque thoracis camerâ & in pericar-

dio. Lien quadruplo major. Hepatis inflammationem mentitus fuerat morbus. » Cadaveris ſectio, ſcribit ingenuus *Valſalva*, detexit errorem «.

Hiſtoria neque hæc ad quæſtionem pertinet. Hydrops thoracis, & pericardii deprimendo diaphragma, & viſcera hypochondriorum, dolorem excitavit, à ſcopo quæſtionis alienum. Pulmo ἐπιγενομένως inflammatus.

XVII. §. 32. Ut prior à ſcopo aliena. Ardor & irritatio in ſiniſtrâ thoracis parte, à longo anteà tempore, priuſquàm vita peripneumonicè, ſolito lethalium morborum more, finiretur. Mors propriè ab hydrope thoracis utriuſque.

XVIII. §. 33. Seni gravans eſt dextri lateris dolor. In dextrum jacere tantummodò poteſt. Die 3. moritur. Pectus dextrum repletum ſero, & pulmo inflammatione durus. Verſus ſcapulas pleuræ per membranulas cohærens. Dolor hic gravans fuit, non pleuriticus, ſed à pulmone pleuram, cui nectebatur, diſtrahente, & ſeri ſeu preſſione, ſeu acrimoniâ, oriundus. In ſiniſtrum ſenex incumbens anxietatem majorem, doloremque patiebatur: hunc, quod pleuram fortiùs diſtra-

heret; illam, quod & copioſum ſerum, & gravis pulmo, qui non niſi ad ſcapulas cum pleurâ nectebatur, in mediaſtinum, in pericardium, inque ſanum incumberet pulmonem. Huc non facit.

XIX. §. 35. Pungens dolor lævâ thoracis parte. Die 16. mors. Pulmo ſiniſter undique vicinis nexus partibus, inflammatus, ac ſuperiùs jam ſuppuratus. Hydrops incraſſati pericardii.

Si pleura illæſa inventa eſt, quod non ſcribitur, dolor natus eſt vel à diſtractâ pleurâ, vel ab inflammatione muſculorum intercoſtalium.

XX. §. 36. » Juvenis dolore corri-
» pitur thoracis.... ad diem 16. obiit.
» In ſiniſtrâ caveâ limpidâ ſtagnabat
» aqua, in qua ſanus, & ſolutus un-
» dique erat pulmo. Induratus verò,
» proximiſque partibus, & præſertim
» verſus ſcapulam, validè annexus,
» qui in dextrâ; ubi erat vaccini ſeri
» ſimilis..... In pericardio omninò
» ſimilis humor..... ut ingens idem
» occuparet thoracis ſpatium «.

Nulla mentio pleuræ; nulla dolentis loci determinatio. An quod thorace doluerit univerſo? utique ſat ad id cauſarum habuit. Iterùm nihil ad rem noſtram.

XXI. §. 39. Cum pungente ſiniſtri lateris dolore vir periit die 7. » In » thoracis ſiniſtro cavo aqua erat ſimi» lis ſeri vaccini; pulmo autem præ» durus ad mediaſtinum & pleuram » coſtas accingentem validè adhærebat. » Eodemque pacto pulmo dexter me» diaſtino, & pleuræ, quà diaphragma, » & præſertim quà anteriùs ſummas » coſtas conveſtit, alligabatur. Ad hunc » ultimum locum latebat in pulmone » ulcus cancroſum, ſedes fortaſſe mor» bi inveterati «. Diù enim ſenex hic catarrhalem materiem exſpuiſſe legitur.

Materies hæc catarrhalis non ex cancroſo ulcere; pejor enim tunc prodiiſſet; ſed ex pulmone, ulcere hoc moleſtato, & in actione ſuâ impedito, orta eſſe videtur. Doluit homo in hoc acuto ac lethali morbo in ſiniſtro latere, eo quod ſiniſter pulmo inflammatione turgens, ac ponderoſus, & prædurus, vitiato ſuo motu pleuram, cui nectebatur, diſtraheret. A quibus adhæſionibus pleura altero in latere non doluit, quod pulmo ejus inflammatus non eſſet.

Aſt inquies, etiam ab ulcere cancroſo dolere debuit latere hoc, quum

ab ichore cancroſo pulmonis pleura ſenſibilis fœdaretur.

Minime : nam textus dicit ulcus cancroſum in pulmone *latuiſſe.* Occluſum ergo pulmonis ulcus pleuram lædere non potuit : Cùm verò nec ipſe pulmo, in quo latebat, doluerit indè, novo argumento eſt indolentem eſſe pulmonem.

Dudùm autem ſenſi opponi mihi poſſe, quod pulmo exactiſſimè thoracem explens, & pleuræ undiquè contiguus, diſtrahere, quâcum concrevit, pleuram; laceſſireque eamdem, cui immediatè accumbit, nullo modo poſſit.

Reſp. 1°. Datâ ac conceſsâ hâc thoracis perfectâ à pulmone plenitudine, negari tamen non poteſt, quin pulmo inflammatus, ac turgidus, & durus, concutiente validæ tuſſis motu, violentè agitetur, convellatur, ſicque vel annexam pleuram diſtrahat, vel non annexam fricet, terat, prematque.

Reſp. 2°. Opinio hæc omnimodæ repletionis per pulmonem thoracis, nondùm extra omnem controverſiam eſt. Equidem ipſemet, *tom.* 2. *Rat. Med. pag.* 130. hanc, ut vulgatiorem, am-

plexus, ſcripſi; & egregius *Haller in Elem. Phyſiol. tom.* 3. multis eam firmavit argumentis; haud verò ita convincentibus, ut argumentorum oppoſitorum vis enervetur omnis. Profectò non pauca me reddunt ſubindè, utramque ſententiam inter, fluctuantem Clariſſimi *Hambergeri* de pulmone per mediaſtinum proſpecto experimentum, necdum ſat ſolidè refutatum eſt: & in clariſſimi viri *Liber-Kühn* dicto *crucis* experimento, cur demum, ſi bullas aëreas, per aquam manifeſtas, ab aëre, pilis animalis adhærente, natas dixeris; cur, inquam, hæ bullulæ non apparent, quamdiù pleura animalis necdum aperta eſt? Sed tunc tandem, ubi debitâ cum cautelâ, ne pulmonem lædas, pleuram penetraveris?

Etiam quod ex integrâ pulmonum cum cunctis ſuis parietibus cohæſione, reſpiratione interim illæsâ, petitur argumentum, quadantenus ſtringit; haud ita fortiter tamen, ut præſentem litem dirimere poſſet. Quantumcunque enim idem ego, poſt alios in cadavere deprehendi; ita mecum alii multi, nocumenta reſpirandi in vitâ illorum hominum animadverterunt. Ut tandem evincatur indè id,

quod ſi in nonnullis inculpatè geſta videatur hæc cohæſio, eo tamen haud minùs cum vitioſa, tum morboſa dici debeat, quàm vitioſus, ac morboſus hydrops dicatur ſive pectoris, ſive pericardii, quamvis pluries deprehendatur illorum in cadaveribus, qui nullam ejus dediſſent in vitâ ſuſpicionem. Ignoramus adminicula quibus utatur natura, ad ſupplenda aliundè, quæ deficere in corpore videntur.

Numquid & ipſe *Morgagni*, in hac de pleno ſemper thorace quæſtione, dubius non fluitat? Ad id credendum inducimur, legentes illum *Epiſt.* 16. §. 5. ſic ſcribentem: » Caſum habes, » inquit, in *Sepulcreto* deſcriptum, » adoleſcentis, qui ſe *Williſio* ac *Lowero* curandum tradidit. Is poſt im» modicas equitationes, aliaſque cor» poris diuturnas exercitationes, cùm » aliquandiù in ſiniſtrâ thoracis parte » eum ſenſum habuiſſet, qui eſſe ſine » interna compreſſione non poterat, » ibi tandem ſenſit diſrumpi ſibi vas » quoddam; indeque per ſemi-horæ » ſpatium in regione iſtâ humoris, » veluti ab alto in pectoris fundum » cadentis, ſtillicidium non tantum ab » eo percipi, ſed etiam ab adſtantibus » audiri

» audiri potuit : Res non ita facilis, » explicatu iis, qui inter pulmonis » & thoracis parietes negant ſpatii » quidquam intercedere, vera tamen, » ut poſtmodum comprobavit humo- » ris, in eo latere congeſti, cum fluc- » tuatio in agitatione corporis ab ipſo, » ab aliiſque *evidentiſſimè* percepta, » tum eductio per immiſſam à Chi- » rurgo fiſtulam primum, ſemper au- » tem poſtea, per foramen à naturâ » reſeratum, & ab arte ſervatum «.

XXII. §. 41. Mulierem 60. ann. prehendit pungens dolor, in dextrâ thoracis parte, ut in hanc cubare non poſſit. Remittit poſteà dolor, ut in dextrum decumbat facilè. » Uterque » pulmo adhærens pleuræ invenitur, » ſed dexter arctiùs. Hic totus, & ſu- » periore præſertim parte, induruerat: » in qua abſceſſus erat, quo inciſo, » multum ſeri effluxit fuſci coloris. » Hoc ipſo colore proxima quoque » pulmonis ſubſtantia infecta erat, & » ſphacelo quodammodo correpta. Si- » niſter pulmo non ut dexter ex uno, » ſed pluribus ex lobis conſtans, qua » dorſum ſpectabat, leviter inflamma- » tus, totâque extimâ ſuperficie reliquâ

» nigris hîc illîc maculis erat diſtinctus.
» In pericardio multa aqua «.

De pleurâ mentio non eſt facta, num inter adhæſiones inflammata eſſet. Credo non fuiſſe. Ex hiſtoriâ enim liquet inflammationem pleuriticam metaſtaticè in peripneumonicam tranſiviſſe. In horum pleuriticorum cadaveribus, non eſt quod pleuram expectemus inflammatam. Rogabis an juxta explicationes ſuprà datas pleura non debuiſſet dupliciter dolere; tum ob adhæſiones cum pulmone, tum quia etiam citra adhæſiones dexter pulmo graviter, ſiniſter ad dorſum leviter inflammatus, ſubdurus, ſaltem tumidus, fricare illam, ac moleſtare debuiſſet?

Eſt profectò nonnulla hoc explicandi difficultas; verùm qui pulmonem unicè ſenſibilem in pleuritide, ac peripneumoniâ ſtatuunt, ſimili difficultate laborabunt explicaturi, cur mulier hæc ad dorſum dextri lateris non doluerit, ſaltem leviter, à leviter inflammato pulmone?

XXIII. §. 43. Dolor pungens dextri lateris. Non niſi in latus affectum cubare poteſt virgo, ad finem verò in

ſiniſtrum. Nonâ die mors convulſiva. Pulmo dexter pleuræ arctè adhærens inventus eſt, totaque ejus ſubſtantia inflammatione magnâ affecta, & ulcere inſuper, quà pleuram ſpectabat certo in loco, inter quod ulcus & pleuram ſeroſa erat materies.

Caſum exponam verbis ipſius cl. *Morgagni*, ut quam ſenſibilem pleuram crediderit ipſe intelligas: » Huic » virgini, inquit, pungens dolor mi- » tior videtur fuiſſe, quàm mulieri, » cujus noviſſimè §. 41. expoſui hiſto- » riam. Virgo enim, quod mulier non » poterat, in affectum cubabat latus; » quanquam & in alterum tandem ja- » cuit, *poſtquàm ſeroſa ulceris materiæ* » *laxavit pleuræ fibras, ut diſtractionem* » *feret ab appenſo pulmone* «.

XXIV. §. 45. Viro dolor ad mamillam ſiniſtram, nothaſque coſtas fuit; in neutrum latus decumbere poteſt. Die 5. moritur. In ſiniſtro pectore pulmo valdè induruerat, ad ſubviridem colorem vergens, nigriſque diſtinctus maculis: cùm ſecaretur, ſeroſa, ac putrida colluvies, cum miſto ſanguine, erumpebat. A duro pulmone ac turgido pleuram premente, & in tuſſi fricante, dolor natus. Cl. *Morgagni*

expoſiturus cur hic neutrum potuerit in latus cubare, ſuſpicatur à *Valſalva* in hiſtoriâ omiſſam eſſe pulmonum ad pleuram adhæſionem, quâ poſitâ ſemper alteruter pulmo in adverſum latus decubitu pleuram diſtraxit. De maculis nigris pulmonum non loquor; ſæpiùs occurrunt. Videntur ſub mortem naſci. Sic docui ſemper publicè. Idem confirmantem in ſequenti epiſtolâ *Morgagnum* video.

XXV. §. 47. „Juvenis... pungente „dolore corripitur in dextrâ thoracis „parte, cum febre, & tuſſi. Parùm „exſpuit. Circa 8. diem accedit delirium, „noctu præſertim. Dolor abit, „ſed reſpirationis difficultas ſemper „gravior fit. Facilis eſt decubitus in „utrumlibet latus. Die tandem 10. „obiit. Pulmones induruerant toti. „Ambo erant dorſum verſus ad pleuram „alligati; ſiniſter etiam à latere. „Præterea cùm ſubſtantia quædam „alba, quaſi membranacea, univerſæ „pleuræ, & pulmonibus impoſita „eſſet, quaſi reticularis inſtar „corporis laxi & mollis; per hanc „tamen nonnullis in locis pleura, & „pulmones inter ſe erant firmiter colligata. „In utroque thoracis cavo, ſed

» magis in dextro, multus erat humor
» colore ſimilis ſeri vaccini... Pericar-
» dium ſero turgebat. «

Cl. *Morgagni* exponit pungentem dextræ thoracis partis dolorem à pleuræ ſenſibilitate, diſtractæ fortè fortioribus pulmonis alligationibus ante delirium, quàm erant in latere ſiniſtro; & à ſeri copiâ majore. Serum certè dolorem augere potuit cum acredine ſuâ, tum mole, qua rigidum jam pulmonem adhuc magis in ſuo motu turbavit: turbatus ita in motu ille, & atterere, & diſtrahere pleuram debuit.

Sed urgebis neceſſitatem doloris & in alterâ caveâ, cùm ibidem eædem exiſterent cauſæ, quæ in dextrâ dolorem, *Morgagno* explicante, creaverint; ac proindè explicationis vanitatem, cùm ſiniſtra pleura ab iiſdemmet ipſis non doluerit cauſis.

Verùm an is, qui ita me urget, non attendat quantò magis urgeat ſeipſum? Si non pleura, ſed pulmo ſenſibilis eſt; ſi dextrum latus ab inflammato pulmone dolet; cur itidem à pulmone ſiniſtro inflammato non doluerit juvenis latere ſiniſtro? Viden' difficultatem eamdem? Nonne eodem jure, quo ille pleuram, ſi inflammata,

aut laceſſita non dolet, inſenſilem credit, ego inſenſilem ſtatuam pulmonem? Expediam tamen me, non ille, agnoſcendo, per experimenta antea enarrata, pleuram, omneſque partes ſenſibiles, quamdam inſenſilitatem adverſus cauſas dolorificas aliquando præ ſe ferre.

XXVI. §. 49. » Mulier 60. annorum » febre prehenditur vehementi, ſiccâ » tuſſi, & pungente ſiniſtri lateris do» lore; ſic tamen, ut ſi in hoc cubet, » non multùm doleat. A ſanguinis miſ» ſione adeò remittitur dolor, ut jam » poſſit in quamcunque partem decum» bere. Febris duntaxat & ſitis urgent. » Craſſa aliquando exſpuit. Gravior fit » reſpiratio. Tandem 13. die moritur.

» Pulmo ſiniſter (dexter, ut benè » conjecturat *Morgagni*) omninò ſolu» tus à pleurâ, quæ prorsùs illæſa erat: » ſubalbidus; nigris diſtinctus punctis, » carne durior, nonnulla oſtendit tu» bercula ſanie ſcatentia. Pulmo *ſiniſter* » ſuperiùs quidem pleuræ per ſe ad» hærebat; ſed longè minùs erat vi» tiatus, quippe nigris tantummodò » conſperſus maculis, & jugulum ver» ſus durior parvum abſceſſum conti» nebat «.

Iterùm cum celeberrimo *Morgagno* dolorem pungentem ſiniſtri pectoris tribuimus pleuræ, alligatæ illi pulmonis parti, quæ in eo dura ac turgida erat.

Sed cur à causâ doloris pleuræ longè graviore non doluit pleura, in latere dextro ? ob eamdem cauſam, qua pulmo, aliis ita ſenſibilis, etiam hic non doluit. Utrinque enigma, niſi ſolutionem in fine proximè præcedentis XXV, casûs invenias. Sic & intelliges, cur perſeverante causâ doloris, auctoque morbo funeſto, ſiluerit dolor.

XXVII. §. 51. Hic & pleura inflammata cum pulmone. Ergo nulla quæſtio.

XXVIII. §. 53. Uti etiam hæc hiſtoria.

XXIX. §. 55. Hæc adhuc notabiliorem inflammationem pleuræ habuit.

XXX. §. 56. Notabilis inflammatio pleuræ denuò cum eâ pulmonis.

XXXI. §. 59. Mulieri 64. ann. dextri lateris fit dolor, ut difficulter in illud incumbat, nec id tangat ſine dolore. Frequens reſpiratio, inanis tuſſis, celerrimus, frequens, parvus debilis pul-

ſus. Die 7. circa caput ſudat. Deficiens viribus circa nonum periit.

» Pulmo in cavo dextro valdè tur-
» gidus, ut hoc totum impleret, lævi-
» ter adhærens ad pleuram ope cujuſ-
» dam quaſi membranæ, inter illam &
» pleuram interjectæ «.

Pſeudo-membranam hanc non moror, ut quæ prope mortem à ſanguine phlogiſtico tranſudante naſcitur, ut pluries innui. Non videtur vera pleuritis fuiſſe hic morbus, nec vera pleuro-peripneumonia. Haud enim ſolet verus dolor pleuriticus externo attactu exacerbari, ſed ſpurius integumentorum, à rheumaticâ v. g. materiâ; quare etiam *Hippocrates* dolores laterum, à dolore pleuritico, ſollicitè diſtinxit: dantur exceptiones tamen; hinc addo aliud: quod nempe nec pleuriticorum, nec peripneumonicorum, omnibus fatentibus, ſit, qui hic deſcribitur, pulſus. Ita ut videatur à morbo antiquo mors demùm pulmone obruto contigiſſe.

XXXII. §. 61. Poſt dolorem dextri potiſſimum lateris, die 18. mors. » Cùm
» dexter pulmo à pleurâ, cui adhære-
» bat, ſepararetur, multum purulentæ

» materiæ erupit, ſcilicet ex abſceſſu » in pulmonari ſubſtantiâ, circa quam » magna erat inflammatio, pleurâ tamen » illæsâ. Siniſter pulmo erat ſanus «. A diſtractione pleuræ dolor non inflammatorius natus, ut pluries ſupra.

XXXIII. §. 63. Dolor duorum menſium interni thoracis ad pleuritidem non pertinet.

Finitis Valſalvianis obſervatis, cum Epiſtolâ 21. incipiunt Morgagnianæ. Igitur Epiſt. 21. eodem modo proſequamur.

I. §. 2.
II. §. 6.
III. §. 9. } Hiſtoriæ hæ tres pulmonis inflammationes habent ſine dolore. Si quis roget cur hìc fricta, tritaque pleura, non doluerit, illi ſimilem proponam, ut ſupra, quæſtionem, de ſuo ſenſibili pulmone. Et addam quæ ad finem 25. hiſtoriæ Valſalvianæ. Præterire tamen nequeo quod in caſu hoc tertio, pleura admodum laxa inventa, addidit *Morgagni* §. 10. » Pleuram inquit, quæ adhærentes pulmones facillimè ſequeretur, ſi laxam fuiſſe » agnoſcas; poſſis indè, ut opinor, » aſſequi, cur pondus inflammati lobi » non ſentiret «.

IV. §. 11. Senex levi adeò catarrhoſe affici ſibi videbatur, ut ne Medicum quidem conſulere, imò ut exire vellet. Clàm eo vocatus *Valſalva* vicinam adſtantibus, ob deſperatam peripneumoniam, mortem prædicit, quæ & intra 12. horas contigit. Ille autem, & *Morgagni*, invenerunt lobum ſuperiorem pulmonis dextri tumidum, durum, ſanguine infarctum. Quo etiam inſidioſo morbo clarum egregiis laboribus ſuis *Valliſnerium*, ſeptuagenarium pereuntem vidit *Morgagni*; cujus verò ſectum cadaver non fuit.

An hæc illa peripneumonia notha? quâ in deſcribendâ, ideò inter ſeſe *Sydenhamus* & *Boerhaavius* in nonnullis diſcrepant, quod ex peculiari epidemiâ eam deſcripſerint ſinguli? Cùm tamen lobus ſuperior dextri pulmonis præ inflammatione durus, infarctus, ac tumidus eſſet, vide iterùm exemplum indolentiæ pleuræ, aut ſi mavis, pulmonis.

V. §. 15. Mors planè ſenilis, ad pleuritidem, & peripneumoniam non pertinens. Dexter inferior lobus, præ inflammatione durus ſub mortem factus eſt, ut in multis admodum mor-

bis fieri ſupra demonſtratum eſt; ſin minùs, denuò & pleuræ & pulmonis indolentiæ exemplum præbet.

VI. §. 17. Senem ſimul febris, & pungens dolor corripuerat, ad anteriorem partem lateris dextri. Cubabat in dorſum. Poſt dies aliquot curationis eo devenerat, ut jam pleniùs cibaretur, & purgans ad morbi reliquias expellendas ſumſiſſet. Cùm dein multum comediſſet, » nocte quadam » proxima febris, & dolor illius ejuſ» dem partis redierunt. Pulſus erant » duri, frequentes, magni, vibrati, » ad diem uſque ultimum, atque adeò » ad paucas ante obitum horas.

» Pulmonis dextri ſuperior lobus » magnus duruſque ſe obtulit. Quem » cùm ſecarem, ſubſtantiam factam » vidimus hepaticæ ſimilem; pus au» tem certè puris haud abſimilem ma» teriem, ſimul cum ſpumoſo humore » effluere. In ſiniſtro thoracis, aqua ex » flavo viridis, mediocri copiâ: pul» mo qua diaphragma ſpectabat, item» que ad ſuperius latus, ibique arctiùs, » pleuræ adhærebat, flavâ quadam te» nuique intercedente quaſi membra» nulâ. Pleura tamen nuſquam in toto » hoc thorace apparuit læſa. Sed ad

» pulmonem ſiniſtrum ut redeam, lo-
» bus ejus inferior ater, poſteriùs &
» durus, ex eadem ibi fuit ſubſtantia,
» quæ à dextris conſpecta eſt, nec pure
» caruit «.

Dolor dextri lateris à ponderoſo pulmone, premente pleuram. Non ita res habet, inquies; nam in ſiniſtro latere à pulmone ſimiliter affecto etiam pleura dolere debuiſſet. Non doluit. Itane? Ergo pulmo tuus inſenſibilis eſt; præ inflammatione enim dolere debuiſſet, & non doluit tamen. Itaque in dextro pectore res ſe, ut ſæpè ſolet, habuit; in ſiniſtro pars doloris capax iterum non doluit; tibi pulmo, mihi pleura.

VII. §. 19. Lanius 78. ann. qui aliàs ſputo ſanguineo laboraverat, à quatriduo infra ſiniſtram mamillam, internum, eumque pungentem dolorem habet. Pulſus omni modo mali: Tuſſis crebra latratui ſimilis: ſputa craſſa ac *polypoſa*: difficilis reſpiratio: decubitus in dorſum duntaxat: poſt venæ ſectionem in ſputis ſanguis. Die 8 periit.

Pulmo dexter leviter cohæſit, in eoque antiqui veſtigia morbi. » Siniſtri
» verò pulmonis ſuperior lobus nihil
» habuit vitii, nimio duntaxat ſeroſo

» humore ſcatebat. At inferior gravis, » rubens, durus, ut ſubſtantiæ hepaticæ. Hic alicubi adhærebat pleuræ... » Pleura thoracis parietes, ipſumque » adeò diaphragma conveſtiens, raro » ſpectaculo non ſolum cartilagineâ duritie erat, aut oſſeâ, ſed ex magnis » paſſim, nec tenuibus laminis, reverà » oſſeis, compingebatur........ Quæ » omnia, & ſi in dexterâ magis quàm » lævâ thoracis caveâ ſpectabantur; tamen in hâc quoque multis in locis » pleura ad deſcriptam conſtitutionem » accedebat, in quibuſdam verò jam » erat aſſecuta; in nullis verò erat ſubrubens, nedum inflammata «.

Dolor infra ſiniſtram mamillam à lobo inferiore pulmonis ſiniſtri duro, hepatis inſtar, tum atterente pleuram ſuâ duritie, tum adhæſionibus diſtrahente eamdem. Legitur pleura non rubuiſſe, nec neceſſe erat; conſtitit enim ſupra haud omnem dolorem inflammatorium eſſe. Notavimus in hiſtoriâ anatomicâ in latere hoc pleuram naturalem, non niſi *in multis locis* ad oſſeam conſtitutionem, accedentem, adeòque dolere potuiſſe; quanquam eamdem, jam tota ſi in oſſeam mutata ſubſtantiam fuiſſet, ob id inſenſilem

fuiſſe, haud facilè concederem; cùm & certò oſſa doleant. Cui tamen hæc quæſtionis ſolutio infirmior apparet, firmiorem quærat in inflammatis muſculis intercoſtalibus, quorum examen hîc deſideratur.

Pleuræ jam oſſeæ portionem in *cap. I. caſu* 3. vidimus, verùm olim pleuram dextram pro magnâ parte in os craſſitiei pluſquàm lineæ mutatam demonſtravi, quam vir præſtantiſſimus *Mayer*, ptochotrophii phyſicus, in thorace aſthmatici, aut potiùs orthopnœici militis inveniens, ilicò ad me deferendam humaniter curavit.

Polypoſa lanius ſputa ejecit. *Part.* 2. *Rat. Med. cap.* 7. *pag.* 173. exhibui demonſtrationem ſimilium ſputorum hominis noſocomii noſtri, & notabiliſſimam aliam hiſtoriam adjeci.

VIII. §. 23. Quadragenarium corripuit dolor pungens lateri dextri cum febre & calore magno: ſupinus jacebat, mente parum conſtans, ſoporoſus. Ad finem diei quarti obiit.

» Nihil in pleurâ, quod præter na-
» turam eſſet, ſpectavimus, niſi quod
» propter ſpinæ ſiniſtrum latus tribus
» quatuorve exacerbaretur tuberculis,
» quorum color albus, durities inſtar

» oſſis. Ab eâ parte pulmo fermè ſanus, fulvo cæteroquin humore imbutus, quacunque ſecaremus. Qui vel uberius ex pulmone prodibat dextro Hic verò (dexter) & major, & gravior, & durior, ubique hepatis ſubſtantiam referebat, exceptis quibuſdam non exiguis tractibus, in quibus ſubſtantiâ erat albidâ, & quaſi ad correptionem vergente «.

Cùm pleura bona, ſaltem qua in regione homo doluerat; dolor, qui adfuit, in muſculis intercoſtalibus quærendus eſt, vel in indurati pulmonis affrictu ad pleuram.

Verùm cur tribus illis, quatuorve tuberculis, oſſeâ duritie exſtantibus in pleurâ, pulmo non doluerit? vel indè arguitur indolentem eſſe pulmonem, vel non replere exactè thoracem, vel ſaltem partes ſenſibiles ſenſu quandoque carere.

IX. §. 24.
X. §. 27.
XI. §. 29.
Reſponſio eadem, quæ ad proximè præcedentem caſum data, ad hos tres convenit. Id modò addam, quod pulmonum adhæſiones ad pleuram haud ità inculpatè ferantur perpetuò, quàm nonnulli jactitent: ſi enim omnes hos recenſitos caſus re-

volvamus animo, videmus plures chronicis pectoris morbis vixiſſe obnoxios; in aliis cauſam variorum pectoris morborum indè facilè explicandam videri; tandem haud paucos inde futuræ, ac tandem lethalis peripneumoniæ, cauſam proëgumenam ſecum diù tuliſſe.

XIII. §. 30. Hydrops cum pectoris utriuſque, tum pericardii hydrope, corrupto etiam pulmone, ad chronicum morbum referandus eſt; non ad acuto pectoris morbos inflammatorios, de quibus agitur.

XIV. §. 32.
XV. §. 33.
XVI. §. 34.
XVII. §. 35.
XVIII. §. 36.
Cùm quinque hæ hiſtoriæ pleuram ſimul affectam demonſtrent, non eſt quod in doloris exponendâ causâ multus longuſque hæream. Ultima muſculos intercoſtales quoque inflammatos exhibet; quale examen utinam non ubique ferè deſideratum eſſet!

XIX. §. 45. Nec arbitror explanatione hanc egere, in qua pulmo ſiniſter, pleura, ac muſculi intercoſtales, præ inflammatione ferè in gangrænam abierunt.

XX. §. 47. Ruptum aneuryſma

thoracis ad quæſtionem nihil attinet.

XXI. §. 49. Neque hydrops tum pectoris, tum ventris ſine inflammatione vitam extinguens.

En nunc obſervata omnia, quæ in toto hoc præclaro opere recenſentur; quæque exp. *Tiſſot.* in Epiſt. diffamatoriâ ad exp. *Hirzelum*, imperfectè admodum, ac perfunctoriè, examinavit. Ex quibus quid concludat ille, partim vidimus, partim videamus.

Primò numerat triginta quinque pleuritides, quarum viginti quatuor *Valſalvam*; undecim *Morgagnum* refert tradidiſſe. Recenſendo non invenit, niſi in ſex caſibus, inflammatam pleuram; eâ tamen cum reſtrictione, ut ex ſex illis duas duntaxat admittat, in quibus pleura inflammata dici debeat. Adducit deindè egregium *Morgagnum*, veluti, num pleuræ illæ inflammatæ ſedes pleuritici doloris fuerint, dubitantem; imò demùm inclinantem eò, ut pulmoni, & non pleuræ, pungentem dolorem tribueret.

Aſt quantum hic à vero aberraverit! Eximium hoc opus continet peripneumonicorum, pleuriticorum, ac pleuro-peripneumonicorum hiſtorias

ſeptuagintas duas quæ in ſuas diviſæ claſſes ſic ſe habent.

1ª. Peripneumoniæ veræ ſine dolore, ſunt. 4

2ª. ———— nothæ ſine dolore 1

3ª. Pleuro-peripneumoniæ & pleuritides illæſâ pleurâ. . . . 19

4ª. Pleuro-peripneumoniæ & pleuritides cum inflammatâ pleurâ 14

5ª. Pulmo cancroſus non dolens 1

6ª. Pleura inflammata ſine dolore 1

7ª. Lateris dolor ſilens, pergente tamen in mortem morbo. . 3

8ª. Pulmo inflammatus citra dolorem, vel non dolens in loco inflammato. 17

9ª. Muſculi intercoſtales inflammati. 2

10ª. Morbi ad quæſtionem nihil facientes; ut hydrops pectoris, hydrops pericardii, aneuryſma internum, chronicus duorum menſium in latere dolor, &c. in quibus peripneumonia non fuit morbus primarius, ſed more ſolito prope mortem aliis morbis ſuperveniens; ut expoſitum ſupra. . . . 14

11ª. Non examinata vel cadavera, vel ſaltem eorumdem pectora 4

80

In hâc ſummâ plures quàm ſeptuagintæ duæ videntur recenſeri; plures verò non ſunt, ſed quidam caſus ad binas claſſes pertinent, ut. v. g. peripneumonia vera ad 1. & 8. dolor pleuriticus ad 3. & 4. & ad 9. &c. Hinc octo numero plures hiſtoriæ dari videntur, quæ tamen numero ſeptuaginta duæ continentur omnes.

Itaque ſi præclari viri, *Valſalva*, & *Morgagni*, invenerunt ſeptemdecim inflammationes pulmonum citra dolorem; unicam verò indolentem pleuram: quomodo *Tiſſotus* dolorem pleuriticum veluti pulmoni potiùs, quàm pleuræ adſcriptum, à binis his gaudeat auctoribus? Si iidem recenſuerunt quidem novendecim aut pleuritides, aut pleuro peripneumonias illæſâ pleurâ; ſed tamen quoque cum eâdem læſâ numero quatuordecim: cur ille vix duos ab utroque obſervatos clamitet caſus? Tandem, ut reliqua prætercam, quæ ex hâc recenſione proferre poſſem; quomodo ſuas in partes clarum virum utrumque trahere potuit, dum toties in ipſorum textu legeret; neque dubiis ſanè expreſſionibus; dolores pleuriticos, etiam non inflam-

matæ pleuræ, ſed eidem preſſæ, diſtractæve, adſcribi oportere ?

An exindè clarè non liquet incomparabile *Morgagni* opus malè lectum, pejùs intellectum, peſſimè in ſuam ſententiam *Tiſſoto* eſſe laudatum; dum, illo unicè id negante, quod cum illo negamus & nos, non ab obruto pulmone, in hiſce morbis, ſed à pleurâ affectâ, hominem mori; hic nihilominus eumdem ſic proferat ſcribentem, ac ſi pleuræ omnem denegaret cauſam ſedemque doloris, unico concederet pulmoni ? Tentabit fortè ex claſſe inflammatarum pleurarum expungere unam alteramve, ut tentavit antea, eo quod leviter modo ruberent; ſed ſi viciſſim ego expungere ipſi tentem omnes leviores pulmonis inflammationes, nemo hoc tentamine plus illo amittet. Præterquam quod non attendat multis, quibus nervi delicatuli, à leviore inflammatione graviores dolores oriri, quàm aliis, qui nervos habeant hebetiores.

§. V. Et ut demùm, quod res eſt, dicam, eſt imperfecta admodum illa omnis ſententia, quæ in allatis hiſtoriis cauſam doloris in unico pulmone

collocet, quàmdiù muſculorum intercoſtalium, illorumve ſaltem involucrorum membranaceorum, deſideratur conditio: ſunt enim partes in lite principes, à *Boerhaavio*, & *Hallero*, doloris creditæ ſedes. Ut vel ob hunc defectum ſolum manca omnia argumenta, & mutilata ſint, non, illa *Morgagni*, nam ſive cauſa doloris in pleurâ, ſive in muſculis intercoſtalibus reſideat, mors tamen ſemper pulmonis infarctu continget; ſed illa *Tiſſoti*, quibus concludit ideò in pulmone eſſe ſedem doloris, quod non raró pleura fuerit viſa illæſa.

Interim triſtem ſed non immeritam, contemplemur novi ſyſtematis ſortem, quàm cæterorum more ſyſtematum, præ ſuâ cùm inconſtantiâ, tum confuſione, in ſuis incunabulis jam ſeneſcat. Et quidni? *opinionum commenta delet dies*. In *Halleriano* ſyſtemate pulmo ac pleura inſenſibilibus partibus annumerantur, idque ob numeroſa vivis capta in animalibus experimenta: ideóque doloris pleuritici ſedes præcipua in muſculis intercoſtalibus collocatur. Exp. *Tiſſot.* dum ſtatuminare hoc idem ſyſtema, ac propugnare ſatagit, ridicula facit omnia,

quæ mox laudavi experimenta ill. *Halleri*; & adverſus illa, ac ſi falſiſſima forent, unicum pleuritidis ſtatuit in pulmone dolorem; imò contra *Hallerum* pro ſe veluti pugnantes *Valſalvam* ac *Morgagnum* profert. Quid proindè de numeroſis aliis *Halleri* experimentis ſuſpicari non oporteat, ſi ejuſmodi eorum propugnator tantam ipſorum partem non ſuſpicetur, ſed ſtatuat, falſa eſſe? At verò ipſe auctor ſyſtematis, quam non infirmet, non labefactet, non déhoneſtet illud, quando in tomo primo *Elementorum Phyſiologiæ*, operis quod æternum durare augumabat, animam *Stahlianam* de œconomiâ animali penitùs proſcribit; & *tomo tertio* ſic priſcæ dignitati reſtituit, ut totius machinæ reſpiratoriæ ſit domina, ſit unica moderatrix! Nihilo ſecius exp. *Tiſſot* non modò ſyſtema propugnat, verùm in regulas reducit artis, ut v. g. ne quis ultra ambiguus hæreat utrum pars ſenſibilis, inſenſibiliſve ſit, id modò tenendum eſſe cenſet, ut quò teneriores animalis ſint partes, eò eſſent ſenſiliores; eò inſenſiliores, quò duriores: interea dum mollem pulmonem acutiſſimo ſenſu donet; & lapideæ duritiei dentes, ſen-

ſibiliſſimos cum ceteris debeat percipere mortalibus.

§. VI. Ad irritabilitatem cordis, quam omnes, ſed limitatiorem, admittimus, ſtabiliendam, egregius *Hallerus* 50. & ultra experimenta partim in frigidis, partim in calidis animalibus à ſe facta recenſet, quibus probare annisus eſt : » Siniſtram auriculam, » & cor ſiniſtrum, ideò citiùs mori, » quod pulmonibus nihil ultra ſangui» nis transferentibus, haud ampliùs à » ſanguine irritentur. Deindè ſenſim » ventriculum dextrum, noviſſimèque » dextram auriculam, quoque quieſ» cere, eò quod non acciperent ultra » à cavis venis, quo irritarentur, ſan» guinem. E contrario verò ſi venas ca» vas, aortamque ligaſſet, dein vul» nere lato aperuiſſet pulmonarem ar» teriam, tunc cor ſiniſtrum, utpotè » irritatum ſanguine, qui ex auriculâ » in ventriculum, & ex ventriculo in » auriculam moveretur, diutiùs, imò » per horas, in mortuo animali vi» vere ; interea dum cor dextrum, » ejuſque auricula deſineret vivere ex» pulſo omni ſanguine per pulmona» rem apertam arteriam, nec novo » per ligatas affluente cavas. Oportere

» autem ventriculum dextrum integrè
» eſſe evacuatum, ſi, ne ſe ultra mo-
» veat, velis: tantam enim eſſe irrita-
» bilitatem cordis, ut relictum in eo
» vel pauculum ſanguinis non ſinat
» ventriculum quieſcere.«

Ad hæc in *Difficultatibus meis* oppoſueram *Harvæi*, *Plempii*, *Riolani*, *Hogelandii*, & *Batholini* experimenta, quæ in cadaveribus cordis thalamos ſanguine multo repletos demonſtraverant, meaque propria, haud ſane pauca: quibus omnibus id evincere conabat, ut ſi verum hoc foret, quod mortuorum animalium cordibus ideò motus non ceſſaſſet, quia cruoris pauculum in ventriculo reſtitaſſet, nemini ferè mortalium cor à motu ceſſaret, quandoquidem in denatorum pleriſque cordi, ejuſque utrique ventriculo, reſiduus ſanguis, ac crebrò copioſus, inveniatur.

Attamen in ſuâ adverſum me *Apologiâ* vir clariſſimus hanc tot anatomicorum, meamque propriam, experientiam, non admiſit. » Et licebit,
» inquit, ejuſmodi rationes objicere
» experimentis, quæ docent cor per-
» fectè expalleſcere in ranis, in pullo,
» atque adeò perfectè inaniri? ſi autem
» evacuatur,

» evacuatur, potuit, puto, evacuari. » Sed neque adeò rarum eſt in homine » inane reperiri, inque infantibus, ma- » trum nefariarum manu occiſis, etiam » familiare «.

Reſpondi in *Vindiciis* ad hæc *pag.* 223. *ad* 232. ipſis *Halleri* verbis ac ſententiis, quas alibi ſparſim protulerat, & quæ nunc iterùm in hâc ſuâ *Apologiâ* mutabat : undè demùm viri doctiſſimi ſortem deplorabam, eo quod hinc vi veri preſſus, vera agnoſceret : illinc infauſti ſyſtematis amore illectus, negaret omnia, quæ vel ipſe priùs ſcripſiſſet, vel ego ex ipſiuſmet attuliſſem operibus.

Aſt verò non reſpondi ad ultima hæc : » Sed neque adeò rarum eſt in » homine inane reperiri, inque infan- » tibus, matrum nefariarum manu oc- » ciſis, etiam familiare «. Etſi hoc ultimum ultrò largiremur, tamen infantum, vel dum naſcuntur, vel mox ab ortu ſuo occiſorum, circulatio non permittit eorum cordium conſpectum ad præſentem de adultis, aut ſaltem perfectè reſpirantibus, quæſtionem adferre : undè mittimus hæc : quod verò dicat » neque adeò rarum eſt cor in

» homine inane reperiri «, ad hoc reſpono, 1°. quotquot cadavera non animalium (in his enim ſanguinem multum, utroque cordis in thalamo, poſt perfectam quietem cordis, me inveniſſe. *Rat. med. Part. VIII. capite ultimo* ſcripſi, ac demonſtravi, ſimilia paulò poſt prolaturus,) ſed quotquot cadavera humana poſt editas meas *Vindicias* aperùi, in illis iterùm me conſtanter ſanguinem, eumque ſæpè copioſum, in cordis utroque vidiſſe ventriculo; & ex quo moris mihi fuit cordis inverſi ventriculum poſteriorem, ſeu ſiniſtrum, priùs aperiundi, me illud ſæpè æquè plenum, nec haud ità raro dextro plenius, reperire.

2°. In magni *Morgagni* opere magno tam ab eodem, quàm à *Valſalva*, *Mediadia*, aliiſque, centies nonageſies & octies narratur quo pacto cor, in eoque ſanguis, humanis in cadaveribus, ſe haberet. Si demas pauca, in quibus vel utrumque vacuum repertum eſt, ut v. g. poſt ingentes hæmorrhagias, vel alterutrum, ut in hydrophobiâ, &c. videbis ſaltem centies ac ſeptuageſies cor aut modicum, aut multum, aut plurimum, utroque in ven-

triculo, ſanguinem geſſiſſe; eumdemque ſive fluidum, ſive grumoſum, ſive polypoſum, ſive denique ex pluribus, omnibuſve horum, aliquid habentem.

Hæc porrò ſi dignaretur ill. *Haller*, ſuis cum obſervatis conferre, videret, *Primò*, ſua non convenire cum meis, quæ hujus *operis part.* 8. in canibus facta communicavi. *Secundò*, etſi convenirent cum meis, nihil tamen ad cor humanum facere, ſi jugis humanis in cadaveribus capta experientia monſtraret contrarium. Diceremus potiùs cum clariſſ. *Morgagni Ep.* 12. §. 14. qui, dum objeciſſet ſibi, » At *Rhe-*
» *dius* tamen cerebro teſtudinibus ex-
» cepto, has vidit, inquis, diù, &
» nonnunquàm ſex ipſos menſes am-
» bulare potuiſſe » ſcitè reſponder.
» Ego verò de perfectis, ut vocant,
» animalibus, *atque adeò de homine*,
» hîc verba facio; & tu mihi teſtudines
» narras, quas facere motum vel corde
» ablato, non ignoravit *Ariſtoteles* «. *Tertiò* autem lege conſtanti humani cordis utrumque thalamum ſanguine, ac paſſim multo, gaudere in cadaveribus; adeòque ejus integrum de

cordis irritabilitate ſyſtema corruere.

§. VII. Terminabo hoc caput animi teſtando lætitiam, quod non temerè hoc novum ſyſtema amplexus, aut, quod plus eſt, non in pathologiâ exponendâ cæcè ſequutus ſim, ſed priùs ſedulò ſtatuerim examinandum eſſe. Quàm ſubitò à tergo ſecuta fuiſſet pœnitentia facti! Quid quod ipſi ejuſdem conditores ſuâ incomprehenſibili inconſtantiâ, ac manifeſtiſſimâ contradictione, coëgiſſent me canere palinodiam è ſuggeſtu? Equidem laudo illos, venerorque, qui hujuſmodi nova proferant, quæ quò rigidiùs examinantur, eò rutilantiùs fulgeant; qui verò non talia, eos ut deſiſtant hortor. Nova in dies prolata, quæ examen non ſuſtineant, peſtes ſunt in ſcholâ medicâ, tum quod diſcere, & dediſcere temporis irrevocabilis, irreparabilis jactura ſit; tum quod ſyſtema docere, idque mutare; aliud forſitan ineptiùs adoptare, rejicereque, docentibus turpe ſit, & noxium diſcentibus. Utinam demùm fœcunda fingendi ingenia ſyſtematum ſuorum inanitate defatigati, deque eorumdem nocumento convicti, eo demùm uſque

ſaperent, ut caducæ inventi ſyſtematis gloriolæ abnegantes, ad ſalutare naturæ ſtudium, quo unico *Hippocrates*, quo ſolo quotquot magni viri *Hippocratem* ſecuti ſint, claruerunt, æternumque clarebunt, animos nobiſcum intenderent, artiſque pomæria more *Hippocratico* extendere ſatagerent! Interea dum id ab illorum ingenuitate expectamus, in id ego ſedulus annitar, ut ad lectos ægrorum, unà cum circumſtantium diſcipulorum coronâ, ſimplicem naturam contemplando magis intelligam magiſque, in omnibus plane aſyſtematicus.

CAPUT V.

De Morbo ileo, et prosecutio experimentorum cum machina adaptata ad eumdem etiam desperatum, solvendum.

§. I. *Morbus ileus periodicus, quem olim nix ventri circumpoſita, epotaque frigida, ſolverant; aliâ vice minime, ſed cortex peruvianus; jam tabaci fumo in anum injecto ſolvitur. Prophylaxis.*

§. II. Iliacus morbus conſtrictâ herniâ oriundus, gelidæ aquæ externâ applicatione ſubitò in gangrænam lethumque converſus. Emphyſema terribile indè. Anatome. Collum hernioſi ſacci in umbilico adeò laxum, ut ſi ſic in vitâ fuiſſet, facili negotio hernia reponi potuiſſet. Aliud exemplum recentiſſimum herniæ umbilicalis, curatæ ferè protinùs gelidiſſimâ fomentatione. §. III. Quædam de machinâ italicâ ad ſolvendum ileum. Plurima experimenta in canibus facta; quorum unum, cum formidandum, tum doctrinæ ferax. Varia contemplatio functionum vitalium in ſemivivis animalibus. Quædam de tæniâ.

§. I. ANNUS academicus proximè elapſus ſuppeditavit mihi ſingularis ilei morbi contemplationem. Homo 30. & aliquot annorum, à 20. ferè retrò annis ſæpiùs hoc morbo laboraverat, ter aliquandò, quaterve in anni unius ſpatio. Siccissimi temperamenti erat, ob idque etiam ſiccioris, quod execrandâ onaniâ turpiter ſe commaculare conſueviſſet.

Conſuetis artis adminiculus ſæpiùs ab hoc morbo reſtitutus, *Neapoli* de-

mum eodem afficitur, adeò gravi, ac pertinaci, ut à conſuetis, ac juvare ſolitis adminiculis, nullum conſequeretur ſolatium.

Etiam ventri univerſo circumdata nix, quæ quondam in graviore paroxyſmo profuerat, nihil opitulabatur. Alius demùm advocatus Medicus, cortice peruviano morbi tentandum eſſe levamen ratus, ſopiviteo vomitum primum, deinde ileum.

In frequentium adeò paroxyſmorum pleriſque, aqua gelidiſſima, eaque epota largiter, vomitum omnium auxiliorum feliciſſima compeſcuerat. In præſenti autem paroxyſmo necdum. Nec juverant enemata, purgantia, cataplaſmata, fomenta, paregorica. Quin & tabaci fumus bis injectus in anum, & miſtura ex mentha cum ſex opii granis brevi ſpatio aſſumpta, nihil profuerant; niſi aliquot exindè elapſis horis.

In conſilium quippe advocatus inchoante die tertio, inveni cum dolorem, tum vomitum, ab aliquot horis minus violentos. Pulſus quamvis frequens, plenus tamen erat, nec durus, nec inæqualis; blanduſque ceperat profundi ſudor. Auctor fui iiſdem

uti pergerent, quibus hæc emendatio jam cœpta eſſet, nihil mutando donec res in melius verti obſervabatur: ſin minùs, fumum repetendum eſſe tabaci.

Cùm morbus ſextâ exindè horâ elapſâ ingraveſceret, injectus eſt tabaci fumus. Aſſeruit tunc ægrotus lævo abdominis in latere, quæ in quovis paroxyſmo præcipua ſedes doloris, tale quidem ſe manifeſto deprehendere, ac ſi contractum quid, & dolens, ſubitò evolveretur, eoque evoluto, ſe leviùs pati. Continuatâ deindè opiatâ miſturâ, levamen minùs celere, ſi præ ſiti calidè; celeriùs, ſi frigidè biberet, obſervabat. Itaque etiam conceſſa frigida eſt. His auxiliis ſenſim vomitus ceſſavit, prodiit alvus, conticuit dolor, & ſolutus brevi omnis morbus eſt.

In conſilio tunc de prophylaxi actum. Eâ ab abſtinentiâ nefandi criminis, & ab uſu lactis cum pilulis ſaponis veneti, gummique ferulaceorum, petita eſt. Profuere: ſic, ut jam ultra medii anni ſpatium paroxyſmus defuerit.

§. II. Quò illa cura fortunacior erat, eò hæc, quæ ſequitur, fuit infortuna-

tior. Mulier quinquagenaria à 15. retrò annis herniam à partu umbilicalem habuit, quam celabat, reſtituebatque ſemper ipſa elapſam. At verò veſpere quodam elapſi proximè januarii eamdem plurimum egreſſam reponere nequeuns, dira per noctem paſſa tormenta eſt. Summo mane repoſitione fruſtrè tentatâ, vena ipſi tundebatur; plura, eaque variæ materiæ enemata, injiciebantur; & gelida aqua herniæ, quæ capitis molem æquabat, circumpoſita, laborioſéque renovata eſt. Poſt meridiem primùm illam vidi, herniam examinavi, quæ capitis, ut dixi, magnitudine, ac duo in tubera diviſa erat. Repoſitionem verò fruſtrà tentavi. Enemata fumi tabaci, & varii generis alia immittenda ſæpiùs eſſe cenſui, &, quia à frigidis omnia in pejus, emollientia, ac calentia cataplaſmata admovenda eſſe, exhibendaque paregorica. Sed nata intra 24. horas viſibilis gangræna, feminam ſuſtulit trigeſimâ morbi horâ. Horis à morte 35. elapſis cadaver aperui. Enormi totius corporis emphyſemate monſtrum erat. Ut ſi dixero quadruplo majorem, ceterum craſſi corporis, fuiſſe molem, minùs dixero. Sandapila in-

cludi certo non potuiſſet. Fœtebat necdum apertum. Dum ad locum herniosum cutim gangrænoſam incideramus, aër fœtidiſſimus ſibilo ſtrepituque violentiſſimè erupit, ſibilandoque erumpere continuavit ex corporis perſciſsâ cellulositate. Ne in animi deliquium caderemus omnes, neceſſe fuit, quotquot januas feneſtraſque conclave haberet, extemplo aperire, & aëra accenſo pulvere maſtiches, & olibani, multique aceti vapore, luſtrare.

Sacco demùm hernioſo aperto, invenimus inteſtinum tumidiſſimum ad ulnæ dimidiæ longitudinem extra umbilicum. Umbilici dilatatio nullo modo conſtricta, ſed ampliſſima erat, ut commodè ire, ac redire, inteſtinum potuerit. Principio videbatur inteſtinum binis extuberantibus ſaccis adhærere; undè credebamus hinc impoſſibilem repoſitionem herniæ fuiſſe; verùm attentiùs omnia revolventibus, nulla inteſtini cum ſacco adhæſio patuit. Examinis proſecutionem fœtor prohibuit, haud ultra ferendus.

Spaſmodicæ partium conſtrictiones, ipſique tetani, nonnunquàm à morte ſolvuntur; non raró permanent; ut

maxillæ tetanum, triduo à morte necdum ſolutum, olim viderim, ac deſcripſerim. In hâc feminâ ſolutam conſtrictionem fuiſſe poſt obitum ſuſpicor; in vitâ verò minime; cùm alias inteſtinum facile reponi potuiſſet in ventrem. Gangræna in ſacco, & in integumentis erat, vix in ipſo inteſtino; quod potiùs dici debebat inflammatum.

Incarceratæ huic herniæ gelida aqua, *Heiſtero* cum maxumè commendante, admota non profuit: homini autem iliaco cum epota profuit ad vomitum, tum ventri hæc, vel nix ipſa, adplicata; tamen nix non ſemper, aqua ut plurimum ore hauſta. Et gelidæ internus, externuſque uſus, matronam iliacam curavit, applicante *Nabotho*, aſpiciente, & teſtante *Hoffmano*. Quin & feminam 73. annorum, quæ die 5. conſtrictæ ſuæ herniæ, quam operatione chirurgicâ reponi conſtanter recuſaverat, morti jam propinqua videbatur, illuſtris Medicus, ac Poliater Haga-Batavus, *Abrahamus Weſterhoff*, amicus meus candidiſſimus, & antiquiſſimus, hiſce diebus mortis è faucibus eripuit, cataplaſmati calenti ſubſtituendo gelidæ copioſæ fomen-

tum : ex quo vetula vix ad mediam horam tota inhorreſcens, jamque moribundæ ſimilis, mox dein levamen, poſtea ſedationem omnium ſymptomatum experta eſt, abortâque diarhœâ putridâ, integrè reſtituta.

An frigus, conſtringendo inteſtinum, materiem obſtruentem ex herniâ liberiorem in partem expellit? Num univerſo corpori incuſſus à gelidæ applicatione externâ, internâve, horror ſtringendo omnia, ſic arctat ventriculum, & inteſtina, ut motus antiperiſtalticus ſopiatur? utque, eo quieſcente, per reſiduas vitæ vires motus periſtalticus animetur ad ſolvendum morbum? ſimulque eâdem conſtrictione ſolvit alvum? Eſt ne remedium, quod, ni juvat, occidit; inducendo gangrænam? Numquid etiam cortex peruvianus, potens in multis, *Sydenhamo* dudum notante, remedium purgans, perindè, atque aqua gelida, ventriculum atque inteſtina, conſtringendo, ſimulque hac adſtrictione fœces promovendo, morbum *Neapoli* ſolvit?

Verùm in homine hoc macilentiſſimo & exſiccatiſſimo, magis probabile apparet, hâc, ſive gelidæ, ſive corticis adſtrictione, inteſtinum, jam

ratione temperiei contractiſſimum, ſic claudi oportuiſſe, ut morbus redderetur planè conclamatus.

Si dixeris fortè corticem peruvianum minùs hîc egiſſe, rationem adſtrictionis, quam virtute ſuâ in agitatos, inordinatoſque nervos ſpecificâ, qua v. g. æquè in macilentiſſimo homine, quam in laxiſſimo, intermittentium, ſeu remittentium febrium, ſopit aggreſſus; quomodo demùm gelidæ aquæ, quæ utique hâc vi ſpecificâ minime gaudet, expones actionem?

An igitur credibilius eſt, ut alias experimur, hominem hunc tum temperie, tum infandâ conſuetudine, exſiccatum, nervos ſuos habuiſſe debiles ultimamque coctionem, & nutritionem, præ vaſorum minimorum conſtrictione vitiatas; adeòque multa viſcera, inteſtinaque ſua, omninò flaccida, & inertia? Modus utique, quo ultimus paroxyſmus ſolvebatur, qui ferè ſolutæ intro-ſuſceptionis inteſtini videtur, ſpaſmum flaccidis inteſtinis acceſſiſſe fortè innuit.

§. III. Cùm morbus ſit formidandus, nec raro citò necans, mirum non eſt, forti nodo quæſitos fortes cuneos eſſe, & in deſperatis deſperata tentata.

Elapſo anno, *in part. VIII. cap. ultimo* machinæ memini, quæ à clariſſimo viro, ac præſtantiſſimo *Mediolanenſium* Medico *Widemar*, mecum fuerat communicata; unà cum experimentis, cum antea in *Italiâ* per *Italos*, tum à me *Viennæ* captis; quibus addidi nonnullas, & practicas, & theoreticas obſervationes. *Viennæ* necdum in homine captum experimentum eſt: *Mediolani* hoc anno unus; *Monzæ*, olim *Modœciæ*, alter; ab iliaco morbo, effectu hujus machinæ, curati ſunt.

Mediolani auriga 45. annos natus, Baccho, ac Veneri litans, in anorexiam incidit, alvumque tardam; & quidem ſic tandem ut licet præclariſſimus, verſatiſſimuſque practicus, *I. de Widemar*, quæcunque artis auxilia tentaſſet, æger tamen jam eſſet in diem 17. aut 18. alvo clauſus. Adplicata machina primo ſcybala duriſſima; eademque, bis adhuc deinceps admota, copioſam alvum ſolvit: ita ut in ſuâ jam antiquâ ægritudine, quæ eum in noſocomio binis poſtliminio menſibus ſuſtulit, alvum ſolvente remedio haud indiguerit ultra.

Monzæ autem *Rev. Pater Kolm*, *Tridentinus*, *ordinis S. Aug.* iliaco morbo

correptus, ope machinæ, unicâ vice duntaxat admotæ, alvum ita copioſam habuit, ut alterâ adplicatione non egeret. Haud equidem vidit hunc ægrotantem ipſe *Widemarus*, ſed rem totam reſcivit à dexterrimo chirurgo mediolanenſi *Ucelli*; qui cum ſuâ machinâ, *Monzam* vocatus, eamdem viro reverendo ipſe admovit.

Quamvis iterùm res in utroque hoc caſu ſucceſſerit, meretur tamen, antequàm in homine tutò tentetur, ſerio, matureque perpendi. En quæ poſthac expertus ſim!

Die Maji 27. canem mediocrem machinæ adplicuimus, præſentibus clariſſimo domino Gottingenſi Profeſſore *Vrisberg*, & clariſſimo domino Medico Viennenſi *Hirſch*. Canis ab injectâ aquâ ter vomuit; ilicò poſt hilaris denuò, ſanus, famelicus. Effluxerat non parum ex ano aquæ: ſub injectione jacuit canis dum injiciebatur.

Eidem cani die 5. Junii experimentum repetivimus ſtanti, ſiphone ope linteaminum ſic ad anum firmato, ut parum admodum reflueret retrorsùm. Perfecta intra duo minuta operatio fuit. Canis ter validè vomuit, ſanus exindè, ac famelicus.

Die 12. Junii ipſi huic cani ſtanti, obfirmato ritè ſiphunculo, intra minutum & aliquot ſecundas tota operatio perficiebatur. Denuò ad tertium vomitum injicere perrexeramus. Borborygmi exaudiebantur, & venter valdè ſub finem injectionis intumeſcebat.

Laqueo porrò eum extemplò ſtrangulantes, thoracem aperuimus, partium vitalium contemplaturi actionem. Aperto thorace laqueus pauculum laxabatur, quo nobis beſtia redderet aſpectum, quem quærebamus, vividiorem. Vita autem nimia nihil non turbabat, ventriculo aquâ diſtentiſſimo per anguſtum foramen, quod profectò aperiundo thoracem in ſummo epigaſtrio inflixerat, ſe penetrante; undè conſtriximus denuò laqueum.

Aperto pericardio cor benè ſe contrahebat, contractili motu obſervato tam ad baſin, quàm ad cuſpidem. Potuimus omnia per horæ quadrantis ſpatium contemplari, & quo cordis ſiniſtri, ejuſque auriculæ motum accuratiùs intueremur, cor pro more parumper invertimus.

Sæpè lentè, ſæpè iterùm citò, auricula ſiniſtra convellebatur. In ventriculo ſiniſtro motus palpitans diutiùs

perſeverabat, quàm in ejuſdem auriculâ. In dextrâ auriculâ motus omnium diutiſſimus, ut & in thalamo dextro, cujus vita diuturnior eâ ſiniſtri adparebat, eo quod ſiniſtri apex à dextri ventriculi contractione duntaxat moveri nobis videbatur: errabamus autem: ipſum cor ſiniſtrum erat, quod primario movebatur, ut patebit mox.

Silente corde abdomen aperuimus. Ut in præcedentibus, ita & in hoc cane parum erant inteſtina expanſa, ventriculus autem vehementer, valvula coli connivebat. Vermicularis proceſſus coli valdè expanſus.

Redeuntes ad cor, vidimus ex eo ſiniſtro thalamo copioſum ſanguinem, planè fluidum, prodeuntem; etiam ex dextro multum. At ventriculus ſiniſter duplo ad minimum erat dextro amplior: ut pateret ſiniſtrum fuiſſe, qui tam diù pulſaſſet, nobiſque veluti dexter eſſet, impoſuiſſet. Levis tamen palpitatio ventriculi dextri ſupererat, ſilente ſiniſtro. Immoto ferè corde, per anteriora aſperæ arteriæ pulmonem inflantes, pauculum aſt breviſſimum cordis motum excitavimus.

Auguſti 24. die cani haud interruptâ machinæ actione aquam tepidam in-

jecimus ſic, ut animal, intra minutum temporis, vomeret, & ut, injectione ſpatio duorum minutorum continuatâ, ferè quinque aquæ libras vomitibus ejiceret iteratis, unáque nonnullas teniæ portiones. Extracto extra anum tubulo, haud tanta vis aquæ, ut quidem alias, ex illo proſiliit. Canis è manibus noſtris dimiſſus, pro more ſe primo momento abſcondit, verùm diutiùs ſub arcâ dilituit, ac ferè totâ die, contra id quod in aliis canibus obſervaveramus, occuluit. Fluxit ex latibulo ſuo multum aquæ, ore-ne, an ano, incertum. Vomitus ſub operatione ad très modò digitos, non ut olim aliis canibus ad tres pedes, proſiliit. An quod hic ventre ſuo ad tabulam adplicaretur, & alii ſuis quatuor pedibus erectis tenetur? ſicque hi, præ illo, ad vomitum violentiorem aptiores?

Alteri cani injecimus aquæ circiter libram, viſuri num alvus, educto ſiphone, vi emitteretur. Effluxit verò potiùs, quàm erupit; contra quam in aliis obſervaveramus. Similiſque fuit experimenti iterati effectus. Deindè continuatâ operâ aquam duorum minutorum ſpatio injecimus. Hic verò

canis neutiquam vomuit, ſed vehementer intumeſcens, mortuus eſt. Præſens erat doctiſſimus *Mummſſen*, Medicus *Hamburgenſis*, & ni fallor, doct. *Nitert* Medicus *Batavo-Tranſiſalanus*, nec non *Lucenſis Michaël Moni.*

Ipſo momento incidimus illum. Celluloſitas ad ventrem, & ad thoracem aqua pleurima ſcatebat. Hinc quærebamus nos inter, an animalis agitatione ſiphunculus ad ani margines in celluloſitatem vicinam penetraſſet ſeſe, non verò in cavum recti introductus manſiſſet? ſed turgidiſſimus venter internam læſionem innuebat; demonſtrabatque id poſtea copioſiſſima, ventre contenta, & effluens aqua. An læſiſſet, perrupiſſetque rectum ſiphunculus? ſed leviter tantummodò inducta fiſtula in anum aënea, aërem per illum in rectum inflavimus, qui colon intrans, idque expandens, manifeſtò docebat minime penetratum rectum fuiſſe.

An itaque nimia valvulæ coli reſiſtentia repuliſſet aquam? eaque ſibi in viciniâ valvulæ in abdomen viam paraſſet, Sed, quem inflaveramus, aër, qui eo, quo aqua, penetraſſet, quoque non penetraſſe, ſed inteſtinum

expanſiſſe nobis clarè videbatur. Quo; tamen omnis auferetur dubitatio, injecimus ope machinæ per anum aquam, moxque vidimus vix notabile volumen aquæ ante valvulam colligi, quin ſuperaret illam, ileumque repleret inteſtinum.

Ergo altiùs origo phænomeni quærenda fuit. Inteſtinum jejunum in quâdam plagâ inveniebatur dehiſcens in ſuâ peritoneali tunicâ, integri digiti longitudine; in medio verò hujus fiſſuræ totum inteſtinum diviſum erat, latitudine pollicis: pauloque indè remotius altera digitum minimum longa fiſſura, ſed exterioris duntaxat tunicæ, reperiebatur.

Quamvis jam patere videretur, id quod quærebatur; inquirere tamen voluimus, num fortè altiore in loco quid lateret, quod elucidare nos poſſet? Aqua enim per datum foramen effluere in ventrem potuiſſet vel ſolâ vi machinæ, vel ab obſtaculo, quod fortè plaga hac fiſſa altius hæreret. Itaque ligato jejuno ſupra hanc plagam, proximeque ad eam, aërem per œſophagum immiſimus. Ille verò ſucceſſive inflans ventriculum, duodenum, & eam jejuni partem, quæ ſuprà liga-

turam erat; haſque partes in ſuâ diſtentione conſtanter ſervans; abundè evicit nullum hæſiſſe ſuprà ligaturam obſtaculum, quod aquæ tranſitum remoraretur.

Hiſtoriæ ſic enarratæ explicationem periclitabor, quæ mihi admodum naturalis videtur, omnique ſatisfaciens phænomeni parti; opinionem ſuam cuique relinquendo integram.

In herniâ incarceratâ eſt pars inteſtini ingrediens in ſaccum herniosum, parſque ejuſdem regrediens in ventrem. Pars ingrediens non raro invenitur cum ſtercore, tum aëre, ita turgida, ut altera pars regrediens ex ſacco in ventrem complanetur tota, fiatque impervia, & nihil ultra ex inteſtino prolapſo remeare in ventrem poſſit.

Simile quid videor mihi dato in caſu videre: inteſtina convoluta multis in locis ſuperſcandunt ſe, pars alia aliam premit, in cavo abdomine. Sic ſecundum naturam. Verùm aqua, violentiâ noſtræ machinæ agitata, expleat ſubito ejuſmodi inteſtini partem, quæ aliam ſibi proximam ſuperſcandit, an facilè non capitur partem hanc ſuperſcandentem, ſi ab unâ parte conſide-

retur abdomen jam plenum pluribus aquæ libris, ut evolutio compreſſi inteſtini ultra ſperanda non ſit; ſi ab alterâ parte aqua continuet vi impelli eâdem; an non facilè capitur, inquam, partem hanc ſuperſcandentem ſubjectam ſui partem ſic comprimere, ut omnis ejuſmodi dematur cavitas omniſque ad hanc demptam cavitatem impulſa ſiſtatur aqua? In ſummâ inteſtini hoc in loco expanſione videntur mihi tunicæ interiores hiaſſe exterioribus priores: Aqua verò continuatâ vi impulſa, eodem modo hiantis cellulosæ tunicæ cellulas ſubiiſſe, quo ſolet in emphyſemate aër. Communicante autem hac celluloſa tunica per meſenterium, cum univerſi celluloſitate corporis, intelligi videtur, cur adeo copioſa aqua efflueret, ex celluloſa tunica, circumdante abdomen & thoracem. Permanente igitur vi impulſæ aquæ eadem, inteſtinum jam interiorum tunicarum fiſſura debilius rimam eamdem completam egit, effuditque cavum in ventrem aquam. Quod porro inteſtini ejuſdem pars ſuperior, non internis, ſed externa tunica, hiulcaverit, indè nutum reor, quod aqua celluloſam tunicam jam in-

greſſa, complicatam fortè hanc inteſtini partem ſic plus ceteris extenderet, ut demum externa tunica dehiſceret.

Adde ad hæc omnia eum, qui machinam dirigebat, teſtari, ſe nunquàm velociùs, minúſque interruptiùs ejuſdem alternantia manubria agitaſſe.

Multa profectò nos docet hoc experimentum. Et quidem 1°. hanc machinam offendere ejuſmodi in corpore reſiſtentias poſſe, ut funeſta evadat. 2°. Eo magis Italos amicos, viros clariſſimos, laudandos eſſe, quo in vivo homine mitiores paucioreſque injectiones fecerint, poſterâque potiùs, tertiâve die, repetierint. 3°. Cùm conſtiterit jam humana cadavera non omnia ſic eſſe diſpoſita, ad coli valvulam, ut tranſmittant impulſam vi machinæ aquam, ut *tomo VIII.* patuit, etiam hâc de causâ leniter ac breviter hic agi oportere; ne in colo idem contingat, quod in jejuno canis: aut ſi non hoc, ne ſaltem anxietates oriantur, minime ſufferendæ. 4°. Nec omnem extra metum eſſe, ut nonnunquàm ad incarceratas hernias admotâ machinâ, vis impulſi liquidi, aut inteſtinum compreſſum non aperiat; aut, ſi aperiat, non ita comprimat

ſubjectam, quæ jam compreſſa nimis, partem, ut omnis per eamdem ſit impeditus in ventrem influxus; alterutroque demum modo idem infortunium in homine, quod in cane, excitet. 5° Forſitan hinc illarum anxietatum originem, naturamque intelligi, quæ in inteſtino, quod pro parte tympaniticum ſit, quæque ſimiles in colicis flatulentis crebrò contingant; tum & ſic concipi, quo demum pacto verus ileus, licet flatulentus tantummodò, naſci queat; idemque, dum dura atque indigeſtilia alicubi in inteſtino nimium retardentur, ac compingantur.

Die Auguſti 28. in eodem cane, in quo una cum illo infortunato ante quatriduum, experimentum repetitum eſt, nec non in altero, & in tertio. Ab injectione deſtitimus, ubi omnes libras tres quatuorve, in tribus aut quatuor vicibus evomuerant, lentè ſemper agitata machina. Neque omnes hi tres canes tantâ vi, tantoque jactu, ac quidem olim ſæpè obſervaveramus, aquam alvo, educto ſiphone, ejecerunt. Liberati è manibus noſtris, ore, & ano dimiſerunt aquam; hâc emiſsâ, alacres cucurrerunt, comederunt,

ac

ac diù ſani manſerunt in noſocomio.

Septembris 3. binis illorum (aufugerat enim tertius) repetita injectio eſt ſic, ut priorem tertiò vomentem dimiſerimus; alterum verò, ingentem profectò canem, injectione producta eo, ut quidem nondum vomeret, ſed jam vomituriret, ſtrangularemus, viſuri num fortè quid aliud hoc experimento, nondum antea tentato, diſceremus.

Inteſtina craſſa & tenuia neutiquam extenta ſed expanſa ferè naturaliter erant. Duodenum duplo amplius; ventriculus autem ita expanſus, ut aquæ contineret libram ſeſqui alteram. Notavimus antea in canibus, quæ etiam vomuerant pluries, parùm expanſa inteſtina fuiſſe, ventriculum autem quàm plurimum; undè & dimiſſi vivi canes multum ſemper poſtea vomuerant. Similiter rem in humani cadaveris inteſtinis, ac ventriculo olim deprehenderamus, etſi multum aquæ ore jam elapſum eſſet. Manu premente omnem ferè aquam illam per œſophagum expulimus.

Cor utrumque fluidiſſimo ſanguine plenum; ſic ut inciſione primùm in

ſiniſtro, deindè in dextro thalamo factâ, ſanguis ex utroque cavo, rivi inſtar, proſiliret.

Erat porrò hic canis terete verme multo plenus, copiosâque tæniâ. Sedes tæniæ incipiebat ſpithamæ longitudine à valvulâ coli, ſurſùmque aſcendendo trium ſpithamarum longitudinem in ileo emetiebatur; ultra non, ſed quidem teretes, quemadmodum & in ventriculo; incertum, num domicilium antiquum hîc habuiſſent; an verò, aquâ ſubtùs premente eo verſus pulſi eſſent.

In hac nunc trium ſpithamarum longitudine, morabatur faſciculus multarum tæniarum, hic decem, alibi undecim, duodecim, in logitudine poſitarum, quas gluten haud tenax valdè involvebat. Fuere, quæ hanc longitudinem integram emetirentur, emetitæque reflecterentur; fuere, quæ mediam, quæ tertiam. Id verò num ideò, quod nonnullas fregiſſemus eximendo? vix credibile; attentiùs enim examinatæ breviores hæ, æquè quàm longiores illæ, componebantur primum ex latioribus mutuò articulatis, & ſubitò tenuioribus admodum portionibus iti-

dem mutuò articulatis. Latarum autem & tenuium portionum eadem longitudo fuit.

Vermium ſeu articulationum, vacua apparebant corpora eſſe. Siphone dicto *Anelliano*, quo in fiſtulâ lacrimali deobſtruendâ utimur, lac in unam pertuſam injecimus, quæ indè repleri quidem videbatur, at verò in alteram, niſi ſemel iterúmve, non tranſmiſit. Pellicula externa frangebatur paſſim, antequàm in ſubſequentem articulationem lac poſſet ſe penetrare. Nec inflato aëre plus profecimus. Argenteo verò ſtylo omnium ſubtiliſſimo citra minimam læſionem penetravimus ex unâ in aliam; ita ut ad brevem hunc ſtylum ſex ſeptem varias articulationes, citra ullam læſionem, penetrando affigeremus.

Numquid ſic intelligitur demonſtratus à magno *Winſlowo* canalis qui injectione factâ in alteram ex alterâ penetrabat portione? An igitur, in cane ſaltem, tænia inſectum unicum; non verò vermis ex numeroſis cucurbitinis, ut aiunt, vermibus coagmentatus?

CAPUT VI.

VARIA.

§. I. *Febris continuæ remittentis* συνέχεος, *hoc anno in* Auſtriâ *graſſantis, genius, & natura. Auctores qui in hoc febrium genere cognoſcendo, curandoque, ſe ſe omnium maximè commendaverunt.* §. II. *Virtus fomentorum aquoſorum, eorumdemque in perpetuo madore & calore conſervatorum, in multis externis morbis.* §. III. *Endemii in* Auſtriâ *morbi ophthalmici. Varia ad illos remedia. Laus bilis hepaticæ muſtellæ fluviatilis.* §. IV. *Cura viperina.* §. V. *De rachitide nonnulla.* §. VI. *Arſenici albi, copiosè aſſumpti, effectus mirifici; & quid, multis incaſſum tentatis, profuerit.* §. VII. *De uvâ urſi.*

§. I. GRASSATÆ ſunt in *Auſtriâ* hoc anno febres continuæ remittentes veræ hemitritææ tales, ut ex unâ continuâ, alterâque tertianâ, compoſitæ viderentur; hæ quibuſdam in locis benigniores, paucis medicamentis,

quin & hic illic, adhibitâ haud admodum laudabili methodo, tandem ceſſarunt, paucis indè morientibus. Pagos autem novi, in quibus dictam malignitatem quamdam adjunctam habentes febres iſtæ, per remedia antiphlogiſtica communia primùm, deindè à quinto vel ſexto morbi die per corticem peruvianum, quotidie ad ſex dragmas in ſubſtantiâ, ut Medici aiunt, aſſumptum, demùm ad 14. 17. diem judicabantur; haud infrequenter ſudoribus, ſic ut ex ſexaginta, & aliquot ægris bini modò perirent, & alii duo, non ſine ſymptomaticis exanthematibus demùm ad criſim ducerentur.

Pereunt in urbe ii maximè, quibus damnandâ ſuâ methodo Medici exanthemata excitaverant.

In noſocomio noſtro tres mulieres hâc febre decubuerunt. Communem febrium acutarum methodum ſequebamur, quamdiù eidem morigeræ erant: cortice verò eas abegimus, quando immorigeræ planè erant, & pravis ſtipatæ ſymptomatibus, & eam malignitatem redolentes, qua alibi petechiæ, & miliares eruptiones, febrim concomitabantur. Harum feminarum

priori, die 14. corticem dare inchoavimus; alteri 12. die; tertiæ vero 6. die, perſeverantes in ejus uſu ita, ut per dies 14. à curatâ febre eamdem daremus, quàm in febre, doſim, tertiâ demum, & quartâ ſeptimanâ paulatim parciorem. Recidivam harum una die 14. paſſa eſt, quod maturiùs exire noſocomio vellet. Redeuns vero altera febris recidivæ die in noſocomium, intra triduum curata fuit, & quatuordecim diebus eamdem, qua olim, ſumſit corticis quantitatem, deindè pedetentim minorem.

Poſcebat autem hæc febris in ſuâ declinatione, poſtque eamdem, purgans ad ſingulos 3. 4. dies; ventriculo aliàs corticem, qui toties ſpecificum ventriculo languenti auxilium eſt, plane reſpuente, cum deleto omnino appetitu. Dedimus illis uncias IV. vel V. aquæ laxativæ Pharmacopœæ Viennenſis, quæ nobis purgans longè tutiſſimum, mitiſſimum, citiſſimumque viſa eſt: idque ſummo mane; eâ lege, ut poſt alteram alvum, quæ paſſim intra trihorium, citiúſve, habetur, corticis ſui conſuetum uſum repeterent; ſub quo purgans adhuc pluries operari ſolet, & reparare appetitum.

Plures tamen vidi in urbe harum febrium prioribus pertinaciores, nunc alterno, nunc ſingulo, nunc quarto die ingraveſcentes, idque ſæpè citra vel minimum frigus, cortici neutiquam auſcultantes: ita ut nonnulli ægri ad 20. alii ad 40. diem, & ultra, nihil aliud; quod tamen multum erat; à cortice lucrarentur, quàm ut viribus ſuſtinerentur, ut à majore malignitate, quæ, regimine cooperante, miliarium in una eruptionem jam inchoaverat, præſervarentur; utque triduo aut quatriduo ante criſin pares coctioni eſſent; ac demùm 20. aut etiam multo poſteriore die, hi ſputis, alvo alii, illi per ſudores, urinaſque; nunnulli integrè, alii partim ac repetitim, judicarentur: idque eâ lege, ut ſi poſt coctionem niſus adparerent naturæ, ad criſin promovendam per laudabilem viam quamcunque, exempli gratiâ, per pulmonem; loco corticis, modò vires ſufficerent, ea porrigerentur, quæ ad hunc niſum promovendum efficaciſſima in arte habeantur.

Occaſione trium hâc febre laborantium ægrarum, præter generales *Hippocratis*, id eſt naturæ, leges, centies laudavi, debuique laudare, ma-

gnorum virorum, qui in febrium hujus generis curatione cæteris perſpicaciores, felicioreſque fuerunt, auro contra cariora opera: *Mortoni*, aio; *Sydenhami*, & incomparabilis in hâc materiâ *Franciſci Torti* Archiatri Mutinenſis, ac Profeſſoris: deindè & illorum, qui priorum exemplis inſtructi, doctrinâque imbuti, hanc rem illuſtrarunt, *Pringli*, ac *Huxhami*, apud Anglos; *Lauteri* ac magnifici viri *Hazenæhrl* apud Auſtriacos, &c. Indè intellexit, demonſtrationibuſque convicta ſtudioſa juventu vidit, in febribus ardentibus, & in omnis generis hemitritæis, communi methodo inſuperabilibus, frequenter admodum ſive præveniri, dum minas intentat; ſive tolli, dum jam adeſt; dictam in arte malignitatem: dato cum prudenter, tum audacter, antequàm nimius fiat ſolidorum fluidorumque à ſanitate receſſus, cortice peruviano: & quidem ſic, ut ſi ore aſſumptus minùs expeditè opituletur, etiam in anum injiciatur.

§. II. In morbis cutaneis antiquis, ulceroſis, in malignis crurum ulceribus, in ulceribus ſpinæ ventoſæ fœdiſſimis, in tumoribus arthriticis, con-

tinuanus, id quod ſuperioribus annis innui, pulcras obſervare aut emendationes, aut curationes eorum, quos conſueta artis auxilia haud levaverant; ope ſollicitæ continuæque applicationis aquæ calidæ, ſive puræ; ſive, ne forſan pauperes eam præ ſimplicitate nimiâ negligant, repudientve, medicatæ redditæ, à malvâ, parietariâ, chærophyllo, althæâ, ſem. lupini. &c. Vetuſtiores, viros in arte graves, hâc in parte imitati, qui dum conſuetis unguentis, & emplaſtris, ejuſmodi mala aut difficiliùs, aut nullatenùs, curari cernerent, fomenta aquoſa, reddita ejuſmodi vegetabilibus medicata, vehementer laudarunt; *Dioſcorides*, inquam, *Dodonæos*, *Cluſios*, *Lobelios*, *Sanctorios*, & noviſſimum præclarum auctorem *Morgagni*, qui in *Epiſt.* 57. §. 3. calcaream podagricorum materiem ſolâ aquâ calidâ fuiſſe reſolutam, refert.

§. III. Eſt endemius in *Auſtriâ* omnis ferè generis oculorum morbus. Inflammatio, pannus, pterugion, phlyctæna, albugo, cataracta, amauroſis, ſæpè hi bini morbi ultimi unà juncti, ſtaphyloma, ſarcoſis. Viæ publicæ, quantumvis lapilloſo ſolo duræ, nec

non in urbe ſtrata platearum, conſervari ſuperſtratis ſolent ſilicibus tritis, lapillulisque, continuò renovatis. Curruum innumerorum rotis hi ita commoliuntur, ut nube tenuiſſimi pollinis circumderis aſſiduo, quacunque perrexeris; eoque magis, quod ſit regio ventoſior: ut vetus proverbium dicat, *Auſtria aut ventoſa, aut venenoſa.*

Undè præter oculorum morbos frequentia eſſe oportere aſthmata, dyſpnœas, phthiſes pulmonales, facilè quiſque per ſe perſpicit.

Inter ea auxilia, quæ variis oculorum affectibus opitulari experimur, & miramur, unà cum venæ ſectione, & iteratis purgantibus, laudare oportet flores zinci, quorum dragma unciis quinque aquæ roſarum vel euphraſiæ admiſta, incipienti, ac repetenti tunicæ conjunctivæ inflammationi, efficax auxilium præſtat.

Neque hic laude ſuâ caret aqua puriſſima, cujus unciæ, ſpiritûs vini rectificatiſſimi guttæ 15. vel 20. additæ fuerunt. Quæ gravior inflammatio ac dolor hiſce minùs citò cedunt, potentius remedium capiunt cataplaſmate, quod ex pulpæ pomorum acido dulcium, ac micæ panis albi ana unc. ij.

florum roſar. rubr. ac ſambuci ana pugill. j. croci ac camphoræ ana gr. vj. componi ſolet. Vix verò hæc omnia graviores inflammationes tollunt, niſi ſimul purgatio antiphlogiſtica ſæpiùs repetita, potenter revellat; quo cummaximè etiam facit aut in nuchâ veſicans, aut emplaſtrum poſt aures, quod ex exempl. veſicat. & melil. ana q. ſ. compoſitum ſit. Quaſdam tamen inflammationes ita ad omnia pertinaces offendimus, ut viſus minentur jacturam; quibus unà cum remediorum dictorum pleriſque, ſetaceum nuchæ reperimus utiliſſimum.

Ad maculas verò, ad perlas, ad pannos, ad pterugia, ad adnatæ albugines, nihil efficacius experimur bile animalium, ac præprimis bile hepatica muſtellæ fluviatilis vel lacuſtris, etiam motellæ dictæ, & lotæ, (*rutte, aal rutte* germ.,) quam apud *Rondeletium* libro de *piſcibus lacuſtribus* cap. 19. quæras. Antiquum remedium, *Hortmanno* aliiſque laudatum, oblivioni deindè ferè datum, nunc iterùm ad experimenta revocavi, effectuſque gaviſus ſum, poſtquam nitidos juvenis oculos conſpexiſſem, quos à variolis maculatos hoc oleo integrè curaſſet

matrona mater. Cùm Danubius hos piſces alat numeroſos, iique ſapidum ſuum jecur ſæpè magnum ita habeant, ut non modica bilis hepaticæ copia indè colligi poſſit, dum in vitro ſuſpenſum, ſoliſque expoſitum calori, levi compreſſione nonnunquàm juvetur; curavi mihi hanc bilem perpetuò præſtò eſſe. Bis, ter, die, guttula una, alterave, oculo ſincera inſtillatur, ſupra maculam, aut albuginem. Plures profectò brevi fuerunt ab his malis curati.

An ſpecifica ad has ærumnas muſtellæ fluviatilis bilis? vix crediderim. Senioris Tobiæ albugines bile majoris piſcis, in Tigride fluvio capti, curabat Angelus Raphaël, juxta id, quod ipſius filio dixerat, *Tob. cap.* 6. & 11. *Fel ejus valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & ſanabuntur.* Undè ſuſpicor, ſi, quibus in locis muſtella fluviatilis deſideratur, capi experimentum lubeat jecoraria bile anguillæ, lucii piſcis, aſelli majoris ac minoris, &c. forſitan quoque haud inutile fore. Dolorem levem ac brevem quidam ab admoto hoc remedio experiuntur, alii diuturniorem gravioremque: illis nihil; his autem, poſt

horæ quadrantem oculum aquâ roſarum eluere expedit.

§. IV. Ut ceteræ res ſublunares, ita medicamenta multa, mutationes temporum ſubire ſolent. Patuit id mox in bile muſtellæ fluviatilis. Vipera ſæpiùs in cælum elata olim, in morbis cutaneis pertinaciſſimis, nec-non in ſummâ debilitate curandis, dein hic viluit, ibi oblivioni penitùs tradita fuit, iterúmque poſtliminio ſummis laudibus decorata. Cùm eximii viri *Mead*, & *Morgagni*, viperæ decocta, gelataque, ob pulcras, quas ipſi cum vidiſſent, tum patraſſent, curationes, impensè laudarent; Viennenſiumque Medicorum complures egregias ſuas per eadem curas celebrarent; experimenta capere hac æſtate cepi. Puellæ decenni herpete ulcerosâ circum os & nares, deindè tuſſi pertinaciſſimâ à longo tempore laboranti, nec conſuetis à me datis remediis curatæ, juſculum dedi, paratum ex aquâ coctâ cum quartâ viperæ vivæ parte; ſic ut quotidie idem, quod ſex unciarum erat, unicâ vice, jejuno aſſumeret ventriculo. Menſis ſic elapſo ſpatio, læti vidimus eam tuſſi ſuâ integrè curatam, herpetè penè liberam. Juvenculæ ſca-

bioſæ quæ quopiam unguento ſuam ſibi ſcabiem infeliciter curaverat, atque indè in tuſſim ferè intolerabilem, ſummamque maciem inciderat, dedi quotidiè libram juris cum mediâ viperâ vivâ decocti: poſt menſem tuſſi omninò vacantem, ſcabie ipſi non nihil redeunte, vidi. Si quis maluerit redeunti ſcabiei tuſſis adſcribere ablationem, cui adſcribet ejuſdem curam in puellâ, in qua & cutaneus morbus, & tuſſis violenta, unà curabantur? Præterquam quod in juvenculâ ſcabies pauca rediiſſet, cum integrâ curâ tuſſis. Experimenta promoturus intellexi viperas deficere; defecturas in æſtatem. Dante Deo, multiplicabo tunc experimenta ſic, ut quid agat hoc medicamen, quouſque agat, quidque demùm ſit de ejuſdem laudibus admittendum, cum intelligam, tum patefaciam.

§. V. In rachitide, alio demùm Auſtriæ endemico morbo, ſatis nequeo *oſtracodermata* laudare: ſi enim bis, ter, die, pulveris hujus ſcrupulus quotidiè detur, infanteſque ſole aprico, aëre rurali, motu in infantili curru creberrimo ac quotidiano, lecto & conclavi ſiccis, ſaniſque fruuntur alimen-

tis, propemodum omnes citò; qui verò horum adminiculorum pleriſque carent, ſolo hoc pulvere, motuque, tardiùs quidem prioribus, tutò tamen, & certò, curantur; quam diù degeneratio univerſæ compagis curam necdum reddiderit quocunque noto huc uſque remedio impoſſibilem.

§. VI. Arſenici albi terribiles recenſere juvat effectus. Hortulani in proximo pago *Penſink* uxor, nunquàm adhuc gravida, ſaniſſima tamen, ac toroſá mulier, menſe julio anni 1763. emerat pro ægrotante quopiam puero, pulveres duos cremoris tartari, & lapidum cancrorum, eorumque uno puero dato, alterum in menſa repoſuerat. Ipſa verò à prandio minùs rectè ſe habens, ſumpſit, ut putabat; hunc alterum pulverem.

Notandum eſt feminam hanc, antequàm pulverem ſumeret, præ enormi ſiti immaniter gelidam bibiſſe; prætereaque pulverem unà cum ingenti aquæ copiâ aſſumpſiſſe: ita ut copioſo cum veneno, antidotum quoque ſumpſerit copioſum.

Cùm valida ventris tormina pati inciperet, petiit lectum, nauſeavit, elapſa autem ſemi-hora vomuit. Inte-

rea temporis redux domum maritus, videt uxorem vehementer vomentem, & anxiam eſſe. Igitur percunctari ille quid geſtum, quidve aſſumptum ſit? Dum verò inaudit pulverem hunc, quem in menſâ mane ſe repoſuiſſe uxor aiebat, aſſumptum ab illâ eſſe, mox territus hic ad menſam accurrere, & miſerando ejulatu vociferari, pharmacopæi pulverem in menſâ reperiri, ejus verò loco aſſumptum pulverem arſenici albi, quem ad mures necandos emtum, eâdem in menſâ incogitanter repoſuerat. Vocatus actutum Medicus, oleo & lacte corpus laudabiliter implevit; undè vomitus, qui per multas horas plus centies erupiſſet, paulatim ceſſavit.

Porrò mirabatur femina quod, vomitu ceſſante, ſe tam bellè haberet, quemadmodum etiam die altero tertioque. Quarto verò die pedes invaſit, qui dicitur *crampus*, craſſaque plantarum pedum epidermis tota ſeceſſit. Quâ dein recreſcente, incedere, præ ſummâ ejuſdem teneritudine, dudum non potuit. Juſſa eſt Badenſia balnea ſulphurea adire, menſiſque hiſce uti ſpatio. Catamenia ſubſtitere in balneo. Multaque ibidem medicamen-

ta ſumſit. A balneo crurum ipſi ſenſim impeditior motus, ſic ut primùm ingenti cum labore, tardiſſiméque, paſſus quoſdam ederet, ab ineunte verò Septembri cruribus movendis ultra non eſſet; manuumque, ac brachiorum ferè omnem motum amitteret; humeris ſolis, ac femoribus nonnihil adhuc obſequioſis. Jamque univerſo de corpore, caput ſi exceperis, epidermis receſſit. Poſtmodum autem motus exiguus muſculis manuum rediit, ut ſiniſtra leve quid, chartam v. c. tenere, dextrâ digitos nonnihil, ſed obſcurè, ut vix advertiſſes, movere poſſet. Binis verò hominibus ſuffulta, crura ne hilum quidem movere potuit. Quodque in paralyticis nonnunquàm adverteramus, ut jacentes artuum inferiorum ſuperiorumque motum quemdam, qui ſedentibus iſtis impoſſibilis, ederent; hæc ne vel minimum quidem. Attraxit utcunque crus, & brachium, levi illo motu, quem dixi humeris femoribuſque ſuperſtitem fuiſſe, haud verò movit. Intolerabilis acceſſit crurum, pedumque pruritus, qui in aliis boni ſæpè augurii, in hac verò minime. Interea pulſus, appetitus, ſomnus, alvus, urina, bona; quique

in balneo ſubſtiterant rediere menſes. Multis, iiſque præſtantiſſimis remediis incaſſum uſa, inducta demùm in noſocomium noſtrum eſt, ineunte Novembri anni 1763.

Datis, ut monui, incaſſum ſelectiſſimis remediis, animum mihi ſubiit vires explorare, cum aliis vulnerariis, braſſicæ, cui *Otto Tackenius*, vapore arſenici captus, curationem ſuam magnam partem adſcripſit, poſtquam lacte & oleo à præſenti periculo vindicatus primùm eſſet; in *Hipp. Chem. Cap.* 24. Sumpſit itaque femina bimeſtri ſpatio hoc decoctum:

R. Tarax. rec. cum toto unc. ß.
Braſſicæ rubræ lib. i.
Pulv. Saſſap. unc. ij.
Glycyrrhiz. unc. iij.
Coq. aq. p. per horam. Colat. Mens. i. ß. D. u.

Cardialgiâ ex acore manifeſto vexata aliquoties fuit, ſed mox reſtituta uſu miſturæ, paratæ ex aquâ ſambuci, ſyr. diacod. & lap. cancr. Semel autem febris, cardialgiam concomitans, remedio huic haud obedivit ampliùs, ſed cephalalgiam adjunxit, tantillum illud, quod ſupererat, motus, proſtravit. Cogebamur tunc cortice peruviano eam-

dem fugare; haud multo tamen; cum paucos intra dies febris, ſuis cùm ſymptomatibus, fuſa, fugataque eſſet.

Spatio bimeſtri hâc methodo paralyſin, ac pruritum, doloremque nihil emendavimus. Undè robur nervis corticе peruviano conciliare annitebamur, interea dum crura manuſque nunc aquâ vulnerariâ, nunc pulveris aromatici fumo, bis die fricarentur. Vis dein electrina, quotidiè ſemel adhibita, levem quidem emendationem fecit, ut crura utcunque plus attrahere, ac digitorum manus ſpectabiliorem, pediſque dextri obſcurum, qui nullus fuerat, motum edere poſſet; at verò tandem corpore ad lecti crepidinem ſuffulto, crura, ac pedes immiſimus in balneum, uſque ſupra genua, aquæ calidæ, cui flores chamomillæ, flores ſambuci ac lavendulæ intabuerant: dum interea corpus repleretur decocto tarax. naſturt. ſarſap. glycyrrh. Effectum hinc, ut decurſo menſis horum in uſu ſpatio, gradi inciperet, cum iiſdem deinceps pergendo ambularet, digitos nendo exerceret, ac tandem menſe Junio domum, quo aëre ruſticano frueretur, peteret,

& ſæpiùs indè ad me pedes venerit; ob reliquias mali ejuſdem remedii novam formulam petitura.

Quæri à me poſſet citiúſne curata hæc femina fuiſſet, quando, vel antequàm meæ curæ ſubjiceretur, vel ſaltem cùm eidem ſubjecta eſſet, ultima meæ methodi parte tractata fuiſſet: indicante nimirum pruritu illo dolorifico acredinem, aut veneni reſiduam, aut veneno genitam, ante oſtia cutanea morantem, ſuique per eadem expulſionem flagitantem? Ægrè ſane quæſtionem hanc non fero. Innui braſſicæ vires, *Tachenio* auctore, me explorare voluiſſe, vireſque deindè electricas. His ſcopo non reſpondentibus indicationem, de qua quæſtio agit, ſecutus ſum; in ſimili poſtmodum offerendo mihi caſu ab ultima indicatione incepturus curam, quo conſtare poſſet num & citra auxilia diluentia, ſaponacea, ac ſolvontia, aut venenum aut veneno genita materies, æquè feliciter expelli poſſet. Interim haud diſplicuiſſe lectoribus opinor, hanc integram communicando hiſtoriam, qua non curam duntaxat, ſed una contueantur mirabundos arſenici albi effec-

tus. Quod ipſum copia enormi, ſcrupuli certè pondere graviore, aſſumtum, primùm quidem abundantiſſima, quam tam mox ante, quam una cum illo ſumſerat, aqua; deindè verò ſaluberrimo conſilio medici præſtantis oleo & lacte, ſic viribus inerme redditum eſt, ut neque necaverit feminam, neque hoſpitatum diù in primis viis fuerit, ſed his cæteriſque relictis extremorum artuum paralyſin, epidermidis univerſæ ſeceſſum, perpetuumque cutis pruritum, dolentemque eumdem, generavit.

§. VII. Calculoſorum pauciores hoc anno affuerunt, quàm ut experimenta cum uvâ urſi augere multum potuerim. Interim ex quo hanc plantam ab illuſtriſſimo Præſide utilem in hoc terrifico morbo didiceram; multiſque experimentis, ut talem, probaveram: magis confirmor, magiſque in eo, quod in hoc opere toties monui, nullarum eam virium eſſe, ubi in ſyſtemate urinoſo interno multa facta fuerit, ſive à calculo, ſive à pure, ſive ab urinâ, ſæpiùs diutiúſque retenta, degeneratio. Qui in poſteriore caſu experimenta irrita expertus, ideò de

veritate eorundem priore in caſu dubitat, poterit ab ipſis, quos uva urſi, jam pluribus ab annis à ſuis erumnis ſartos, tectoſque ſervat, rerum edoceri veritatem. Adſunt enim & in hac urbe, & alibi plures; vivumque exemplum poteſt conſpici quotidie in *Panholzero*, janitore aulico. Quod ſi quis arbitretur conſimili, majorive virtute, vaccinium *foliis* buxi pollere; rem experimentis tentando, legitiméque probando, & medicos cunctos, & genus humanum univerſum, ſibi reddet devinctiſſimos. Ceterum exiſtimo me, adeò in ſpecificis, quæ necdum probaverit uſus, admittendis difficilem, adeò in propriis erroribus caſtigandis facilem, id fidei apud candidiores mereri, ut non, niſi probata experimenta, protulerim quondam.

CAPUT VII.

Nonnulla de insitione variolarum.

§. I. *Duplicis erroris, in meâ ad ill.* Tralles *reſponſione, correctio.* §. II. *Variolarum naturalium, hominem ſecundò, & lethaliter quidem, invadentium exemplum.* §. III. *Tria exempla ſecundarum variolarum, quorum in primo ſecundæ prioribus mitiores; in altero, ac tertio, contra.* §. IV. *Epitome novi operis ill.* Tralles, *quo ad meas decem quæſtiones, ipſi propoſitas, reſpondet: eâque occaſione Medici teſtimonium refertur, qui hoc anno ex quatuor inoculatis unum morte amiſit; ex duodecim qui naturalibus varioris laborarunt, neminem: quamvis inter hos poſteriores eſſent, quos ab inſitione arcendos eſſe ſtatuiſſet.*

§. I. Grave argumentum, quod ſententiam meam de inoculatione variolarum roboret, denuò nactus, &

de uno alteroque errore, quem in reſponſo ad cl. *Tralles* nuperrimè commiſerim, convictus, nonnihil hanc quæſtionem refricem neceſſe eſt.

Scripſeram in Reſponſi hujus Appendice, filium natu majorem excell. comitis, quem naturales variolæ invaſiſſent, periiſſe. Non periit, ſed evaſit: dolore tanto ſæviore animos utriuſque nobiliſſ. parentis percellente, quod naturalibus variolis filium natu majorem ſervaverint, artificialibus amiſerint minorem.

Scripſeram *Florentiæ* factam inoculationem fuiſſe nobilis cujuſdam legati filio: non filio, ſed natu majori filiæ facta eſt: quæ ipſa biennio poſt cum fratre ac ſorore, inoculatas variolas patientibus, intrepidè converſata, variolas naturales hoc iterùm contagio ſibi contraxit. Scripſeram, ſic enim edoctus eram, puellæ natu majoris artificioſas variolas tales fuiſſe, ut de earumdem cùm numero, tum genio, qui operationi præeſſent Medici, contenti eſſent. Hæc cum paulò aliter ſe habere deprehendo, hiſtoriam ex ipſis patris litteris, ac Medicorum puellæ teſtimoniis, integram dabo.

Doctiſſ.

Doctiſſ. medicus *Collinius* qui nobili puellæ in variolis tam arte, quàm natura, genitis ſemper adfuit; & doctiſſ. *Durazzinius*, qui cum priore puellam in variolis naturalibus curavit, hoc caſus utriuſque teſtimonium perhibuerunt.

» *Iſabella* ex feminis natu major,
» ætatis ſuæ anno quinto, gracili ac
» ſani corporis habitu prædita, prima
» fuit, quæ vere 1761. præmiſſo con-
» ſueto purgationis regimine, artifi-
» ciale contagium per vulnuſcula cuti
» femorum inflicta, intrepidè ſuſtulit.
» Sexto ab inſitione die calor, & pul-
» ſûs celeritas ægram invaſit, & papu-
» læ circa vulnera eruperunt, maculis
» mixtæ ſubrubris, parùm, aut nihil
» elatis; & decimo tertio exiles puſtu-
» læ ſparſim ſe protulerunt, quæ tri-
» bus diebus maturationis & exareſ-
» centiæ ſtadia percurrerunt. Conſpi-
» cuam malè olentis puris vim ab in-
» ciſionibus, uſque ad earumdem ci-
» catricem, abundanter ejecit, & quod
» admodum animadverſione dignum,
» urinas albo copioſo ſedimento per
» totum fermè curationis decurſum,
» qui quadraginta, & ultra diebus ſe

» ſe extendit, onuſtas reddidit. Id ge» nus fuere morboſæ perturbationis » ſigna, quam corpori generoſæ puellæ » excitavit varioloſi aliquantulum pu» ris, à cl. *Paulo* medico lucenſi, tranſ» miſſi; id ipſum, quod aliquot indu» biis variolis Lucæ occaſionem præ» buit.

» Fide doctiſſimorum hominum freti » parentes *Iſabellæ*, & fratribus, qui » vere anni 1763. variolis diſcretis, » eodem artificio excitatis, lecto de» cumbebant, liberum conceſſerunt » commercium. Sed XVI. Kal. Quint. » dum illi convaleſcebant, inopinato » febris illam adoritur, ſymptomati» bus ſtipata, quæ variolas diſtinctas » regulariter comitantur: & quarto » ab invaſione die, puſtulæ per univer» ſum corpus, valde copioſæ, proru» perunt, nullum dubitationi locum » relinquentes morbi illiuſmodi ad ve» ras variolas referendum eſſe, ubi na» turalis earumdem decurſus omnino » demonſtravit, qui ſine ulla nedum » faciei deformitate feliciter ceſſit «.

Quod in teſtimonio dicitur, *fide doctiſſimorum hominum freti parentes*, nonnullâ explicatione eget. Doctiſſ.

vir *Collinius*, quem inoculationi præfuiſſe memini, dubium parentibus generoſis moverat, num verè haberet puella ab inſitione variolas? Quamobrem hi virum doctiſſimum, eruditâ atque utiliſſimâ operâ clarum, *Targionium Tozzetum*, qui inſitioni quoque adſtiterat, nunc denuò ad decimum & quartum ab inſitione diem advocarent, utpote in inoculationis negotio expertiſſimum, celebratiſſimumque. Hic omnibus benè examinatis judicavit pro tenerâ ac delicatulâ puellæ naturâ, ſat variolarum fuiſſe; præſertim ubi puſtulas duas in labio inferiore, inque poplite aliam, vidiſſet, quæ variolarum erumpentium naturam optimè referrent.

Alter *horum doctiſſimorum virorum* fuit in re oculatoriâ famoſus ſcriptor *Condaminius*, ad quem generoſus parens detulerat caſum. Reſpondit ille » Nullam parentis animum ſubire in» quietudinem oportere: ſiquidem ho» mines omni variolarum unquam ac» quirendarum periculo ſe ſe per ino» culationem liberarent; materiâ va» rioloſâ funditùs evacuante ſe inci» ſionum factarum ulceribus «. Rectè

quidem, ſecundum ſua principia, clarus *Condaminius :* vel enim veræ variolæ prodierunt, vel non: ſi cum optimo *Targionio* ſtatueret veras fuiſſe, expectare ſecundas ille non potuit; ſin minùs, evacuatione ulceroſâ ex ſeptem ſeptimanarum, uriniſque albo ſedimine fœtis, tam nativum, quàm inſitum virus varioloſum, omninò expulſum fuiſſe credere debuit.

§. II. Atque hæc de correctione ejus, qui in utrâque hac hiſtoriâ referendâ à me commiſſus fuerat, erroris, ſufficiant; accepta vel ideò futura lectoribus, quod utramque hiſtoriam, potiſſimumque poſteriorem, multum elucident. Verùm publico debeo, ſecundarum variolarum authenticam hiſtoriam mecum communicatam, juvenis academici, quem in prioribus variolis vidit, tractavit, vir clariſſimus *Petrus Emmanuel Hartmann*, digniſſimus Medicinæ in Univerſitate, quæ Francofurti ad Viadram fulget, Profeſſor. Contigerat hic caſus ipſi, dum adhuc in *Helmſtadienſi* Academia eſſet; in qua is, de quo agitur, juvenis tunc Muſas colebat. Sic ergo ille ad amicum ſcripſit. » Anno 1761. die 20.

» Maii, verſus veſperam acceſſi ad juris ſtudioſum D. *Voelger*, Friſonem, 20. circiter annos natum, habitu corporis mollioris ſanguineique: quem circa quartam à meridie horam à febre continuâ correptum deprehendi. Nox ſubſecuta maximè inquieta; urina cruda. Altero die matutinis horis paulo remiſſior erat febris; poſt meridiem verò anxietates præcordiorum moleſtiſſimæ accedebant. Verſus veſperam denuò febris increſcebat; nox inquietiſſima; urina adhuc cruda; cum continuis præcordiorum anguſtiis. Tertio die mane hæmorrhagia narium ſatis copioſa ſupervenit. Inter hæc ſenſim facies, præſertim circa oculos, inſigniter intumuit, & verſus veſperam maculæ paulo elevatæ, rubicundæ, ſatis copioſæ in facie, & paſſim, licet rariùs, in univerſo reliquo etiam corpore, in conſpectum prodierunt. Per noctem omnes hæ maculæ in veſiculas abierant lentiformes, & ſatis elevatas, circuloque rubicundo circumdatas. Remiſerunt ita anguſtiæ præcordiales, & febris; ægrotuſque quarto, quinto, ſextoque die, ſatis benè ſe habuit. Sexto

» die, veſpere, nova acceſſit febris
» ſatis gravis, & puſtulæ laudabile pus
» contraxerunt, diſtinctæque ubique,
» ſi confluxum earum in dextro bra-
» chio prope axillam, & in ſiniſtrâ
» genâ, exceperim. Tum ab hoc die
» nihil ſingularis phænomeni accidit,
» ſed reliquus harum variolarum de-
» curſus cum aliis benignis variolis
» perfectè convenit. Eo verò loco, in
» quo utroque confluxus variolarum
» fuerat, ſatis manifeſtæ cicatrices ſu-
» perfuerunt «.

Studioſus hic deindè *Helmſtadio Francofurtum ad Viadram* appulit, ibidemque haud ita pridem variolas iteratò contraxit, quibus decumbentem vidit, & tractavit exp. & doctiſſ. vir *Eberti*, Phyſicus *Francofurtenſis*, easque variolas ita malignas doluit, ut nullâ arte juvenem à morte præſervare potuerit. Expecto propediem hujus deſcriptam à claro hoc phyſico hiſtoriam.

§. III. Magnificus vir, *Tregeſtinus* quondam Medicus, nunc Regii Archiducis *Leopoldi* Archiatrorum alter, *Carolus Krapf*, oſtendens mihi pulcra ſua morborum diaria, ſimul monſtrabat mihi filiæ ſuæ, binorumque filio-

rum, variolarum diarium, cujus en compendium.

Anno 1764. Filia ejus, ſexennis, cepit 5. febr. febricitare, & die febr. 8. variolas habere. Creſcebant hæ ſenſim; & ad diem 12. menſis, qui ſeptimus morbi erat, pure benè turgebant, baſi rubrâ pulcrè ornatâ. Septimo eo morbi die à puſtulis magis puella doluit. In maximis puſtulis apex depreſſior erat, cum puncto livido, nigrove, in ſui medio. Die 8. morbi à maturis jam puſtulis dolor intenſior.

Egregius pater hoc die, ut & morbi decimo, majoras puſtulas ita evacuavit, ut nil ultra puris viderentur habere; vidit nihilominùs eaſdem brevi poſt pure æquè plenas.

Decidua puſtula, locus aſper & elevatus erat, ſquammulam deindè dimittens: ſquammulæ ſucceſſit rubra macula, quæ non niſi, inſequente menſe Maio, evanuit.

Cum eâdem hâc filiâ, filii ejus bini, *Xaverius*, ac *Leopoldus*, variolis laborarunt. *Xaverio* eruptio cum continuo tremore contigerat.

Die 28. Maii, mane, cœpit febricitare filia, & tandem die 1. junii veſpere variolas habere paucas quidem,

at verò ſenſim plures ad uſque quintum cum eruptionis, cum menſis diem. Ordine ſibi ſubſequente quoque hæ maturuerunt, & aruerunt, rubrâ latiore baſi pulcrè coloratæ. Primâ vice tamen numero ſextuplo plures affuerant. Junii 8. die in facie, quæ habebat numero circiter triginta puſtulas, ſicceſcere cœperunt. Et ut quondam, ita & nunc, deciduis cruſtis locus áſper & elevatus ſquammam, ac rubram maculam habuit. Unica modo foveam fronti impreſſam reliquit.

Filius *Xaverius* ad 14. junii febricitans, triduo poſt variolas accepit, iiſdemque copioſioribus, & graviore cum ægritudine, quàm hyeme, hinc inde cohærentibus, laboravit. Circa 22. junii, qui octavus morbi, ſuppuratio inchoat, & ordine ſolito dein turgeſcentia, flavedo, exſiccatio, lapſus.

Leopoldus autem prope idem tempus alteras variolas paſſus eſt. Priores ſuas ſimiles habuerat iis ſororis; has verò alteras longè copioſiores. Plures ſimiles hiſtorias, ac præſertim unam binorum cum ſuâ ſorore fratrum, quos omnes utroque in morbo viderat curaveratque *Diemerbroekius*, attuli, in gallicâ meâ *inoculationis Refutatione*.

§. IV. Confirmant hæc omnia quæ toties in variis de hâc materie diſſertationibus, & recens adhuc in Epiſtolâ ad cl. *Tralles*, inoculationis patronis objeci : ſcilicet 1°. Vanam eam eſſe ſecuritatem, quâ ſopire eorum inquietudines ſatagant, quibus inſitio aut nullas conciliaverit, aut perpaucas variolas. 2°. Nihil calamitoſius poſſe accidere parentibus, quàm naturali viâ ſervatam ſibi prolem videre, artificiali occiſam. 3°. Et poſt inſitas variolas, & poſt ſpontaneas, homines iiſdem impeti ſecundò contagione naturalium; ut profectò hi qui naturales variolas paſſi, ſe ſe dederint inoculandos, alioſve, qui ritè naturalibus perfuncti eſſent, inoculaverint, cum Divinâ Providentiâ, ut ita dicam, luſerint; potuiſſet enim, quod aliis, idem, aut ſibi, aut illis, contingere. 4°. Quotquot inſitionem ſubierint, hos æquè parum ſecuritatis habere, quàm ii, quos adortæ ſint naturales variolæ, ne, ut *Florentina* puella, utque juvencula *Conſtantinopolitana*, *Coconam Timoni*, & ut demùm alii, quorum memini in Reſponſione ad cl. *Tralles*, ne, inquam, converſantes cum varioloſis, eaſdem denuò ſibi

contagio contrahant. 5°. Etiam id, quod nonnulli aſſeruerint, qui frequentiâ experimentorum convicti, & tamen inoculationi dediti ſunt, eſſe nempe alteras variolas benigniores prioribus; à veritate alienum eſſe: ſiquidem & *Florentina* puella, puerique *Tergeſtini*, multò copioſiores ſuas poſteriores variolas, quàm priores, habuerint; & juvenis *Francofurtenſis*, & juvencula *Conſtantinopolitana*, aliique complures, nos convicerint, de ſecundarum variolarum tam malignitate, quàm lethalitate.

Interim dum præſentis diſceptationis naturam intueor, video adeo iniquam ejuſdem ſortem eſſe, ut quidquid adverſus inoculandi praxim opponitur, vix admittatur, audiaturve; ipſaque tandem forſitan ſpectabiliſſimo exemplo ubique obtineat principatum. Fortunatam eam cunctis mortalibus apprecor; ſi felix fauſtaque ipſis contingat, gratulaturus; ſin minus, eodem quo ipſi, mœrore afficiundus. Nihilominùs pergam, quo cepi, pede; ad convitia tranquillus, ad nova obſervata communicanda, placeantne, an diſpliceant, ſemper promptus. Et quamvis non is ſum, qui hominibus

propoſiti tenacioribus mutare ſententiam me poſſe credam, meas egiſſe me partes arbitrabor, ſi quæ vera, quæ demonſtrata habeo, candidus communicem; & quo ſaltem ii, qui animæquiores inter utramque fluctuant partem, inanem plane haud eſſe intelligant, quam adverſus inoculationem incuſſerim, formidinem. Quod enim in *Difficultatibus meis ſuper inoculatione* dixi, id audacter hîc repeto; non poſſe admitti illam, niſi poſito hoc principio, quod in plurimorum ſalutem de vita pauciorum diſponere pro lubitu liceat: quod quidem Dei, vitæ mortiſque arbitri, non modò permiſſu, ſed etiam juſſu, in juſto bello, in facinoroſis puniendis, &c. licuit mortalibus; neutiquam verò inoculationis negotio, in quibus ejuſmodi juſſum, aut permiſſio divina non extat, probari hoc titulo poſſit. Profectò ſi ſemel ad ea omnia, quæ ad Reipublicæ qualemcumque majorem utilitatem conferrè putantur, hoc principium abſque Dei juſſu, aut permiſſu expreſſo, adhiberetur, quod inde horrenda non conſequerentur! Peſtiferos demùm comburerent, ne virus in cæteros propagaretur: duobus enim

tribuſve, qui primi affecti eſſent, necatis, centum millia ſervarentur forte. Et ad quæ non ultra! ſed potius manum de tabulâ.

Et ut tandem quod res eſt dicam; quantumcumque praxis iſta prævaleat, ſupremâ etiam auctoritate ſuffulta, ac condecorata, non efficiet unquàm id, ut variolæ ſive naturales, ſive artificiales fuerint, eumdem hominem non bis feriant: non efficiet, ut ab inſitivis haud ultra quis trucidetur: ut præſenti mortis diſcrimini ſe ſe non committant inoculandi: ut multi indè malè non mulctentur: ut paucus non ſit eorum numerus, qui eadem de cauſa, aut ſanitatis, aut venuſtatis jacturam, acerbè non lugeant. Quæ enim obſervata olim, eadem & obſervabuntur poſthac; eoque frequentiùs, quo magis inſitio percrebreſcat. Veniet, veniet dies, cùm nimiam in eamdem propenſionem, ingens animi mœror, integrarumque familiarum luctus à tergo ſequatur inconſolabilis: dies, inquam, quo præſens quæſtio de integro commoveat, agitetque mortalium mentes, iteratumque, aſt priore cum maturius, tum ſedatius, poſcat examen. Sed his altiori Providentiæ

relictis, quæ res humanas, pro infinitâ ſuâ, & adorandâ ſapientiâ, ſic moderatur, ut nihil in ejus gloriam non cedat, mihi monuiſſe ſufficiet, donec proſtabunt exempla, quæ nedum ſuſpectam hanc praxin reddant, ſed & hos qui eam exercent, homicidii; qui eamdem in ſe admittunt, ſuicidii; reos agant.

*** *** ***

Finis hic erat hujus tomi, & ſub prælo jam ille ſudabat, cum vir illuſtris, BALTHASAR TRALLES, ad me mitteret ſuam Reſponſionem ad decem meas de inoculatione Quæſtiones. Æquum foret ut, qui Replicam dedidiſſem, jam Duplicam darem; ſed votum obſtat cl. viri pag. 303. ſeriò deprecantis huic controverſiæ ultra immiſceri. Ipſi igitur obtemperabo. Cùm tamen publici interſit ea noſſe, quæ præclaro hoc opere habentur, convenientiſſimè iſta huic capiti annecti poterunt.

Titulus operis eſt: *Vexatiſſimum noſtrâ ætate de Inſitione Variolarum, vel admittendâ, vel repudiandâ, Argumentum, &c.* Eſt diviſum duas in partes, quarum prior, eaque longè maxima,

ad præſentem quæſtionem; altera ad amicam nos inter litem pertinet. Paginas 304. in majori octavo habet. Quia lis nos inter peculiaris ad inoculationis negatium non ſpectat, unicè in examinandâ priore parte verſabor, alteram in proximam opportunitatem reſervaturus.

Honoratiſſimus auctor meis decem quæſtionibus tres alias præmittit, quas, ut ait, à me, adeòque tredecim, expectaſſet. Prima hæc eſt: *An certo certius quivis homo variolis ſerius, ocius, afficiatur?* Altera: *An inoculatio illis affricet variolas, qui ſine ea ipſas haud paſſi fuiſſent?* Tertia: *An cum pure variolarum inſititio, & cum ejus vehiculo, immitti in corpus queat fomes morboſus alius, contagioſus?*

Primam hanc quæſtionem non propoſui, utpote ad quam in prioribus operibus fusè reſpondiſſem; & quæ nova adderem, in præſentiarum non haberem. Secundam ex eruditiſſimo *Condaminio* abundè probare potuiſſem, ſed cùm plures inoculationis defenſores hîc cum illo non ſentiant, eam non propoſui; ſat alioquin materiæ ad cauſam meam tuendam nactus. Tertia problematica eſt, pro-

babilior utique quàm demonſtrabilior, adeòque litem minùs utiliter extendens. Hinc claro auctori tres ſuas prodromas quæſtiones relinquens, non niſi erga illius ad meas decem reſponſa verſabor.

Quæſtiones porrò meas omnes ſic expendit vir doctiſſimus, ut clarâ primum in luce collocet omnem inoculatorum doctrinam: dein meam ipſis ſententiam opponit, ſententiamque illorum, quos mecum ſentire deprehendit. Id autem ſic facit, ut, utrum illis, vel mihi, faveat, dubites; ſæpe perſpicuè cernas; ac potiſſimum quidem illis. Haud ſic tamen, ut quanam à parte ipſe ſtare malit, evidenter capias: donec demum abſolutis Quæſtionibus mentem ſuam, à pag. 208. ad 230. dilucidè exponat, eamque adeò quidem in re inoculatoriâ retardatam, atque ſuſpenſam, ut, quam apud animum ſtatuiſſet dilectæ filiæ inſitionem, procraſtinaturus ſit; quemadmodum etiam alii, qui cara ſua pignora *Tralleſio* inoculanda commiſiſſent, dilaturi hoc negotium eſſent. Fortè ad hujus propoſiti prorogationem & illum, & hos, magis determinavit Epiſtola clariſſimi *Ludwigii*, De-

cani Fac. Med. Lipſ. ad cl. *Tralles*, in qua hæc verba : » Hoc anno habui quatuor inoculatos, & duodecim ægros » naturalibus variolis affectos. Ex prioribus unum amiſi ; ex poſterioribus » nullum, licet inter eos eſſent, quos, » ob humorum malam conſtitutionem, ab operatione arcendos ſtatueram «.

Quandoquidem ergo ſe ab inoculiſtis remotiorem, antinoculiſtis proximiorem declaravit, haud erit opus in eâ, quæ in ſingularum quæſtionum reſponſione, hinc indè vero minus conſentanea videri forſitan poſſent, animadvertere. Sufficere enim arbitror, ſi ambiguus alicubi, ſi à meâ intentione alienus, eum demum ad finem operis omnem ſuſtuliſſe, aut moderaſſe difficultatem. Breve itaque erit meum omne hujus tractatus examen, verſaturum unicè circa ea, quæ dubia in illo manent.

Primum proindè advertere cogor virum clariſſimum mentem meam aſſequutum non eſſe, dum inoculiſtarum argumenta de præparandis ad inſitionem corporibus adeò longus, adeò fortis, adverſum me urget. Potuerat in gallica mea *inoculationis Refutatione*

apologiam dudum vidiſſe meam : quam ſi vidiſſet, non aliâ profectò mente, quàm ipſe ſit, me eſſe intellexiſſet. Præparationis neceſſitatem atque præſtantiam ultro agnovi ſemper : tantummodo inſufficientem eamdem ſæpè ab ipſis inoculatoribus deprehenſam eſſe, multis probavi experimentis.

Secundò, nec benè intellexit quid voluerim in ſextâ meâ quæſtione, quam me ſic proponente : *Nulline ab inſitione moriantur ?* vir doctiſſimus in hanc mutandam eſſe cenſuit : *Pauciореſne ab inoculatione, quàm à naturalis morbi incurſu moriantur ?* Profectò quæſtionem, ut hic ille, ſic ego proponere nec debui, nec potui; gnarus apprimè quot pueri adultique à variolis, ſine Medico, ægrotent; quot anicularum conſilio perdantur; quot homines continuò pereant, tardiùs advocato Medico ; quot etiam cum Medico, cui morem gerere detrectent ; quot denique innumeri, qui Medicis deſtituti, quàm uſi, feliciores fuiſſent. Et, ſi quondam mortuorum & ab inſitivis, & à naturalibus, numerum, pene coæquaverim, id non, niſi præſtantiſſimæ tempeſtivæque curandi methodi conſideratione feci. Ut proindè quæſtio,

quo putabat *Tralleſius* modo, à me proponi non potuerit, cui mens unicè erat id meam theſin probando evincere, quod inſitio adeò inſons, & inculpata non eſſet, quam quidem ad eamdem commendandam plurimi inoculiſtarum ubique jactitent. Non diffiteor tamen quæſtionem evidentius meam mentem expreſſuram fuiſſe hoc modo: *Rarenæ ab inſitione mortes?*

Tertiò. Sicco pede tranſire nequeo, quæ in hac eadem ſextâ quæſtione examinanda, vir egregius, à pag. 141. ad 151. adeò ſapienter adverſus *Condaminii* problema arithmeticum urget. Obtutu ſcilicet politico iſtud problema valere, dum principi parum interſit quinam pereant, modò pereant pauciores. Principem itaque poſſe, ſi ab inoculatione minores numero pereant, problema iſtud admittere; haud verò privatum quemcumque civem, cui filius haud minus, quàm Regi ſuus, carus ſit, & apud quem multum interſit filiuſne ſuus moriatur, an alienus. Quod reſponſum vellem ad ſeptimam quæſtionem quoque dediſſet. Si enim apud quemque privatum hominem multum differat propriuſne filius ſit, qui moriatur, an alius ſibi

ignoti; etiam plurimum intereſt eidem proleſne ſua, an aliena, in extremam extenuationem ab inoculatione incidat, in perpetuam claudicationem, in annoſa moleſtaque ulcera, in incurabiles ferè hæmorrhagias, in abſceſſus horrendos, in ſcrophuloſam diatheſin, &c. eo quod hæc ad munia quæcumque obeunda, ſæpè ad generationem, illos reddant ineptos.

Dum porrò ſic loquitur clarus auctor de principe, politicè hoc negotium conſiderante, reor eum in abſtracto à chriſtianiſmo loqui velle. Novi enim id minime illius eſſe principium chriſtiano principi licitum eſſe populorum ſuorum incremento ſic ſtudere, ut ejus causâ quoſdam, ceterum forte ætatem victuros, aut immolaret, aut ſaltem perire ſineret. Sed perirent forte, ais, naturalibus variolis, multoque cum iis plures. Benè ais; *forte*: quod ſi contingeret, non humanâ operâ, ſed inevitabili ſorte, ſeu potius Dei juſſu, perirent.

Evidentius fit eam mecum cl. *Tralles* mentem fuiſſe, dum pag. 138. patrem *Haganum*, qui inoculatione filium *Londini* amiſerat, comparans cum Patriarcha *Abrahamo*, qui in *Moriam*

proficiſci, & *Iſaacum* immolare à DEO juſſus, domum cum filio rediiſſet, bene notat comparationis diſparitatem: ſiquidem *hicce* pater credentium filium, DEI mandato, immolaturus fuiſſet; » at miſer *ille* pater, inquit, nullâ » vocatione divinâ acceptâ, non ſine » ſummo triſtitiæ affectu *Hagam*, orbus filio ſuo, iterum repetiit «. Si enim id ita intelligit, ut unicum DEI mandatum turbatam conſcientiam pacet ſi affuerit, ſi defuerit, neutiquam; ſtatuit quoque principibus nullum jus in vitam ſubditorum competere, quam quod ipſi divinæ leges concedant.

Quum ergo hoc ſit, quem veneror, auctoris principium, ad plura id adplicare potuiſſet, omnemque inoculationem ex eodem condemnare.

Quartò. Ad quæſtionem meam octavam quæ ſic habet: *Numquid non propagent inoculatæ contagium?* reſpondet eximius vir à pag. 161. ad 164. exp. *Tiſſoto*, qui ob inſitarum cum paucitatem, tum benignitatem, quodvis fere negaverat contagium: quod cùm minime verum eſſe, & è contrario inſitivas ſæpè & copioſas & malignas eſſe, credere cogeretur, cenſuit Gor-

dios inde nobis inoculationi necti; quorum ſolutionem *Tiſſoto* relinquere, quàm ipſe tentare, mavult. Argumentum autem cl. *Tralles*, contra latitudinem propagationis varioloſi contagii, ab illuſtri *Werlhofio* ſtatutam, in eo quodammodo, ut mihi videtur, deficit, quod ex caſibus à ſe viſis, in quibus tot homines contagium contrahere potuiſſe, nec contraxiſſe tamen; poſtmodum verò ex cauſis, vix explicabilibus, idem contraxiſſe advertit; ex iis, inquam, caſibus, æquè confici poteſt, ut illo priore tempore hi homines necdum eſſent ſuſcipiendo contagio apti, quàm ut tale ferax contagium non detur, quale poſuerat *Werlhofius*.

Quantamcumque autem operam cl. *Tralles*, veluti patiens & ſedatus inter litigantes judex, navat ad contagionis infamiam ab inoculatione abigendam, minime abegit tamen. Quotquot enim teſtimonia coacervat de non aucto ab inſitivis contagio; qualecumque exiſtimat eruditi *Scultzii* aſſertum, quo hic contagium ab inoculatione minui potiùs, quàm augeri ſtatuit, eo quod Londini, ejuſque in confiniis, anno 1719. proximo ſcilicet

ante acceptam apud Anglos inſitionem, à variolis mortui ſint 3229. homines; & anno 1753. poſt tantam inoculationum crebritatem, tantummodo 774. hæc omnia, ſi quid video, non modo id non probant, quod omnes hi clari viri inde probari credunt, ſed potiùs cauſæ inoculatoriæ deſperationem.

Etenim ſi inoculationi tribuere debeo hanc *Scultzii*, obſervationem, quam utinam tanti non feciſſet ill. *Tralles!* cur nondum nota Anglis hac praxi, Londini anno 1710. mortui ſunt à variolis 3138. homines, & anno ſequenti 915. duntaxat? Cur anno 1683. variolæ 2096. homines occiderunt, & anno proximè ſequent 156. tantummodo? Utique à causâ longè aliâ, quàm ab inoculatione.

Profecto ſi vir expertiſſimus *Schultzius*, antequam hæc ſcripturus eſſet, conſuluiſſet londinenſe necrologium, in quo patet ſub frequentiſſimis inoculationibus eo anno, qui proximè illum ſuum beatum annum ſequitur, 2393. homines in variolis periiſſe; in illo vero, qui felicem illum annum proximè præcedit, 3538. utique contagii decrementum ab inoculandi frequentiâ non derivaſſet, nec in errorem

utcumque duxiſſet illuſtrem *Tralleſium*.

Fervor ſane tuendæ partis arripuit egregium *Schultzium* pari modo, quo anno 1752. reverendiſſimum *Maddox*, epiſcopum Vigorniæ. Hic enim quod forte obſervaſſet anno 1751. à variolis tantum 998. Londini periiſſe, anno vero 1750. recenſeri 1229. mortuos, pro ſuggeſtu exclamavit mortuorum à variolis numerum, præ inſitionum frequentiâ, unâ quintâ fere parte decreviſſe: dum interim ipſe ille annus, quo ita peroraverat epiſcopus, mortuos à variolis haberet 3538. plures nimirum, quam unquam ſpatio 67. annorum, quos londinenſe necrologium, ab inoculatoribus nobiſcum communicatum, continet, obſervatum fuiſſet.

Igitur ipſo *Schultzii*, *Maddoxii*, aliorumque, inito calculo, nos eodem jure concludimus augeri inoculando contagium, quo illi id minui. Sed ultra pergendum eſt. Pace tantorum virorum dixerim jure longè potiore nos contagii augmentum concludere, quàm illos decrementum.

Necrologium meum londinenſe cum anno 1755. terminatur. Si retrogreſſus ſumam ab anno 1755. annos 22.

inoculandi frequentia famoſos, invenio a variolis mortuos eſſe 43975. ſi ſumam deindè annos 22. illos, qui immediatè primum anglicanæ inſitionis præcadunt, mortuos inde habeo 36530. duntaxat.

Ergo tempore prodigioſiſſimarum numero inoculationum periere à variolis 7445. homines numeroſiores quàm pari annorum numero, ante inductam inſitionem; homines, inquam, plures quàm $\frac{1}{6}$. Nec incuſet forte quis majorem eo tempore mortalitatem, qua à cæteris quoque morbis longe plures morerentur, & à quorum malignitate variolæ fierent maligniores: etenim id necrologium non affirmat: imò anno illo 1752. in quo à variolis periere 3538. non numerantur tot mortui tam a reliquis morbis, quàm à variolis, quam anno illo feliciſſimo, de quo reverendiſſimus *Maddox*.

Condonabunt proinde mihi Angli amici noſtri, & optimus *Scultzius*, & integerrimus *Tralles*, ſic argumentanti: Tot mille & mille homines inoculationem Londini ſubierunt per illos 22. annos, qui, ſecundum communem ſententiam, numerum horum, qui naturali contagio contrahere variolas

riolas potuerant, incredibiliter minuere debuerunt. Atqui numerus eorum, qui variolis perierunt, non decrevit, ſed increvit. Ergo, vel contagium naturalium variolarum notabiliter augetur inoculando: vel, plurimos eorum, qui inoculationem jam paſſi ſunt, variolæ ſecundæ aggrediuntur, & necant: vel, inoculatorum eſt multa ſtrages: vel omnia ſimul.

Datis tandem ad decem meas Quæſtiones reſponſis, vir clariſſimus omnia reſumit, mentemque exponit ſic ſuam, ut metuat ne æquè ſuis amicis inoculiſtis, quàm mihi, diſpliceat. Quid de hoc ſuo metu cenſeam, proferam ingenuè, ubi quid ille de methodo inoculandi cogitet, paucis retulero. Primò concedit ea verè ſe habere ſic, quemadmodum ego propoſueram. Deindè ex enormi diſcrepantiâ tum variorum inſitionis coryphæorum inter ſeſe, tum ſingulorum à ſe ipſis, conficit id, ut longè plus periculi inſitivæ variolæ involvant, quàm vulgo aut aſſeritur, aut ſcribitur. Tertiò recenſet præcepta magnorum in arte inoculatoriâ virorum de non inoculandis infantibus infra quinquennium, nec adoleſcentibus intra 14. &

17. ætatis annum, raróque poſt annum 25. Affert multorum leges, juxta quas oportet eximi athleticos, plethoricos, temperie calidos, bilioſos; maximè vino ſi ſint aromatibuſque dediti: Juxta eaſdem vetari inoculationem hyeme & æſtate: Eſſe quoque eximendos pueros nervoſos, valdéque irritabiles; cum maxumè autem verminoſos, quos jubent verme liberare priùs: id quàm difficulter ſæpè efficiamus, verſatiſſimus ille practicus ultrò agnoſcit. Itidem non rachiticos; nullos tempore morborum epidemicorum, ut febris inflammatoriæ, putridæ, &c; nullos præterea aſthmaticos, nullos phthiſicos, nullos hecticos; non febre lentâ laborantes, non ubi ulcera interna, ubi obſtructiones glandularum, ſeu ſcrophuli, ubi obſtructiones viſcerum poſt febres intermittentes, ubi ſcorbutus, ſcabies, furunculi, coryza, dolor quiſcumque, menſium ſuppreſſio, menſes irregulares, chloroſis, cachexia, icterica diſpoſitio, graviditas, puerperium, mobilitas nervoſa, lues venerea, ſive in parentibus præſens, ſive ab iiſdem tranſmiſſa in proles; non illos qui eâdem de causâ magnam vim mercurii in corpore habent;

non vini, ejuſque ſpirituum amatotores; non omnino tempore epidemiæ varioloſæ; quamvis ejuſmodi epidemia quandoque 15. 20. annis perſeveret.

Ex his omnibus demùm ſpectatiſſimus auctor concludit ipſa præcepta clarorum in eâ methodo virorum ad inſitionem dimidiam, tertiam, quartam, dixerim potiùs centeſimam, mortalium non admittere partem.

Liceat mihi hiſce obſervationibus hanc unam addere! Si ab inoculationis promotoribus omnibus plurimam mortalium partem ab hâc operatione arcere jubemur, aderunt perpetuo homines plurimi variolis contrahendis obnoxii, contagium perpetuantes, ſpemque nobis, quam multi adeò faciles dederant, abigentes, fore, ut variolæ demùm ceſſent affligere genus humanum; fore etiam ut inoculati ab alluente contagio naturali malè non habeant nec pereant. Quid ſi præterea inoculati contagium augeant? Abſenſque illud præſens ſiſtant? An igitur tantopere mirabimur publicas populorum clamores ſupremum ad examen commoviſſe magiſtratum? Et an dignum non foret principibus opus, tentamen

cl. Lugd. Profeſſoris *Raſt* ad minuendum contagium examinare? Sed ad rem.

His ita candidè recenſitis cl. *Tralles*, ut ſupra monui, utrinque ſibi metuere cœpit, & in hæc ad me verba tandem erumpit: » Confido ea propter te in » veritate inveniendâ meam in bivio » ſtantis chriſtianam intentionem, & » animi candorem, calculo tuo dignaturum fore porro. Forte autem mihi » ea nunc contingit infelicitas, ut tot » inoculationis amici, viri eximii, qui» bus non minùs, quàm tibi, exiſti» mationem & venerationem debeo; » & exſolvo, te me haud idoneum » controverſiæ arbitrum ſelegiſſe affir» ment, cauſam ſuam fortioribus armis » tuituri; Tu verò in omnibus valorem » tuarum aſſertionum me non aſſecu» tum eſſe quæraris, &c.

Quid amantiſſimi antagoniſtæ mei amici inoculatores ad hæc dicturi ſint, facilè mecum augurari poteſt. Erunt quippe inter illos, ut fit in rebus humanis, qui animo præoccupati, vix examinaturi ejus argumenta ſint, eumque condemnaturi; quos, opinor, non morabitur. Erunt verò complures qui clari viri veſtigia prementes, in eodem, cum illo, bivio ſe collocabunt,

ancipites plane utrum inoculationem ultra ſequantur blandientem, an verò horrificam fugiant. Hæc de illis. Quid verò ego, id præſcire certus potuit. Quid enim niſi ſummis efferre laudibus virum debui, qui quo verum intimius atque expeditius contueretur, ad tempus totam veluti relinquit, cui adhæſerat, partem; ut quidquid ornaret vituperaretque eamdem, liberius contemplaretur? Exemplo profectò haud minùs imitando, quàm admirando, & mihi, & omnibus, qui ex officio in litigioſis verſantur, fuit, quo diſcat quiſque, quem non damnabile ſtudium partium, non honores caduci, ſed DEI honos, veritas, ac reipublicæ ſalus, unicè tenent, quî in hiſce ſe gerat oportet. Sicubi aſperiuſculum forte quidquam ipſi invito elapſum ſit, eodem animo, quo ille mihi, ego ipſi condono. Quod verò hinc indè me, in meâ Spartâ ornandâ, nonnihil aut minùs rectè intellexiſſe, aut repoſuiſſe, blandè inſinuet, eſt ſane ob quod immenſas ipſi debeam grates. Errare humanum eſt; nolle corrigi diabolicum. Qui id mihi oſtenderit *Tralleſius*, vel ob id unicum, ſi non alias cauſas benè multas, digniſſimus profectò eſt, quem

veneratione eximiâ, quem amore fraterno, quem amicitiâ colam perenni.

Nihil ea moror, quæ à pag. 232. ad 241. vir perilluſtris habet de incertitudine multarum in Medicinâ rerum; cùm in hoc argumento pertractando alterum & quartum hujus operis caput impenderim. Suos habet ars limites noſtra, quos ultra citraque tendere nefas. Neque propterea ars nulla habenda eſt, ſed præclara potiùs & ſaluberrima; arctioribus tamen, quàm vulgus medentium credit, circumſcripta cancellis. Non aliam eam tyronibus trado. Porro quod in eadem ſæpè acriter circa res graves diſceptetur, id eo minùs *Tralleſio* miror, quo humanarum rerum conditionem attentiùs contemplor. Cur rarius in arte noſtrâ, quàm in illa ſacratiore, *δεῖ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γίνωνται ἐν ὑμῖν*? Aut ignavus eſt, aut Epicuri de grege porcus, aut ſuis commodis tantummodo, non reipublicæ natus, qui arti, quam profitetur, tuendæ devinctus, nihilo ſeciùs ſtudio famæ, commodi, emolumenti, vitæque tranquillæ, naturæ ſuffocat ac veri vocem.

FINIS.

P. S. Prænobilis ac clariſſimi viri *Eberti*, Conſiliarii actualis Wurtenbergenſis, Regiique provincialis & urbani Phyſici Francofurtenſis ad Viadrum, teſtimonium, quod me propediem expectare pag. 296. innueram, tandem poſt diuturnas in itinere moras accepi. Teſtatur vir cl. ſe hunc ipſum juvenem, juris ſtudioſum, nomine *Voelger*, ſive *Vulger*, annos circiter 23. natum, febricitantem 18. aprilis 1761. reperiſſe, cum maculis rubris, cum dolore extremarum partium, ac præſertim ſpinæ dorſi, & lumborum: vidiſſe ſe die inſequente prorumpentes variolas, quæ copioſæ, ſine rubro circulo, depreſſæque manſerint, tandemque confluxerint: haud citra ſpem aliquam tamen, ob ſymptomatum tolerabilitatem. Die 23. menſis ſe illum, benè ratione morbi habentem, commiſiſſe prudentis Chirurgi curæ, cum Rus, ad virum nobilem vocatus eſſet; reducem verò poſterâ die in urbem percepiſſe ſe, quod æger poſt bonam noctem, bonamque auroram, à ſubito variolarum receſſu convulſus periiſſet. Hæc omnia, & in longum, germanicè: finit autem latinè vir cl. ſic: » Sic teſtor, & quod omnia

» ſic ſe habuerint, meâ ſubſcriptione,
» & appreſſo ſigillo, iterum teſtor «.
Francofurti ad Viadrum 11. Aug. 1764.

Ad pag. 233. Tæniæ humanæ portionem longam nunc tandem nactus, injectionem præ teneritudine vaſorum fruſtra tentavi. Id modo didici vas album per medium cujuſque articulatæ partis longitudinem, Axis inſtar, decurrere, ex quo utrinque innumeri rami ad angulos plerumque rectos oriuntur, abeuntes in glomeres, & penicillos, non pervenientes autem ad extremam latitudinis oram, ſed lineæ ferè diſtantiâ ab orâ utrâque terminati. Infuſo in medium vas lacte, laterales hi rami pulcra impletione turgebant; lac verò ex una portione vermis in aliam, ſeu, ut alii loquuntur, ex uno verme cucurbitino in alium, non tranſivit, eo quod vas diſſiliret.

Margines hæ, ſeu oræ extremæ inſecti, quas dixi à vaſis non perreptari, ferè pellucent, digitoque leniter frictæ ac preſſæ, alba corpuſcula oſtendunt, quæ hac preſſione ac frictione ex una articulatione in aliam, in tertiam, in ſextam, & ultra adſcendunt; ut indè pateat ad ſingulam articulationem non haberi ſingulare inſectum,

verum ex tot innumeris articulatis portionibus unicum inſectum conflari.

Confirmatur hoc eodem experimento quod cap. V. pag. 233. in caninâ tænia me feciſſe narravi; nam & in hac humana tænia tenuiſſimum ſpecillum, ſeu filum argenteum, duxi per vas longitudinale medium, ſine ullâ læſione, per tot articulatas portiones, per quot volebam.

Tandem ſi conſideremus ſingulas portiones ab uno totius tæniæ extremo eſſe latiores, ordineque exactè decreſcente pauxillatim fieri extenuatiores; ſic quidem, ut in longitudine plurium ulnarum poſteriores ſint ferè dimidiâ latitudine prioribus anguſtiores; an probabile ſit tot centena inſecta, ordine nunquam læſo, ſic invicem jungi, ut à principio ad finem latitudo integræ teniæ æquabiliſſime decreſceret? Tænia humana in eo differt à caninâ, quod in illa latitudo pedetentim decreſcat, in hac plures æque latæ invicem connectantur portiones; deindè plures æquè anguſtæ. Forſan tamen & in cane, & in homine, vermes à ſeſe in nonnullis differre, crebiore examine deprehendere poterimus.

Ad caput de inoculatione. Vir doctiſſimus, & maxime egregius Medicus *Du Monchy*, inoculationis patronus, haud ita pridem inoculavit *Roterodami* duos filios Domini *Anderſon*, quorum alter ſaniſſimus, alter minùs ſanus. Interim hic, minùs ſanus ſcilicet, à paucis variolis convaluit, ille ab iiſdem confluentibus periit. Paulo ante, eâdem in urbe, puella inoculata à convulſione mortua eſt. Amſtælodami matrona, quæ, quod inoculata eſſet, marito variolas patienti intrepidè inſervierat, nunc iiſdem veris & legitimis decumbit, ferè curata.

ANTONII DE HAEN,

RATIO MEDENDI.

PARS DECIMA.

ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII ET ARCHIATRI

S. C. R. A. MAJESTATIS,

NEC NON MEDICINÆ PRACTICÆ

IN UNIVERSITATE VINDOBONENSI

PROFESSORIS PRIMARII,

RATIO MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO.

PARS DECIMA.

PARISIIS,

Apud P. F. Didot, Juniorem, Bibliopolam; ad Ripam Auguſtinorum, propè Pontem Sancti Michaelis, ſub Signo Sancti Auguſtini.

M. DCC. LXXV.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

EXPLICATIO TABULARUM.

TABULA I.

Explicans cas. I. cap. I.

A. Cœcum inteſtinum.
B. Flexus ejuſdem primus.
C. Ejus ſub hepate progreſſus.
D. Flexus alter prope lienem.
E. Ejuſdem coarctatio ſiniſtro in latere ad curvaturam pone os ilii uſque.
F. Flexus tertius.
G. Inſignis ejuſdem dilatatio.
H. Coarctatio ejuſdem alia, multis cellulis conſpicua.
I. Abitus coli in rectum inteſtinum.
K. Rectum inteſtinum admodum dilatatum.
L. In medio verò anguſtiſſimum, iterumque dilatatum.
M. Inteſtinum ileum, unà cum ſuo meſenterio lumbis firmiſſimè annexum, ope peculiaris membranæ.

TABULA II.

Pertinens ad cas. II. Cap. I.

FIG. I.

A. Ingreſſus inteſtini ilei in cœcum, quod hîc penitus difforme apparet.
B. Antrum ingens cœci inteſtini.
C. Flexus coli primus.
D. Flexus coli alter.
E. Coli amplificati deſcenſus ex regione lienari.
F. Prima coli arctatio.
G. Saccus ejuſdem amplus.
H. Coarctatio altera.
I. Saccus major, in quem colon abivit.
K. Coarctatio tertia ad coli in ilei oſſis regione flexum.
L. Novus ejuſdem in ſaccum abitus.
M. Coarctatio coli quarta, cellulis pluribus inæqualis.
N. Inteſtinum rectum.
O. Os ventriculi ſiniſtrum.
P. Linea punctis notata, indicans ſiniſtrum ventriculi latus, poſt coli ſiniſtrum flexum.
Q. Ventriculi fundus.
R. Ventriculi os dextrum punctis no-

tatum cum pyloro, arcum dextrarum coſtarum pene contingens.

FIG. II.

S. Inteſtini ilei inſignis amplitudo.
T. Complanatum idem ſub alia ſui portione, ſeſe ſuperſcandente.
V. Portio inteſtini ilei, aliam ſuperſcandens, eamque comprimens.

NB. Meſenterium abſcidi, ne figuram turbaret.

TABULA III.

Referenda ad cas. III. cap. I.

A. Cœcum inteſtinum.
B. Cœcum inteſtinum ex ingenti amplitudine mox abeuns in anguſtum valde canalem, qui ad B. circumflexus, mox ante membranam D. iterum vehementer lateſcit.
C. Colon ampliſſimum.
D. Fortis membrana quæ ſaccum cœci A. & ampliſſimum colon C. ad ſe mutuo arcte colligabat.
E. Flexus coli primus infra hepar.
F. Colum tranſverſum.
G. Colum in ſuo altero, eoque admo-

dum alto, flexu: unde ſe reflectit, & pro parte ſub ipſa ſui portione decurrens, emergit in H.

H. Colum hic emergens, & adſcendens ad I. ubi cartilaginem mucronatam in anteriora ſic flexit, ut hæc, ventre adhuc clauſo, curvi hami inſtar, antrorſum promineret.

I. Colum idem ex dicto mox loco replicatum, & ad ſiniſtra reflexum, ſubducens ſeſe ſub priore ſui parte, ad K.

K. Colum hic ſub ſua adſcendente portione ſubdens ſe, in ſummam anguſtiam ad L. abit.

L. Puncta notantia anguſtiam, in quam abit colum ex K. veniens; amplitudinemque, in quam mox poſt hanc anguſtiam dilatatur.

M. Colum mox iterum ampliſſimum.

N. Idem longo tractu arctiſſimum.

O. Poſt flexum ad os ilii colum denuo abit in dilatationem tubero ſamprimam.

Pp. Altera ſimilis dilatatio minor.

Qq. Tertia adhuc minor.

Rr. Quarta, & minima.

S. Rectum inteſtinum.

T. Duodenum hic à pyloro inci-

piens: unde ſimul liquet hoc præternaturale colum ſic ventriculi ſitum turbaſſe, ut hic ſuo dextro orificio infra colum prodeat.

U. Ingens antrum, in quod duodenum abivit.

V. Idem antrum ſubducens ſeſe ſub cœco A. & ſub colo C. tegens, comprimenſque anguſtam coli portionem B. ideo tantum antro hic ſuperpoſitam, ut conſpiceretur.

W. Duodeni in jejunum exitus.

TABULA IV.

Pertinens ad cap. III.

A. Cœcum inteſtinum.

B. Prior coli flexus.

C. Deſcenſus ejus obliquus ad umbilicum.

D. Flexus ejuſdem alter.

E. Flexus ad criſtam ilii tertius.

F. Anguſtia prima.

G. Subita amplitudo ex hac anguſtia.

H. Anguſtia altera.

I. Antrum coli ingens inter binas anguſtias.

K. Anguſtia tertia.

L. Inteſtinum rectum, ante anum abſciſſum, ut in omnibus figuris præcedentibus.

NB. Solâ nimiâ repletione inteſtina poſſunt reddi naturali dimenſione longiora. Si quis, quemadmodum pluries feci, longam inteſtini portionem in plano, ſive rotundo, ſive anguloſo, exporrigit ſic undique ad plani hujus margines vallo quodam coerceatur, & à ſuperiore parte molliter, ne aſſurgere poſſit, tegatur; tumque, uno inteſtini extremo ligato, aërem per alterum extremum diu, multumque inflet; videbit inteſtinum non modo inflari, ſed elongari: elongari autem productis miris verſus centrum plani gyris, & flexibus; cùm verſus exteriora extendi nequeat.

An non ſimile ſpectaculum alii in corpore tubi exhibent nobis? Certe pluries inveni ureteres, quemadmodum, *Part. I, pag.* 79. deſcripſi, vel quod calculus in fine ad veſicam hæreret, ſi unus; vel quod veſica, ad magnum calculum contracta, urinam vix ultra admitteret, ſi uterque, urinam in veſicam aut vix, aut nullatenus,

poſſet tranſmittere : vidi , inquam , eoſdem factos cum ab urina accumulata ampliſſimos, tum inteſtinorum in morem varios in flexus & anfractus convolutos eſſe , ut duplam , eaque majorem , adepti longitudinem eſſent; externam peritonæi telam celluloſam, meſenterii inſtar, ſecum ducentes. Unde veriſimile fit, à repetitis conſtipata cum alvo colicis , ipſa inteſtina & elongari, & in mirificos flexus abire. Tamen etiam citrà morbos inteſtina ſic eſſe ab ipſa natura poſſe, non eſt quod negem.

ANTONII DE HAEN

RATIO MEDENDI

PARS DECIMA.

CAPUT I.

De Colica Pictonum.

§. I. *Colica Pictonum, à plumbo, in ſeptimo paroxyſmo paralyſin inchoans, in nono adaugens; quæ paralyſis curata poſt hunc nonum paroxyſmum, non rediit in decimo, qui lethalis fuit. Admonitio diagnoſtica, & ſemeïotica, de morborum ex ſede tumoris & doloris determinatione. Adeſt in colicâ hâc vera tympania, ſed citra ventris tumorem; & cur? Aliena ſplenis ſedes. Pathognomonicæ morbi inteſtini coli arctationes, & amplificationes ſtupendæ; etiam rectum inteſtinum, in medio*

vehementer exarctatum, clepſydræ figuram refert. Ilium inteſtinum prope cœcum lumbo firmiſſimè adnatum. Inflammatio ventriculi, non tamen penetrans. Pia mater aneuryſmatica, & varicoſa. §. II. *Alia colica ſaturnina, cujus inſultus primus levis, alter poſt annum gravior, cum paralyſi quidem inchoante, ſed cum morbo quoque curata. Semi-anno poſt tertius paroxyſmus, gravi cum paralyſi, curata in noſocomio trium menſium ſpatio. Quartus poſt tres menſes à plumbo renovatus graviſſimus, ſine paralyſi, convulſivus, lethalis. Obſervationes de ſitu viſcerum, ut* §. I. *Problema circa colorem flavum in ileo inteſtino; ſiniſtro in latere, inventum. Coli arctationes portentoſæ. De causâ anxietatis & doloris præcordiorum in hoc morbo. Dantur coli arctationes ſuperabiles, & inſuperabiles. Ventriculus ingens. Pancreas enorme. Hepar intra coſtas penitùs reconditum. Lien alieno in loco. Liquor ſub piâ matre. Rubra pericardii vaſa. Cor perfectè vacuum utrumque, licet in pulmone inflammato plurimus ſanguis eſſet. Pleura facilè lacerabilis; inflammata tota.* §. III. *Colica pictonum,*

pictonum, forſitan etiam ſaturnina, crebro, brevi inſultu biennio priore; altero biennio crebriore, ac graviore, tandem graviſſimo, poſt curam fallacem citò necans. De dubiis circa certam mortem, & quid in hiſce agendum. Coli degeneratio ſtupenda. Mirabile duodeni antrum. In hoc morbo abdominis altitudo augetur, thoracis minuitur. Cauſa ſubitaneæ mortis. Vacuum cor utrumque. §. IV. *Colica à plumbo, cum valido, frequenti, diuturno ſingultu. Gangrænæ in eâ metus cortice peruviano pulſus. Curatio.* §. V. *Colica pictonum à causâ minùs perſpicuâ, curata.* §. VI. *Colica ſaturnina, cujus paralyſis curata in noſocomio.* §. VII. *Colica fortè ſaturnina, unà cum nephritide calculosâ, & diuturnâ paralyſi, cum mirabili paralyticarum partium degeneratione. Curatio. Num tamen in hoc homine cauſa proëgumena perſeveret?* §. VIII. *Colica pictonum incertæ originis, cujus ſuperſtes paralyſis curata remediis, electricitate, balneo Badenſi.* §. IX. *Colica ſaturnina hominem occupans, cujus paralyſis in noſocomio curata.*

§. I. OPPORTUNITATEM colicæ, quam Pictonum vocant, contemplandæ, multam quondam nactus edidi anno 1745. de eâ *Diſſertationem*, & *Rat. Med. part. III. cap.* 2. ſuper ejuſdem cum naturâ, tum curâ, diſſerui: at verò hoc academico, quem, *Deo* dante, abſolvimus, anno, complures ab hoc morbo ægros in noſocomio, & alibi, nactus, prætereáque locupleti obſervatione anatomicâ in hâc ipsâ materiâ dives, nequeo quin orſum jam bis filum, biſque abruptum, tertiò retexam; minime ſuper mirabili morbo philoſophaturus, dictaque ſæpiùs recocturus, ſed ſimplices obſervationes, quas tum vivi, ſive reconvaleſcentes, ſive vi morbi extincti, tum poſtremorum cadavera docuerint, enarraturus.

Pictor L. B. annos natus 44. die 12. Decemb. 1764. noſocomium noſtrum illatus, hanc nobis anamneſin dabat. Multâ ceruſsâ ad artem ſuam uti ſolitus erat, nec pauca cobalti copiâ, ad peculiare, carpenta vernice pellucidiſſimo, incruſtandi artificium.

Sanus olim, primum colicæ pictonum inſultum, elapſo abhinc ſeptennio perpeſſus eſt, eodemque anno relapſus ſexies, ſexies reſtitutus; nullâ paralyſi, nullis unquam pravis ſymptomatibus morbo aut junctis, aut ſubſequutis. In ſingulo paroxyſmo conſueta ſymptomata paſſus erat; alvum duram, pertinacem, ſcybalis parvis compactis rotundis demum prodeuntem, enormes ventris lumborumque cruciatus, nauſeas frequentes, vomitus crebros, anxietates, noctes inſomnes.

Libertatem à relapſu per integrum ſexennium conciliavit purgans, ad leviſſima quæque mali indicia aſſumptum.

Anno 1764. Martio menſe, ſeptimum in paroxyſmum incidit, violentum quidem eum, & quinque ſeptimanas durantem, cum paralyſi digiti minimi, annulariſque, utriuſque manûs, & nonnullo poſt morbum ſuperſtite languore.

Æſtate, cum ſub jove æſtuante totâ die pinxiſſet, veſperi ſe in lectum laſſus conjecit, nocte verò ob vehemens tonitru lecto exſiliens, frigore ſe diù ad feneſtram expoſuit, dein

obdormivit iterùm; ex ſomno verò expergefactus, intolerabilem percepit utrâque pedis in plantâ ardorem, unâque octavum colicæ ſuæ paroxyſmum. Hoc ſoluto brevi, ardor moleſtiſſimus pedum perſeveravit integro X. ſeptimanarum ſpatio, à thermis Badenſibus longè moleſtior. Tandem calido Danubii balneo uſus, lapſus in febrem eſt, venamque febris initio, nec non ejus die ſexto ſectus, in nonum tandem, crudeliſſimumque, inſultum incidit, unà cum convulſionibus quidem, citra iſchuriam autem, vel dyſuriam. Contigit id circa 28. nov. Novus advocatus Medicus propinavit emeticum, à quo mox ingens convulſio oborta eſt, atque debilitas ejuſmodi, ut ne jam jam exſpiraret, cuncti adſtantes metuerent. Paralyſis eo uſque acceſſit, ut brachia epigaſtrio altiora attolere non poſſet. Die autem 5. aut 6. Decembris ſolertiſſimus Medicus acceſſit, qui hominem diuturnâ ægritudine egenum, adeóque ad ſumptus morbi altra ferendos ineptum, inveniens, conſilium dedit, ut ventrem cataplaſmate foveret, granum unum alterumque aloës mane ac ſero ſumeret, butyri autem recentis inſulſi, mane & veſpere,

partem libræ octavam cum pane comederet.

Quo equidem conſilio incredibile quantum juvaretur æger! Ter enim, quaterve, alvus alias pertinax indè mota eſt, ſedata ſunt termina, perdituſque ferè brachiorum motus utcunque emendatus. Sic 12. Dec. illatus in noſocomium meum eſt.

Vix inibi receptus vomuit, vacillantibus cruribus aliquot paſſus conficere potuit, manus verò, carpo ſuo pendulas utraſque, neutiquam attolere. Alvum poſuit ovium aut caprarum ſtercori ſimilem. Adfuit ingens utriuſque manûs in dorſo tuberculum, durumque idem, & immobile.

A die 12. Dec. 1764. ad 28. Martii 1765. noſocomii incola, butyrum edere continuavit, nec aliis medicamentis ferè ullis uſus eſt, ut quantum indè proficiſceretur in ſanitatem conſtaret. Tantum vagos dolores in ventre, flatuſque moleſtos, appetitum proſtratum, enemata oleoſa, rutæ infuſum cum elix. propr. compeſcuerunt. Hiſce cum auxiliis morigera ſemper alvus, non raro quidem naturalis erat, ſæpiùs verò compactos referebat globulos. Contigit frequenter hoc tem-

pore, ut quibus olim ſymptomatibus affuturas convulſiones præſenſerat, eadem experiretur; linguæ gravitatem, balbutiem, vertiginem, cephalæam, febrim; in convulſiones tamen proruperit nunquàm.

Quinque ſeptimanarum ſpatio hominem hoc modo tractavi, rationibus poſtmodum exponendis permotus. Verùm cùm emendatio inconſtans eſſet, continuóque ſymptomata repeterent, illum denique 15. Jan. cum aliis, quos morbus detinebat idem, ad machinam electricam admovere cœpi. Cum illis catenâ junctus, ſuſtinuit vim ejuſdem ſimplicem, ſic, ut paucos primum, ſenſimque augendo, 50. ictus bellè ſuſtineret: interruptè tamen; ſiquidem ſæpiùs renaſcente vertigine, cephalæâ, aut febriculâ, removendus à machinâ fuerit. Sic demum rediit pedetentim manuum motus: ut multum ſe delineando, pingendoque, exerceret; auram liberiorem, unam alteramve horam ambulando, caperet; & reſtitutus tandem omnibus propemodum functionibus, domum ſuam die 28. Martii repeteret.

Intrat die Aprilis 8. uxor, nunciatura ſanum quidem maritum ex noſo-

comio domum rediiſſe, ſed poſtquam alterâ die vehementi irâ excanduiſſet, gelidamque copiosè hauſiſſet, unáque, ut ſuſpicabatur, vinum, lecto demùm affigi, jamque convelli adeò vehementer, ut ſanguis ore perflueret: undè enixè rogat, illum noſocomio reciperemus. Recipitur, convulſione eodem die ceſſante. Nauſeabat; leviore febre detinebatur, abdomine dolebat, de recuperato verò artuum motu perdiderat nihil.

Mox igitur oleoſis enematibus immiſſis, ſcybala antiqua depoſuit, vòmuitque pluries. Enemate conſimili crebriùs iterato, admotis ventri univerſo cataplaſmatibus, aſſumptis oleoſis internis, emulſis, paregoricis, levioribuſque neuroticis, ſedabantur utcunque ſymptomata; at verò ex tendinum ſubſultu convulſiones præ foribus adſtare monuit. Acceſſit amauroſis perfecta, tum & iſchuria vera, quam cathetere, ad duas libras urinæ educendo, ſolvimus. Dormientem videbamus leniter convelli, ſemiſopitum delirare, febricitareque; bis autem terve mori viſus, toties ad ſe redibat, amauroſin perpetuò conqueſtus: tan-

dem Aprilis 11. ad ſextam in aurorâ horam exſpiravit.

Thermometrum *Fahrenrheitianum* bis die admotum illi, quantocunque tempore in noſocomio fuit, aut naturalem 96. graduum calorem notavit aut uno alterove duntaxat gradu majorem. Mortuo vero eidem actutùm adplicatum, notavit primis V. minutis gradum 96. idemque & altero, & tertio, & quarto V. minutorum ſpatio; ſic ut per $\frac{1}{3}$ horæ partem calor naturalis deſignaretur. Quinto autem ſpatio V. minutorum gradus 95. notabantur: ſexto 94 $\frac{1}{2}$. gradus, & ſeptimo 93. Conferri poſſunt cum hac obſervatione, quæ circa mortuorum calorem pluribus hujus operis locis communicavi.

Cùm homo convulſus mortuus eſſet, legem cadavera ante binos dies à morte expletos, aperire vetantem, obſervare debui, adeóque tunc demùm aperui. Conſulenda hîc tab. I.

Solo abdomine pro more inciſo, ejuſdem viſcera in ſitu contemplabamur, & *Hippocratem* hepar in thorace locantem, ut ſæpiùs, ita iterùm hic, omnino juſtificabamus. Plano quippe ad infima coſtarum omnium elevato,

hepar intra thoracem delituit univerſum, exceptâ portione lobi minoris, ventriculum in ſiniſtro hypochondrio obvelantis, coſtarumque ſiniſtrarum arcum præter propter contingentis.

Porrò in hoc homine, quamdiù viſcera ſua in hoc ſitu geſſit, ſi quopiam jecoris vitio dextro in latere laboraſſet, nunquàm id externus docuiſſet contactus. Præterea, ſi ſiniſtro ſuo lobo intumuiſſet jecur, an non facilè pro eo aut ſplenem, aut pancras, aut ipſum accuſaſſemus ventriculum?

Oggeret fortè quis durum ventriculi tumorem manifeſtum fieri, eo quod ille ab ingeſtis fiat verſus anteriora protuberantior, vomituque facto concidat; hincque ſaltem ventriculum primario affici evidens eſſe.

Sed huic repono 1°. Ventriculum vario ſæpè ſpatio locari, nunc in latere ſiniſtro mox ſub diaphragmate, alio in corpore magis in medio, aliquandò æquè dextro, quàm ſiniſtro in latere; vel ſæpè detruſum ſub latiore hepate, cum elongato deorſùm verſus œſophago, ſic ut intra umbilicum & hepar emineat, quemadmodum pluries præcedentibus demonſtra-

tionibus patuit. In aliis cadaveribus ventriculus ore ſiniſtro attingebat quidem diaphragma, verùm ſic à colo, & hepate deorſùm premebatur, ut orificio ſuo dextro vel perpendiculariter, vel obliquè, verſus umbilicum inveniretur. Simile quid tertium cadaver nos iterùm docebit. Vel ſic, ut ventriculus ingens totam epigaſtrii latitudinem explens, poſt tympaniticum colon abſcondatur totus, poſterioraque verſus compreſſus nullâ ſui parte externo pateat contactui.

2°. Cadavera pluries docent ventriculum innocuum mox à repletione, imò ſub ipsâ repletione, vel ideò vomendo ſe exonerare debuiſſe, quod aut turgidus ſplen, aut tumefactum hepar, aut monſtroſum pancreas, aut protuberans tumore omentum, aut aſſurgentes ex meſenterio tumores, aut caput magnitudine æquans ren, columve tympaniticum, quamcunque impediret ventriculi expanſionem. Undè liquet *ex ſede tumoris, & doloris*, ægerrimè ſæpè determinari poſſe, quodnam viſcus primariò affectum ſit.

Notandum tamen eſt jecinoris molem naturaliter in nonnullis aut mul-

tum, parum, aut nihil infra coſtarum eminere margines; in aliis verò, ut in hoc, ſequentibuſque cadaveribus, præternaturaliter, ac morboſè, tam altè deliteſcere.

Notandum & aliud in hoc & ſequentibus cadaveribus. Tympaniam refert colon hic præprimis, referunt aliquantum & tenuia inteſtina. Porrò inteſtina tympanitica amplitudinem æquè quàm altitudinem abdominis expandendo, ſibi ſpatium conciliant, ventreſque formant monſtroſos. In his verò; quos colica pictonum ſuſtulit, tympanites vel ideò ventrem non expandit, eoquod ſymptomate pathognomonico venter ſic contrahatur, ut, ceu planus aſſer, contingat ferè prominentem vertebrarum ſpinam, referatque perpetuantem in hoc morbo tetanum. Datâ itaque tympanias causâ, hepar, ſplen, pancreas, ventriculus, diaphragma, in altum ferantur, neceſſe eſt.

Hepar hujus hominis valdè latum, ſic majorem, minoremve lobum unitum inter ſe habuit, ut citra vel minimum concretionis veſtigium, unicus modò lobus eſſe videretur: plaga autem albida hic medium, ibi integrum

digitum lata, zonæ inſtar, univerſum viſcus à dextrâ parte in lævam cingebat.

Veſica fellis viciniam ſuam nihil omninò, tranſſudando, tinxerat, ut bilem flavam deeſſe ſuſpicarer. Et ſane educta ex veſiculâ rubellam nobis ad candelæ lucem referebat ſaniem. Sed candela fefellerat, ut poſterâ luce color verè aurantius demonſtrabat.

Splen ſanus, parvus, infra coſtarum margines non prominulus, poſt ventriculum ad dorſum adpreſſus erat. Fruſtrà eum quis loco ſolito quæſiviſſet. Cùm id toties viſum, & in ſequentibus adhuc obſervabitur, intelligimus hepatitidem aliquandò dari, in quâ, in conſueto ſplenis domicilio perceptus dolor, materiæ morbificæ coctionem, & excretionem, neutiquàm deſignaret. Vid. *Boerhaave* Aphor. §. 923. n. 3.

Colon nunc deſcribendum; quod prius quàm enarrata hypochondriorum viſcera perluſtraremus, in ſitu, nequid turbaretur, examinavimus. Saccus cœci, criſtâ oſſis ilei quatuor digitis latis altior, omninò naturalis erat. Colon indè adſcendebat inter hepar & coſtarum arcum ad altitudinem ferè octavæ

coſtæ: flexum indè, obliquè deorsùm deſcendebat, ſecundum crepidinem jecoris, adſcendebatque iterùm ſub ventriculo ſursùm ultra coſtam nonam ſic, ut ſuum lienarem dictum flexum perficeret eo in ſpatio, quod inter diaphragma, coſtas, lienem, ac ventriculum, intereſſet. Deſcenſurum autem indè verſus ileum ſiniſtrum, medio ferè itinere, ex amplo anguſtum admodum, & tuberoſum fiebat, mox verò ex ileo ſiniſtro prodeuns in amplum valdè ſaccum digiti longitudinis dilatabatur, moxque iterùm coarctabatur ſimili ferè longitudine, ac tandem abibat in rectum; quod ipſum rectum inteſtinum in mediâ ſui parte ſic contrahebatur, ac ſi filo conſtrictum eſſet.

Erant autem omnes hi loci coarctati vehementer craſſi, & indurati.

Conſiderato hâc ratione colo toto, facilè colligimus dolorem colicum communem mentiri hepatitidem potuiſſe, mentiri ſplenitidem, pleuritidemve, ſi ex ſolo loco affecto quis judicaret: diagnoſis igitur horum non formanda morborum eſt, niſi conſultis priùs ſingulorum ſymptomatis.

In inteſtino ileo plagæ multæ in-

flammatæ, imò hinc indè ferè gangrænoſæ: quo verò loco in cœcum intraturum erat, concreverat digiti longitudine, unà cum ſuo meſenterio, hinc, & indè, ad peritoneum in lumbo, ope fortiſſimæ membranæ. An non hinc actionis inteſtini inſigne impedimentum? Et an non intelligitur indè cauſa doloris, quem in eâdem plaga ſæpè conqueſtus erat, & ob quem ſe frequenter in id latus incurvabat?

Ventriculus magnus, ſex libras medicas continens, parte dextra rugas villoſæ tuncæ exhibens maximas, multas, ſolidaſque: pone pylorum autem in villosâ tunicâ inflammatio lata conſpiciebatur, aliaque inflammatio amplior verſus ejuſdem lateris fundum. In tunicâ verò ventriculi extima inflammatio dira, jam fuſco-purpurea, correſpondens exactè cum inflammatis tunicæ villoſæ plagis. Concludebamus primò ventriculum inflammatione, in gangrænam abeunte, in totâ ſuâ ſubſtantiâ laborare: derasâ tamen prudenter tunicâ internâ vehementer nos erraſſe omnes intelligebamus; nam minime inflammata, ſed verè alba apparuit tunc tunica vaſculoſa.

Cor parvi hominis magnum, utro-

que in thalamo æqualem circiter ſanguinis, ejuſque grumoſi, copiam gerens. Cor dextrum flaccidius, nec in parietibus craſſius; ſiniſtrum verò ſolito longè & durius, & craſſius.

Pulmones boni, excepto lobo dextro ſuperiore, qui duritiei skirrhoſæ fuit; non connati cum pleurâ niſi leviter in dorſo.

Cranium craſſiſſimum. Dura mater bona. Pia mater aneuryſmatica & varicoſa tota; magis tamen in ſiniſtro, quàm in dextro hemiſphærio. Sinus ſuperiores admodum parùm lymphæ gerebant. Plexus choroidæi craſſi, longique; pallidi verò toti.

Tubera, quæ hoc hominum genus gerere in dorſo manus ſolent, eaque mobilia vel immobilia, in hoc homine fuerant ſemper immobilia: nec mirum: non enim illa in tendinum vaginâ, ut ſæpè, ſed in oſſis metacarpii ſecundi & tertii capitibus ſedem habebant.

In morbi paroxyſmo ultimo nauſeæ aderant, vomitus, abdominis dolor, febricula, ſanguinis ſeu ſputum, ſeu ſcreatus, & capitis dolor, qui, ut ipſi à ſeptimo paroxyſmo frequens, in hoc ultimo perquàm moleſtus fuit. In om-

nibus paroxyſmis vomitu vexatus eſt. In paroxyſmo octavo primùm convelli cœpit; fortè à præpoſtero dato emetico. In paroxyſmo ſeptimo levis duorum digitorum paralyſis adfuit; gravis in nono, ſed medicabilis; nulla in paroxyſmo ultimo. In ipſoque hoc ultimo vera iſchuria, & amauroſis perpetua. In omnibus autem paroxyſmis, imò & lucidis in intervallis, alvo emiſſa ſunt compacta rotunda parva ſcybala.

§. II. L. W. quadragenarius, 20. Nov. 1764. in noſocomium eſt inductus. Febri acutâ ante octennium; febre tertianâ novem menſium, ſpontè demùm fatiſcente, ante decennium laboraverat. Tinctoriâ arte olim, ab annis autem 12. circiter ceruſſam in pollinem, pictorum in uſum, terendo, victum ſibi comparaverat. Nullis in diætâ exceſſibus ſibi nocuit, perpetuóque alvo bonâ gaviſus eſt.

Biennio abhinc elapſo anxietatem præcordiorum experiri cæpit, idque cum maximè ſub oſſe ſterni, alvum tardiorem, ventris, lumborumque dolorem: hæc tamen omnia, venæ ſectiones & purgantia intra octiduum fugarunt.

Integrâ poſthac ſanitate annum gaviſus, ſecundò incidit in morbum eumdem, ſed multum per omnia graviorem: inſultûs quippe prioris ſymptomatibus nunc euns redeunſque iſchuria, ac brachiorum inchoans paralyſis, ſe junxerunt; ceſſante autem paroxyſmo, ſiniſtrum genu immenſam excrevit in molem. Paucis tamen aſſumtis medicamentis, & cretâ colonienſi in chartâ ceruleâ ad genu admotâ, concidit genu, & rediit ſanitas, expletis octo ſeptimanis.

Ineunte Septembri morbus ipſum tertiò quidem prehendit, ſed pedetentim, itâ ut laborem ſuum utcumque adhuc proſequi poſſet, cum gravi præcordiorum, eâque ſub ſterno potiſſimùm, anxietate. Alvus tandem penitùs dies complures clauſa, purgantibus, emeticis, clyſteribus, fruſtrà à balneatore ſollicitabatur. Acceſſit dolor, à comeſtu auctus, pone umbilicum, eum in modum inteſtina comprimens, ac ſi inter duo veluti prœla premerenur, venterque non modò non prominulus, ut anteà, ſed planus, durus, introrſùmque retractus videretur.

Ab hoc tertio morbi inſultu para-

lyſis ſe manifeſtavit impedito digitorum motu, impeditâ manuum extenſione, impeditâ brachiorum, humerorumque, elevatione. Thermis Badenſibus, ut æger prior, ità & hic uſus eſt incaſſum. Utriuſque manûs dorſo tuberculum craſſum inhæret, immobile, duritie oſſeum, in dextrâ rotundius, planius autem & anguloſius in ſiniſtrâ. Humerorum ac brachiorum integumenta, & muſculi flacceſcunt. Pedibus inſiſtens, toto corpore tremit.

Huic homini mox ictus electricos quinque adplicui, augendo ſenſim primò ad 50. tandem ad 100. ictus, in coronâ multorum ad machinam aſſidenti. Frictio partium paralyticarum, totiuſque ſpinæ dorſi, pannis laneis fumo maſtiches, olibani, & baccarum junip. penetratis, bis die, toto, quo nobis affuit, tempore, inſtituta eſt; idque, ut verbo moneam, religioſiſſimè obſervatum fuit in omnibus, qui hocce morbo apud nos decubuerunt. Medicamenta autem interna fuêre hæc:

℞. Sap. Ven.
Gumm. amm.
Maſſ. pil. Ruffi.

Terræ fol. tart. ā dr. j.
Thereb. q. ſ. M. f. pil. gr. IV.

Sumſit quovis trihorio illarum duas, cum aquâ primùm, dein cum infuſo abrotani, tandem cum unciâ hujus miſtu.

℞. Spir. C. C. ſuccinati dr. ij.
Ol. ſtill. ſuccini.
Menthæ.
Lavendulæ.

Cum ſaccari albi dr. iij. in elæoſaccharum redacti ā gtt. iij.
Syrup. enulæ camp unc. j.
Spir. Menthæ unc. ß.
Aquæ ſtill. Roriſm. ℔. j.

Intereáque temporis veſicans latum impoſitum nuchæ eſt aliquoties. Biſque in ſeptimanâ unc. V. aq. lax. Vienn. datæ.

Tandem 12. Jan. uti cœpit hoc vino medicato.

℞. Limaturæ Martis non rubig. unc. j.
Cort. Magell. & Cinam. ā dr. ij.
Corticis Peruviani unc. j.

Pulvis groſſus ſpatio 24. horarum digeratur calidè cum libris iij. vini auſtriaci albi, in phialâ altâ chimicâ.

Hujus vini primò ſumſit omni trihorio unciam mediam, deinde integram

Manifeſta jam fiebat paralyſeos emendatio; longè manifeſtior autem, poſtquàm, tertiâ usûs hujus vini medicati ſeptimanâ, febre 12. horarum, cum diuturniore frigore interno externorumque calore, correptus eſſet.

Cæterum toto tempore, quo in noſocomio fuit, calor mane, ac veſpere ſemper thermometro exploratus, rarò naturalis fuit, ſed ſæpè gradibus binis, nec rarò tribus, aut quatuor, calorem naturalem ſuperavit.

Die 28. Martii gratiâ nobis actâ, artem tinctoriam reſumſit, eamque exercuit inculpatè, quamdiù à plumbi triturâ religioſè abſtineret; vix verò ſe eidem addicebat, quin recrudeſcerent dolores colici, ſtercora caprarum ſimilia laborioſè redderentur, humerique cum brachiis hebeſcere inciperent. Uxor autem, quæ in terendo plumbo ipſi ab aliquot retro ſeptimanis auxilio fuerat, idem cum illo malum conqueri cœpit. Hiſtoria uxoris ſuo ordine enarrabitur.

Contingebant porrò hæc Junio menſe. Utriſque dabatur largum infuſum fol. ſennæ cum mannâ. Probè autem indè purgatis pilulæ utriſque dabantur eæ, quibus maritus olim diù uſus fuit.

Tandem 10. Julii, quâ horâ undique advolantes pauperes juvare ſoleo, homo hic noſocomium ingreſſus, interea, dum ſuam vicem expectat, cadit, totoque corpore convellitur, facie maximè, & pectore; cum ſpumâ non tenaci ex ore profluâ. Lecto mox impoſitum examinantes, deprehendimus pulſum celerem, ac ventrem durum valdè, & introtractum. Ceſſante convulſione potus laxans, enemata, epithemata, neurotica, paregorica, oleoſa, alvum probè ſolverunt, & cum eâdem ceraſorum, quos devoraverat, nucleos; vena brachii ſecta vehementem febrem moderata eſt, convulſioneſque fregit, ità ut per aliquot dies ſpe aliquâ nos lactaret; verùm die 16. Julii ab horâ ſextâ pomeridianâ, in ſecundam noctis, convulſus perpetuò fuit, convulſus periit.

Cadaver in frigido ſubterraneo loco horas 54 conſervatum, die 19. Julii publicè aperui.

Inciſo abdomine, ac latè patente, nihil omninò videre præter inteſtina erat. Nihil enim hepatis, nihil ſplenis, aut ventriculi apparuit, exceptâ hujus portiunculâ, colo inteſtino ſub cartilagine enſiformi inſidentis. Tenuia

inteſtina omnia ſolito ampliora, colon dextro in latere, ſuoque tranſverſo in epigaſtrio itinere, longè ampliſſimum.

A latere umbilici, paulo magis deorſùm, inteſtini ilei pars ità complicata erat, ut à portionibus ejuſdem inteſtini, utrimque intumeſcentibus, omnis ejus cavitas prorsùm deleretur. An ſimile quid, idque durabile, verum ileum non generaret? Probabile admodum à causâ conſimili ilei inteſtini contigiſſe rupturam, *Rat. Med. part. IX. cap. de Ileo.*

Paulo inferiùs, ejuſdem inteſtini portio ex latiſſimâ expanſione in ſubitam ejuſmodi anguſtiam abibat, ut lagenam referret ventroſam anguſticollem. Nonne à tali cauſâ inteſtini introſuſceptio metuenda? Ex utrâque hâc obſervatione conſtat, in pictonum colicâ non inteſtina craſſa duntaxat, ſed & tenuia degenerare, & morboſa reddi. *Vid. Tab. IV. fig. 2.*

Diſtentiſſimæ veſiculæ tranſſudante bile hepar, colon, jejunum, ac meſenterii portiones profundè tingebantur. Sed undenam idem aurantius color ejuſdem inteſtini ilei portionis, duorum pollicum longitudine, uti & meſenterii, verſus ſiniſtram coxam? Nec

non paulo altiùs in ſiniſtro latere, longitudine 5. pollicum, paulo minore intenſitate coloris? *Petrus Milo*, Henrici IV. Regis Galliarum Archiater, in ſimili cadavere demonſtravit, præſente *Citeſio*, inter jejuni inteſtini tunicas tumorem anſerini ovi magnitudine, ſinceram bilem, eamque æruginoſam, profundentem. An copioſa bilis convulſiones excitaret, effundendo ſeſe in varias inteſtinalium membranarum plagas? An verò potiùs tempore convulſionum hæc ilei inteſtini pars, convulſione diſtractâ, pro tempore veſiculæ bilis proxima jacuit, & à vehementer tranſſudante bile ſic fuit colorata?

Colon inteſtinum diametri tribus pollicibus majoris, in latere ſiniſtro ſupra partem ventriculi ſiniſtram tranſcendens, iter ſuum terminabat ad illud ſpatium, quod inter 5. ac 6. coſtam, numero à ſuperioribus ducto, interjacet. Indè ſupra lienem deorſùm reflexum, in anguſtum abibat, moxque indè amplificatum, alteram formabat anguſtiam, verſus criſtam ilei tertiam, ac tandem, antequàm in rectum abiret, quartam digito longiorem. *Vid. tab.* ij. *cum explicatione.*

Numquid coli tympanitici tam alta ſedes, in his morbis pluries obſervata, non explicat illam hujus hominis, aliorumque hoc morbo afflictorum, perceptam ad præcordia anxietatem? frequenteſque dolores?

Notavimus in hoc cadavere hæc ipſa anguſta loca inteſtini, adeò dura, & incraſſata, non fuiſſe, quàm quidem in præcedente, & mox ſubſequente: agitatione enim, ac contrectatione partium, aër copioſus, per inteſtina tranſmiſſus, haſce eaſdem anguſtias multum dilatabat. Numquid in hoc homine, niſi eum convulſio peremiſſet, reſtitutio vitiatæ inteſtini formæ adhuc non fuiſſet ſperabilis?

Cœcum inteſtinum in diverticulum abibat, quod in quâvis dimenſione octo pollicum diametrum habebat.

Colo elevato, ventriculus apparuit, contingens lateris ſiniſtri coſtarum arcum, & ſub colo explens totam epigaſtrii latitudinem, ità ut ad arcum dextrarum coſtarum formaret pylorum; ut fig. 2. exhibet. Anteriore, eâque mediâ ſui parte, latitudine binorum pollicum, admodum inflammatus fuit, inflammatione tamen ad intimiores tunicas non ſe penetrante.

In

In interiore autem ejus parte, prope lævum orificium, plures inſulæ rubræ conſpiciebantur. Pylorus anguſtior, & annulo duriore incompleto munitus. Symptomata ventriculo, in hoc homine, propria, potuiſſent ſub larvâ aliorum morborum imponere medentibus, præ viſceris latitudine. Pluries ventriculos demonſtravi ſimiles.

Hepar totum ſub coſtis reconditum, ut digitis, oculiſve, nihil ejus uſurpari poſſet; colore pallido-rufum, & latâ crepidine lividum: livor, dum præſcindebatur tranſverſim, mediæ lineæ craſſitudinem habebat. Situm autem adeò dextro in latere hepar, ut nihil ejus ſiniſtrum hypochondrium haberet.

Veſicula fellis, ovi gallinacei magnitudine, copioſam, eamque colore aurantiam, bilem continebat; ſita autem non pro more, ſed ad extremam dextram lobi majoris oram, internè. Quippè pylorus, ſub arcu coſtarum dextrarum ſitus, orſumque indè duodenum, hunc veſiculæ ſitum omninò poſcebant. Ità ut hæc minime vitioſa degeneratio fuerit, ſed conditio ſituſque naturalis.

Pancreas octo pollices longum, qua-

tuor altum, ſed planum, pluribus in locis durius, in medio verò omninò cartilagineum.

Lien naturalis, colore, ſubſtantiâ, mole, poſt ventriculum in latere ſiniſtro abſconditus, inferiore ſuâ parte tribus minimum digitis ab infimâ coſtarum margine remotus, altiorque; ut clauſo abdomine nihil de eo tangi potuiſſet.

Itaque in hoc homine, ſive hic hepatis, ſpleniſque, ſitus fuerit naturalis, ſive in repetitis morbi inſultibus genitus, non potuit ex molli hypochondriorum attactu utriuſque hujus viſceris integritas laudari: cùm utrumque vitioſum eſſe potuiſſet, modo à nobis, attactu ſaltem, non indagando.

Renes boni, niſi quod dextro parùm admodum adeſſet ſubſtantiæ dictæ corticalis.

Ollâ cranii prudentiſſimè reſectâ, nulloque liquido exſtillante ex plagâ unâ, alterâque duræ matris, à ſerrâ ſauciatæ, vidimus duram matrem bonam, polypoſum in ſinu longitudinali ſanguinem, & effuſum hinc indè mucoſum, ut videbatur, liquidum inter cerebri ſulcos: piâ matre verò perſciſſâ, verè limpidum apparruit. Pia

mater ſolito plus infarcta ſanguine, haud copioſo tamen.

In ventriculis utriſque ſuperioribus, in ventriculo tertio, & in quarto, ne guttula quidem aquæ. Nec liquor ullus in baſi calvariæ. Plexus choroïdæi craſſi, & colorati. Subſtantia cerebri attactu veluti pinguior, & digitis adhærens.

Thoracis utroque in cavo paucula rubella aqua.

Nulla in pericardio aqua; ſed fortè unica duntaxat dragma liquidi rubelli, quod an à tranſciſſo pericardio? Id enim, in extimâ ſaltem tunicâ ſuâ, & in hoc homine, & nuper in puero, vaſa rubra nonnulla habere manifeſtò licuit.

Cor utrumque ſic vacuum, ut ne guttulam aut grumum quidem ſanguinis in ſuis habuiſſe cavis certiſſimum ſit: primo quidem intuitu ad dextri cordis parietem, inter columnas, ſub iiſdemque, ſanguinem ſubnigrum videre videbamur; at verò auferre eumdem, abluereve conati, convincebamur nihil adeſſe ſanguinis, ſed mediam internam hujus thalami partem ex inflammatione jam gangrænoſam eſſe. Grumoſus ſanguis in ſinibus venoſis. Per-

ſciſſa utriuſque cordis ventriculi ſubſtantia hepatici coloris fuit.

Pulmo dexter lobo ſuperiore adhæſit, cohæſione membranaceâ, cum pleurâ; ad dorſum verò totâ longitudine. Ambo facie anteriore coloris cinerei, variegati; totâ verò ſuperficie laterali, ac poſticâ, præ intenſâ rubedine ferè nigricantes.

Cohæſio dextri pulmonis cum dorſo non videbatur omninò fortis eſſe, cùm facili negotio ſolveretur: exemptis autem pulmonibus patuit me in hâc cohæſione ſolvendâ ipſam dilaceraſſe pleuram, utpotè hîc facilè dilacerabilem.

Sed hæc eadem pleura rubebat, ſic ut totus thorax internus panno ſcarlatino ſuccingi videretur. Primo adſpectu pleuram à pulmonum accretorum dilaceratione ſanguine maculatam ratus, ſanguinem ter quater ſpongiâ nitidâ abluere ſatagebam, ſed fruſtrà: feliciſſima enim meningum cerebri injectio nunquàm tot vaſcula impleta exhibuit, quàm inflammatio in hâc pleurâ, tàm quà coſtas univerſas, à ſummo jugulo, ad infima quæque ſuccingit, quàm quà Diaphragma.

Ruberrima hæc pleura in cameræ

ſiniſtræ inferiore ac mediâ parte ſeparata apparuit, inque bullas elata, alias piſi magnitudine, alias fabæ, unam digiti dimidii. Suſpicabamur primò, ne, dum cor cum pulmone ex thorace ſolvebamus, aër inter laceratam pleuram, ſpinamque ſubintraſſet: verùm conſtiterat, vel antequàm hæc viſcera eximeremus, bullas illas jam conſpicuas fuiſſe. Forſitan dum in dextro latere pleuram inſcius lacerabam, aër furtim ſubinſinuavit ſeſe, penetranſque ſub facilè ſeparabili membranâ bullas illas exhibuit, antequàm viſcera eximeremus thoracis. Undè ſi de reperto ibidem aëre nihil peculiare concludere fas ſit; ſaltem pleura hæc & vaſculoſiſſimam eſſe ſe, contra eos, qui id negent; & vehementi inflammatione, facillimâque ſeparatione, ſe admodum vitiatam eſſe oſtendit.

§. III. Induſtrius Chemicus & Pharmacopæus, annos natus 44. à quadriennio affligi cœpit levioribus ac brevioribus colicæ pictavienſis paroxyſmis; à biennio autem ſævioribus, crebrioribuſque; ſic ut quovis fermè alterno menſe duobus, tribuſve diebus ſævirent: tandem verò primâ Aprilis hujus, quem vivimus, anni, paroxyſmo

affligi cœpit omnium ſæviſſimo, & demùm funeſto, ſic tamen ut dolores quandoque pluribus, paucioribuſve diebus, vel minuerentur, vel conticeſcerent; & homo à morbi reliquis eximeretur ſymptomatibus.

Nihil detexit cauſarum examen, niſi & vini Auſtriaci datâ occaſione abuſum, & emplaſtrorum, quorum in compoſitionem plumbum, ceruſſa minium, aut ſingula, aut juncta concurrunt, copioſam ac crebram confectionem.

Graviſſima omnia fuere hîc ſymptomata; dolor intolerabilis, prope umbilicum potiſſimùm, introtractio ſumma abdominis, alvus ità clauſa & introtracta, ut pharmacopæus clyſma immiſſurus vix podicem invenire penetrareque poſſet, fæces alvinæ ovillorum ſimiles, inchoanſque crurum paralyſis. Solus deerat, qui aliis vix deeſt, vomitus: deerat etiam, quæ multis deeſt, iſchuria; ſed aderat ejus loco dyſuria. Cùm ſoluto multum paroxyſmo hoc graviore, curam lactis incepiſſet, vomuit aliquandò idem coloſtratum, ſed ſapone veneto multo, & lap. cancr. ſuperavit vomitum. Pervenitque tandem Medicus methodo

ei conſimili, quam in prioribus obſervavi, ad tantam morbi emendationem, ut ſymptomata omnia multos dies ſilerent, & ut curru hinc indè exſpatiaretur, quo vires pulcrè redibant. Verùm poſteà flatus hominem miſerè cruciarunt, & ferè ſemper dolorem in epigaſtrio, & dorſo, lumbiſque, ac ſi perforarentur, conqueſtus eſt. In conſilium vocatus ab ejuſdem præſtantiſſimo Medico *Seredi*, ſuaſi emulſiones camphoratas & paregoricas, unâ cum frictionibus, & dolentis dorſi fotu anodyno, enematibuſque quotidianis oleoſis, continuaret. Biduoque poſt vidi illum jam ſurgentem, obambulantem, flatus commodè expellentem, meliore appetitu ſomno, alvoque, gaudentem. Tandem verò die 17. Aug. tam benè ſe omnibus functionibus habuit, ut iter quoddam cum amicis recreandi gratiâ decerneret, ad meridiem lætus menſæ cum aliis accumberet; horâ autem ſecundâ de rebus domeſticis componendis multa confabulatus, non benè, inquit, me habeo; porrigite mihi acetum: dum verò illud quærunt, moritur.

Die 19. Aug. ad ſecundam pomeridianam ſepeliendus erat, nec vel per

horam ſepulturam differri, negotia illis in ædibus peragenda, ſinebant. Sed hora hæc eadem erat etiam quadrageſima octava à morte. Hinc legibus, quantum poſſibile, ſatisfacturus non niſi mox ante ſepulturam incidi cadaver.

Integumentis inciſis ab oſſe pubis ad uſque ſternum, cum caſu artus ſuperiores moverem, mirabar in humeris, brachiis, manibus, digitiſque, viventis ſimilem flexilitatem; vultumque obvelatum revelans, ſtupebam veluti vivi hominis faciem, minimè pallidam, extenuatamque; oculis tamen turbidis & obfuſcatis. Certam autem mortem tum tempus à morte elapſum, tum irritatio inciſione facta, tum oculorum conſpectus, evidenter docebant. Pluries tale quid contingit in cadaveribus obſervare; ita, ut haud omnino univerſalis ea lex ſit, ſecundum quam quoſdam ſcriptores video ſic certam mortem determinare, ut rigor cadaveribus proprius adſit; rigiditate nimiâ, nimiâque flacciditate, mortis poſt ſe relinquentibus incertitudinem.

Aperto abdomine illicò multum in eo ſanguinem effuſum offendebamus: intacto tamen eo, ne quid turbaremus,

ad viſcerum in ſitu examen nos accinximus.

Principio nullum omentum adeſſe viſum eſt, niſi ſupra unicum colon. Idem tamen evolutum magis, videbatur ad 2. 3. latos digitos poſſe explanari. Confuſa nihilominus fuit omnis omenti idea; cum, ut mox patebit, colon inteſtinum variis ſuis flexibus ventriculum ad dorſum adplicaret, ſuoque in ſitu turbaret ſic, ut illa omenti portio, quæ fundo ventriculi adnaſcitur, diſtracta omnino difformiſque appareret, ac nihil minùs referret, quàm omentum.

Cœcum inteſtinum ingens, pugni magnitudine dextro ileo incumbebat, jamque colon factum, abibat mox in anguſtam admodum formam dextrorſum; hinc autem aſſurgens, amplificabatur in pugni molem, ut Tab. III. docet. In eâ porro ſuâ amplificatione contingebat ſaccum cœci, & membrana, fibris fortibus inſtructa, longaque, cum hoc cœci ſacco colligebatur. Facilè igitur capitur anguſtam coli portionem ad Lit. B. compreſſam omnino imperviamque fuiſſe, quando cœcum & colon materiâ quâcunque replerentur. Et ſi quis conſideret angu-

ſtam hanc, & compreſſam coli portionem, non modo ſub cœco inteſtino, coloque, verùm etiam ſub ampliſſimo mox deſcribendo, & ad Lit. V. U. in Tab. III. repræſentato, duodeni inteſtini ſacco, inventam fuiſſe, hanc ejus compreſſionem eo majorem intelliget. Debui autem hanc eamdem portionem veluti ſupra duodenum delineare, ut qualis fuerit, appareret.

Porrò amplificatum hoc inteſtinum colon adſcendebat ad marginem ſiniſtrarum coſtarum ante hepar, nec altius conſcendens in tranſverſum ſe flexit; medium verò epigaſtrium tranſgreſſum, adſcendit obliquè ſurſum, idque ad coſtam quartam uſque, numero à ſuperiore coſtâ ducto, in ipſum uſque coſtæ arcum. Hic verò loci flexit ſe, & obliquè, verſus medium epigaſtrium, ſub priore ejus adſcendente parte decurrens, aſſurgebat, jamque ab illâ compreſſione liberum abibat in dilatatum admodum, attenuatumque, ac vix ligamentoſis fibris donatum, tubum; & ſub colo, obliquè ſurſum abſcendente, ſe ſubducens, curſum ſuum conſuetum in latere ſiniſtro verſus os ileum inſtituebat. Hoc verò in itinere primo in præ-

tenuem canalem, qui ad Lit. L. punctulis notatur, vix pennâ anſerinâ ampliorem, abibat: indè verò mox in amplum ſeſquipollicis antrum ſe expandens, alteram formabat coarctationem, minimo digito non craſſiorem, pedis præter propter longitudine; donec ſiniſtro in ileo flexiſſet ſeſe, formaretque iterùm dilatatum quemdam ſaccum; ter autem adhuc affectans talem & amplificationem, & coarctationem, in rectum tandem abibat.

Sed ab interno lateræ primæ coli amplificationis, & ſupra ejuſdem coli coarctationem, & compreſſionem ad Lit. L... notatam, ſaccus deprehendebatur globoſus admodum, ac vehementer dilatatus. Saccus hic conjungebatur expanſione membranaceâ cum primâ coli amplificatione, & arctè connatus erat ad meſenterii ferè centrum in lumborum ſummitate. Expanſione autem membraneâ iſtâ prudenter ſolutâ, patuit ſaccum hunc ipſum inteſtinum duodenum eſſe, ad ſex tranſverſos digitos dilatatum, moxque abiturum in jejunum. Pylorum tunc, & dextram ventriculi partem; duodenum ſpontè monſtrabat.

Ventriculus poſt degeneraſcentem

coli fabricam ſiniſtrâ ſui parte latebat, dextrâ verò deprimebatur ab hepate, & à colo ſic, ut ſub tranſversâ coli parte deſcenderet, indeque emergens pylorum formaret. Tab. III. Lit. T.

Qui hanc anatomen non vidit, ægrè capiet pylorum tam infernè reperiri, duodenum indè per ſex latos digitos deorsùm petere, & in expoſitum mox antrum, in eâdem altitudine cum primâ coli amplificatione, abire: quippè ſolita abdominis capacitas haud benè videbitur ipſi tot admittere dimenſiones.

Hunc autem rogo quàm altum, longumve, hoc abdomen fuerit, attentè conſiderare velit. Colon enim tum amplitudine, tum longitudine, enormiter auctum, diaphragma in altum vehementer protruſerat, ut id non in arcu coſtarum tantummodò, verùm etiam anterius in expoſitam antè adſcenderet altitudinem. Quin & idem colon, ab arcu coſtarum ſiniſtrarum, ad duos digitos latos in dextram epigaſtrii partem reflexum, indeque aſſurgendo ſe convertens in latus lævum, hepar valdè compreſſiſſe, unáque cum diaphragmate ſurſum truſiſſe; eâdemque de causâ mucrona-

tam cartilaginem in anteriora admodum incurvari debuiſſe; evidens eſt.

His ordine examinatis, licebat demùm in cauſam inquirere, quæ eam nobis effuſi cruoris copiam exhibebat, ut facilè omnem ferè vitalem cruorem, ſive grumoſum ad ſuperficiem & latera molis inteſtinalis, ſive coagulatum verſus lumbos, hærere exiſtimarem. Diù prudenterque cuncta rimati, deteximus tandem ingentem in venâ cavâ, mox ſub diaphragmate hiatum; ex quo dum venam cavam premebamus, paucus in eadem reſiduus ſanguis exprimebatur: digitus poſtmodum in corde dextro inductus in cavam, per idem foramen, ſeu hiatum, ſuo apice prodibat.

Sed quid hanc venam dilaceraverat? Cùm hæc adeo firmiter cohæreat poſtico hepati magnarum venarum ope; cumque id ipſum hepar expoſitis de cauſis in altum fuerit vehementer elatum; eoque magis, quo colon ab origine ſuâ, uſque ad ſuam primam coarctationem, copioſioribus fæcibus, ac flatibus turgeret; facilè intelligimus venam cavam, loco fermè immobili hærentem, continuatâ illâ violentâ jecoris protruſione in altum,

ſenſim extendi, elongari, debilitari, extenuarique debuiſſe, & tandem omninò dilacerari, ſubitamque, effuſo vitali cruore, mortem inferre.

Cor externum pingue valdè: internum utroque cavo vacuum. Liberi pulmones: ſiniſter ad dorſum tantum nexus.

Cranii aperturam inſtans mox ſepultura vetabat.

§. IV. *Eva W*. annorum 60. vidua hominis, cujus hiſtoriam §. II. dedi, quamque unâ cum marito colicâ pictonum nuperrimè affligi cœptam innui, domi ſuæ hoc morbo tam graviter ægrotavit, ut illi, veluti morti proximæ, omnia ſacra adminiſtrarentur. Hæc tandem 19. Julii geſtatorio in noſocomium illata, hanc nobis anamneſin fecit.

Variolas & morbillos in infantiâ perpeſſa, adoleſcentiam ſuam ſana tranſegit; maturiùs gaviſa, maturiùſque privata ſuis, omni cæterum notâ bonis, catameniis. Bis nupſit, primo matrimonio geminâ beata prole, altero nullâ. Elapſis 15. abhinc annis febre intermittente, ſpatio ferè trimeſtri, in Hungariâ laboravit. Nulla cæterum incommoda patiebatur, niſi quæ

adventanti adſcriberet ſenectuti, vires quippè minores, artuum tremorès vagos cephalæam.

Duodecim ultimos annos familiam honeſtiùs ſuſtentaſſe ſe aſſerit, oſſa ovilia ſicca cremando, redigendoque in pollinem, quo vaſis; veſtimentiſque argenteis, priſcum nitorem reddere ſolent.

Hyeme autem elapsâ cœpit marito in plumbo terendo auxilio eſſe, brevi autem exindè colicos experiri dolores & miram quamdam ventriculi, ut ait, vacuitatem. Hauſtu ſpiritûs vini, nec non externâ cum eodem factâ frictione, obvolvendoque abdomen pannis laneis fumo cumini imbutis, atque tegulis calefactis, ſubvenire his incommodis ſæpè ſolebat. Alvum ſegnem, duriſque & exiguis ſcybalis refertam, reddere conſuevit.

Quo tempore ultima mariti defuncti recidiva incœpit, quatuordecim circiter abhinc elapſis diebus, cœpit & ægrotare ipſa, deperdito appetitu, debilitate majore, ventre dolente, alvo tardiſſimâ. Eo 14. dierum ſpatio bis ſibi injectum oleoſum clyſma, abſque ullo effectu; fuitque vena, Medico jubente, ſecta. Quæ dum ſeca-

batur, clyſmata prodierunt ſine ullis fæcibus, meraca. Paucus fuit, tempore illo toto, ſomnus. Lecto verò necdum ſeſe addixerat. Die verò 12. Julii enarratis ſymptomatibus jam multo auctioribus, brachii venam ſibi tundi curat, auctoque poſtmodum morbo cubare coacta eſt. Acceſſit tunc vomitus, clauſa alvus, ſtranguria, icterus, venter introtractus, duruſque ſic, ut mulier aſſeveret, ſuis ſeſe digitis percepiſſe inteſtina ſua, veluti totidem funes, contracta atque tenſa in ventre eſſe: dolore interim omnium maximo perſeverante in hypochondrio dextro. Arceſſitus tunc Medicus pilulas 20. præſcripſit, duabus ſumendas doſibus, undè alvum non habuit, ſed vomuit. Die 17. menſis abſque ullo effectu ſennæ infuſum bibit.

Hoc deplorando in ſtatu, die 19. Julii ad nos, ut monui, ducta eſt, bis in viâ animo linquens, Debilis admodum erat, grave caput, & obtusè dolens; venter ponderoſus, & in hypochondrio ſiniſtro potiſſimùm dolens, magiſque ad attractum; lingua humida partim albaque, partim cruſtâ craſſiore & fuſcâ obſita. Icterus valdè

flavus. Singultus ſepties, octies, repetens; quem ſingulâ ſemi-horâ, horæve quadrante, iterantem, toto morbi tempore, habuerat. Urina rara, ac pauciſſima, & ſtranguriosa; defectu non excretionis, ſed, quod pejus, ſecretionis, quemadmodum immiſſus catheter docuit. Profectò ne maritum preſſo pede ſequeretur, magnus metus adfuit.

Pulſus blandiri potuiſſet, quod cæteris ſignis pravis non conveniret; ſed bono cum pulſu, modicè tantum celeri, perierat maritus. Blandiri potuiſſet & alvus, ab admotis medicamentis liquida, morigera continuò; venterque non ultrà durus, introtractuſque, verùm mollis omninò & naturalis: ſed cum alvo bonâ ac facili, cum excrementis conſiſtentiæ pulmentati, cum ventre præterea molli ac naturali, convulſiones ſuſtulerant maritum. Attamen, quid hîc ſub divinis auſpiciis ars medica valeret, experiundum erat.

Quamdiù in noſocomio erat, venter quamvis externo habitu, tactuque naturalis, perpetuò tamen plùs minùs doluit, ultimos dies paucos ſi exceperis. Lingua ſemper fuſca fuit. Icteri-

cus cutis color perſeveravit. Urinæ, quo momento mingebantur, ſemper ità fuſcæ erant, ut è longinquo adſpicienti ſubnigræ viderentur.

Quin & morigera tunc alvus mox iterum, dum noſocomio excepta erat, ſiſtebatur, ut toties in his morbis fit. Undè aquæ laxat. vienn. unc. iij. ipſi quovis trihorio dabantur; quas cum vomitu redderet, multúmque indè debilitaretur, ſecutus ſum *Hippocratis* conſilium, jubentis libro *de locis in homine Foëſ. pag.* 419. ſi vomitu affectus, debilis à vomitu fuerit, ὕπνου φάρμακον, ſomniferum remedium, exhibere: id quod poſtea *Sydenhamo* lex perpetua fuit, poſt omnem ferè ſurſùm, deorſúmque, inſtitutam evacuationem. Sedato vomitu, ejuſdem *Sydenhami* in curâ ilei morbi monitu, repetivi doſin laxantis, idque alternatim toties, donec à purgante alvus probè moveretur. Clyſmata emollientia, & oleoſa, interea lubricabant caprinis ſimilia excrementa. Ventrem autem ad facilem alvum, leniendoſque dolores, cataplaſmata diſponebant. Jus autem carnis, ſive purum, ſive cum oleo amygdalino miſtum, parvâ ac repetitâ frequentet copiâ,

alimento fuit. Emplaſtrum de labdano cum granis opii duodecim, totidemque camphoræ, ventriculi regioni, quo vomitus citiùs compeſceretur, admotum fuit. Emulſa ſitim extinxerunt.

Hiſce omnibus auxiliis tanta poſt triduum animadverſa emendatio eſt, ut paroxyſmus ſolutus omnino videretur. Metum tamen nobis incutiebat creſcens in diem cum debilitas corporis, tum immanis tenuium excrementorum fœtor; teſtes utique ambo, aut prodromi ſaltem, gangrænæ. Quapropter à 22. Julii ad 3. Auguſti, unciam pulveris corticis peruviani quotidie ſumſit, deindè per aliquot dies ejuſdem corticis dragmas ſex.

Moroſitas demùm ægræ corticem omninò reſpuentis, nauſeæ perpetuæ & maximè alvus jam pultis inſtar, & naturalis fœtoris, uſui corticis ſuperſedere ſuadebant; & tentatis nonnullis, quæ gluten, quod copioſum cum alvo, vomituque prodibat, inciderent, eliminarentque, tandem ſequens formula adeo profuit, ut & diu continuaverit eamdem, & aliâ ultra non indiguerit.

℞. Sap. Venet.
Gumm. amm.
Terræ ſol. tart.
Maſſæ pil. Ruffi ana dr. j.
Balſam. peruv. q. s.
M. f. pil. gr. iv. quarum omni trihorio tres ſumſit.

Paulatim exindè icterus & ſymptomata morbi diſparuerunt; & ſomnus, appetitus, reſpiratio, alvus, nitida lingua, urina vix ultrà fuſca, niſi diù ſtetiſſet, futuram propediem ſanitatem augurabantur. Ipſaque mulier die 19. Aug. noſocomio egreſſa eſt, me invito, fruſtráque hortante, ut potiùs per unam, alteramve ſeptimanam ſuam obfirmaret ſanitatem, ne domi, bono regimine carens, recidivam pateretur.

§. V. Famulum aulicum colica Pictonum, cum alvo pertinaciſſimè clauſâ, vomituque non compeſcendo, anno 1763. Corripuerat, & ileus morbus tunc audiens, ut talis curata erat. Anno 1764. adorta eumdem ſecundo eſt. In tertiam ſeptimanam æger periculoſo cum morbo luctatus, me voca. Enemata oleoſa frequenter, purgantia, & opiata, alternatim data, epithemata & cataplaſmata, quæ ven-

trem integrum, univerſoſque lumbos, involverent, emplaſtrum opiatum ad ventriculi regionem, dataque in potum emulſa, hominem intra octiduum, citra paralyſin, reddidere ſanitati: cura poſtmodum religiosè habita, ut in cunctis ab hoc morbo reſurgentibus habenda eſt, ut quopiam remedio, v. g. caſûs prioris pilulis, alvus perpetuò libera ſervetur, nè malum citò recrudeſcat; & ut plurimo lactis uſu exſuccæ partes renutriantur, & rigidæ humectentur.

§. VI. Adam G. annorum 18. patre tinctore genitus, etiam à ſexennio tinctoriæ arti addictus, pigmentorum cum plumbo confectioni ſæpè aſſiſtens, ſanus hucuſque, nec multis ab annis lecto addictus, niſi ob crus ante triennium ab equo calcitrante commolitum; cœpit tandem elapſo abhinc anni ſpatio crudeli hoc morbo affligi, tertioque obſtinatæ alvi die, ex datis ſibi à Chirurgo militari pilulis quatuor, vehementer ſursùm deorſúmque purgatus eſt; exindè autem dextræ manûs extenſorum muſculorum paralyſis, deindè & humeri, cum creſcente in diem hujus artûs marcore ſecuta eſt. Interea temporis

levis aliquando recidiva adfuit, ſenſimque brachium ſiniſtrum eodem, quo dextrum, malo affici cœpit. Quin decies Thermis Badenſibus citra levamen uſus eſt. Quin & hydropis minæ, qui morbus quandoque colicam hanc excipit, illum ſex abhinc ſeptimanis elapſis tenuerant, dolentibus, tumentibuſque lumbis, carpo utroque, utroque genu; hunc tamen tumorem pepulerunt frictiones aſſiduæ.

Die 23. Nov. noſocomium intravit, manu utrâque ſuo de carpo pendulâ, carne ſinguli brachii flaccidiore, præſertim dextri. Urinæ ejus ſæpè habuerunt pelliculam ſplendentem, ſplendentemque in fundo materiem. Virtus electrica in coronâ multorum ſimili morbo laborantium, principio ictibus quinque, dein auctis ſenſim ad 100 numerum, adplicata; pilulæ duæ ex ſaponis veneti unc. j. gum. amm. maſſæ pil. Ruffi ana dr. ij. paratæ, omni bihorio ſumtæ; frictio bis die cum pannis laneis, fumo aromatico imbutis, adhibita ad ſpinam colli, dorſi, lumborum, ad ventrem, artuſque ſupernos, juvenem hunc ita reſtituit, ut 12. Dec. lares paternos repeteret, reverſus tamen primùm

quotidie, dein aliquoties adhuc, ad machinam electricam. Paralyſis ſic fugata omnis eſt.

Calor quotidie bis thermometro exploratus, paſſim 100. graduum fuit, adeóque calorem naturalem 3. aut 4. gradibus ſuperavit.

§. VII. Joannes V... annum vitæ 42. agens, in longis itineribus olim multus, poſtremis annis ferè ſedentarius, cephalææ à juvene obnoxius, cætera ſemper ſanus fuit. Jam à 15. annis cephalæam, quotieſcumque ſe adoriebatur (adoriebatur autem frequenter) frigidis crurum balneis ſe fugaſſe narrat. Conſuetudinem venam ſecandi, corpuſque purgandi, nunquàm habuit, nunquam fuit hæmorrhoïdarius, nunquàm podagricus, ſcorbuticus, rheumaticus, nephriticus, nec, ut aſſerit, lue venereâ affectus: gonorrhœam in juventute unicam paſſus, ab eâque lentè curatus.

Finiente anno 1763. inter aptandos pedibus calceos tuſſi ſubitâ correptus, dolorem validum ad ilium dextrum experiebatur, quem cataplaſma continuo adhibitum ſpatio octidui fugavit. Hyeme adultiore corpus cœptum eſt langueſcere, imminui appetitus,

alvus fieri ſegnis. Lagenam vini Burgundiaci, (adulterati forſitan) quotidie tunc, idque longo tempore, ſolebat ad veſperas bibere, ut corpus ſuum, quod alimentis nutrire proſtratus vetabat appetitus, hoc vino roboraret.

Languore in Maium menſem ſenſim creſcente, ſubito, eoque vehementi dolore ventris, duobus, tribuſve pollicibus infrà umbilicum, dextrorsùm, tum & crurum gravitate amborum, ignarus à quâ causâ, corripitur. Subſequitur febris quotidiana, à cortice peruviano, per integros 12. dies, præmiſſis præmittendis, dato, vix mitigata.

Urinam ſuam inſpexerat nunquàm; jam verò in febre illam aſſervare à Medico juſſus, & rubram eſſe vidit, & arenoſam: idemque cum ſæpiùs ipſe, tum deindè in noſocomio nos obſervavimus. Nunquàm tamen in eâdem reddendâ doluit, aut incommodè habuit; tantùm experitur eam à copioſiore ſabulo tardiorem, & mictum arenoſum, prægreſsâ urinâ pallidiore, præſagire novit.

Mene Junio iteratò in ventre dolens, evomuit purgantia, & vomitu dein

dein continuò, ac febre laboravit. Vena tunc tuſa eſt. Triduo poſt venæ ſectionem tertius, iſque omnium ferociſſimus, colicæ pictavienſis paroxyſmus eum prehendit, cum manifeſtâ dolentis in ventre plagæ pulſatione, cum crurum gravitate, cum articulorum genu, & malleoli, dolore. Eodemque tempore artus ſuperiores graves facti, dolenteſque, à cubitu autem ad extremos uſque digitos paralytici, cum deltoïdum emarceſcentiâ, & tantâ omnium muſculorum humeri, ac brachii utriuſque flacciditate, ut nullo modo carnem, ſed mollem potiùs pulpam, referrent.

Elapſis indè diebus novem, cruribus iterum potuit integris uti, brachiis neutiquam; ſanitate corporis ſenſim redeunte. Præſtantiſſimi Medici multa interna, externaque auxilia, ipſi admoverunt, eorumque conſilio thermas *badenſes* adivit; quorum uſu principio levari viſus, brevi pejorari cœpit, ictero que corripi, quem ſecum, licet debiliorem, in noſocomium tulit. Ex eo tempore, qui nullus fuerat apperitus, aliquoties, ac veluti per ſaltus, ivit, redivitque, & quinquies parvum calculum cum uri-

nâ, citra vel minimum dolorem, minxit.

Die 5. Nov. intulerunt hominem in noſocomium meum. Morbus manifeſto colica pictonum erat; nephritis calculoſa alius morbus nihil cum colicâ illâ commune habebat. Indicabatur colicæ ablatio, mente ad nephritidem attentâ, utrum hæc ſub curâ illius mitigaretur, an verò curam ſui peculiarem poſceret.

Indicata hîc eadem erant, quæ prioribus ægris contulerant, eaque etiam in hoc homine adhibita tanti fuere usûs, ut ſymptomata nephritica ferè omninò conticuerint, & ut colica pictonum cum ſuâ paralyſi ferè evanuerit. Ergo nec nephritico machina electrica obfuit; quandoquidem uſque ad 17. Junii, quo die noſocomio exivit, vix minimam perceperit nephritidis calculoſæ admonitionem; quamvis à principio ad finem uſque, ſpatio ſcilicet octo ferè menſium, paucos dies ſi exceperis, ad machinam fuerit admotus. Cæterum ad paralyſin vis electrica optimè conduxit, unà cum frictione cum pannis laneis, aromatico fumo penetratis, bis die factâ; corporis quidem univerſi, potiſſimum

verò ſpinæ vertebrarum totius, & ventris. Profuit ad colicæ reliquias, ejuſdemque aliquot rariores levioreſque recidivas, panis comeſtus cum copioſo noſtro recenti, inſulſoque butyro, jentaculi more ſemper, nonnunquàm & eo merendarum, aſſumto.

Porrò has leviores, quas dixi, recidivas, animadvertimus ſemper cum alvo retardante, & parvis, duriſque ſcybalis refertâ, contigiſſe: eodemque tempore conquerebatur lumborum, crurumque dolores, & præſertim dolorem quemdam plus, minuſve acutum, nonnunquàm moleſtum, modo & anxium, in hypogaſtrio dextro, verſus inguen, criſtam ilei, & lumbi dextri principium. Ex hoc dolore præſagire ſolebat colicæ pictonicæ recidivam: & dum colica hæc, à datis remediis, per alvum ſcybaloſam ſolvenda eſſet, experiebatur dicto mox loco, ac ſi obſtaculum quoddam impetuoſo ſibilo reſeraretur. An fabricæ inteſtinalis degeneratio quædam in hoc homine, ut ſemper in ſe gerat cauſam morbi proëgumenam? an verò ex iis eſt, quibus inteſtinum, ſoluto paroxyſmo, non ultra contractum manet?

Cùm jam dudum eſſet à paroxyſmo liber, cœpit ad vires reſtaurandas, ac paralyſin efficaciùs emendandam, in conſervâ menthæ unciam mediam peruviani corticis quotidie ſumere, cui deindè dragma addebatur ferri limaturæ.

Menſe Junio ineunte, cum gluten primarum viarum abundaret, optimo cum effectu ſumſit quovis trihorio pilulas quatuor, ſingulas granorum quatuor, compoſitas ex dr. iij. ſap. venet. & dr. j. gummi ſtyracis calamitæ, tartari vitriolati, maſſæ pilul. Ruffi. Contulit etiam dubio procul ad reſtaurandum brachiorum, manuum, digitorumque motum, ſerræ ad ligna molliora dividenda uſus, quo bis die tum ille, tum alii cum illo paralytici, primo leniſſimè, tandem ſtrenuè, ſeſe debuerunt exercere, ubi remediis prioribus motum quemdam paralyticæ partes recuperaverant. Thermometrum notavit ejus calorem paulo majorem naturali.

Exivit itaque die 17. Junii ex noſocomio, de reſtitutâ valetudine lætus, robuſtus, toroſus, carne brachiorum, ac humerorum firmâ gaudens, motum brachiorum exercens expeditiſſimè,

in extendendâ duntaxat manu nonnihil difficultatis ad carpum expertus. Tubercula exigua, mobilia, manuum dorſo adhuc aliquatenùs inſidebant.

Furor tunc Viennenſes, præprimis Nobiles, invaſerat, ut ad morbos quoſcunque ſive curandos, ſive averruncandos, affatim haurirent aquam, quam eccleſiaſticus quiſpiam agyrta, cum croco metallorum, & borace Venetorum, uti poſteà reſcivimus, paraverat. Nobilium multorum exemplo inſaniente tandem & plebeculâ, homo noſter quoque uſus hâc aquâ eſt. Audio eum Auguſto menſe malè admodum ſe indè habere; quemadmodum multi alii vel peſſimè ſe ab hâc aquâ habuerunt, vel jam reverendi agyrtæ manibus perierunt.

§. VIII. Monachus Linzenſis 42. annorum, convenit me die 16. Julii proximè elapſi, qui ante elapſum abhinc triennium, ignarus, ut ait, à quâ causâ, in colicam hanc inciderat, alvo nonniſi poſt diem quartum moveri cœpta; iterúmque ante annum: utrâque autem vice abſque ullo pravo ſymptomate à paroxyſmo ſuperſtite. Tertium autem paroxyſmum adultâ

æſtate anni 1764. priori, alteroque, multo graviorem; perpeſſus erat. In nullo horum paroxyſmorum dyſuria, vel iſchuria affuerat. Miteſcente ultimo inſultu, juſſus erat uti Danubii balneo tepido: quorum ſub uſu adverterat artus ſuperiores nonnunquàm convelli, fierique paralyticos. Emendatio porrò paralyſeos, cùm ſe mihi primùm exhiberet, talis erat, ut hæc ſolas manus, æquè in flexoribus, quàm in extenſoribus, perfectè occuparet.

Præſcripſi ipſi hæc remedia.

℞. Sap. ven. dr. vj.
Gum. ſtyracis dr. j. ß.
Caſtorei dr. ß.
Terr. fol. tart.
Maſſ. Pil. Ruffi ana dr. j.
Tereb. q. s. ut f. pil. gr. IV.

&

℞. Tinct. myrr. ſuccin ana dr. vj.
Olei ſtill. Menthæ.
Pulegii.
Rutæ.
Carvi, ana. gtt. ij.

Redigantur cum iij. dragmis ſacchari albi in elæoſacharum, cui adde.

Syrupi Menthæ unc. j.

Aquæ rutæ & roriſmarini ana unc. vj. Ut quovis trihorio ſumeret pilulas tres cum unciâ miſturæ.

Dein frictio ipſi adhibita eſt bis die ad ſpinam vertebrarum univerſam, ad humeros, ad brachia, manus ventremque, cum panis laneis imbutis fumo parato ex maſtiches, ſuccini flavi, gummi ſtyracis ana part. j. & baccarum juniperi partibus tribus.

Ab ipſo autem die, quo his medicamentis uti inchoavit, ſimul quoque ictus electricos expertus eſt, principio tres quotidie, ſenſim ad 50. auctos.

Octiduo ab inchoatâ curâ elapſo, digitorum cœpit edere motum : elapſis tribus ſeptimanis, manum cœpit bellè claudere & aperire, extendereque carpum, & digitos. Semel contigit, ut & appetitu deſtitueretur, & doloris antiqui perciperet admonitionem : unciæ autem quinque aquæ laxativæ viennenſis hæc incommoda unico die abſtulerunt. Cœpitque brevi poſt ſcribere poſſe. Tunc aliorum ſuaſu voluit thermas adire badenſes. Equidem necdum curatos his thermis colicâ pictonum affectos videram : fruſtra enim ægri §. 1. 2. 6. & 7. ii uſi fuerant : at verò, cùm hi curam debitam non

experti has thermas adiiſſent, hic verò curam probè expertus eſſet, pertinax obſiſtere nolui, viſurus num ſic ſaltem conferret? Adiit itaque ad thermas, iiſque menſis ſpatio uſus, rediit ferè integrè curatus. Gratias mihi acturus tandem acceſſit, meque hortante ſpopondit, ſe cum interna remedia, tum frictiones, ſemianni ſpatio *Linzii* continuaturum.

§. IX. Adamus D. figulus, à XV. abhinc annis primum colicæ pictonum paroxyſmum expertus eſt, eumque adhuc ter poſtea ſpatio VII. annorum. Hoc elapſo incidit in quintum, qui vehementiſſimus, paralyſin brachiorum poſt ſe reliquit pertinacem. Tandem & hanc iteratis purgantibus, aliiſque remediis, eouſque ſuperavit, ut inſequente ſeptennio laborem ſuum utcumque potuerit proſequi. At verò menſe Septembri 1764. paroxyſmo valido correptus, brachiorum amiſit motum. Undè 15. Martii 1765. ad machinam noſtram acceſſit, triumque menſium ſpatio ejus virtute, ut & frictione, ac pilulis ſap. ven. & gum. amm. cum infuſo roriſmarini, ſuis iterùm laboribus aptus factus eſt.

CAPUT II.

PATHOLOGICA PRIORUM ANACEPHALÆOSIS.

§. I. *Ex novem noſtris ægris colicâ hâc afflictis, ſeptem eam à plumbo habuerunt. Eſtque cauſa frequens: 1°. quia tot ſunt hujus metalli foſſores, 2°. tot, qui eo utuntur artifices, 3°. tot pharmacopæi, qui cum plumbo emplaſtra parant. 4°. Quia vina ſaturninis adulterantur. 5°. Quia ſaturninorum uſus multiplex in arhritide, in gonorrhœâ, pollutione, phtiſi, hœmoptoë, diarrhœâ, ſudore nimio. Ratio, cur ſaturnina plus deglutita noceant, quàm inſpirata?* §. II. *Prognoſis colicæ pictonum ex ipsâ naturâ cauſæ ſuæ proximœ incerta eſſe demonſtratur. Ignoramus an prava conformatio partium, quam morbus genuit, invincibilis jam ſit, ut ſœpè eſt; an vincibilis? Cœcum, colon, rectum, ileum, duodenum, malè conformari in hoc morbo, anatome docet. Cur ovillorum inſtar excrementa? & cur qui curati talia*

excernunt, ſupponatur invincibilem eouſque habere malam coli conformationem, adeóque morbi remotam cauſam? Tumorum in metacarpo diagnoſis incerta Nonnulla in quorumdam jactantiam. §. III. *Morbi ſymptomatum miranda varietas. Paralyſis & in morbi principio, & in decurſu, & in ſine, imò eodem diù curato, invadit, nec ipſa in ſingulis eadem, nec critica: eademque omnino affirmanda, ac negando de ictero, iſchuriâ, hydrope, aphoniâ, amauroſi, in hoc morbo obſervatis. Plura phænomena morbi inexplicabilia.* §. IV. *Poſt opium, & purgantia, opus oleoſa abſolvunt.* §. V. *Electricitatis in paralyſi, ab hoc morbo ſuperſtite curanda, laudes eximiæ. Proficua tamen magis illam cum, vel ſine, cæteris auxiliis artis. Non omnes quidem curat; ſed id neque præſtantiſſima artis auxilia præſtant. Nec laudi ejus deperit quid, ſi vel nonulli ultimam electricitatis potentiam triſti eventu temerariè, caſuve, experti ſint; vel ſi alii majores ipſi, quàm poſſideat, vires adſcripſerint. Et ſi homo poſt admotam vim electricam moreretur, hæc ideò non magis vituperanda eſſet, quàm aut*

venæ ſectio, aut remedium purgans, diaphoreticum, paregoricum, emolliens, refrigerans, vituperendum foret, ſi homo poſt tale quid aſſumptum, fato ſuo occumberet. §. VI. *Neceſſitas anatomes ad dignoſcendas morborum cauſas.* §. VII. *Problema circa effectus arſenici.*

§. I. Dedi, priore capite, numero novem hominum, colicâ pictavenſi afflictorum, hiſtoriam, quorum tres curati quidem viſi ſunt, & nihilominùs perierunt; ſex verò hucuſque apparent curati. Addidique trium ipſorum, qui perierint, exactam anatomen. Facilè quiſque cernit, hæc omnia nobis multam ſuppeditare diſſerendi copiam. Ordine progreſſurus, examinabo primum quænam potiſſimùm cauſa dirum hunc morbum, in horum ſingulis, genuerit.

Plumbum accuſavit cap. I. §. I. pictor; §. II. tinctor; §. III. pharmacopæus; §. IV. uxor tinctoris; §. VI. tinctor alter. Etiam Joannes V... §. VII; & figulus §. IX. ex plumbo ſibi morbum contraxiſſe videntur. Quod autem ex novem hominibus ſeptem

morbum ſuum plumbo debeant, confirmat abundè id, quod olim ſuper hâc colicæ pictonum causâ in *peculiari Tractatu, & in part. I. Rat. Med. cap. IX. & part. III. cap. II.* fuſius diſſerui : ſi autem latum, ac crebrum, plumbi apud mortales uſum, penitùs introſpiciamus, cauſam hujus morbi frequenter etiam plumbo adſcribemus, quamvis id ab ægris, medicisſve, minùs accuſetur.

Eſt quippe 1°. innumera hominum multitudo, qui noſtris in regnis atque provinciis plumbi mineram effodiunt, tractant, igneque tranſmittunt. Endemicam autem colicam hinc naſci *part. I.* & *III.* luculento exemplo patuit.

2°. Eſt quoque ingens opificum numerus, qui ſaturnina varia parent, commiſceantque aliis cum rebus; undè eorum halitibus, ſeu vaporibus, frequenter exponuntur : quales pictor erat, infector, infectoris uxor, infector alter, & figulus. Cujuſmodi & figuli erant, quos ſæpiùs ad machinam electricam à paralyſi curatos ſuperioribus tomis hujus operis retuli : vaſis quippe terreis, amalgamate ſaturnino incruſtandis, operam dant.

3°. Saturnino vapori pharmacopæos frequenter exponi contingit, occupatos ſcilicet ſæpè diù in terendo plumbo, eodemque cum oleis coquendo, ad multas emplaſtrorum ſpecies conficiendas, quarum *viennenſe diſpenſatorium* ſolum tres & viginti numerat. Huic cauſæ etiam pharmacopæus §. III. ſuum imputabat infortunium.

4°. Fatalis ars, olim in *Germania* frequens, vina levia, acidaque, plumbi ope gratiora, ac pretioſiora reddendi, prorſum extincta necdum vidétur. Quàm frequenter indè hæc colica orta ſit, optimus *Boerhaave* in lectionibus ſuis *de Morbis nervorum*, (quas ſolers & induſtrius, vir clariſſimus *Van Heems*, ex ſuis, aliorumque viri immortalis auditorum ſcriptis, edidit) docuiſſe, expertuſque eſſe, legitur. Probè novi necdum extinctum hoc artificium eſſe; adeóque nequeo, quin ex *Actorum Haarlemenſium* tomo primo, anno 1754. editio, hic quid interſeram, quod fraudem poſſit detegere.

In his Actis celeberrimus, nec ſine reverentiâ unquàm nominandus *Gaubius*, candidè exponit cauſas, ob quas varii viri clari & eruditi crederent,

à luſtris propemodum quinque, colicam pictonum adeò apud ſuos populares invaluiſſe: quarum cauſarum majorem minoremve valorem in præſentiarum minime moratus, id neutiquam ſaltem aſſerit negare ſe poſſe, quod vini aut rhenani aut moſellani, facta cum variâ plumbi præparatione adulteratio, multam hùc ſymbolam contulerit: equidem ejuſmodi ægros noviſſe ſe, qui quam vis vinis hiſce non uſi, quamvis ſobrii. imò abſtemii, in hunc morbum nihiloſeciùs incidiſſent; alios è contrario, qui quamvis ejuſmodi vinis eſſent intemperanter uſi, viverent tamen ab eodem morbo immunes: nihilominùs id à nemine inficias iri poſſe, quod colica pictonica ab ejuſmodi vino naſcatur: poſſe ſe indè teſtatiſſima exempla proferre: vina quoque hoc modo adulterata proſtare venalia, ſe propriâ experientiâ noſſe. Tranſit vir celeb. indè ad variorum fucum hunc detegendi conamina, multuſque eſt in demonſtrandâ incertitudine, ac vanitate, tentamenti facti cum ſpiritu ſalis, cum oleo vitrioli rectificato, cum alkalinis ſalibus &c. laudatque demùm, approbat, & commendat, *atramentum*

ſympatheticum, ſive *liquorem vini probatorium* dictum nonullis, à *Neumanno* deſcriptum, cujus en compoſitionem.

℞. Auripigmenti unc. j.

Calcis vivæ unc. ij. ſeorſim ſingulum tere in pulverem, miſce, affunde illi in phialâ chemicâ unc. xij. aq. pluvialis puræ: obturato phialæ collo, digere 24. hor. par. calore moderato, phialam quovis bihorio agitando. Refrigeretur, &, ubi ſubſederit, decanta, probè autem obturatâ lagenâ conſerva. Qui loco diuturnioris digeſtionis coctionem dimidiæ horæ præfert, liquorem obtinebit eundem. Si hujus guttulas aliquot aceto plumbi ſeu lithargyrii affuderis, moxque nigreſcat id, & turbetur; liquoris tui præſtantiam habes. Neceſſe porro eſſe ait lagenam probè obtures, nec crebrò aperias, ne vis debilitetur liquoris: præſtare proindè in parvis admodum lagenis conſervetur, ne vileſcat totum.

Vinum porro exploraturus, inſtillet aliquot guttulas in purum vitrum vino ſemi plenum: ſi vinum mox coloris fiat ex flavo rubri, fuſci, nigreſcentiſve, unáque turbetur; pro majore, minoreve ejuſmodi mutatione, major

erit, minorve facta ſaturno adulteratio; cùm vinum minime adulteratum pallidè duntaxat tubetur. Cùm aliquot elapſis abhinc annis butyrum, quod in *Belgio* non quotidie recens, ſed magnis in doliis, cum ſale aſſervatum, venale proſtat, præ terribili boum mortalitate cari admodum pretii eſſet, eique ceruſſam, quo pondus augeretur, ruſtici nonnulli admiſcuiſſent, clariſſimus vir liquore ſuo eidem admiſto videbat fuſcum id, & ſubnigrum, ac veluti cœnoſum fieri; interea dum liquor idem, butyro non adulterato additus, nullam conciliaret coloris mutationem.

5°. Uſus ſaturninorum internus, turbam hâc colicâ affectorum immane quantùm poſſit debeatque augere! Eſt enim internus horum longè frequentior uſus, quàm vulgo creditur. Videatur modo quæ *Schroderus* in *Theſauro Pharmacologico* de ſaccharo ſaturni, ejuſque magiſterio, de ſpititu ſaturni, de nitro ſaturnino, de ſale plumbi volatili, deque variæ ex hoc metallo compoſitionis tincturis, referat, laudetque. Empiricus apud *Fernelium cap. 7. de lue venereâ* arthriticos ſaccharo ſaturni curare ſe poſſe

gloriatus, arthritico id dedit: ille verò primum in dyſenteriam, poſtmodum in immanem colicam, in alvum obſtructam, in icterum tandem, incidit. Ecquis non horret deteſtandam gonorrhœas quaſcunque plumbo curandi methodum? Antiqua methodus eſt, eamque *Diſpenſatorium Viennenſe* anno 1729. editum adoptavit, in pilularum ad gonorrhœam compoſitione; doſi quidem parcâ; ſed quam Medici & Chirurgi pro lubitu augent. Vidi formulam eorum compoſitam ex ſacchari ſaturni ſcrup. j. ceruſſæ dr. j. aquæ unc. vj. quâ unicâ miſturâ, cochleatim ſumtâ, homo ab inveteratâ gonorrhœâ liber quidem fuit, ſed brevi poſt diriſſima, ac penè lethali colicâ pictonum, unà cum excrementorum vomitu, miſerrimè conflictatus eſt, morbique illius reliquias triſtiſſimas etiamnum, in tertium annum, experitur, & luget.

Sed & ad alia, quàm ad gonorrhœam, adhibetur. In eodem noſtro *Diſpenſatorio*, pag. 264. ſacchari ſaturni uſus internus laudatur, quia *refrigerat*, & *exſiccat*, *ſemen extinguit*, & *venerem flacceſcentem induit*. Præſens in conſilio fui, apud religioſum juve-

nem, quem pollutiones nocturnæ in tabem dorſalem conjicere cœptæ erant audivique Medicum, dum viveret, famoſum, ſaccharum ſaturni, veluti unicum, quod ſupereſſet, remedium, audacter, acriterque propugnantem, & ſuas admirandas hoc remedio patratas curas vehementer gloriantem. Fugiebat ſane virum hunc lugubris (apud *Hoffmannum in Diſſ. de paſſ. iliacâ*) hiſtoria juvenis, qui, ad ſiſtendas crebriores pollutiones, ſaturni ſaccaro uſus, alvo corriperetur quatuordecim dies ſic obſtipatâ, ut ne prodire quidem flatus poſſent, ac tandem miſerrimè periret. Fugiebat, inquam, ipſum hæc hiſtoria: ſin minus, & ſi reverâ plumbo ſuo tot homines à pollutione curaſſet, vel flocciſecit eorumdem ex plumbo natas calamitates; vel has eaſdem non à plumbo, ſed fortuitò, aliundéve ortas eſſe, ſtultè credidit.

Profectò dum video quantæ auctoritatis apud plurimos Medicos ii commentarii, vel notæ ſint, quas in diſpenſatorio noſtro formulis adjectas legimus; dum ipſam multorum praxin intueor; digito fortè cauſam tango, cur monaſteriorum felices incolæ diro

hoc morbo nonnunquàm impetantur.

Et quid demum dicam de tincturâ noſtri diſpenſatorii antiphthiſicâ, quam uncia una & dimidia ſalis ſaturni, uncia una vitrioli martis, dragma una terræ fol. tart. cum ſpiritûs vini & aceti ana librâ, dimidiâ, componunt? Utique ſi legant medicaſtri in notâ ad hanc tincturam: *Eam ſperato cum ſucceſſu adhiberi, in phthiſi, hœmoptyſi, diarrhæâ & conſimilibus affectibus, ut & in ſudore nimio*; colicam pictonum profectò vehementer propagare debent, cùm hiſce mox recenſitis morbis turba hominum innumerabilis laboret.

Antequàm hunc articulum relinquam, reſpondebo quæſtioni, quam in ſcriptis proponi video, cur nempè halitus ſeu vapor plumbi vias primas afficiat, non verò pulmonem? Dico ipſos etiam pulmones indè affectos multis exemplis probari. Quid enim aliud docet vox in multis meorum perpetuò rauca? quid in aliis aphonia? quid tuſſis, glutiniſque frequens excretio, aliud docent, quàm haud inculpatè inſpirari venenum? Fatendum tamen eſt, idem nocere potentiùs, dum cum ſalivâ deglutitum,

acido fortè primarum viarum, eodemque cibi potûſque more ingeſto, ſolvitur, & tunc potiſſimùm conſtringendo ſolida, fluidaque inſpiſſando, nervos præterea incomprehenſibili modo afficiundo, hunc morbum generat.

§. II. Prognoſin incertam eſſe, anatome docet. Licet enim multi integrè curentur, nemo tamen, ceſſante penitùs paroxyſmo, itâ morbum ſublatum eſſe affirmare poteſt, ut ea non ſit facta partium depravatio, quæ cauſam morbi proëgumenam, eamque perennem, faciat. Revocemus nobis in mentem cauſam morbi proximam! Compreſſionem ſcilicet inteſtinorum internam, & externam, qua & ſuo in cavo vehementer arctentur, & validiſſimo muſculorum abdominalium *tetano* arctiſſimè inter ſeſe comprimantur; interea dum anti periſtalticus motus cuncta ſursùm pellat ſic, ut medicamenta, ut alimenta, ut gluten, bilis, ſuccus pancreaticus, antericus, gaſtricus, imò nonnunquàm ipſa excrementa, ore reddantur. Hoc ultimum ſi contingat, vel in ipſo ileo inteſtino ſtercora generari, haud liquida modò, ſed & compacta, quod pluries in noſocomio demonſtravi, concludimus;

ſin minùs, tunc *Bauhini* valvulæ vim ſuperatam eſſe; quod ſalvâ quidem vitâ tolerari ab homine poſſe, periculoſum tamen eſſe, prioribus hujus operis partibus evici.

Jam non unum, ſed omnia inteſtina poſſe in hoc morbo depravari, & formâ ſuâ degenerare; abundè docuere cadavera. Vidimus enormem duodeni degenerationem, in alio ilei, in omnibus coli, in multis cœci, in uno etiam inteſtini recti. In degeneri hac fabricâ animadvertimus amplificationes, & coarctationes miras, in eodem inteſtino, undè contenta in eorum cavo mirè retardentur oportet, colicamque reſuſcitent: quin & in eâdem coli contractâ parte ligamenta peculiariter ſic contrahi, ut inteſtinum cellulas quaſdam formet, in quibus moram trahentes fæces; demùm non prodeant, niſi ovillorum, aut caprarum ſimiles.

Hunc nunc tetanum, hanc inteſtinorum contractionem, novimus poſſe penitus ſolvi, ut curati ab hoc morbo, in eumdem recidant nunquàm, ni novam ponant ejuſdem cauſam. Sed novimus quoque manere quandóque perpetuò has contractiones,

tetani in modum, in vitâ hominum à morte autem vel ſolvi, ut aliis in tetanis vidimus, & ut in tinctore §. II. cap. I. patuit; vel pertinaciter permanere, ut aliàs biduo, triduoque à morte, plus ſemel obſervavimus: tandem novimus non modo tetani perſeverantis more inteſtina contracta manere, verùm etiam mutatione naturalis fabricæ ſuæ, in ligamentoſam cartilagineamque naturam, nullâ amplius arte mutabilem, degenerare; quemadmodum in pictore §. I. & pharmacopæo §. III.

Manifeſtum indè fit eos, qui poſtquàm ab hoc morbo curati ſint, crebróque in colicos dolores leviores incidentes, parvos ejuſmodi globulos fæcales deponant, nos aut de perſeverante, aut de facilè redintegrante coli inteſtini contractione, cum certiores reddere, tum in prognoſi cautos; hos verò quibus, conſequentibus deindè annis, naturalem maximè in modum, fæces alvinæ figuratæ deponantur, ſpem dare maximam fore ut talis cauſa proëgumena ſuperſtes in illis non ſit.

At verò quid in dorſo manuum, ante carpum, tubercula illa ad pro-

gnoſin? id mihi ab annis propemodum triginta conſtitit, ut, licet dentur, qui citra hunc morbum conſimilia tubercula gerant, attamen illa cunctis, quos colica hæc affligit, oboriantur, recedivamque, ni cum paroxyſmo diſpareant, minentur. Cùm ſedem habeant immobilem, mobilemve, prout vel in cellulolitate, vel in vaginâ unius extenſorum digitorum tendinis, vel in perioſteo, ipſove oſſis in corpore locentur; certum eſt mobilitatem præſtare præ immobilitate, præſtare quoque ſi poſt paroxyſmum ſenſim diſpareant, quàm ſi perſeverent. Dixi *ſi ſenſim diſpareant*: obſervatio enim à clariſſimo *Maſſuet* in *Rat. Med. part. III. cap. II* communicata, ſubitum tuberculorum receſſum funeſtiſſimum eſſe probavit. Sed quam iſta habent cum morbo relationem? Cur omnibus colicâ pictonum laborantibus, ſaltem quos ego vidi numeroſos, hæc adſunt? Et cur non eâdem in omnibus ſede? An diuturna mora eam contrahat eorumdem materia malignitatem, ut ſubitò reſorpta interimat hominem?

Si noſtram prognoſin obſervata indubitata, tot ac tanta, difficilem in-

certamque reddant, quid demùm de eorum aſſertione cogitandum, qui draſticis ſuis remediis hunc morbum ſe ſic curare glorientur, ut ſpatio 23. annorum, ex 1200. ægris paulò tantum plus, quàm 20. ſcilicet ex quinquaginta vix unus, perierint? Suſpicor vel morbum, multis phænomenis conſimilem, pro colicâ pictonum tractatum eſſe; vel paroxyſmo in hominibus robuſtioribus methodo illâ ſublato, poſtliminio verò redeunte, ægros, priori methodo diffiſos, aliis ſe curandos tradidiſſe; horum autem periiſſe complures, quorum calculum Medici priores inire, adeóque mortuorum ab hoc morbo numerum determinare, non potuerint.

§. III. Mirè variant morbi ſymptomata. Convelluntur multi, undè colica convulſiva auctoribus quibuſdam audit: & ſi tetanum ventris, cum umbilici, podiciſque introtractione, ut commune morbi ſymptoma; conſideremus, profectò morbus ad convulſivos referri facilè poteſt, licèt convulſiones alternæ non adeſſent: Plures autem hoc ultimum convulſionis genus non experiuntur. Paralyſis, ut ex enarratis hiſtoriis patet, nonnullis non

adfuit

adfuit primo, altero, imò ne ſexto quidem paroxyſmo, adfuit demùm ſeptimo, ſerioreve. Quin & quibuſdam à paroxyſmi primordio contingit, cum vehementiore morbi incremento; ut malè quidam eamdem veluti criſin morbi ſalutarint. Vidi qui cum morbo non quidem augeſcente, ſed diù durante, eunteque & redeunte, & paralyſin haberent, & in graviorem inciderent. Vidi alios, quibus paralyſis, declinante colicâ; alios, quibus jam prorsùm colicâ ceſſante, ſubnaſceretur. Obſervavi quibus emendata jam multùm paralyſis, ad leviſſimam colicæ breviſſimamque admonitionem, mox gravior fieret; alios è contrario, quos ſemel curata paralyſis, etiam novo oborto colicæ paroxyſmo, haud ultra invaſerit. Sic pictor, & tinctor, cap. I. §. I. & II. in graviſſimo paroxyſmo, eoque ante mortem jam miteſcente, nihil in motum partium perdiderunt ſed convulſi ſunt: materiâ venenatâ, quæ aliàs nervos motorios reddiderat inertes, nunc eoſdem, numeroque longè plures, invito alternanteque motu afficiente. Contigit mihi anno 1743. ut homo Martio menſe finiente me vocaret,

quem menſe Januario à colicæ hujus paroxyſmo perfectè curaveram, quemque jam & paralyticum fieri, & gravi deinceps paralyſi magis affici, magiſque vidi, citra colicæ paroxyſmum; qui enim ſubindè levior in ventre perceptus dolor erat, adeò levem fuiſſe aſſerebat, ut niſi ſe inquietaſſent paralyſeos inchoamenta, nullatenùs me vocaſſet.

Paralyſis porrò hæc phenomenis miris, vixque explicandis, adoritur ægros. Vidi, ac demonſtravi in noſocomio, deltoïdis utroque in latere ſic evanuiſſe carnem, ut ejus loco nihil, niſi membranaceum quid, tactu perciperetur; dum interea omnes humeri, cubitique muſculi, haud quidem periiſſe viderentur, ſed in ejuſmodi potiùs mutati ſubſtantiam, idque unà cum adipe, & cute, ut ſæpè eis, qui circumſtarent, Medicis, & medicinæ ſtudioſis, faſſus fuerim, valdoperè me hærere ancipitem, quo demùm nomine eamdem appellarem. Ad oſſa enim uſque non aliud quid percipere erat, quàm mollis ſaccus æquabili pulmento plenus, ac ſi moles tota carnis muſculoſæ, tendinum, aponeuroſeon, nervorumque, in ejuſmodi

pultem collique facta eſſet. Sed & eodem tempore cæteri, qui hoc morbo laborantes in noſocomio erant, brachiorumque patiebantur paralyſin, hi minùs, illi parùm admodum, flaccidam carnem habebant: juvenemque mirabundi conſpiciebamus, qui paralyſi ſimili motoriorum brachii nervorum, ex apoplexiâ natâ, laborabat, cum toroſâ omnium muſculorum firmitudine.

Ex dictis itaque patet, incompletam eſſe hanc paralyſin, ità ut ſenſus ſuperſit, & in pleriſque motus obſcurior muſculorum flexorum, in paucis omnis omninò motûs privatio. Calor quoque, & arteriarum ſupereſt pulſus.

Icterum in multis vidi, eumque in vigore, in incremento morbi, natum; videtur, ſyſtemate bilioſo, unà cum reliquo ventre vehementer contracto, bilis in ſanguinem retrofluere. Nunquàm autem, quod alii aſſerunt: icterum vidi hujus morbi criticum. Saltem in feminâ §. IV. cap. I. & in viro §. VII. talis non fuit.

Iſchuriam olim non adverti, in hoc morbo, quamobrem in tractatu, 20. abhinc annis edito, nullam feci ejuſ-

dem mentionem. Ex illo verò tempore eamdem in nonnullis obſervavi, haud tamen quovis in paroxyſmo: eamque his veram, illis ſpuriam, ut catheter docuit. Contractio tetanoïdea univerſi abdominis cauſam utriuſque iſchuriæ facit intellectu facilem; ut miremur potiùs abeſſe, quàm adeſſe eamdem.

Nondùm in hydropem niſi inchoantem, levique operâ diſpellendum, lapſos ab hoc morbo vidi. Solidorum debilitas & inertia fluidorum, à colicâ pictonum ortæ, in hydropem facilè poſſunt diſponere corpus. In pleriſque methodo noſtrâ illum præveniſſe nos reor: amauroſin pictor, infector amblyopiam, ultimo, eoque lethali in paroxiſmo, paſſi ſunt. Magni *Winſlowi* annoſæ de origine nervi intercoſtalis demonſtrationes, quas tom. III. cap. II. ut explicationis meæ baſin aſſumſi, explicant phænomeni hujus cauſam.

Vocem raucam, ſæpè vix intelligibilem, haud raró adverti. Ad num. primum hujus capitis expoſui cauſam.

Atque ità mirabilis morbi mirabilia quædam phænomena utcumque explicantur. Pluraque in iis, quæ ſuper

hoc morbo publici juris feci, exponere conatus ſum: ſed quam ibidem plurima explicandi difficultatem faſſus ſum, eamdem hâc occaſione ingemino. Quî enim paralyſin explicem hominis §. VII.? Si quis pultis craſſioris & æquabilis ſimilitudinem in carne, in tendonibus, in adipe in cute ipsâ, à denegato nervorum influxu, actioneque, intelligere ſe opinetur, explicet ſimul, cur in juvene ab apoplexiâ paralytico, adeſſet ſimilis humeri, brachii, manùs, digitorumque paralyſis, cum artûs totius ſolidiſſimâ toroſitate? Si quis ſanguinis arterioſi influxum deſiderari autumet, calor profectò partis, naturali ad thermometron auctior potiùs, quàm imminutior, pulſuſque arteriæ axillaris & carpi plenus, fortis, æqualis, defectum non innuunt arterioſi cruoris. Et tandem muſculi in hoc homine flexores, cur eâdem cum flacciditate motûs reliquias poſſident? exercent? Si quiſquam fortè non nervum, non arteriam, ſed ipſarum muſculi, tendiniſque, fibrarum atoniam accuſet, ob quam licet nervus & arteria ſua præſtarent, inertes tamen hæ fibræ ab iiſdem animari non poſſent; cur tunc

muſculi flexores, qui inertiæ ejuſdem ſunt, non, æquè quàm erectores, ad agendum inepti ſunt? Fateamur potiùs ingenui, in totâ œconomiâ animali nimis multa nos latere; nimiſque arbitrarium, atque defectuoſum, quodcunque nervorum actionis explicandæ ſyſtema eſſe, quàm ut & ejuſmodi, & centenorum aliorum phænomenon, tolerabilem proferamus explicationem.

§. IV. Quantum ad morbi curam ſpectat, arbitror me in opuſculis meis prioribus ſufficientia experimenta attuliſſe, ut quam nunc ſecutus methodum fuerim, eam omnium aptiſſimam eſſe judicem. Vel enim reſtitutos indè vidimus nonnullos, qui hucuſque & à morbo liberati videntur, & ab ejuſdem ſequelis; vel colicam cum ejus ſequelis abſtulimus, ſanitate temporariâ ſuccedente: quos eoſdem aut iterata morbi cauſa, aut degener facta à prioribus inſultibus corporis fabrica vitâ privavit. Oleum autem, & quidquid oleoſum vocatu, poſtopium, & purgantia, primas agere partes, effectus demonſtrant. Criſpas vias primas relaxat, involvit toxicum, ne noceat; inſinuandoque ſeſe ſuâ, quam

aquâ majorem habet, penetrabilitate, inter inteſtina, & coactos globulos fæcales, eoſdem ſolvit redditque ad exeundum mobiles. Butyrum, quod primò pictor, deindè reliqui ægri mane ac ſero copioſum ſumſerunt, eumdem cum oleo præſtitit effectum, præcavitque, ne denuò ſimiles colligerentur fæces. Monui jam antea *P. Milonem* deſperatam aliàs matronam oleo, butyroque ſolis, diù continuatis, ab hoc morbo curaſſe. Jamque ad prophilaxin eo nihil preſtantius eſſe, demonſtravit exemplum fodinæ Styrienſis tom. I. cap. VIII. Numquid empiricus ille, hujus ſalutaris conſilii auctor, vidiſſet in *Agricola* effigiem hominis, qui ne ſibi, in ſeparando plumbo de argento, vapor noceret, butyrum comedit? Aut apud *Stockhuſium* lardi hoc in caſu legiſſet encomium? Eſt utique conſilium, quod cunctis pictoribus, tinctoribus, figulis, componentibus ſaturnina emplaſtra pharmacopæis, deauratoribus, ſoleo inculcare, ne plumbi, ne mercurii, ne aliorum metallorum, aut ſemimetallorum vapor, ipſis detrimento ſit.

§. V. Electricitatem omnibus admo-

tam eſſe, quos in colicâ pictonum paralyſis invaſiſſet, docuit cujuſque hiſtoria. Et olim in Hollandiâ, & jam in XII. anum Viennæ, ejuſmodi morbos, haud exiguo ſanè cum ſucceſſu, ad machinam electricam admovi. Habet equidem ars medica auxilia multa, eaque egregia, atque efficacia, ad curandam paralyſin quamcunque; præſertimque ad eam, quam aut ſaturnus genuit, aut mercurius: at verò comparato numero eorum, qui ſine electricitate à paralyſi convaluerint, cum illorum numero, quibus ſimul electrica vis adhibita fuerit; utique hic illum longè ſuperat. Eâ de re multos hujus urbis Medicos convictos eſſe vel indè colligo, quod illos paralyticos, quos deprehenderint curatu difficiles, ad machinam meam mittant; quorum haud paucos aut integrè curatos, aut multum ſublevatos, læti recipiunt. Sicque reſponſum illorum objectioni eſt, qui cæteris potiùs artis auxiliis, quàm vi electricæ unà adhibitæ, has curas adſcribant. Si enim inito calculo conſtat plures cum machinâ electrinâ curari, quàm abſque eâdem, ſponte objectio ruit. Sed cur non tentemus vi machinæ unicâ para-

lyticos curare? Evidentior enim ejus potentia redderetur. Tentatum & hoc: calculo autem iterato ſubducto evictum eſt, virtutem electricam cum cæteris artis præſidiis, quæ ſolida, fluidaque ad eamdem aptent, paralyſin expeditiùs curare, quàm abſque illis.

Haud tamen vel ſolâ, vel junctâ cæteris ſuppetiis electricitate, curari omnes, imò potiùs incurabiles hucuſque non paucos eſſe, ultrò fateor: ſed quod in aliis morbis artis præſtantiſſima auxilia haud omnes ex æquo curent, id laudi ipſorum minime detrahit, adeóqe idem nihil electricitatis detrahit laudibus. Et cunctarum gentium experimentis id evidens fit, ut ſi multos non juvet, iiſdem ſaltem non noceat. Loquor autem perpetuò, ut ex ægrorum hiſtoriis patet, de electricitate ſimplici, in coronâ multorum ſibi mutuò ſine ſubſtrato pavimento reſinoſo, aſſidentium adplicatâ: nunquàm enim vi fortiore, nunquàm ictu Muſſchenbroeckiano, ſimilibuſve, utimur. Hanc dico ſimplicem electricitatem nullo unquàm exemplo cuiquam nocuiſſe.

Si itaque, eo quod à temerariâ

electricitatis applicatione, coactiſvè nimium ejuſdem viribus, unus, alterve malè haberet, imò etiam periret, Medicus forſan exiſteret, qui ob id ipſum electricitatem è foro medico præſcribendam cenſeret; an hunc eò ſapientiorem exiſtimares, qui vellet ſocietatem humanam igne penitùs privare, eo quòd multa incendia producat, perimatque homines? quod ſi qui electricitatem ideò ex Medicinâ exulem eſſe juberet, quod viri nonnulli, maximè Itali, vires eidem, quas non poſſidet, adſcripſiſſent; nonne hunc rogaremus, totam materiem medicam in ignem conjiceret, eo quòd plures medicamentis vires tribuat, quàm quibus reverà polleant? Certè *dum vitant ſtulti vitia, in contraria ruunt.*

Poſſibilis tamen res eſt, hominem poſt adplicitam electricitatem mori; quæ tamen eadem res ideò non docet, eumdem eſſe ab illâ enectum. Revocemus nobis in mentem, quam tradidi hiſtoriam *Rat. Med. part. IV. pag.* 136. hominis, qui ad paralyſin ex mœrore, terrore, irâ, natam annum integrum quotidie ad machinam noſtram admotus, demùm ſubitaneâ

apoplexiâ periit: cauſis chronicæ paralyſeos & acutiſſimæ apoplexiæ, abundè in cadavere detectis. Si quis hunc dicat vi electricâ periiſſe, nullum profectò artis auxilium datur, cui ſimilem non inuras infamiam. Ecquis practicorum eſt, qui cum omni prudentiâ aut venâ ſectâ, aut admoto veſicante, aut injecto enemate, aut datis vel emetico, vel purgante, vel hydragogo, vel diuretico, vel expectorante; hominem quandoque brevi non viderit pereuntem, abſque eo tamen, quod mortis præ foris adſtantis præſagia aut notaſſet, aut notare potuiſſet? Utique ſubdolæ, latibuloquæ abſconditæ lethi cauſæ, ex improviſo, ac veluti proditoriè, hominem inſiliunt quandóque, & conficiunt. Sed an ob idipſum omnia mox enarrata artis præſidia proſcripſerit quis? Profectò vel nulla unquàm Medicina juxta *Montagniana* principia facienda eſt; vel ejuſmodi infortunatis in caſibus auxilia artis ſuum ſibi debitum ſervabunt honorem, morſque non illis, ſed immutabili hominis fato, adſcribenda erit.

§. VI. In recenſendis illis, quæ nos docuit anatome, non immorabor:

ſuo enim loco & ea quæ præſertim ad colicam pictonum pertinent, & quæ ad univerſam pathologiam, capite I. enarravi: dein attuli præcipua paulò ante, de prognoſi verba faciens: denique explicatio tabulis ſingulis adjungenda, hæc omnia enucleatiùs dabit. Hoc unicè hîc notaverim, quod ſectio anatomica hominum, hoc morbo denatorum, talem degenerem partium fabricam nobis exhibeat, ut parem ſibi ingenio fingere nemo mortalium poſſet; quodque eamdem ob cauſam impoſſibile ſit tolerabilem utcunque morbi ideam citra anatomen formare. Cùm igitur hujus morbi rara admodum anatome deſcribatur, mirarine oportet auctores pleroſque, qui penetrare in morbi naturam moliti ſint, adeò inter ſeſe diverſa, adeò contraria, adeò aliquoties abſona, & intolerabilia congeſſiſſe, & effutiiſſe?

§. VII. Notare juvat pictorem cap. I. §. I. crurum ac pedum ardorem, pruritumque intolerabilem, ſpatio decem ſeptimanarum paſſum fuiſſe, eumque à Badenſi baleno auctiorem: quem utique reliqui, qui colicâ eâdem laborantes hîc exhibentur, experti

non ſunt. An cobalto, arſenicæ mineræ, quo uſum illum ſuâ in arte anamneſis refert, hoc ſymptoma adſcribendum? fortè. Mulier enim *Rat. Med. part. IX. cap. VI. p.* 185. quæ arſenicum ſumſerat, intolerabilem quoque crurum, pedumque pruritum, longo tempore, ſine levamine, conqueſta eſt.

CAPUT III.

de Tetano.

§. I. *Hiſtoria tetani hominem perimentis, qui colicâ ſaturninâ quondam laboraverat, & in tetano morbo ſymptomata hujus colicæ gravia paſſus eſt; ventris nempe contractionem tetanoïdæam; excrementa ovillorum inſtar; urinæ tam incontinentiam, quàm impotentiam; amauroſin; & qui à morte etiam malam coli inteſtini conformationem oſtendit. Tetanus hic febrem ſociam habuit, fuitque maxillæ primùm, tum dorſi, dein ventris, & tandem crurum; brachiis perpetuò immunibus. Libræ duodecim ſanguinis ſemper inflammatiſſimi detractæ, pulſum*

moderari non potuere. Sudor perpetuus. Urinæ ferè bonæ, plerumque arenam ruſſam, nonnunquàm ſpicula ſplendentia, habuerunt. Mors 26. die. Rigor non cadaveris, ſed convulſivus. Quid in dubiâ morte agendum? Serum probabiliter inter piam matrem & cerebrum collectum. Repetitur admonitio cautelæ in collocandâ ſede tumoris ac doloris, ne imaginario viſcerum ſitu fallamur. Quædam de inteſtinorum ſuſceptione. Cor utroque in thalamo perfectè vacuum, onuſtis iterùm ſanguine pulmonibus. §. II. Hiſtoriæ duæ tetani multis Phænomenis noſtro conſimilis.

§. I. ÆGER, qui nobis de tetano agendi occaſionem ſuppeditavit, in capite I. *de colicâ pictonum* referendus fuiſſet: verùm qui tabula IV., adjectæque eidem notæ, ea, quæ ad colicam illam pertineant, explicabunt abundè; & præterea lethalis hominis tetanus magis, quàm colica, ſcenam ultimam clauſit; malui triſtem caſum titulo tetani recenſere.

Egi de tetano pluribus *part. VI. probl. IX.* Cùm autem dies diem do-

ceat, pluraque ex eo tempore obſervaverim, quibus priora mea emendari, perficique queant, notabilem hîc dabo ejuſdem hiſtoriam.

Simon M. annos 30. natus, figulino labore victum quondam quæritans, colicâ pictonum abeunte ac redeunte, adeò miſerè conflictabatur, ut operi huic demùm valediceret, & à triennio fornacum cæmentarium cœperit agere.

Die 28. Aprilis hujus anni frequentem ac moleſtam experiebatur oſcitationem, vagumque ſiniſtri maxillæ articuli dolorem: die ſequenti ſacram peregrinationem cum uxore ſuſcepturus, in templo quodam tetano correptus eſt. Venamque ilicò ſectus, ingreſſu difficiliore domum reverſus eſt.

Die 2. Maii, adeóque die 7. morbi, in noſocomio me inter pauperes convenit, cum maxillæ tetano, ejuſdemque leviore dolore, dorſi prætereà inchoante rigiditate, ac deglutitione incommodâ; pulſu interim magno, æquali, parùm febrili; alvo deficiente.

Suaſi clyſma ilicò injicerent, ſecarent in pede venam, cataplaſma calen-

tis fumi equini maxillæ, genis, temporibuſque obvolverent, & uteretur emulſo camphorato paregorico.

Die 3. Maii, morbi ſeptimâ, melius ſibi eſſe aiebat, nos verò id haud ità deprehendebamus. Suaſi ipſi in noſocomio maneret, cùm is ejus morbus non eſſet, qui itum reditumque, in noſocomium admitteret. Manſit. Animus fuiſſet auctoritate & exemplo doctiſſimi viri *Watſon*, in *epiſt. ad Soc. Reg. Angl.*, electrinas experiri virtutes: verùm morbi mutata facies aliud agendum juſſit, quinque electricitatis ictibus tantùm adplicitis.

Febris enim maxima, finiente die ſeptimâ, ſe tetano adjunxit, &, poſt dorſi enormes dolores, opiſthotonos. Exindè uſque ad completos viginti morbi dies, hominem hunc ceu Circes incantamenſis, in ridigam ſtatuam mutatum vidimus, dolentem, inquietum, ſeque vel continuò agitantem, vel ab aliis moveri, centies lecto eximi, in eumque remitti, flagitantem. Frequentiſſimè perciebat primò in infimo ventre, deindè in ventre ſuperiore, tandem in dorſo, ceu unico depuncto, dolorem oriri; qui actutùm corporis cum inferiorem, tum

ſuperiorem partem, in ligneam duritiem, dolentiſſimo cum ſubſultu, tenderet. Deglutitio toto illo tempore rarò impoſſibilis, plerumque plùs minùs difficilis. Per omnem ferè morbum pulſus plenus, vibrans fortiter, durus plerumque, ac celer; poſt duodecim libras ſanguinis ſemper inflammatiſſimi, in octo venæ ſectionibus detractas, vix unquàm moderarior. Alvus ipſi ſæpè globuloſa, ovillorum ſtercorum inſtar, ſæpiùs tamen pulmento ſimilis. Venter quoque aſſeris inſtar durus, regidus, & introtractus. Perque totam ægritudinem ferè ſudor, paucior, profuſiorque, perpetuus, ſub mortem viſcidus. Urinæ nunquàm reſpondentes, aut inflammatoriis morbis, aut ſpaſmodicis; erant enim ſemper coloris aut flavi, aut fuſci, cum bono paſſim enæoremate, & plerumque cum arenulis ſive in fundo, ſive in pelliculâ ſupernatante, ſive ad vitri latera, ſive aliquandò ubique. Arenula hæc haud quidem ab initio conſpicua fuit, verùm ubi 3. 4. 6. 10. & ſub finem vitæ, ubi 20, & ultra, horas conquiverant urinæ; copioſior ac citior die morbi 14., poſtmodum præter arenulam ſpiculas multas, ſplendidaſ-

que lotium geſſit, cum levi hypoſtaſi; pridieque mortis urina, quâ æger aut ſolâ, aut fæcibus miſtâ, ſe ſe, lectumque conſpurcaverat, jam denuò in vitrum micta, arenas trihorio poſt oſtendere cœpit. In morbo toto ſomnus paucus, iſque à paregorico tantùm, ſæpiùs tamen ne cum illo quidem. Reſpiratio non valdè mala, poſt 15. diem autem admodum anheloſa, quandò ſimul ſubdelirium incepit, deindè delirium, primùm inconſtans, deindè perpetuum, furibundumque aliquandò. Sæpiùs etiam contigit, ut in deliramento anheloſiùs reſpirans, mox blandiùs reſpiraret, ſi ipſi aut loqueremur, aut aliquid ingerere tentaremus: ità ut phantaſia terrifico occupari objecto videretur, quod non ſic, ſi parùm reſipiſceret. Convulſiones clonicas ſeu alternantes, paſſus nunquàm eſt, neque ſub mortem; ſed validum: univerſumque, tendinum ſubſultum. Horis vigenti ſex ante mortem oculi fixi, pupillæ dilatatæ, & ne ad admotam quidem candelam vel minimum ſe contrahentes. Calor à die ſeptimo, quo in noſocomium venit, ad mortem uſque, 101. 102. 103. grad. Remedia externa, interna-

que, ferè ea omnia fuere quæ mox in recenſendâ omnium ſeculorum in hoc morbo medicinâ, enarrabuntur. Obiit morbi completis vigenti diebus.

Totus fuit à morte rigidus, etiam brachiis: quæ tamen ſola ferè ſemper ſervàverant flexilitatem: non rigiditate cadaveris, ſed inflexilitate omninò inſuperabili. Verane ergo mors nondum adeſſet? Cùm nuperrimè in Siciliæ regno de certâ morte, ob ſummam hanc rigiditatem, dubitatum ſit; utpote minùs morti, quàm convulſioni tribuendam; multa tentavimus ſpiritum, pulverumque acrium, in nares inflatione; continuâ frictione; electricitatis applicatione; thoracis palpatione, ut ejus inde figura mutaretur; venæ ſectione; aëris per os inſufflatione; clyſterum, eorumque etiam ex fumo tabaci paratorum, immiſſione; uno verbo ea, quæ magni viri *Morgagni* & *Sanctorini* in dubiâ feminæ morte inſtituerant, imò his plura, ordine inſtituimus: cúmque ſextâ à morte horâ eamdem rigiditas inſuperabilis perſiſteret, cadaver in loco admodum frigido horas 48. ſervavimus.

Tunc demùm cadaver aperui. Rigor jam multò minor, nec eo multorum

cadaverum ſuperior, dorſum ſi excipias: maxilla autem diduci, ſine plurimâ vi vectis, non potuit.

Ollâ cranii reſectâ, & ſanguinis effluxit tantillum, & una alteraque uncia aquæ. Dura mater bona. Pia mater ſupra lobum cerebri poſteriorem utrumque quidem, magis verò ſupra ſiniſtrum, infarcta ſanguine ſic, ut purpuraſceret univerſa. Sub piâ matre humor effuſus, qui lentus, albiduſque, videbatur, idque ad lobos utroſque ubique; eâdem verò perſciſsâ, tenui ſero ſimilis liquor apparuit. An ſerum id, quod in ollâ cranii auferendâ effluxit, ſub piâ matre quoque hæſerat? Certè inter utramque meningem hæſiſſe nulla veſtigia docebant; neque ſigna aderant, id, cranium inter ac duram locatum fuiſſe meningem: hæc enim adeò fortiter quovis in puncto cum cranio cohæſit, ut cranium majori cum vi nunquàm viderim avelli: & imprudentiâ aliquâ ſerra utramque membranam propinquâ in plagâ vulneraverat, ut liquor indè facilè elabi potuerit. Certius hoc affirmare potuiſſem, ſi in chartis meis, in quibus vel mox à ſectione, vel & ſub eâdem, viſa reperta

noto, invenirem notatam à me piæ matris à cortice cerebri ſeparationem, in quâ copioſior lympha potuiſſet locari : cùm autem ibidem non inveniam notatum, nec memoria ſuggerit, hanc quæſtionem in medio relinquo.

Ventriculi cerebri ſuperiores vacui omninò; proceſſus choroïdæi pallidi, poſteriore parte hydatici. Ventriculus tertius, & quartus, pariter vacui. In occipite ſub cerebello cochleare plenum ſeri rubelli.

In abdomine lentè ac prudenter aperto, ſitus viſcerum noſtram attentionem primam fixit. Omentum bonum, medium ventrem tegens, adeòque ineptum ad epiplocelen. Hepar dextro in latere ſitum ſic, ut lobus ejuſdem minor vix digiti lati ſpatium in ſiniſtro latere occuparet. Idem verò ſiniſter lobus ſub cartilagine ſcutiformi trium ferè pollicum altitudine ac latitudine conſpicuus erat; dexter autem lobus ſub coſtarum marginibus prorsùm delituit id quod iterùm adnotandum, pro morbis ex viſcerum ſitu dignoſcendis, commendabam auditoribus; ne quis ſemper quærat dextris ſub coſtis eminens hepar, inque

medio epigaſtrio ſub ſterno ventriculum: maximè: cùm hæc iterum ſic viſa fuerint, clauſo thorace, quando viſcera abdominis à coercente peritonæo liberata, deſcendendi nanciſcuntur occaſionem.

Ventriculus, pedis præter propter magnitudine, exactè ſiniſtrum hypochondrium explebat.

Lienis ſitus poſt ventriculum, plus in dorſo, quàm in latere, parvuſque idem, & infra octavam coſtam vix eminens; ſic, ut, in ſuſpicione morbi ſplenici, fruſtrà quis eum ſiniſtris ſub coſtis quæſiviſſet. Cæterum & ipſe, & hepar, ſanum utrumque. Veſicula gerebat bilem non multam, non ſpiſſam, colore flavam.

Cœci inteſtini ſaccus in pelvi erat, ad digitum latum ab inguine dextro. Colon adſcendens indè recondebat ſe poſt coſtas, pergens uſque ad coſtam nonam; undè paulùm reflexum juxta crepidinem jecinoris, mox in ſiniſtro latere quinque latorum digitorum profunditate deſcendebat, anguloque ibidem facto, adſcendebat obliquè ad altitudinem octavæ coſtæ; flexu autem ibidem facto, deſcendit tam profundè in ileum, ut inguini incumbens facilè

veram coli herniam, datâ occaſione, generare potuiſſet: porrò vergens indè ad mediam pelvim reflexit ſe digiti longitudine valdè amplificatum, atque ilicò plurimum anguſtatum: reflexum iterùm indè verſus pelvis medium, in amplum valdè antrum abibat, denuóque anguſtatum demùm rectum formabat. Vid. tab. 4.

In medio abdomine invenimus inteſtini ilei introſuſceptionem, longitudine geometrici pollicis, ſuperiore parte ab inferiore ſuſceptâ, cujus ſigna in vitâ nunquàm affuerant. Frequenter introſuſceptiones obſervamus ejuſmodi, convulſione forſitan ante mortem natas, quandóque numero plures, leves, faciléque explicabiles; ſed etiam nonnunquàm fortes adeò; ut vix videantur ſubitâ convulſione naſci: cujuſmodi unam deſcripſi, *part. I. pag.* 77. Abſonam non judicio eorum ſententiam eſſe, qui inveteratas ejuſmodi, indiſſolubileſque introſuſceptiones, ſalvâ vitâ tolerari poſſe credant; licet ſemper cauſæ proëgumenæ ſint ilei morbi.

Ren ſiniſter dextro triplo major, durus admodum in ſubſtantiâ dictâ corticali; dexter autem mollis.

Cor bonum, utroque thalamo perfectè vacuum.

In cavo thoracis ſiniſtro aquæ rubellæ unciæ duæ, in dextro unciæ quatuor.

Pulmones anteriore ac laterali ſuperficie obſcurè griſei, ac variegati, quâ autem dorſo, ac diaphragmati accumbebant, lividi toti; intùs verò plurimo ſanguine rubicundi, & turgidi; accreti nullibi.

§. II. Hiſtoriam tetani, in quo ſudor perennis; aquæ aliquot unciæ in cavo thoracis; pulmo uterque multò ſanguine refertus, præſertim ad dorſum; ſeri copia pauca in encephalo, adeóque noſtræ hiſtoriæ in multis ſimilem, *Valſalva* notaverat, referente cl. *Morgagno* Ep. X. Miles quoque, qui, quod ebrius integram noctem humi cubaſſet, opiſthotono affectus moreretur, inventus à *Bontio* fuit, *Obſervat. I. tract. ult.* cum vitalibus ac naturalibus viſceribus integris, habere in cerebri ventriculis viſcidam materiem, glutinoſam, luteam, vitello ovorum perquam ſimilem, ſed admodum fœtidam; meningum quoque vaſa valdè turgida ſanguine bilioſo.

CAPUT

CAPUT IV.

DISSERTATIO DE TETANO, EJUSQUE SPECIEBUS, NEC NON DE CURANDI EUM METHODO, A PRIMIS MEDICINÆ SÆCULIS, IN NOSTRA USQUE TEMPORA, OBSERVATA.

§. I. *Præcipuorum ſcriptorum, qui de tetano egerunt, catalogus.* §. II. *Genus & ſpecies ejus.* §. III. *Multiplices ejus cauſæ.* §. IV. *Symptomata morbi numeroſa, cum continui, tum remittentis, tum intermittentis.* §. V. *Prognoſis mala, primò ex* Hippocrate, *deindè ex reliquis auctoribus.* §. VI. *Sedecim articulis enarratur curatio, & Hippocratica, & reliquorum auctorum. In horum ſeptimo cura* Hippocratis, *per aquæ frigidæ affuſionem, explicatur. In articulo undecimo expenduntur opii in tetano vires. In decimo quarto quæritur, an tetani curam liceat exſuſcitatâ febre tentare? & inſequenti, an ſudoribus? Tandem articulo poſt decimum ſexto, occaſione quæſtionis, Num tetanus aliquandò*

urina judicetur? diſſeritur primò de verâ mente Hippocratis circa urinam genituræ ſimilem, *oſtenditurque, illum, hâc appellatione utentem, genitalem liquorem neutiquam intellexiſſe: diſſeritur deindè* de arenosâ urinâ, *tam in tetano, quàm in omnibus morbis acutis, diverſiſque chronicis. Saltus ſanguinis ex ſauciatâ arteriâ proſilientis conſpicitur aliquandò in eo, qui ex ſectâ tantummodò venâ, jactu violento, profluit.* §. VII. *Subjunguntur hiſtoriæ ſeptem propriæ obſervationis.*

§. I. MORBUS hic inter ſummè periculoſos numerandus, à primis medicinæ temporibus exercuit multum, torſitque medentium animos, tam in intellectu pathologico, quam in ſuſcipiendâ curatione.

Exorſi namque ab *Hippocrate*, invenimus eum morbum graphicè deſcripſiſſe variis operum ſuorum locis: libro de *Vict. Acut.* pag. apud *Foëſium* 402. 403. libro de *Morbis* primo, pag. 449. lib. de *Morbis* tertio pag. 491. libro de *Internis affectibus*, pag. 561. libro de *diebus judicatoriis*, pag. 57. *Coacarum* n°. 361. 362. *Aphoriſm.* ſect. 5. n°. 6 qui textus recenſe-

tur quoque libro de *Criſibus* : & ſect. 5. n°. 17. 20. 21. 22. *Epidem.* 5. pag. 1159. *Epidem.* 7. pag. 1220.

Deinde *Galenus* in variis horum *Hippocratis* textuum commentariis plura adjecit.

Aretæus Cappadox, de *Cauſ. & Sign. Acut.* lib. I. cap. 6. & de *Curat. Acut.* lib. I. cap. 6.

Cælius Aurelianus, lib. de Acut. lib. III. cap. 6. 7. 8.

Petrus Foreſtus lib. 10. obſ. 111. 112. 113. unà cum ſcholiis.

Hollerius in Coac. n°. 361. 362.: in eoſdemque textus *Jacotius*.

Duretus in Enarr. ſuper cap. 2. *Holl.* de Morb. intern. *Proſper Alpinus*, Med. Method. lib. 10. cap. 8. *Schenckius* referens obſervata *Mathiæ Cornacis*, Viennenſis ante 220. abhinc annos Medicinæ profeſſoris, *Fernelii*, *Benedicti*, *Cardani*, *Jacchini*, *Avicennæ*, *Benivenei*, *Valeriolæ*, & tandem ſua propria. *Heurnius* in Aphor. ſect. 6. n°. 39. & ſect. 2. n°. 26. *Paræus* lib. 9. cap. 8. *Capivaccius* Prax. Med. pag. 219. *H. Cardanus* de adm. cur. n°. 15. & de ſubtil. lib. 2. *Bontius* de Met. Med. in Ind. Orient. *Hildanus* Cent. 5. n°. 9. *Riverius* lib. I. cap. de Conv.

Helmontius libr. de Flatibus pag. 401. & de Febr. pag. 129. *Stalpart van der Wiel* tom. 2. obſ. 27. *Wepſerus* libr. de Aff. cap. p. 497. 537. *Petrus Bayrus* Pract. libr. 2. cap. 20. *Paulus Sorbait* Prax. I. pag. 222. *Joannes Chr. Langius* tom. 2. pag. 140. *Heiſterus* obſ. 372. In *Burneti* Theſauro, *Puerarius* part. I. pag. 332. *Sennertus* libr. 1. part. 2. cap. 28. *Morgagni* Epiſt. Anat. n. 10. *Ill. Præſes. L. B. van Swieten* Comm. tom. I. §. 230. 234. tom. 2. §. 704. 712. 787. 817.

Augere in immenſum catalogum poſſem, omnes auctores, qui ſuper hoc morbo ſcripſerint, referendo: ſed cùm animus ſit, recenſere duntaxat eos, qui ad morbi cauſas, ad phænomena, ad prognoſin, & ad curationem, aliquid præ cæteris attulerint; cúmque, qui id preſtiterint, plures, quàm nunc recenſui, me hucuſque lateant, ulteriori auctorum recenſioni non immorabor.

§. II. Conſultis omnibus his auctoribus, tetanus primò eſt nomen morbi generale, quod cunctas complectatur ſpecies. Deindè eſt nomen, quo ſpecies morbi prima appellatur, in quâ corpus rectà convellitur, ſeu tenditur, indureſcitque. Altera morbi ſpe-

cies emproſthotonos eſt, ſi in priora; & tertia ſpecies eſt opiſthotonos, ſi in poſteriora flectitur corpus. Datur & pleùrothotonos quarta ſpecies, quam quidem *Mercurialis* & *Sorbaitius* negarunt, *Valſalva* vidit, utrum in latus non notans, meuſque æger aliquoties ſiniſtrum in latus contractus fuit: jamque noſocomium meum mulierem habet, quæ à violentâ colli contorſione obſtipo capite laborans, per intervalla in lævum latus ſic incurvatur, ut romanam literam C. referat. Homo quoque apud *Fernelium* lib. 5. cap. 3. pleurothotonicus fuit.

Differt tetanus à convulſione, quod tetanus ſit contractio perſeverans; convulſio autem tetanus duntaxat fulmineus, minúſque fortis, ita ut à partium naturalium ſive vi, ſive pondere, ſuperetur: undè haud immeritò hanc *clonicam* vocant à κλόνεο, κλονέομαι, concutio, agito; illam verò à τείνο, tendo, conſtringo, *tonicam*.

Deſcribitur hic tetanus ut univerſi corporis, vel ejuſdem tantummodò partium: maxillæ inferioris, ejuſque ſive alterutro in latere, ſive in utroque; brachii, pedis, oculi, an ſtrabiſmi ſpecies? penis, an ſatyriaſis? linguæ.

§. III. Cauſas ejus deſcribunt à repletione, evacuatione, exſiccatione, acrimoniâ; præterea à capite, dum febres ſupervenerint; à vulneribus, contuſionibus, ulceribus, in loco tendinoſo, nervoſo, muſculoſo; ex abortu; à cervicis vehementi ictu, à contorſione, contuſione, & percuſſione tendinum ejuſdem; à graviore onere colli tendinibus diutiùs impoſito; à jugi tendinum decubitu ſuper durum ſtratum; ab aſperrimo frigore; à potu meraco; à decubitu ſub Jove poſt vini, ſpirituumve, uſum copioſum; à vino copioſo tempore vulnerum ſumto; à gelidæ aquæ potu, eo tempore quod vulnera mundari, conſolidarique videntur; ab ichore intùs retento; à febre; à puncto in venæ ſectione nervo; à vomitu valido; à nimiâ alvo; à ſuppreſſo febrili ſudore; à lue Celticâ; à carie antri Higmori; ab abundante pituitâ; à puncturâ draconis marini, *piterman* dicti, piſcis; ab utero; ab affecto ore ventriculi bilioſa & æruginoſa materia; à fungis; à materiâ latitante podagricâ; ab anginâ cynanche, ſynanche, paraſynanche; à ſanguine pituitoſo, bilioſo: à monſtroſo verme *Schenckius* proprii

filii tetanum deſcribit: à vermibus duodeni, ac ſiniſtri ventriculi orificii, numeroſis, teretibus, magnis, *Heiſterus* ancillæ cujuſdam tetanum vidit: *Riverius* à vermibus communibus: à tuberculo in genâ dextrâ mulieris, furunculi inſtar, dimidii ovi magnitudine, per ſcalpellum ablato. &c.

Harum cauſarum nonnullas prædiſponentes conſiderant, alias excitantes, plures denique ad cauſam morbi proximam conſtituendam per ſeſe ſufficientes. Cauſam autem proximam, vel acre ſtatuunt, vel irritans quoddam, nervis, ſive in origine, ſive in itinere, adplicatum.

§. IV. Symptomata morbi ordine ſequente recenſent. In principio oſcitatio adeſt, quam ſolum *Cœlium Aurelianum* notare reperio, quamque noſter æger crebram, moleſtamque, paſſus eſt. Maxilla inferior ad ſuperiorem conſtringitur, his alterutro in latere, illis in utroque: *triſmum* vocant: & quidem in nonnullis cum muſculorum gelaſinorum unâ ex parte, quem *ſpaſmum cynicum*; in aliis utrâque ex parte, quem *riſum* appellitant *ſardonicum*; cæteris verò nihil hujus. Quibuſdam à principio febris adeſt, aliis

in decurſu morbi, major, minor, nonnunquàm prægrandis, pluribus verò nulla. Oculi lacrymantur multis, rotantur, contrahuntur. Dorſum, collum, artuſve, flectere nequeunt. Vox difficilis, aphonia quibuſdam. Dolor dorſi ſæpè tantus, ut ægri ejulent amarè. Suntque nonnunquàm ejuſmodi convulſiones momentaneæ, ſeu ſubſultus potiùs, in rigido corpore, ut, ni ægri detinerentur, lecto exſilirent. Deglutitio difficilis eſt, & aliquando impoſſibilis, fitque tunc deglutiendorum per nares reditus. Remittente quandoque per horas tetano, adſunt intolerabiles præ dolore crampi. Vigiliæ ad opiata paſſim rebelles; & ſi dormitur, ſomni ſunt pauci, breves, terrifici, cum rigidorum tendinum ſubſultu. Sudores multi, fortes, in multis continui ferè. Quibuſdam ab initio, aliis ad finem, delirium mite, aut ferox, multis nullum. Aliis urina ritè fluit, alii ejuſdem aut incontinentiam patiuntur aut ſtimulum perpetuum, aut ſuppreſſionem. Miri, vagi, inguina quandoque quaſi dilacerantes, varioſque in corpus affectus edentes, dolores in ventre percipiuntur.

Porrò non omnes eodem modo hæc ſymptomata affligunt. Nonnullos enim, ut jam monitum eſt, in principio invadunt, alios in decurſu morbi, alios ad finem; multaque ſunt, quæ non eundem hominem impetunt; multa, quæ non ſæviunt furore continuo. Sæpiùs in noſtro homine dolor mitis, maxillæ relaxatio ad duarum linearum hiatum, deglutitio longè expeditior, vox intelligibilior, tetanus mitior. Imò quibuſdam conſtanti lege maxillæ tetanus ut vigili pertinax, ſic dormienti reſolvitur. Quandoque ſymptomata tetani remittunt penitùs, ægro exindè aut ſaneſcente, aut moriente.

Aut moriente inquam. Eſt enim tetanus morbus continuus vel continuò remittens, vel planè intermittens. Vidit *Hippocrates* tetanum ſic euntem, redeuntemque, ut æger intermedio tempore obambularet, reſque perageret ſuas. Obſervavit *Fernelius* paroxyſmum opiſthotoni, bis, ter, quotidie invadentis, idque non æſtate, ſed hyeme; non unicâ hyeme, ſed quotannis. *Wepferus* in ſanctimoniali notavit quinque paroxyſmos, quinque horarum ſingulos. Et alius ille *Wepferi* tetanus trium menſium; iſque integri

anni *Valiſnerii*, an non ad hanc claſſem referendi ſunt? Imò *Aretæus*, & *Foreſtus*, adeò chronicos tetanos referunt, ut per totam ægrorum vitam non curentur.

§. V. Prognoſin dedit *Hippocrates* in *Aphor. ſect.* 5. nº. 6. & libro de *Criſibus*, ſic ut quarto dies mors adſit, utque hunc diem effugientes, ſaneſcant. Quam ſolam *Hippocrates* prædictionem, aliàs ità accuratus *Celſus*, hoc loco negligenter recenſet, ac ſi aliam non dediſſet *Hippocrates*. Etenim libro III. de *Morbis*, tetano affectos perire ait 3. aut 5. aut 7. aut 14. die, quos ſi effugerint, ſaneſcunt. *Epid.* 5. & 7. *Telephanus* die 3, *& magnæ navis præfectus* die 13. aut 14. obiit. Libro autem *de internis affectibus* ait hos ægros longiſſimè ad 40. diem vitam trahere.

Obiter hîc notemus iterùm, quod alibi notavi toties, doctrinam *Hippocratis* omninum imperfectiſſimè ſæpè tradi in Aphoriſmis; in cæteris verò ejus ſcriptis exponi, limari, limitari, extendi. An evidentius exemplum datur hoc de tetano aphoriſmo? Ut profectò manibus, pedibuſque, eorum in ſententiam abèam, qui cenſeant

Aphoriſmos, ſaltem multos, ex magni viri pugillaribus deſumptos eſſe, in quibus, quæ obiter hinc indè vidiſſet, ne mente exciderent, ſcripto mandaverit, per otium, ulterioreſque obſervationes recudenda, & explicanda. Sed ad rem.

Benivenius, *Foreſtus*, *Bontius*, *Heiſterus*, *Morgagni*, aliique notaverunt cùm *Hippocrate*, ſanitate aut morte intra diem quartum tetanum terminari, id eſt, intra horas paucas, diemque unum, alterum, tertium, quartumque: ſed & cum illo obſervarunt quovis die aut mori, aut convaleſcere ægros hos, uſque ad 20. 30. 40. diem. Homo, cujus hiſtoriam *tom. 6. probl. 9.* dedi, obiit nono. Hic noſter die 20. & femina apud ill. Præſidem non diù poſt 30. morbi totius, 24. autem tetani diem, convaluiſſe videtur.

Sed neque cum ultimâ *Hippocratis*, multorumque auctorum, diei quadrageſimæ obſervatione, vitæ mortiſque ultima meta terminatur. Monuerat, *Hippocrates*, *artem longam eſſe*, *vitamque brevem*: undè quæ necdum illi viſa ſunt, viſa ſunt deinceps aliis. *Puerarius* pluribus menſibus affectum & perdurantem vidit, & curavit. *Valiſ-*

P 6

nerius apud celeb. *Morgagni* hominem demùm poſt annum ſanavit. *Wepferus* tetanum ultra 63. dies perſeverantem curaſſe legitur. Imò rariores dari tetanos, qui nec perimant, nec totâ hominis vitâ curentur, *Aretæus* & *Foreſtus* ſcripto reliquerunt. Atque hæc de prognoſi quoad tempus.

Morbum ſemper admodum periculoſum eſſe, ſive ſine ullâ remiſſione aut intermiſſione decurrat, ſive cum illis, uno omnes ore auctores fatentur. De priore quæſtio non eſt; de poſteriore exempla innumera proſtant. *Foreſti* puerperæ tetanus remiſerat ſic, ut Medicus immiſſo digito fauces poſſet explorare; attamen periit. Ipſe *Hippocrates*, experientiâ edoctus, intermittentem tetanum minùs quidem continuò periculoſum pronuntiavit, minime tamen periculo expertem. Et noſter, cum aliquâ tetani maxillæ inferioris remiſſionem, ac notabiliore adhuc totius corporis, vociſque ac deglutitionis integrâ ferè reſtitutione, mortuus eſt. Imò rem ab ipſo Medico teneo, qui præſens præſentem vidit hominem, qui tetano univerſo affectus, dum è balneo aquæ calidæ educeretur, balneum omnem pepuliſſe

morbum exclamaret; ſic quidem ut integram curationem adſtantibus demonſtraturus, per cubile incedere, progredique inciperet: qui tamen vix momento elapſo humi procumberet, ac moreretur. Febris præſens, abſenſve, prognoſin tetani non mutat *Hippocrates* Aph. ſect. 4. n°. 57. diſertè notat febrim non eſſe de naturâ tetani, ſed illi epigenomenam. Notanturque in ſcriptis Medicorum plurimi ſine febre tetani: undè multos morbi curam febre artificiosâ inſtituere voluiſſe mox in curatione tradendâ patebit.

§. VI. Curatio hæc ex iiſdem auctoribus ordine nunc tradenda eſt. Indicans omnibus idem, ſcilicet tetanus. Eadem cunctis indicatio; auferendus enim morbus eſt. Indicata verò multis eadem ſunt, multis iterùm diverſa, & oppoſita.

Ac 1°. quidem ab ipſo *Hippocrate*, in noſtra uſque tempora, ferè omnes venam ſecant, idque iteratò; quoties cum vis morbi id peteret, tum vitæ concederent vires.

2°. Nec differunt multum in frequenti uſu enematum emollientium, imò merè oleoſorum; uſuque laxan-

tium per alvum, ſtimulantiumque, & ſuppoſitoriorum.

3°. Multi eo ſcopo purgantia laudarunt, ut à capite, collo, artubuſque, revelleretur materies.

4°. Solemnius autem apud pleroſque nihil inunctione rigidarum partium cum oleo, oleo roſaceo, laurino; oleo caſtorei, macis, caryophyllorum aromaticorum, anethi, terebinthinæ; cum ſpiritu vini aut tincturis, ſpiritibuſque medicatis; cum unguento martiato, althææ, Agrippæ; cum unguentis & linimentis paratis pinguedine vulpium, canum, felium, dacarum, cervorum, urſorum, luporum, leonum, quæ pinguedines eſſent inſerendæ anſeri, anſerque tunc veru torrendus, ac diffluens indè pinguedo in uſum foret aſſervanda: ſic tamen, ut primam pinguedinem abjicerent, ultimamque in vas aceto ſemiplenum exciperent, & cum hoc ita comparato corpus fricarent.

5°. Veſicantia, & ſinapiſmi, nonnullis laudantur.

6°. Balnea aquæ calidæ, etiam integra; integrâ olei balnea, curarunt multos. *Celſus* jam commendaverat. *Guillandinus* apud *Heurnium* ad 26.

Aphor. ſect. 2. virum tetano affectum curavit, immergendo in cadum olei totum. *Albertinus* vocatus ad chemicum, nefarium hominem, qui fractâ infortunatò lagenâ, in qua diuturnos poſt labores venenum præſentiſſimum perficiebat, vidit illum convulſione tonicâ inſtar ſerpentis contorquere ſe, oculis & linguâ protruſis: cùm pleraque auxilia nihil opitularentur, *Albertinus* dimiſit hominem totum in tepidum oleum, eo cum ſucceſſu, ut ceſſaret tetanus. Fomenta oleoſa, quæ hominem integrum involverent, multi laudarunt. Et olei embroche *Bayrus* ſereniſſ. *Pedemonti* principem citò ab opiſthotono liberavit.

7°. Frigida balnea, gelidæ aquæ affuſionem, multi laudarunt, auctore *Hippocrate* Aphor. ſect. 5. n°. 21. & libr. III. de morbis.

Curam ejuſmodi aggrediebatur nunquàm, niſi debitis cum cautelis: ut nempe tetanus ab ulcere non oriretur; ut juvenem benè carnoſum morbus invaſerit, mediaque æſtas ſit. Nec univerſalis fuit ipſi methodus curandi. Cæteris enim operum ſuorum locis jubet ægrum calefacere balneo, foco, linimentis, fomentis, utre aut veſicâ

contentis, actu potentiâve, calidis, vino, &c; imò poſt calidæ aquæ affuſionem homines obvolvere linteo, obvolutoſque in lecto detinere. Itaque apparet evidenter magnum virum diſtinxiſſe accuratè & ægrorum naturam, & diverſam morbi cum materiam, tum ſymptomata; curamque ex oppoſitis remediis præſcripſiſſe ſapienter. Undè *Cœlius Aurelianus*, *Paulus Ægineta*, multique ſequentium ſæculorum Medici, *Hippocratem* injuſtè criminati ſunt, aphoriſmi doctrinam per reliqua ejuſdem opera non explicando.

Cæterum hanc ipſam gelidæ affuſionem debito in caſu factam ſapientes practici laudarunt. *Schenckius* refert *Avicennam* ſcripſiſſe: » Ex his, » quæ juvant habentem ſpaſmum com- » munem, qui nominatur tetanus, & » tenſio, facta à *materiâ frigidâ*, eſt » ut ſubitò in aquâ demergatur frigi- » dâ, ſecundum quod dixit *Hippocra-* » *tes*. Nam corporis exteriora inſpiſ- » ſantur, & innatus calor interioribus » quaſi confortatur, & reſolvitur ma- » teries. Non enim tamen omne cor- » pus tolerans hoc, à timore tutum, » ſed corpus forte, juvenile, carno-

» ſum, quod ulcera non habet, & in » æſtate. *Plures enim per hoc jam evaſe-* » *runt* «.

Valeſcus de Taranta. lib. I. cap. 21. de Morb. Cerebri. » Iſto modo curavi » juvenem 20. annorum, de quo deſ- » perabatur in *Morlanis*, quamvis non » multum erat carnoſus. Habui ferè » 24. urceos plenos aquæ, & quatuor » viri ipſum ægrum erectum tenue- » runt. Ego autem omnes urceos eva- » cuavi ſupra colla, & omnia infe- » riora membra ejus, & ſtatim poſui » eum ante ignem, & poſt horam » unam & dimidiam unxi ipſum à » collo uſque ad poſtremum ſpondi- » lem, ac tibias & brachia, cum dial- » thæa, & martiato, & Agrippæ, cum » oleo caſtorei, & dedi ſibi brodium » pullæ, & ferè nihil ampliùs feci, » & in eâdem nocte curatus fuit, cum » Dei auxilio. Alium curavi in *Burdi-* » *galis*, qui erat Anglicus, ſed iſte » fuit corpulentus, per modum ſupe- » riùs dictum «.

Sennertus lib. 1. part. 2. cap. 28. ad quæſtionem, an aquæ frigidæ affu- ſio? » Ita ex *Hippocrate* & *Galeno*, » inquit, debitis conditionibus. Ita » enim calor nativus, clauſis poris

» cutis intùs cogitur, & per accidens » abſumitur morbi materies, ſeu à » ſubitâ aquæ frigidæ affuſione corpus » frigore concutitur, & materia ner- » vis adhærens excutitur. Etſi verò *P.* » *Æginetæ* hoc remedium improbatum » eſſe ſcribit à poſteris, quod & ipſe » rejecit, tamen reperti ſunt, qui poſt » eum id uſurparunt; inter quos eſt » *Valeſcus.* «

8°. Cucurbitæ tam ſiccæ, quàm ſcarificatæ, à multis medicis eventu ſæpè fortunato adhibitæ ſunt; at verò cùm id, quod avellendorum humorum gratiâ fit, nonnunquàm tenſos nimium nervos irritare queat, eventum aliquando ſiniſtrum ſortitæ ſunt.

9°. Medicamenta acria, aromatica, ac maximè viroſa, ab ipſo *Hippocrate*, & *Aretæo*, in noſtra uſque tempora, auctores adhibuerunt tantum non omnes; quæ ore aſſumenda, clyſtere injicienda, naribus aut inſufflanda, aut atrahenda, ulceribus, quo reſorberentur, affricanda, cuti tandem admovenda eſſent. » Caſtoreum, ait *Aretæus*, trium obolorum pondere aſſiduè bibere expedit. . . . Cæterum ſi » ægri nihil deglutiant, caſtoreum cum » oleo in anum immittendum eſt «.

Multi poſt Arabes caſtoreum ore aſſumendum dederunt à doſi ſcrupulorum duorum, ad dragmas duas, in melicrato, vel aquâ nervinâ. Caſtoreum intùs & extùs dare jubet *Proſper Alpinus*: *Hollerius*, & *Duretus* confirmant. Curam ſuam fortunatam viri patricii, ad 40. diem cum opiſthotono conflictati, *Benedictus* præſertim caſtoreo acceptam refert: à quo tunc lacteus humor cum urinâ prodibat.

10°. Oleum multi bibendum dederunt ſummo cum effectu. *Valiſnerius*, loco cœnæ oleo amygdalino dato, annoſum viri patricii tetanum vicit. Multi auctores oleo ore & ano immiſſo corpus totum perluendum jubent; imò ore, & gutture, placidè continere, quo ſtrictæ fauces laxarentur.

11°. Ad opium & narcotica multi confugerunt. *Hippocrates* fomenta parabat ex ſemine hyoſciami cocto cum oleo, eique tunc addito vino. *Aretæus* oleo crocino partes rigidas involvebat. *Schenckius* theriacam, mithridatium *Cardanus*, ore data laudaverunt. Memorabilis *Bontii* textus eſt, quem ne quid contrahendo perdat, exſcribam totum; *ex libello* 2. *de Method. med. quâ in Indiis Oriental. uti oportet*:

cap. de *Spaſmo.* » Imprimis verò ha-
» benda eſt ratio, inquit, ſæviſſimi
» ſymptomatis, doloris nimirum, cui,
» omiſsâ tantiſper causâ principali,
» ſæpè cogimur occurrere. Quod com-
» modè fiet laudano *Quercetani*, phi-
» lonio, ſive euphorbio, ſed præci-
» puè extracto croci, quod infrà deſ-
» cribemus. Fortaſſe ſciolus quiſpiam
» negabit his remediis, propter vim
» ſtupefactivam, ac narcoticam, ner-
» viſque inimicam, eſſe utendum. Spe-
» cioſa quidem hæc primâ fronte vi-
» dentur, ſed tamen vana ſunt: nam
» præterquam quod calidiſſima hujus
» climatis temperies hoc requirat, *cer-*
» *tiſſimum eſt in tali neceſſitate ſine his*
» *ægrum evadere non poſſe.* « Meretur
certè Medicus hic fidem haud modi-
cam, eo quod majorem fortè expe-
rientiam hujus morbi, quàm Euro-
pæus quiſque Medicus unquam ha-
bere poſſit, ipſe habuerit: videte mo-
do, quommodo hoc caput inchoet.
» Qui apud nos in Hollandiâ rarus eſt
» ſpaſmus, hic in Indiis tam familia-
» ris eſt affectus, ut meritò inter en-
» demios, ac populares morbos, nu-
» meretur. «

12°. Fimus equinus partibus tetano

affectis ſummopere laudatus *Ambroſio Paræo* fuit. Ter cum illo adhibito felix, ut poſtmodum enarrabo, nihil ferè in hoc homine, de quo agitur lucratus ſum.

13°. Ex *Hipp. libr. de Intern. affect.* videmus tetanum oriri à ſuppuratione κυνάγχης, vel ςαφυλῆς, vel ἀντιβραγχίων, vel etiam (libro de *Diebus judic.*) ἀπὸ συνάγχης. *Foreſtus* hiſtoriam refert, eamdemque obſervatione veterani cujuſdam Medici, haud omnino raram in praxi eſſe oſtendit. *Valſalva* & talem tetanum vidit, egoque in me ipſo, ut deinceps narrabo, expertus fui. In hoc genere tetani *Foreſtus* damnavit trochleæ uſum ad os diducendum, auctoritate fortè *Cœli Aureliani*, qui tamen trochleam aut ſimile inſtrumentum repudiando, de tetano ex anginâ nato non egit. Laudarunt trochleam hanc, adhibueruntque cum ſucceſſu *Paræus* & *Hildanus*. Trochlea hæc me in hoc morbo mox ſummo periculo eripuit.

14°. Curam excitatâ febre moliti nonnulli ſunt, id ſibi ab *Hippocrate* præceptum eſſe arbitrati in *aphoriſmo* 70. *ſect.* 5. » A quartanis correpti, » convulſione non admodum corri-

» piuntur, ſi verò prius corripiantur, » & poſtea quartana ſupervenerit, li» berantur. Et *ſect.* 2. n°. 26. Febrim » convulſione ſupervenire melius eſt, » quàm convulſionem febri. « Et maximè *ſect.* 4. n°. 57. » A convulſione, » & tetano, detento, febris ſuperve» niens ſolvit morbum « *Herophilum* & *Aſclepiadem* febre excitatâ tetanum curandum eſſe voluiſſe, *Cœlius Aurelianus* accuſat: invehiturque acriter in *Hippocratem*, veluti idem diſertè præcipientem in his aphoriſmis ; à quâ ſententiâ ſe eſſe alieniſſimum profitetur. Profectò ſi ſedato animo *Hippocratem* pervolvimus, pluribus operum ſuorum locis de tetano agentem, non eſt, quod idem prorſus negemus. Quid enim aliud ex textu libri *de Vict. acut.* colligemus? Si enim à naturâ *febris non excitetur*, ſomnuſque, atque urinæ concoctæ, *ſudoreſque judicatorii* non contigerint, vinum creticum vinoſum, unâ cum internis, externiſque emollientibus, & calidæ aquæ affuſione, exhibendum eſſe docet: & libro *de Intern. aff.* Abſinthium, lauri folia, hyoſcyamum, thus, in vino albo cocta, admiſto oleo valdè calefacta, corpori & capiti adhiberi ;

poſtea verò diſponere in lecto ægrum *ut ſudet vehementer*. Igitur videtur deficiente febre, febrem excitare voluiſſe. Convenitque idem cum ejuſdem monitis ſapientiſſimis, quibus præcepit nobis attentionem ad ea, quæ natura quandoque per ſe facit in morborum curatione, ne hujus ignari eamdem ſuo in opere turbemus, neve defectu attentionis illam imitari negligamus. Eodem profectò modo, quo febrem in apoplexiâ producendam eſſe Schola Medica jubet, quia natura ſpontanea febre apoplexiam curaſſe obſervata eſt. Fatendum tamen eſt, ſimilia præcepta quandoque hoc principio ſolummodo inniti, *ut extremis in morbis extrema tententur auxilia*, ut habet aphor. 6. ſect. 1.

Ut enim extrema auxilia prodeſſe aliquandò apparent mirificè, ſic quoque eadem nocere non ignoramus. Et ejuſdem ſcholæ doctrinâ, quâ febrim nonnunquàm excitare jubemur, diſcimus etiam humores lentos hominem occidere, ſi in vehementiores excitentur motus. Imò enarrandorum ad finem hujus capitis caſuum alter, tetanum, ſuperveniente validâ febre, lethalem redditum docebit. Hinc hanc

ſententiam cum Scholâ Arabicâ moderari conatus *Avicenna*, ephemeram duntaxat febrim producere ſuadet. Sed quis febrim producturus, adeò arbiter rerum, verſatuſque in arte eſt, ut non plus febris generet, quàm voluerit? Quotidie animadvertimus eodem anni tempore, ab iiſdem omninò cauſis, alios tertianâ febre corripi, alios ephemerâ, alios acutâ, vel etiam inflammatoriâ; prout vis adplicatæ cauſæ in peculiarem cujuſque diatheſin agere poſſit. Novimus, ſi candidè loquamur, nos tantos in tetano, & apoplexiâ, moderatores non eſſe; præterquàm quod etiam moderata febris poſſit nocere. Nonne levi febre, à naturâ genitâ, apoplecticum *Numeni* filium periiſſe candidus tradiderit *Hippocrates*? Ea itaque omnia, quæ, ni juvent, occidunt, nunquàm temerè, ſed & circumſpectè, & ſi poſſibile, nunquam, niſi convocato ſapientium virorum conſilio, bene perpenſa, & trutinata, admoveantur.

15°. Sudoribus curandi methodum laudarunt hi, illi condemnarunt. Dixerat *Hipp.* lib. *de Vict. acut.* de tetano agens, ut ſuprà vidimus: » Huic niſi » febris acceſſerit, & ſomnus, & quæ » conſequuntur

» conſequentur urinæ coctæ, ſudoreſ-
» que judicatorii &c. « & paulò poſt deficiente naturâ, ægrum ſic à Medico diſponi jubet, *ut exſudet vehementer. Bontius* ſudores cum maximè hîc laudavit: hæc ab unâ parte: ſed ab alterâ veridicus ubique *Hippocrates* narrat *magnæ navis præfectum* in opiſthotonum, tertio à contuſione die, incidiſſe cum *ſudoribus*, obiiſſe tamen ſexto ab illinc die. Scripſit *Coacar.* N°. 361. *Funeſtum eſt etiam ſudare in opiſthotono.* Imò *Aretæus* juſſit cohibere ſudores: *Cœlius* abſtergere eoſdem, ne noceant frigefacti.

Numquid igitur ad problematis explicationem facit id, quod habet magnus *Morgagni* Epiſt. anat. med. N°. X. §. 3, ubi ſcilicet, poſtquam retuliſſet *Valſalvæ* juvenem die tetani quinto obiiſſe cum ſudore plurimo, toto morbo profluente, hæc judicioſè ſubjunxit:
» Porrò multus ſudor, qui perpetuò
» perfluxit in eo juvene, num id leva-
» minis attulit, ut manus, pedeſque,
» nonnihil moveri cœperint? Sane
» *Bontius*.... inter cætera commendat,
» quæ ſudorem moveant. Sed hic for-
» taſſe utilior eſt, cùm affectio frigori

» ſucceſſit, cui temerè calefactum cor-
» pus expoſitum fuerit. «

Hinc intelligeremus ſaltem ab Hippocrate, & laudatos ſudores, & damnatos fuiſſe, prout tetani cauſa eoſdem aut poſceret, aut repudiaret; eamdemque ob cauſam *Aretæum*, ac *Cælium*, eo modo ſcripſiſſe. Sanè noſter homo, qui à frigerato corpore priùs calefacto in tetanum non incidit, cum perpetuis ſudoribus mortuus eſt.

16°. Urinarum excretiones Medicorum plures in tetano conſuluerunt, præeunte *Hippocrate* Coac. text. 362. πυρετώδεα ὀπισθοτονώδεα γονοειδέες οὐρήσιες λύουσι. Opiſthotonum, ſi ad eum febris acceſſerit, urinæ genitales, urinæ genituræ ſimiles, ſolvunt. Nondum in Medicinâ definitum eſt, quid ſignificet τὸ γονοειδὲς *Hippocratis* in urinis. Ad hoc nihil aptius, ac convenientius erit, quàm ipſum auctorem cunctis conſulere in locis, in quibus de hâc urinâ verba fecit.

Epid. libr. 3. *pag.* 1066. Qui in Dealcis horto decumbebat, priuſquàm redderet urinas turbatas, reddidit urinam, quæ habebat ἐναιώρημα οἷον κρίμνα γονοειδέα. Hic nonniſi 40. die poſt multas

ærumnas judicatus eſt. *Foëſius* reddidit totum textum ſic. » Urinæ tenues, in » quibus varia inerant ſuſpenſa quæ- » dam, in medio innatantia, hordei » toſti, non exactè moliti, craſſioribus » fruſtulis, ferè ſimilia, *genitaleque ſe-* » *men referentia* «. An ergo in hâc urinâ enæorema, & quid ſimile genitali ſemini habebat, & quid craſſius moliti hordei toſti ſimile? hîc notemus τὸ γονοειδὲς enæorema fuiſſe.

Philiſtes Epid. lib. 3. pag. 1070. die ſecundo habet οὖρα λεπτὰ, διαφανέα· εἶχεν ἐναιώρημα γονοειδὲς: die 5 moritur. Eſt iterum hic, genituræ ſimile illud, enæorema.

Epid. 6. pag. 1170. in Perintho τὸ γονοειδὲς, τὸ τοιοῦτον ὅτι κρίσιμον. » In Pe- » rintho genitale idipſum quia criti- » cum «. Hic hypoſtaſin formaſſe videtur, quia judicatorium dixit.

Theodori conjugi die quinto οὖρα τρυφνὰ, ὀποειδέα, οὔρησε τῇ ἕκτῃ ἐν νυκτὶ, ὀλίγον. τὸ οὐρούμενον τῷ κάρφει εἵλκετο, γλίσχρον, γονοειδὲς ». Die quinto urinæ acer- » bæ, ſucco herbarum ſimiles. Sexto » die minxit paucum in nocte, in quo » quid, quod dum feſtucâ trahebatur, » glutinoſum, & genitali ſimile erat «. Ergo τὸ γονοειδὲς in urinis *Hippocrati*

fuit vel enæorema, vel ſedimen, quod feſtucâ ex urinâ elevatum, mucoſum quid & geniture ſimile, referret: in Philiſco & Theodori conjuge, non laudabile, nam ambo mortui ſunt: in eo, qui in Dealcis horto decumbebat laborioſo & diuturno cum judicio fuit: in Perintho criticum. Semen autem ipſum genitale non fuit; nam & in urinâ conjugis Theodori erat.

Conſulamus commentatores, antequàm pergamus ultra. *Hollerius* in hunc textum: » Tales urinæ geniture ſimi-
» les, albam, tenacem ſubſtantiam re-
» ferentes, in febre ardente cum con-
» vulſione, malas eſſe, quod ab eli-
» quatione fiant, ſed ſi à copiâ pituitæ
» craſſæ ac viſcidæ convulſio, cum fe-
» bre, materia illa pituitoſa coqui po-
» teſt, excernique «.

Et *Jacotius* τὸ οὖρον γονοειδὲς ait ab *Erotiano* intellectum eſſe τὸ οὖρον λεύκον, καὶ παχὺ, urinam albam & craſſam. Videatur *Erotianus* ad litteram T. Laudat autem ille hunc textum *Hippocratis*, ac ſi eumdem legiſſet in libro *de locis in homine*, qui hoc tempore in illo non legitur. Periiſſetne igitur quid de hoc libro poſt *Erotiani* tempora? An verò lapſus *Erotiani* memoriæ eſt? Textum

autem *Jacotius* explicat ſic. » Conſentaneum eſt ergo opiſthotonon, cujus » cauſa eſt frigida, craſſa lentaque pituita, nervos implens, urinis ejuſmodi, quæ repentè, & affatim funduntur, aliquando ſolvi, humore per » calorem febrilem attenuato, & ad » renes atque ureteres converſo «.

Atque hæc de eo, quod genituræ ſimile in ſolâ urinâ, verùm deſcripſit *Hippocrates* idem quoque in materiâ alvo excretâ. Sic ſaltem colligendum eſt ex textu *Coac.* 186. τὸ γονοειδὲς διέλθον: porrò διέλθον de urinâ dici apud *Hippocratem* non ſolet, ſed de alvo. Evidentiſſimè autem *Coac.* n°. 455. Κοιλίη ταραχώδης, διαδιδοῦσα σμικρὰ, γονώδεα, μυξώδεα. » Albus turbata, exhi» bens pauca genituræ ſimilia, mucoſa«. Quæ *Duretus* ibi explicat de » colli» quamento tenuium inteſtinorum, » quorum adeps liquitur, ac dejectio» nes edit veluti opimas, id eſt, albas » & leves. Liquitur autem adeps à vi » tabificâ, tum ardoris hepatici, tum » bilis, abradendo inteſtinis moleſta «.

Foëſius in hunc textum commentando, ſic eum exponit, ut hâc appellatione deſignetur materies alba, pituitoſa, albuminea, ſive per alvum, ſive

Q 3

per urinas, excreta. Imò *Hippocrates* Prorrhet. pag. 35 apud *Foëſium* (non in textu, nam in eo Foëſius cum *Charterio* legit τόνῳ ἴκελον, in ſuâ verò Œconomiâ Hippocraticâ γόνῳ ἴκελον.) *Hippocrates*, inquam, γόνῳ ἴκελον vocat flatus crebros, qui ſimul mucoſam educerent materiem. *Galenus* textum hunc per τόνῳ & γόνῳ, utraque ſcilicet lectione, explicuit.

Tandem & vomitu reddita materies à filiolo Hegeſipolis, Epid. 7. pag. 1225, hâc appellatione deſcribitur. Ἐτελεύτησεν, ἐμέσας μικρὸν, βραχὺ, φλεγματῶδες, ὥστε δόξει οἷον γονήν. » Moriebatur, poſtquàm vomuiſſet materiem paucam, » brevem, pituitoſam, genituræ ſimi» lem «.

Patere igitur videtur, voce hâc antiquorum, intelligi materiem albam, mucoſam, craſſam, adeóque ſemini genitali ſimilem, ſive urinis, ſive alvi depoſitione, ſive moleſtis cum flatibus, ſive etiam vomitu, emiſſam: in urinis verò eam peculiariter deſignare vel enæorema, vel hypoſtaſin, albam, mucoſam, craſſam, quæ, ut cæteræ urinæ bonæ, cum aliis bonis ſignis, ſalutem; ſine iiſdem nihil boni, nihil niſi κρισιμὸν μὴ κρινὸν ſignificet. Adeó-

que haud incongruam *Erotiani*, *Hollerii*, *Jacotii* ſententiam eſſe, de tali albâ, mucosâ, atque tetanum ſolvente urinâ, id exponentium: de geniturâ autem admiſtâ ne cogitandum quidem eſſe, cùm quod *Hippocrates* id æquè feminarum, quàm virorum in urinis obſervaverit, tum quod idem non minùs in alvo, vomituque, excretis, quàm in urinis, ſæpiùs adnotaverit. Numquid viri Patricii apud *Benedictum* urina alba lactea, quâ judicatus videtur, hùc referenda? Vide ſuprà ad N°. 10.

Tetanodeus noſter homo nunquàm in urinis hoc album, mucoſum, craſſum, ſive enæorematis, ſive hypoſtaſeos in modum, exhibuit, adeóque neque indè ſpem nobis fallacem dedit: arenoſam verò ejus urinam, ſupra deſcriptam, me non leviter decepiſſe ultrò fateor. Dudum quippe erat quod advertiſſem, monente *Bonetti* ſepulcreto, arenulas eorum ſæpè urinas gerere: quos aut calculi aut nephritidis calculoſæ ſigna, nunquam concomitata eſſent; ſæpiúſque ejuſmodi arenulas bono ſane omine ſive febribus jam abſolutis, ſive eiſdem declinantibus, ſive etiam vigentibus, comparuiſſe notaſſem.

Ex quo *Viennam* appuli, attentionem meam ad hoc phænomenon excitabat Præſes illuſtriſſimus, occaſione cujuſdam numæroſæ familiæ, in quâ conſtans idem obſervaretur; ſalutemque præ foribus adſtare, ex tali urinarum arenâ, mihi certus prædiceret.

Elapſo abhinc quadriennio, cùm lucem videret immortalis *Morgagni* immortale opus, vidi demum obſervationibus ejuſdem clinicis hanc obſervationem ſtatuminari ſic, ut in regulam practicam convertit debeat. Etenim *in Epiſt. Anat. Med. VIII.* §. 10, ægri cujuſquam morbum referens. » Eo res, » inquit, intra quinque, haud amplius, dies, deducta erat, ut loquendi etiam facultate amiſsâ, pro depoſito, & jam jam morituro, ab omnibus haberetur. Mihi verò, quantulumcunque in præcipiti caſu liceret, » neque antea, neque tunc omittenti, » urinarum quæ fluere pergebant copia » aliquid ſpeculæ relinquebat: quam » mox nonnihil duxere animadverſæ » perminutæ quaſi arenulæ, quæ confertiſſimæ univerſa vitrearum matularum interna latera propemodum » operiebant: hoc enim mihi in ægris » pluribus adnotatum felicis morbo-

» rum ſolutionis indicium, nunquam » fallax *ad id tempus deprehenderam*. Et » ſane æger paulo minùs malè habere, » & jam loqui, &c. « Epiſtola autem XLIX. §. 21, aſſeverat clarus ille auctor, ne in unicâ quidem febre, cujuſcumque demum claſſis, generis, aut ſpeciei eſſet, ne in ullo quidem ſexu aut ætate; quin præterea nec in capitis doloribus acerbis, & apoplecticis quibuſdam affectibus, nonnunquàm etiam ſenilibus, prognoſticum unquam fefelliſſe, niſi forſan ſemel; quando vel in fine morbi, vel in declinatione, vel etiam vigore, adparerent in lotio, præclarâ luce conſpecto, arenulæ tenues, vitreæ matulæ lateribus adhærentes, nonnunquam tamen in urinæ ſuperficie natantes, ſubruſæ ut plurimum, ſubalbæ perrarò, quales ſemel in juvene conſpexerat.

Porrò æger noſter arenulas ſubruſas vel ad vaſis latera, vel ad urinæ ſuperficiem, vel ad fundum, ſæpè etiam in omnibus his locis ſimul, in unâ, duabus, tribus, pluribuſve de die emiſſis urinis, hoc ordine minxit: die 6 quo manſit in noſocomio, urina unica ruſas arenulas ad latera vaſis vitrei depoſuit. Die 7 quatuor vaſa urinaria adhi-

bita hodie, habent leve albumque ſedimen, & arenulas rufas, in pelliculâ ſplendidâ ſupernatante. Die 8 urinæ omnes colore, odore, copiâ, bonæ; leve quoddam ſedimen paucas intra horas ponentes, & ad latera vaſis arenam rufam, inque fundo, gerentes. Die 9 urinæ per omnia naturales, ſingulæ & ſediminis quiddam, & tenuem arenam multam habent. Die 10 ipſiſſimæ quæ heri, urinæ. Die 11 urinæ depoſitæ ſexies, ſolito paulò coloratiores; prior, & altera, pauciſſimas gerunt arenulas; reliquæ omnes leve, atque ſubalbidum ſedimen habent ad fundum: attamen & hæ 24 horis ſervatæ, arenulas cœperunt hinc indè formare. Die 12 ſemel ſciens comminxit ſeſe; veſpere, & bis nocte, minxit in vitrum. Hæ tres urinæ coloratiores leve enæorema ad fundum dimittunt, arenaſque gerunt rufas, prioribus craſſiores. Die 13 ut pridie: enæorema verſus fundum gerunt, & arenæ quid habent omnes: arenam autem non monſtrant, niſi hæ 15, illæ 20 horas, conquieverint. Die 14 urinæ omni dote bonæ, omnes brevi enæorema formant, deponunt; jamque intra tres quatuorve horas copioſiorem,

quàm unquam, arenam, & ad fundum, & ad parietes vitri, demittunt. Die 15 omnes quatuor urinæ hodiernæ boni odoris, & coloris, cum enæoremate, quod & album, & ſpiculis ſplendidiſſimis; pleniſſimum erat. Etiam ad vitri latera talia ſpicula: ineſt autem multa cunctis arena. Nocturnæ ut diurnæ. Die 16 colore, odore, copiâ, bonæ urinæ omnes, multum & arenoſæ, & ſplendidæ, & leviter hypoſtaticæ. Die 17 omnia eadem. Die 18 comminxit ſe nocte. Die 19 in exipulum urinam unà cum alvo emiſit; ſed ad 4 pomeridianam libram mediam urinæ reddidit, quæ trihorio poſt jam arenam exhibebat; ſequentes pariter. Die 20 ſuo lethali urinas in lectum dimiſit.

Quandoquidem itaque arenularum copiam, per omnem propemodum morbum conſtantiorem, obſervaveram nunquàm, ſpei nonnihil, fateor, mecum tacitus alebam: quamvis ſecundum regulas artis ex urinâ, alvoque laudabilibus, nihil unquàm augurari meis auditoribus ſoleam, cæteris ſignis cum illis non correſpondentibus, imò funeſta quæque prænunciantibus. Eventus quoque docuit hujus ultimæ obſer

vationis veritatem. Qua propter mortuo homine, qui nulla calculoſæ, aut arenoſæ diatheſeos veſtigia in cadavere monſtrando, ſpem ſalutis ex ſuâ urinâ, conſtanter, & abundè arenosâ, facere potuiſſet, auditores ſeriò monui hunc caſum benè adnotarent, utpote nullam dari, citra exceptionem, regulam, apertè docentem.

Nec eſt, quod quis vel ideò hanc urinam arenoſam, minoris faciendam in noſtro ægro fuiſſe, exiſtimet, quia ſpicula ſplendida ſalina ſæpiùs in eâdem comparuere: etenim hæc ſpicula in urinis acutè laborantium, quocunque in morbi ſtadio, non illaudabilia eſſe, conſtanti obſervatione experimur.

Abſolvi ſic omnia, quæ de curâ tetani omnium Medicinæ ſæculorum promiſeram; ſupereſt, ut quænam noſtro in ægro inſtituta fuerit, paucis enarrem. Profectò horum enarratorum plurima ipſi adplicavimus. Venam ipſi ſecuimus octies, ſummâ ſemper urgente neceſſitate; & ultimo quidem 12 morbi die; ſanguine ſemper inflammatiſſimo, ſemel iterúmque tanto jactûs ſubſultu, ut non venam, ſed arteriam pertuſam eſſe, quis ſuſpicatus

fuiſſet, qui ad arteriam immediatè venæ ſubjectam, impetuoſéque pulſantem, non attendiſſet. Ultimo morbi octiduo, licet celer adhuc eſſet, magnuſque pulſus, cruorem ultra emittere non auſus, reliquis artis auxiliis uſus ſum. Aquæ frigidæ affundendæ caſus non exſtabat, quoniam nec valdè carnoſus erat, nec media æſtas, ſed frigore, varietateque, Martio ſimilis, Maïus: quin nec caſus erat, in quo ipſe, ſi adfuiſſet, *Hippocrates*, frigidam affudiſſet, ut paulo ante vidimus. Præterea auxiliis ad febrim generandam, proliciendumque ſudorem, in febre perpetuâ, perpetuoque ſudore, opus non fuit. Cæterum caſtoreum, moſchus, camphora, opium, oleum copioſum ore aſſumtum, & in anum injectum; fimus equinus; cataplaſmata ex rebus emollientiſſimis, adjectâ copiâ multâ flor. chamom. parata; aqua calida formâ balnei crurum integrorum, formâ fomentorum ventri, dorſo, collo, maxillis, admota perpetuò; potus ſubacidi, blandaque emulſa; veſicantia, & epiſpaſtica; peruviani corticis vires in nervos explorandi tentamen, adhibita ſunt.

Si ſimilem ægrum noſocomium dein-

ceps ſuſciperet, an venâ, ſi id indicaretur, ſectâ, ac corpore emollientibus cujuſcumque generis involuto, tuta cura tentari non poſſet plurimo caſtoreo, uſu opii prudente, cortice peruviano multo; ut ſcilicet motu humorum moderato, ut mitigatis doloribus, ut humectatis emollitiſque undique nevis, cortex peruvianus, quo facilius in nervos, atque tendines ageret, aptaretur? Neque enim lubenter iis concederem, qui in caſu, quo cuncta emollienda ſunt, vim corticis peruviani indicationi adverſam crederent: ignota nobis ea illius vis eſt, atque facultas, qua & in ridigis fibris & in flaccidis, & in humore ſpiſſiore, & in tenuiore, inordinatos nervorum in febribus motus, & tenſionem relaxet, compeſcat, hominemque reddat ſanitati.

Cætera, quæ ad anatomen ſpectant, tabula 4 exponet, unàque docebit ex degeneri coli fabricâ, cum hiſtoriâ anamneſticâ collatâ, hominem hunc verâ pictonum colicâ quondam laboraſſe.

§ VII. Subjungam nunc, quas promiſeram, proprias meas tetani obſervationes.

1°. Annos 20 natus, anginam paſſus ſum, quæ neglecta in ſuppurationem abivit, cum perfecto maxillæ tetano. Cùm ſummas anguſtias ad 14 diem ſufferrem, alius Medicus advocabatur, qui illicò largam venæ ſectionem inſtituit; deindè, eo jubente, Chirurgus, trochleâ tenui inductâ, maxillam magno cum labore ſenſim diduxit, donec tandem ſtrepitum in faucibus precipe-rem, rumpereturque abceſſus, undè copia igens puris putridiſſimi ore proſiliit, & nonnihil quoque in gulam illapſum eſt. Purgante iteratò dato, intra paucos dies convalui. Hic ipſe ille ab *Hippocrate* ſupra notatus caſus eſt.

2°. Anno 1741, die 9 Aprilis, femina inupta, quadragenaria, me acceſſit, narrans multis ab annis in lævo latere infra coſtas ſe acerbè dolentem, anxietates præterea, flatus, borborygmoſque continuos expertam; cùm undique ſolatium fruſtrà quæſiviſſet, ſeſe curæ tradidiſſe agyrtæ, qui vehementer omnia ſurſùm, deorſúmque evacuando, dolorem quidem mitigarat, verùm debilitatem magnam, ſpaſmos, & catameniorum ceſſationem, ipſi produxerat. Trimeſtri ſpatio ab hâc crudeli curâ elapſo, ſpaſmus prehendit

maxillam talis, ut nihil ore aſſumere, niſi unius olim elapſi dentis foramine, poſſet. Spiritu vini fovebat, fricabatque maxillam; tertio tetani die me convenit. Pulſus debiliſſimus, ac tardus erat, licet horæ quadrantis iter, ut ad me veniret, conficere debuerit. Durities muſculorum maxillæ magna non fuit. Externè oleoſa penetrantibus miſta applicui, veſicans ad nucham latum admovi, & præſcripſi neuroticam miſturam.

Altero die lecto affixa me vocat. Video tetanum maxillæ rigidiſſimum, faciem & oculos rubros, pulſum fortem, celerrimum, vehementem itaque febrem, lumborum dolores, jumentoſam urinam, deglutitionem adeò impoſſibilem, ut per nares exeant deglutienda. Hîc ſane febris ſupervenerat convulſioni die quarto, & nihilo ſeciùs in pejus ruebant omnia.

Venam ſecui, & enemate laxante ritè operato, clyſmata nutrientia omni quadrihorio curavi injici. Cataplaſmata emollientia oleoſa tenſis circumdedi partibus. Trihorio poſt venæ ſectionem febris, rubor, calor, remittunt multum. Sanguis nec inflammatus fuit, nec aut tenuis, aut diſſolutus. Quæque

jumentoſa apparuerat urina, eadem jam ſedimen album, flocculentum tamen, dabat. Pulſus nunc æquabilis, bonus, plenior longè, fortiorque, quàm pridie in ædibus meis fuerat.

Sed cum tantâ rerum emendatione, tetanus idem, eademque deglutitorum per nares reverſio. Amiciſſimus *Velſe* curam, me hortante, ſuſcepit mecum. Medicinam internam, externamque, in magis neuroticam mutavimus.

Die 11 Aprilis poſt inſomnem penè noctem, ſummo cum labore deglutivit quædam. 12 Aprilis nox inſomnis. Deglutitio ferè impoſſibilis, pulſus æquabilis, ſed debilior. Enemata nutrientia abſorbentur tota, ſæpiúſque repetuntur.

Aprilis 13 clonicæ convulſiones per noctem frequentes, quibus durantibus maxilla relaxata cum magno oris hiatu fuit; clonicâ verò convulſione ceſſante, rediit mox tonica colli, dorſique. Pulſus debilis jam & inæqualis. Frigus extremorum. Mentis jugis præſentia. Ad horam 10 diei ſuæ 8 mente præſens expiravit ore ſpontè aperto; ita enim, quotquot morti affuerant, nobis teſtati ſunt. Negabatur nobis anatome. Vidimus in cadavere, octo

à morte horis elapſis, ſic clauſam maxillam, ut aperire illam, niſi ſummâ cum vi, nequiremus. Ore ſic vi aperto, mali nihil adſpeximus in faucibus. Lingua tumebat. Exterius ad cartilaginem ſcutiformem & ad os hyoïdis comparebat tumor. Sed ultrà examinare vetabamur.

3°. Faber lignarius 22 annorum, procerus admodum juvenis, menſe Decembri 1741 me vocabat, tetano corporis univerſali afflictus. Narrabat febre tertianâ pertinaciore laborantem, cortice peruviano ſe ab eâ, elapſis paucis abindè ſeptimanis, liberatum eſſe. Continuâ febre ſe nunc, validâque diarrhœâ, & univerſo torqueri tetano. Epidemica diarrhœa illo tempore cum febre graſſabatur, quæ poſtulabat emeticum. Fruſtrâ id ipſi dedi. Diarrhœam nec involventia, nec opiata, nec adſtringentia, compeſcuere. Tetanus quoque univerſalis neque balneis aquæ calidæ, ejuſdemque fomentis, neque emollientiſſimis unguentis, & cataplaſmatibus, ullatenùs ceſſit. Febris autem in dies augebatur. Cùm nihil juvaret, ob ſummam primarum viarum putrilaginem præſcripſi ipſi hanc miſturam.

℞. Rob ribeſiorum unc. ij.
Spir. ſulph. per campanam gtt. xv.
Aquæ cort. citrei unc. vj.
Laudani liquidi Sydenhami gtt. xx.

Laudanum addebam, ne acida augerent diarrhœam. Quovis bihorio quartam miſturæ partem aſſumſit; evacuata illa, renovabatur.

Altero die meliùs habuit, & unicam tantummodo alvum putridam depoſuit. Die 3 levamen majus. Die 4 tetanus ità emendatus, ut lecto movere, ex eodem ſurgere, cum difficultate incedere, imò in proximè inferiorem contignationem laborioſè deſcendere poſſet. Putridâ alvo utcumque pergente, miſturam continuavi, quotidie minuendo, uſque ad 10 usûs illius diem.

Sanus abindè vixit uſque in Junium menſem 1742. Incidit tunc eamdem in febrem, diarrhœam, tetanum; ignarus à quâ causâ aiebat. Vivebat intemperanter. Priorum memor dedi illicò eamdem miſturam; die altero omnia ſymptomata ceſſabant. Sub ejuſdem anni finem tertio rediit idem, ſed levior, morbus; unicâ miſturâ ceſſans. Formulæ copiam tunc ſumſit, ut illicò, redeunte morbo, eâ uteretur.

Cauponarius indè factus, ac vino, cereviſiâ, vinique ſpiritu abuſus, nunquàm in ſimilem morbum relapſus eſt totis poſtea annis, quibus ejus uxori ac liberis medicinam feci.

In recenſendis tetani cauſis, vidimus illum ab auctoribus putrilagini hærenti ad præcordia, aut in inteſtinis, adſcribi. Præſens hiſtoria hoc confirmat.

4°. Anno 1756, ſuſceperam in noſocomium juvenem, gallico morbo ſic laborantem, ut peſſima ulcera in corpore, potiſſimum verò in capite, proſtarent. Haud diù eum in curâ mercurii ſublimati habueram, quin ab acri materiâ nervos, tendineſque, in ulceribus rodente, in completum maxillæ tetanum incideret. Dabam emulſum cum opio & camphorâ; de quo tamen multum ſumere, in principio ſaltem, deglutitio ferè impoſſibilis vetuit. Maxillas autem & tempora fimo equino calente, ſæpè renovato, involvi. Die alterâ deglutitio melior, die tertiâ tetanus curatus. Mercurio eodem poſthac curatus eſt.

5°. Anno 1757, menſe Novembri, ſuſcepi in noſocomium juvenculam 28 annorum, quæ à duobus cum dimi-

dio annis cariem patiebatur antri *Higmori*, quæ ſane multum nobis faceſſit negotii. Cùm variis auxiliis internis externiſque, totum hunc ſinum depuraſſemus, ac patiens bellè haberet, incepit anni 1758, die 8 Martii, denuò in eodem dolere; die autem ſequenti adeò vehementer, ut perfectus maxillæ tetanus naſceretur, ſic ut neque loqui, nec deglutire vel minimum poſſet. Cataplaſma emolliens adplicabatur ei veſperè. Decimo verò Martii, cùm tetanus 28 horis jam perſiſteret, fimum equinum circumpoſui. Opium lubenter à principio cum caſtoreo dediſſem, deglutiendi autem impotentia id vetuit. Opio tamen agendum ratus, elutis primo communi clyſtere inteſtinis, injici cum unciis ſex juris carnium grana opii duo curavi. Obdormivit indè, evigilanti autem rigor muſculorum paulò remiſſior erat, nonnihilque cœpit deglutire poſſe. Tertio die enemate repetito ſolvebatur tetanus. Opiône an fimo? An auxilio alterum alteri fuit?

Ex illo tempore ſinum maxillarem magis depuravimus, magiſque, cariem autem ejus metuendam corticis peruviani copioſo diuturnoque uſu,

ſive abegimus, ſive averruncavimus. Dolorum recrudeſcentiam opium interea ſedabat. Tandem craſſa, & obeſa facta, exivit 1758, die Julii nonâ. Reſcivimus diù poſt ipſam ruſticano labore ſe egregiè exercere.

6°. Anno 1757, die 7 Decembris, veſpere, in plenâ ſanitate, deprehendor ſubitâ vertigine, cum momentaneâ mentis abſentiâ, momento poſt iterùm ſaniſſimus, niſi quod ad præcordia nauſeoſum quid obſervarem; levioreſque ventris dolores. Venam mihi tundi curavi, & cubitum petens purgans ſumſi, quod ſequenti die egregiè operabatur. Die hac, nempe 8 Decembris, multis convivis gaudens, ſobriè tamen comedi & bibi. Noctè verò inſequente incido in dyſenteriam crudelem, ſanguineo-mucoſam, cum univerſi corporis tetano. Convenit ſummo mane die 9 Decembr. optimus, dum viveret, Medicus *Erndl*, qui gravem valde morbum ratus, mox ill. Præſidem adiit. Hic autem brevi poſt ſuâ viſitatione me honorans, unà cum claro viro *Erndl*, ſuſpicabatur an non fortè podagrica aliqua materies (podagrâ enim leviori aliquoties decubueram;) vertiginem oberrando

excitaſſet, eademque purgante irritata, dyſenteriam, tetanumque generaſſet? Sin minus; an primis in viis hærens corrupta materies ejus abundantiæ eſſet, ut poſt actionem purgantis multa adhuc ſuperſtes, atque mota, hunc morbum generaſſet? Porrò tetanus erat non maxillæ, ſed colli, dorſique rigidiſſimus, lumborum paulo minùs rigidus; ſic ut aliquid alimenti, aut medicamenti aſſumturus, ſtatuæ inſtar, erigendus eſſem, lumbis nonnihil ſe flecti patientibus.

Utrique ſuſpicioni ſatisfaciebant (purgans enim prægreſſum erat) primò acrioribus ad pedes, & crura, admotis epiſpaſticis; quæ eo verſus, ſi qua podagrica materies oberraret, illam allicerent: ſecundò decoctis & emulſis oblinientibus, atque involventibus, tum ore, tum enematum ope, aſſumtis; quæ cùm adhibito prudenter opio, dolores ſopirent, tenſa laxerent, acria involverent, nervoſque ab acrium irritatione defenderent, D. O. M. his conatibus opitulante, tetanus 12 horarum ſpatio ceſſavit, & intra ſeptem dies, citra ullam podagram, perfectè convalui.

7°. Caſum notabilem graviſſimi te-

tani in noſocomio viſum, retuli *tomo VI. probl. 9.*

CAPUT V.

DE FEBRE MILIARI, AC PETECHIALI.

§. I. *Pro more iterùm non vidimus hoc anno petechias aut miliaria. Idem & alii Medici teſtantur* Viennæ, *in* Hungariâ, *in* Sileſiâ. *Ex ſententiâ ill.* Tralleſii *miliaria & multum factitia ſunt, & nunquàm critica. Idem evincunt clariſſimi* Kœlderer *obſervata.* §. II. *N°. 1. in exanthematum materie cl.* Pringle *nimis ſero me aggreditur. Enarratio rerum, quœ putatitiam hanc criſin mihi primò dubiam, tandem falſam eſſe, demonſtrarunt. N°. 2. Morbi carcerum, & noſocomiorum, cum morbis exanthematicis malignis, maximè cum malignis miliaribus, plurimum conveniunt; iidem tamen minime ſunt. N°. 3. Exanthemata non ſemper evitari poſſunt, quia impurus, infectuſque aër, non ſemper poteſt evitari. N°. 4. Laus tractatûs cl.* Pringlæi de Morbis Caſtrenſibus.

N°. 5.

N°. 5. Malè cl. Pringle *intellexerit, quæ* Wratislavienſes*, egoque, de camphorâ notaveramus. N°. 6. Petechiarum ſedem in ſolâ epidermide me collocaſſe injuſtè accuſor. N°. 7. Vindiciæ Manium* Diemerbroeckii. *Gangræna nonnunquam citra ſeparationem ſaneſcit.* Diemerbroeckiana *confirmantur* Tralleſianis. *N°. 8. Argumenta quinque adverſus clariſſimi* Pringle *ſyſtema, de differentiâ petechiarum ab omni alio morbo exanthematico. N°. 9. Non diſputandi pruritu, ſed inevitabili praxeos docendæ neceſſitate, à cl. viri opinione receſſi. Demonſtratur diverſitatem, in morbis obſervatam, non morborum naturâ, ſed diverſæ methodo, deberi. Oſtenditur hæc diverſitas, eâque occaſione illud* turgere Hippocratis *examinatur, quod tantam in praxi diverſitatem non induxiſſet, ſi à ſolo* Hippocrate *legitimus hujus ſignificationis ſenſus petitus fuiſſet: ſenſu quippe Hippocratico rarò turget materies; non Hippocratico, turget ſemper. Vomitoria acutorum principio dari Hippocraticum non eſt; & fruſtrà quidam id ex ejus operibus probare nituntur. Solum ſtudium Hip-*

pocraticum aptum eſt, quod in viam devios reducat.

§. I. TRANSIIT cum bono DEO iterùm, pro more, annus academicus ſine miliaribus, aut petechiis, cum in noſocomio, tum in urbe, & ſuburbiis, apud ægros, qui mihi, ad conſilia vocato, obtemperarunt in toto regimine, in abſtinentiâ à Medicinâ, cl. *Tralleſio* pulverulentâ dictâ, & præſertim in quotidianâ lecti refectione. Vidi quidem pulicum morſus, quos petechias; vidi ſudamina, quæ miliares puſtulas, ſive collegæ expertiſſimi, ſive Medicinæ tirones, ſalutarunt: tales autem minime fuiſſe, niſi in regimine, vel in medicamentis peccaretur, rerum eventu intellexerunt.

Igitur hæc medicæ artis prudentia effecit, ut id, quod à tot retrò annis cum ſcripſi, tum publicè docui, undique confirmaretur, ac demonſtraretur abundè: utque me, ægros ſic gubernantem, propria experientia de hiſce exanthematibus *ultrà* ſcribere vetat; ita & mecum Medici complures, eamdem methodum ſecuti, eorumdem in morbis exanthematum,

aut ſuâ in praxi raritatem teſtantur, aut omnimodam abſentiam. Nominare hâc in urbe medicos poſſum, qui in multâ, eâque honeſtiore, praxi verſantes, ne ſemel quidem ſuis acutis in morbis hæc exanthemata viderint.

In Hungariâ, ſi ullibi, hæc exanthemata famoſa ſunt, & quidem ſic, ut multâ praxi exercitati Medici candidè mihi faſſi ſint ad illa promovenda ſe cogi; ſiquidem eos officio defuiſſe ſuo plebs clamitet, ægro ex acutâ ægritudine citra efflorefcentias pereunte; petechias, ac miliaria, ut ſalutaria naturæ molimina ad vindicandum à morte ægrum, arbitrata. Interim clariſſimi in Hungariâ viri, qui Hippocraticè edocti, magnam praxin, ſpretâ vulgi opinione, exercent, teſtantur mihi æquè raras ſeſe ſuis in ægris haſce efflorefcentias obſervare, quàm ego eas obſervo in meis. Cùm evictum ſit mortalium millenos ab acutis morbis quotannis perire, qui primario morbo ſuſtinendo apti, ſecundario illi perferendo inepti ſint; Medici profectò illi, de quibus loquor, Medicinam in beato illo regno ſic facientes, ſubditos quotannis mille-

nos, alioqui perituros, *Auguſtiſſimæ Imperatrici Reginæ* conſervabunt.

Sed & potentiſſimus Boruſſorum Rex, quod hâc de cauſâ gaudeat, habebit. En quæ perilluſtris, & in Medicinâ practicâ verſatiſſimus *Tralles*, ad me nuper ſcripſerit 14. Aug. » Triginta jam anni elapſi ſunt, cùm Hirſelbergæ, urbe Sileſiæ, amœnâ, & » montanâ, ſitâ ad Bohemiæ confinia, » morarer, uno omnes ore mihi aſſeverarunt miliaria in urbe, ejuſque » confiniis, endemicum morbum eſſe, » quotannis ſternentem, & perimentem magnam hominum catervam. » Hujus ſane cauſam tunc temporis » in Medicos referre non auſus, eam » potiùs refudi in propinquam urbi » paludem, potiſſimum *Lanciſii de Noxiis Paludis Effluviis* ſcribentis » auctoritate. Verumtamen aliquot » deinceps annis ſymbolam huc Medicos conferre ſuſpicari cœpi; quippe certior factus, quod urbis illius » Medici medicamenta calida ægris » offerrent; quod ægrorum, ut ſudores prolicerentur, calefacerent conclavia, eumque in finem ægros altero ſuper alterum pulvinari contegerent; quod demùm iiſdem non

» propinarent alios, quàm calefacien-
» tes potus. Cauſam igitur prædiſpo-
» nentem credidi quidem paludis ef-
» fluvia eſſe; calidam autem metho-
» dum excitandis cauſæ vice fungi. Aſt
» verò haud ità pridem eâdem in urbe
» degenti mihi, aſſeruerunt egregii
» duo ibidem Medici, antiphlogiſti-
» cæ methodi patroni, *Ludwig* & *Hauſ-*
» *leutner*, *miliarem morbum*, quo toto
» tempore praxin ibidem exercuiſſent,
» *ſibi penitùs eſſe ignotum*: ſuos proindè
» prædeceſſores morbi miliaris veros
» artifices, fabroſque fuiſſe, pluſquàm
» demonſtratum eſſe. «

Sed audiamus magnum *Tralleſium* in tractatu in-4°. *de Terreis Remediis*, quem quinquennio abhinc edidit, pag. 356. & ſeq. » Quid, quod ſatis
» paradoxon multis lecturorum vide-
» bitur, ſine omni hæſitantiâ, contra
» vulgares, & ad hunc diem valen-
» tes medendi regulas, præfractè aſſé-
» ro poſtulare boni Medici officium,
» ut, quantum fieri poſſit, pruden-
» ter *exanthematum geneſin arte ſuâ ca-*
» *veat*, aut ſi id fieri ſalvis ægrorum
» rebus nequit, ut quàm parciſſimam
» ſaltem eorum efflореſcentiam ſagaci
» auxilio reddere allaboret. Quod aſſer-

» tum pugnans cum plerorumque Me-
» dentum praxi, ut verum eſſe nihilo-
» minùs clariſſimè perſpiciatur, prag-
» maticam quæſtionem injiçere liceat,
» *an exanthemata in ullâ febre ſint ſalu-*
» *tifera?* Clamant omnes, audio, *uti-*
» *que ſæpè!* cùm iis excluſis tot ægri
» reddantur ſanitati priſtinæ. Sed pace
» rogatâ, & pauco obſtrepentium,
» inque me hæreticum debacchantium
» ſilentio impetrato; adhuc ſemel quæ-
» ro: An cruoris inſpiſſationes, an va-
» ſorum obſtructiones, an capillarium
» canaliculorum inflammationes, an
» ſanguinis putrilaginoſæ corruptio-
» nes, an tenuiſſimorum vaſculorum
» eroſiones, & diſruptiones, ullâ in
» febre ſalutiferæ?..... Inſto igitur
» porrò: ſi obſtructiones, inflamma-
» tiones canalium &c. in febribus non
» ſalutiferæ, etiam id de exanthema-
» tibus non poterit prædicari, cùm
» ſemper ea obſtructiones, inflamma-
» tiones &c. ſupponant: atque quando
» Medici quidam minùs rectè aſſe-
» runt, *Multos mori cum febre, nemi-*
» *nem à febre*; ego rectiſſimè affirma-
» turus ſum, *multos equidem ſalvari*
» *cum exanthematibus, neminem ab*
» *exanthematibus*«.

Si Auſtria, ſi Hungaria, ſi Sileſia, undè gaudeant, habent; habebunt etiam aliæ Romani Imperii Provinciæ. *Part. IX. pag.* 73. 74. cum publico communicavi teſtimonium viri eruditi & clariſſimi *Kolderer*, *Meinungæ* in *Sueviâ* phyſici ſenioris, & conſiſtorialis, quo patuit & miliaria nunquàm critica ipſi viſa eſſe, & bonâ methodo evitari. Beavit me idem digniſſimus vir epiſtolâ, diſſertationis in formam, datâ anni, quem vivimus, 11. Maii, dignâ profectò, quàm, ne in longius devolutum opus me brevem juberet, hîc insererem totam. Exordio miratus ille; pravæ doctrinæ, methodique, tot inveniri patronos, quos Viennæ, nonniſi inter barbitonſores aut expectaſſet, aut quæſiviſſet, in hæc demùm verba erumpit: » Profectò in tam clarâ luce magis » mirari quorumdam Medicorum cæ» citatem, quam ſanare eamdem præ» ſtaret; ni mentis æquitas ſperare » juberet falſam theoriam, ejuſque » culpam, non tam pertinaciæ, ſed » incuriæ potiùs, & commiſſo erro» ri in dignoſcendis morborum cau» ſis, ortum debere ſuum «. Longus ideò eſt in certo quopiam miliarium

genere deſcribundo, quod vel morbum auferendo criticum nuncupari debeat, vel quod morbo dudùm devicto demùm effloreſcat; verùm idem hoc genus totum ad miliaria vera non eſſe referendum, multis demonſtrat exemplis: præcipuè cùm febrem comitem ſibi habeat, adeóque tertium veluti genus morbi conſtituat, quod vel, neque criticum, neque ſymptomaticum ſit, vel ſi ſic velis, ut cl. *Hoffmannus* docuit, criticum in quopiam chronico duntaxat morbo. Dolet autem vehementer clarus vir hoc ultimum genus à nonnullis Medicis ad vera miliaria transferri, quæ *ipſi* regimine, aut methodo, aut utriſque pravis, in morbis acutis, inflammatoriiſque, generant. Deſcribit mihi quoque plures hiſtorias miliarium ejuſmodi, quæ ego pluribus hujus operis tomis olim oſtendi, dudùm ſanato acuto morbo prodeuntia, veluti ſuſcepti olim, aut domi, aut in aliis noſocomiis, contagii reliquias eſſe; ille verò cuidam lymphæ ſtagnationi adſcribit.

» Sed quis, inquit, nunc Medicus » hæc exanthemata, ſilente etiam ex- » perientiâ, diceret *critica*? ſanæ

» nullus mentis compos. Quis porrò » petechias inprimis, quæ non rarò » peripneumoniæ, & pleuritidi, aliiſ- » que apertis inflammatoriis morbis, » junguntur ? Quis miliaria puerpe- » rarum alba, ubi febrem adeſſe in- » flammatoriam omnia docent ſym- » ptomata; & ubi quò copioſioria, & » faciliora exanthemata prorumpunt, » eò proximiores letho ſunt ægræ? » Aphthæ infantum apud nos morbus » eſt endemius, multos in tenerrimâ » ætate perimens: hunc ſemper multo » deteriorem ſum expertus, ſi ſimul, » quod ſæpiùs contingit (idemque » ſæpiùs in Angliâ contingere *Huxha-* » *mus* fidem facit) miliaria apparent. » Quis ergo & hæc? Et quale tandem » in omnibus recenſitis his morbis in- » flammatoriis venenatum miaſma, » quod expellere debemus, accuſan- » dum venit, ſi, ut experientia do- » cet, miliaria & petechiæ perpetui » inflammationis ſint comites, hæcque » eò pejor fiat, quò largior eorum » numerus? Et cur non eadem omni- » bus iſtis febribus ratio, quæ tam » frequenter *æquè* exanthematibus (ſi » morbus, ſiniſtrâ aut plane omiſſâ » curâ, in pejus ruit) *ac* reliquis

» ſymptomatibus, inflammationibus
» propriis ſtipatæ ſunt? Nonne ſatis
» apud eos conſtat, à ſoluto partium
» ſanguinis nexu & ſeroſâ ejus parte
» à ceteris indè ſegregatâ, ſuam hæc
» exanthemata trahere originem?
» Quid aliud niſi hoc ſibi vult dia-
» betes, tam ſæpè in his morbis in-
» fauſto omine accidens? Fugitne quoſ-
» dam his morbis, præcipuè puerpe-
» rarum miliaribus, demùm ab eo tem-
» pore noſtros comprehendi cœpiſſe
» homines, quo lautiores vivunt, &
» diætâ calidiore utuntur? Qui ergo
» iſta regimine calido, tanquam ſalu-
» tifera, expellere ſatagunt, quid hi
» aliud faciunt, niſi ut ſtudio diſſol-
» vant nexum ſanguinis partium; in-
» flammationes peſſimas creent; oleum
» infundant igni, & ſic morbum ne-
» ceſſariò adaugeant « ? Tandem me
in adverſis conſolatus. » Nova quævis
» doctrina « inquit (quam hujus epi-
» ſtolæ initio juſto nomine *Nov-anti-*
quam appellat) » omni ævo adverſa-
» rios habuit comites: at ſortem *Har-*
» *væi* mallem tamen ego experiri,
» quàm cum cæcis per omnem vitam
» cœcutire; famæ enim mendacia de-
» riſit ſemper conſcia mens recti, ve-

» ritaſque triumphavit hucuſque «.

§. II. Sufficerent hæc omnia ad demonſtrandam, quam clamo à tot annis, propugnoque, veritatem, adeóque ad hoc ipſum caput terminandum, niſi adverſus eamdem clariſſimum *Pringle*, virum, quem magni ſemper & feci, & facio, dudùm inſurrexiſſe intellexiſſem; & ad cujus animadverſiones dudùm reſpondiſſem, niſi ille, more inter eruditos repudiando, vernaculâ ſcilicet linguâ ſuâ, in alterâ & tertiâ editione ſui, à me ſæpiùs laudati operis *de Morbis Caſtrenſibus*, contra me ſcripſiſſet: jam verò cùm vir quiſpiam doctiſſimus, ipſius, meuſque amicus, hæc mihi ex anglico ſermone gallica fecerit, reſpondebo illi hoc capite, ſiquidem præcipua ejus contra me gravamina circa miliaria verſantur.

Ac primùm quidem cum viri in arte tanti veniâ id mihi aſſerere liceat, quod in hac diſceptatione nimis ſerò me adgrediatur: utpotè qui & ad hanc materiem, & ad illa, quæ præterea hâc occaſione mihi objicit, in ſingulo ferè novem *de Rat. Med.* tomorum, in anteceſſum, ſatis reſpondi, abundèque. Multo ſane labori

pepercisset, hos omnes tomos pervolvendo, non patrio, ſed latino, ut inter eruditos decet, ſermone exaratos; quorum ſuſpicor nullum poſt *tertium* ipſum legiſſe, neque etiam præter *Theſes de Febribus*, alia opuſculorum meorum, in quibus tamen omnibus ea dudùm refutavi, quæcunque ipſe contra me poſtliminio edidit, & repetivit.

Dignetur itaque vir digniſſimus id attendere præprimis, quod quæcunque ille, ex conſuetudine *recentiore* ſuæ patriæ, de miliaribus atque petechiis, cenſet, nullo modo queant id falſum reddere, id negare, id quominùs centies viſum ſit efficere, quod medici *Hippocratis*, *Sydenhami*, *Boerhaavii*, principiis imbuti, in Auſtriâ, in Hungariâ, in Sileſiâ, in Imperio, in Italiâ, hæc exanthemata aut nihil omninò, aut vix ſaltem, obſervent. Neque quod credat ipſe miliaria ferè critica eſſe, id meam aſſertionem, qua primò vix, deindè nullos, in noſocomio ægros, cum iiſdem exanthematibus, habuiſſe me teſtatus ſum, ullo modo infirmare, ullo modo non veram, non exiſtentem, reddere poteſt. Acta refero, facta enarro, quo-

rum multis ab annis millenos teſtes numero, eoſque inter nonnullos Anglos, quos ipſe de hiſce, ſi lubeat, percunctetur: acta, inquam, quæ nullius contraria infirmet opinio, quæ nullius contraria obſcuret obſervatio; contra quæ nulla ſcholarum commenta, nulla patriæ præjudicia, præſcribent unquàm.

Hæc igitur, cùm ita ſe habeant, vir clarus id malè interpretari non poteſt, quod ita de veritate earum, quas narro, rerum convictus, ut eſſe convictior nequeam, cum ipſum, tum quotquot cum ipſo ſentiant, minùs recte opinari credam. Quod autem alii minùs rectè opinentur, ut ego ſaltem credo, aliundè proficiſci non arbitror, quam quod, quæ in ſcholis principia hauſerunt, nondùm ad ſeveras artis regulas, ſeu ad lapidem lydium, probaverint. Profectò ſola obſervationum frequentia primam mihi ſuſpicionem formavit, ne res ſic, ut credebatur, ſe haberet. Suſpicio hæc reddidit me propriæ opinioni diffidentem: diffidentia ad maturius compulit examen. Videbam quippe, idque in civitate magis, quàm in noſo-

oriri, morbum levari, & hæc eadem miliaria die verè critico cum febris ceſſatione ſiccari, ſanitatemque hinc conſequi perfectam. Sed 2°. videbam hæc exanthemata ſæpiùs die non critico, quàm critico naſci, & nihilominùs alio bono die critico morbum cum exſiccatione exanthematis perfectè judicari: id quod intellectu mihi paulo difficiliùs videbatur; non ideò quod planè inſolitum eſſet, verùm eo quod nonnihil cum conſuetis obſervationibus repugnaret. Videbam 3°. idque frequentiùs, ſive die bonâ, ſive malâ, exortum exanthema cum morbi eouſque benigni incremento tanto, ut æger vel ſummopere periclitaretur, vel ad plures abiret. Saltem tunc excretionem miliarium, utut ſalubrem aliquando mihi creditam, & criticam, longè crebriùs vidi ſymptomaticam fieri, ac lethiferam; idque frequenter in iis, qui morbum primarium ad uſque excretionem exanthematis ſic tuliſſent, ut ſpem perferendi, emergendique, probabilem facerent. Itaque ad omnia attentior, inque cæteras morbi excretiones animum advertens, vehementer dubitare cœpi, utrum iis in morbis, quos eo

uſque miliaribus judicari credideram, judicium miliaribus, an aliis evacuationibus, adſcriberem. Quippe ſemper in ejuſmodi criſi, aut urina hypoſtatica erat, aut erat flava, ac pulti ſimilis alvus, aut hemorrhagia quælibet, aut perſpicuus obſervabatur ſudor, aut plura horum ſimul. Sin verò minus; aut recidiva erat febris, novæ criſeos indiga, aut peribat æger.

His ita obſervatis, & cum frequenti morte ægrorum, quam miliaria illa, quæ omnium ore ſymptomatica erant, inducebant, collatis, in eam ſententiam facilè abivi, quod conſuetæ evacuationes criticæ, non verò miliaria, morbum ſolverent; quodque, ſi non perpetuò, paſſim ſaltem miliaria ſymptomatica eſſent; tum in illis, qui ſervarentur, tum præſertim in his, qui perirent. Confirmavere autem hanc ſententiam obſervata confertiſſima.

Verùm me aliud torquebat. Viennam appuleram, de horum exanthematum frequentiâ perſuaſus; nec me opinio fefellerat, ſiquidem in quovis ferè acuto morbo aut adeſſe exanthemata viderem, aut à Medicis expectari: meque etiam utpote climatis

ignarum, de hâc criticâ excretione endemicâ, ad quam promovendam, nutriendamque quivis Medicus intendere animum deberet, Medici perhumaniter commonefaciebant. Interim ego ægros acutos in noſocomio publico tractare orſus, haud inveniebam hanc criſin ità endemiam eſſe, quandoquidem inter centum priores ægros unicus modo afficiebatur miliaribus, qui per imprudentiam meam eadem cum duobus aliis ægris communicabat. Quo nunc acutos morbos in noſocomio frequentiores demonſtrabam, eo pauciores quibus exanthemata prorumperent, obſervabam; & ſi quandoque uni, alterive prorumpebant, quos regimen, & medendi methodus, antea ad illa diſpoſuerant, hi nullam in obſervatione mutationem inferebant. Quid porrò indè concluderem? Niſi, cùm alibi tot homines, apud me vix ulli, exanthemata acquirerent, regiminis ac medicamentorum tam aliorum, quàm meorum, exactam inter ſeſe comparandam eſſe rationem.

Conſtitit tunc luce clariùs, bonos complures, imò optimos Medicos, patriâ opinione abreptos, regimen, ac medicamenta ſic dirigere, ut ægri

acutorum exordio in ſudorem, ejuſque operâ in exanthema prorumperent; alios verò, quibus meliora finxerat præcordia Titan, haud ita numeroſa, numeroſiora tamen, quàm apud me, in ſuis acutè laborantibus exanthemata habere. Sollicitè & hujus cauſam rimatus, detexi 1°. contra Medicorum mentem, imò clàm illis, ægros ex præjudicatâ opinione operosè cooperiri; id quod & mihi in ægris urbanis, inexpectato quandoque intranti, obſervare contigit. 2°. Pulverum teſtaceorum creberrimum uſum, methodo antiplogiſticâ præponi. 3°. Viennæ nullatenùs laudabilem obtinere morem ægros quotidie, ſemel ſaltem, vel reponendi in lecticam, lecto ſic admotam, ut ægri debiliores videantur tantummodo in eodem lecto loco moveri; vel, ſi id vires ferant, in ſedili collocandi; & ſordida induſia nitidis tepefactiſque aliquoties permutandi: quæ profectò omnia ad exanthemata averruncanda inevitabilis eſſe neceſſitatis, certâ experientiâ affirmo. Tandem 4°. petechias & miliaria, quandoque contagioſa reperta, poſſe cum ægris, nolente ea Medico, communicari ab

advenientibus ad ſe amicis, neceſſariis, confeſſariis, medicis; dum ab his, qui pravo exanthematum genere laborant redeuntes, ægros alios necdum affectos conveniant. Adeóque quamdiu noſtra methodus non fiet ea cunctorum, mirari minime oportere aut me, aut alios, exanthemata nonnunquàm in ægris obſervare: præterquam quod in regione, quæ iiſdem ita ſcatet, ægri illi, in quibus jam magna adeſt humorum corruptio, in petechias, vel miliaria, facilè incidere ante mortem poſſint.

Atque hæc ſufficiant, ut digniſſimus *Pringle*, cur ita ſcripſerim, ac ſcribere debuerim, clarè intelligat. Transferat animo ſeſe Londino Viennam, cogitetque attentionem in res meam, totque annorum experientiam, cum propriam, tum eorum qui, quo ego modo, medicinam faciunt: an non clarè perſpicit rem illius mihi evidentiæ eſſe, ut aſſerere intrepidus auſim, errare eos, qui petechias, qui miliaria, & inevitabilia, & critica eſſe, ſtatutiment? Errare proindè quoque, qui cum ipſis ſentiat, cl. *Pringle*? Animadvertat vir ſincerus non levem, non heſternam, non precariò aſſum-

ram, quam tuear, ſententiam eſſe; ſed potiùs talem, quæ oppoſitiones non metuat; cogitet quantæ evidentiæ hæc mihi debuerit ſententia eſſe, quod primùm contra omnes ſolus, quod unicus, quod homo inermis, promere eamdem auſus fuerim; egregiorum Medicorum oppoſitiones, ineruditorum calumnias, ingratorum diſcipulorum delitamenta, omniumque tardiorem, ac meæ, ad ſenium jam vergentis, vitæ tempore vix ſperabilem convictionem, animo præſago benè auguratus: concludat potiùs ſalutem populi, quam tueri, promovereque munus id, quod *Auguſtiſſima noſtra incomparabilis* mihi imponere, quôque me honorare dignata eſt, & mentem veri conſciam, eò me impuliſſe: quo profectò modo non eum in publicum prodire poſſe per ſe novit, qui *vaga opinionum commenta*, quæ dies deleat; qui *cerebella hominum & potens nugas*, quas veritas vix exortas diſpellat; mundo obtrudere ſatageret.

Reſpondere præterea debeo ad peculiares quaſdam viri clariſſimi ejuſdem accuſationes. Primò inducit me veluti Anglos ſuſpicantem in aëre

puro, ſereno, renovato, ſuis ægris conciliando, incurios. Profectò nec ſcripſi talia, nec cogitavi. Provoco virum celeberrimum, mihi vel verbulum, quo id inſinuaſſem, monſtret: ſi verò quæ de pravâ Germaniæ conſuetudine notavi, hæc veluti de Angliâ dicta ipſe putet, proprio id tribuat, non meo errori.

2°. Accuſat me vir doctiſſimus, quod miliaria & morbos dictos carcerales, morbos ex ipſius ſententiâ maximè à ſe mutuò diſſimiles, turpe confuderim. Negare profectò ipſe non poteſt morbos carcerales, ab hominum multitudine anguſto in carcere, diuturno in tempore, in ſuâ ſpurcitie, incluſâ natos, multam cum illis petechiis & miliaribus gerere ſimilitudinem, quæ ab aëre non renovato, multorum hominum, arctiore ſpatio incluſorum, propriâ tranſpiratione ferè peſtifero, gignuntur: neque ego paritatem produxi ultrà. Quod verò eumdem eſſe morbum hunc utrumque non credam, potuerat ex tractatu *de Febribus*, ex *Ratione medendi*, ex *Vindiciis meis* adverſus ill. *Halleri* Apologiam, intelligere; utpotè qui ibidem miliarium in Europâ nativitatis epo-

cham ſive ad medium, ſive paulo ante medium XVII. ſæculum fixerim; epocham utique longè poſteriorem, tempore illo, à quo cl. *Pringle* ſuam morbi carceralis hiſtoriam orditus eſt.

3°. Dum cl. vir hæc exanthemata negat impuro ab aëre apud Anglos Medicos naſci, non ſatis attendit ad impuritatis aëris frequentem inevitabilitatem, tam in noſocomiis, quàm in caſtris; quando numeroſiſſimi ægri, malignis morbis affecti, unà decumbunt; nec advertit ad ea, quæ ſcripſerit ipſemet, narrando quo caſu peruviani corticis in gangrænâ detexerit efficaciam; ſcilicet dediſſe ſe corticem 39. militibus malignè decumbentibus, quorum 35. aëre priùs depurato ſervaſſet, aëre verò non depurato, numero duplo minores homines ſe duntaxat potuiſſe ſervare. Ergo etiam Medici Angli, velint, nolint, debent quandoque exanthemata ſuis in ægris ab hac causâ videre, quemadmodum nos illa, ab eâdem causâ, videre nonnunquam cogimur.

4°. Minùs æquum de me judicium fert vir clariſſimus, dum me ſuggillat, veluti de ipſius libro de *Morbis Caſtrenſibus* iniquè judicantem. Ni tertiam

meam *Meth. Med.* partem ab ipſo lectam eſſe ex ipſius ſcriptis certò ſcirem, minime lectam eſſe aſſererem; nunc, non benè lectam, ſed extremis modo labris delibatam eſſe, conqueri debeo. Scribendo enim ibidem pag. 269. *Doctiſſimus Pringle febres caſtrenſes nervosè deſcribens*: & pag. 253. *Merito ergo clari in arte viri, tot nominibus laudandi, Huxham & Pringle apud Anglos... qui methodum ſuam cum publico communicarunt, debitaſque ob id gratias eis referimus*; an ſic, inquam, ſcribendo, veluti de ipſo, ipſiuſque opere, minùs æquè judicaſſe ſuggillandus fui? Vel ne ſuggillaret, oportuiſſetne me in omnia ejus verba juraſſe? Quantumcumque *Hippocratem* veneramur, veritas tamen, & producta magis experientia, jubent nos ab eodem recedere quandoque: ideóne iniquum de ejuſdem operibus judicium ferimus?

5°. Stomachari in me vir egregius videtur ob verba mea pag. 250. ejuſdem tertiæ partis: Quantiſne aſſertur » laudibus in malignis camphora, ve» luti collapſas vires blandè reſtaurans, » & ſomnum ipſo opio tutiùs addu» cens? Conſulite modo egregios vi» ros *Huxham*, & *Pringle*. Aliud tamen

» experti in epidemiâ anni 1699. eru-
» diti Medici Vratiſlavienſes « ac ſi illum vel erroris incuſaſſem, vel alienam affricaſſem doctrinam. Profectò horum me neutrum intendiſſe, ex ipſo eodem contextu palam fit.

Primò enim ſi clariſſ. *Pringlæum* laudaſſem unicum, poſſem videri tale quid ipſi affricaſſe; ſed cum & ipſum laudarim, & cl. *Huxhamum*, quorum hic poſtremum de camphora, ille primum docuerit, profecto debuiſſet duntaxat ex textu meo arripuiſſe id, quod ſuum eſſet, quodque eſſet *Huxhami*, *Huxhamo* relinquere.

Sed ſecundò, camphoram hac virtute pollere, & eruditus *Pringle*, & clarus *Huxham*, & ego cum illis, & nobiſcum ipſi Breſlavienſes Medici ſuprà laudati, firmiter, niſi me animus fallit, credunt omnes. Quapropter quando Medici Breſlavienſes in ſuâ graſſante malignitate plus à camphorâ detrimenti, quàm emolumenti, obſervaſſent, me profectò alio fine haſce eorum querelas non attuliſſe, quàm ſtupendæ malignorum morborum varietatis oſtendendæ gratiâ, omnes æqui lectores judicabunt, qui ibidem p. 253 & 254. vident me ſuas

camphoræ vindicaſſe laudes, adſcriptaſque eidem tum à *Pringlæo*, tum ab *Huxhamo*, nec non à me, cunctiſque per orbem Medicis, vires blandè reſtaurantes, atque pacantes, malignis in morbis; qui maligni morbi ab illis Vratiſlavienſium indicati anni 1699 omnino differrent: æquè atque ibidem vindico venæ ſectionem frequentem in eâ pleuritide, quæ omnino ab illâ differret, quam anno 1676 *Sydenhamus* obſervaverat: æque ac eodem loco hæmorrhagias varias laudo in morbis illis, qui eſſent ab iis diſſimiles, in quibus Toloſates, & Lugdunenſes, eaſdem eſſent experti lethales. Itaque non camphoræ laudibus quid detrahendi, non eos, qui eâdem in malignitate uterentur, vituperandi, animus mihi aut fuit, aut eſſe potuit; ſed unicè id demonſtrandi, quod morbi ſic nonnunquàm varient, ut quibus remediis aliàs obtemperarant, jam iiſdem potiùs exaſperarentur. An viri clariſſimi ſententia alia à meâ eſt? Cur ergo ob eamdem malè habet?

6°. Eſt quoque novæ accuſationi reſpondendum: » Nec ſola macularum » (petechialium) ſcribit vir cl. *ſedes* » *cuticula eſt*, ait *Haënius*, nihil ad cutim

» cutium adtendens, ac ſi cutis non » eſſet, ſed cuticula, vera petechiarum ſedes: miror id vehementer: » quandoquidem nec cellulis, nec vaſ» culis, quod ſciam, cuticula gaudens, » rubicunda ab inflammatione reddi » nequit: neque poteſt effuſus hanc » inter cutemque cruor has maculas » gignere, quibus epidermis elevetur, » id quod in hâc eruptionis ſpecie » videre mihi contigit nunquàm «.

Raptim nimis mea virum cl. legiſſe, eſt quod doleam. Si ſic ſcripſiſſem: » Nec ſola macularum ſedes cuticula » eſt. *Pontius*, *Fernelius*, *Morellus*, » ſedem quoque in *cute*, in adipe, » & carnibus, imò in ipſo detexere » periſteo «; ſi, inquam, ſic ſcripſiſſem, jure meritiſſimo me carpere debuiſſet, ſedem morbi nonnunquàm in ſolâ epidermide ſtatuentem: verùm cùm, nullâ cutis in ſequentibus mentione factâ, ſic pergo: » Nec ſola » macularum ſedes cuticula eſt. *Pon-* » *tius*, *Fernelius*, *Morellus*, ſedem » quoque in *adipe*, & carnibus, imò » in ipſo detexere perioſteo; « utique vir egregius concludere debuiſſet, me cutem cum cuticulâ intellexiſſe, cùm deinceps nullam ampliùs cutis men-

tionem faciam, quam ceteroquin inevitabiliter facere debuiſſem. Cùm ſententia itaque mea clara eſt, genuina eſt, eademque cum eâ cl. viri an gravem adeò virum decuit, ob unicam fortè grammaticam, quæ irrepſiſſet, mendam, mihi ſeriam adeò litem intendere?

7°. Non approbat vir cl. quod iis adſtipulem ſcriptoribus, qui ſedem petechiarum in adipe quoque ac carne quærant; quodque alienus non videar à *Diemerbroeckii* ſententiâ, qui ſibi imaginatus eſſet, eaſdem uſque ad perioſteum proſequi ſe poſſe, atque à perioſteo, ceu de baſi latâ, illas paulatim verſus cutem extenuari: „ Si itaque *Diemerbroeckius* viderit, inquit doctiſſimus *Pringle*, haſce ſubſtantias „ pyramidales, ſic gangrænoſas; quantane earumdem gangræna ad baſim „ fuerit neceſſe eſt, dum earum apices integram ferè cutem contegant! „ Quid, quod etiam tunc æger ſaneſcere poteſt? Neque hoc modo, „ verùm etiam ſaneſcere citra gangrænoſarum partium ſeparationem, id „ quod tamen in gangrænâ fieri conſuevit? Evidens igitur eſt, aut erraſſe *Diemerbroeckium*, aut diſcrepaſſe

» petechias ejus tum à meis, tum ab » *Haënianis* «.

Reſpondeo primò, quànquam cadaverum petechiis mortuorum anatomen, veluti utcunque forſitan temerariam, nunquàm inſtituerim, me nihilominùs cum ſuprà laudatis ſcriptoribus, tum præſertim *Diemerbroeckio*, anatomico ſane audaciſſimo, plenam ſemper fidem adhibuiſſe: maximè cùm hic rei licèt apprime gnarus, in gratiam tamen increduli Chirurgi novâ inſtitutâ demonſtratione, convicerit Chirurgum. Nulla itaque ratio exigebat claro huic cum anatomico, tum practico, imaginationem hâc in re, erroremve, adſcribere. Si enim ea quæ vel nos latent, vel captu difficilia cenſemus, ob id ipſum, ſine contrariis experimentis, aliorum imaginationi, aut errori, tribuamus; de auctoritate in Medicinâ actum eſt, ſortemque propriis noſtris demonſtrationibus expectemus eamdem.

Secundò dico, ni cavillare velimus, eouſque ſaltem geometram fuiſſe *Diemerbroeckium*, ut ſi in quovis cutis puncto petechiæ exſtarent, ſaltem ab earumdem ſingulâ, ceu ab apice, ſingula pyramis duci non poſſet, cujus

inſideret perioſteo baſis: adeóque obſervationem hanc ſæpiùs ab eo factam fuiſſe videri in petechiis, quæ in cute rariores, quæ à ſe mutuò comparebant remotiores.

Tertiò aio petechias adeò profundas à *Diemerbroeckio* nonniſi in cadaveribus eſſe obſervatas, ideóque indè concludi id non poſſe, quod etiam in reconvaleſcentibus tantæ fuerint profunditatis, ut proindè illa, circa defectum ſeparationis gangrænæ facta difficultas, ſponte cadat.

Sed quartò & in reconvaleſcentibus gangrænam adeſſe poſſe notabilem, & citra ejuſdem ſeparationem poſſe curari, expertus affirmo. Ex multis, quibus id edoctus ſim, unicum memorabor exemplum. Sclopeto manu vulneratâ, & gangrænosâ, digitiſque hinc indè ſemipendulis, homo in meum noſocomium ducebatur, à viro clariſſimo *Jaus*, Chirurgiæ, dum viveret, profeſſore dexterrimo; qui mecum curam conſtanter ad finem proſequutus eſt. Epoto decocto corticis peruviani, ſiſtebatur pars gangrænæ præcipua. Sumtibus noſocomii parciturus, corticis pulverem dedi; aſt brevi, quæ antea ſanæ comparue-

rant, purpuraſcebant nunc partes, livebantque. Auctâ pulverum doſi, crevit livor, gangræna proſerpſit. Reddito decocto corticis, intra triduum livor diſparuit omnis, cute, adipe, carne, ſanis. Repeto tamen experimentum cum magnâ copiâ extracti corticis, at verò livor mox varia vulnera defœdabat, proſerpebatque confeſtim: decocto reddito, gangræna ſtabat, ac ſine ſeparatione mutabantur lividæ partes, etiam quædam à vulneribus remotiores, in ſanam conſiſtentiam & colorem. Ter, quater, ſpatio ſex ſeptimanarum hoc experimento repetito, eventus idem ſemper fuit. Igitur præterquam quod indè diſcamus, ſolo experientiæ tentamine modum corticis variis ægris exhibendi conſtare; abundè patet homines, petechiis, aliquando citra cutis ſeparationem, epidermide forſan in ſquamas hinc indè fatiſcente, perfectè ſanantur; ita pariter à petechiis ejuſmodi profundioribus, citra partium gangrænoſarum ſeparationem, ſanitati reddi poſſe. Puto ſimilia hiſce obſervata in 3. & 7. parte hujus operis, circa deſperatum ileum morbum me communicaſſe.

Denique quintò ſi egregius *Pringle* dignetur lectu digniſſimum opus *de terreis Medicamentis* clariſſimi *Tralles* conſulere, arbitror ex factis ibidem demonſtrationibus, minùs eum alienum fore à petechiis, præter cutem etiam in intimioribus corporis partibus, copiosè reperiundis, ac *Diemerbroeckiana* egregiè confirmantibus.

8°. Clariſſimi viri *Pringle* ſententia eſt, quemadmodum variolæ, morbilli, ſcarlatinæ, eryſipelas, & miliaria; utpotè omnia generis inflammatorii, animoſiore humorum circulo pulcriùs prodeunt, exſtantque, verſus mortem autem magis concidunt; petechias è contrario, ut putrefactionis prolem, lentiore ac debiliore circulatione erumpere foràs; hincque haud raro eaſdem ſub mortem, imò poſt mortem, prorumpere: nec unquàm vidiſſe ſe à regimine calido, datiſque ſudatoriis, petechias communibus in acutis prorupiſſe; petechias ergo à miliaribus *eſſentialiter* differre: eamdemque ob cauſam ſe *Sydenhamo* adſtipulari non poſſe, qui petechias *ſponte ſuâ* raro efflореſcentes, in peſte tamen & variolis confluentibus, ex vehementiſſimâ ſanguinis inflammatione prodeuntes deſcripſit.

Multa hîc reſpondenda habeo. Primò quod vir cl. *ſolas* excipiat petechias, ut quæ calido regimine & medelâ in acutis non prodirent, an hinc ſaltem tacitè cum *Sydenhamo* non concedat pleraſque miliarium eruptiones, poſito tali regimine, contingere?

Secundò, vidit auctor exiſtumatiſſimus ſupra, teſtimonio viri cl. *Kolderer*, miliaria eo copioſiora prorumpere, quo major adſit in corpore putrefactio, quo homo interitui proximior. Quod hic vir ille expertiſſimus teſtatur in Sueviâ fieri, id in Auſtriâ frequentiſſimum fit. Ergo neque hinc à petechiis differunt miliaria.

Tertiò nihil in Germaniâ, in Auſtriâ, nihil Viennæ crebriùs, quàm hominem utrâque hâc eruptione, eodem tempore ipſum invadente, in ſummo periculo verſari, morique: ita ut, ſi nonnulli indè convaleſcant, plebs, ac præcipuè matronæ, illos Medicos *Æſculapio* pares clament, qui exanthema utrumque generando, promovendoque, malignum quodcunque de corpore eliminarint: ſin verò moriantur, Medicos nihilominùs culpâ quâvis abſolvant; utpote qui & unam & alteram excretionem promovendo,

nihil eorum, quæ ad ſalutem potuiſſent conferre, intentatum reliquerint.

Quid, quod *Huxhamo* teſte, uno, eodemque epidemiæ tempore, & petechiæ malignæ, & maligna miliaria, & malignæ aphthæ, unà quandoque prodeant? Imò eodem in homine ſic ut petechiis miliaria ſuccedant? *Huxhami* profectò obſervationibus junctis cum iis, quæ in Germaniâ obſervari mox dixi, non diverſiſſimam petechiarum, miliariumque naturam eſſe, ſed idem corruptionis, idem circulationis vitium, apertè evincitur.

Et quid aliud evincunt eruditiſſimorum virorum *Donckers*, *Glaſſ*, & *Allioni* experimenta; quibus hic miliaria, illi petechias, purgantibus præverti & poſſe, & deberi, demonſtrarint? Sane nullus video, hoc cl. *Pringlæi*, de eſſentiali horum binorum exanthematum differentiâ ſyſtema defendi poſſe, eo ſaltem modo, quo ipſe defendere id, atque propugnare, ſatagit.

Hucuſque tacitè præterii ea, quæ cl. *Pringle*, & alii eruditi viri, de ſanguine putridè diſſoluto in morbis malignis, deque eodem in inflammatoriis phlogiſticè ſpiſſo, diſſeruerint;

verùm hæc experientiæ refragari docuerunt experimenta numeroſa, quæ retuli *part. I. à pag. 46. ad 67; part. II. capite toto de Puogenia. pag. 102; part. III. capite toto tertio. pag. 322; part. IV. cap. VI. pag. 161; part. V. cap. I. pag. 206. & ſeqq; part. IX. à pag. 51. ad 58.*

Indè ſcilicet conſtitit in febribus malignis, in petechiis, in miliaribus, in maligniſſimis variolis, in ægris, qui uno eodemque tempore & petechias haberent, & miliaria, ſæpiùs ſanguinem de venâ ſectâ prodiiſſe ſive concretum, ſive inflammatorium; & aliquando inflammatorium quidem ſic, ut cruſtæ moles eam rubræ inſulæ aut æquaret, aut ſuperaret: conſtitit præterea, per eadem experimenta, ſanguinem eodem in morbo nunc diſſolutum prodire, nunc inflammatorium; imò eâdem in venæ ſectione illum uno in vaſculo diſſolutum, phlogiſticum in alio, conſpici: epidemias præterea dari, in quibus ægri non priùs febre liberentur, quàm, ubi poſt denſum antea ſanguinem, demùm is diſſolutus prodeat; ut teſtis oculatus vidi: imò in anginâ, peripneumoniâ, rheumatiſmo, inflammatoriis, qui

morbi anno 1747. & 1748. graſſarentur, ſanguinem in quâcumque ejuſdem miſſione pelliculam tenum habuiſſe, mollemque eamdem, & ſubalbidam, pellucidam ferè, & gelatinoſam, ſub qua puls atro-rubra, non cohærens, ſerum vix ullum à ſeſe ſeparans, inventa ſive ſanguis talis in multis ſtillabat de venâ potiùs, quàm fluebat: in non paucis tamen bono jactu exſiliens, nihilominùs ſub tenui illâ pelliculâ diſſolutus erat; haud rarò tamen alio atque alio in vaſe diſſolutior.

Si dignetur cl. *Pringle* ad hæc omnia adjungere clariſſimorum *Valſalvæ*, & *Morgagni* obſervationes in *epiſt. anat. med.* 49. vidit ea, quæ à duodecim ferè annis Viennæ docui, & demonſtravi, à magnorum illorum virorum obſervatis confirmari.

Conſtat enim ex iis omnibus 1°. Sanguinem craſſum & phologiſticum ſæpè eſſe in febribus malignis; in malignis adeò variolis, ut maculæ rubræ, ut ſputum ſanguinis, ut mictus cruentus, ſeſe iiſdem jungant; denique æquè in petechiis, quàm in miliaribus.

2°. In febribus epidemicis, cum vehementi viſcerum inflammatione,

ſanguinem à principio ad finem diſſolutum apparuiſſe.

3°. In morbis omnium conſenſu inflammatoriis, ſanguinem uno die inflammatoriam ſpiſſitudinem exhibuiſſe; paucis autem horis, dieve, elapſis, ſummam diſſolutionem; inflammatione interim creſcente.

4°. Imò morbos acutos dari, qui non judicentur, niſi ſanguis in ultimâ venæ ſectione diſſolutus appareat.

5°. Miliaria & petechias eodem tempore corpus obſidere, adeóque non ex diverſâ ſanguinis conditione oriri.

6°. Æquè putridis, quàm inflammatoriis in morbis, in eâdem venæ ſectione, ſanguinem æquali vi exeuntem, in vaſa ejuſdem formæ, & capacitatis exceptum, uno in vaſe verè pleuriticum, in alio penitùs prodire ſolutum; idemque phænomenon in pluribus venæ ſectionibus eodem in morbo ſenſi maugeſcente factis, obſervari.

7°. Homines ſanos benè multos eſſe, quibus ſanguis ex conſuetudine quotannis miſſus, craſſitiem phlogiſticam perpetuò referat; pluribuſque

gravidis, venam ex prophylaxi ſectis, apparere ſimilem.

Quæ ſi ita ſe habeant, ecquis demùm eſt, qui, ex ſoluto, denſove cruore, aut morbi naturam definiat, aut methodum condat medendi? Numquid *Hippocrates* hanc de ſanguine judicandi incertitudinem ſubolfeciſſet? Miramur ſaltem eum in urinæ, in alvi, in ſudoris varietate notandâ, adeò accuratum, & ſcrupuloſum, tam altum circa varietatem ſanguinis obſervare ſilentium.

Sunt profectò pulcra nonnulla, quæ phyſiologi, & pathologi, de noſtro vitali liquore commentati ſint; expeditque ejuſdem in morbis naturam, variationemque contemplari, an forſitan aut ex multorum Medicorum obſervatione annoſiore, eaque chartis, ne memoria excidat, mandata, ad diagnoſin, prognoſin, & curam, certius quidquam adornari; aut ſaltem an ab erroneis principiis avocari Medicina poſſet? Poſtremum hoc mihi hucuſque videtur priore ſperabilius. Ex quo enim memorata experimenta publici juris feci, fateri non erubeſco me, in dies quamvis ad omnia atten-

tiorem, vix tamen in iiſdem quidquam profeciſſe, &, ut unquàm proficiſcar, veri; eo quod clarè videam naturam humoris, quem noſſe geſtio, ab omnibus notis in rerum naturâ liquidis alieniſſimum, eundemque in omni, cui à tot annis inſudavi, examine, potiùs quid non eſſet, quàm quid eſſet, mihi indicantem: examine tandem chemico, in quo maximi viri exercuerint ſe toties, liquorem noſtrum vitalem ſic inverti, mutarique, ut id, quod fuerit, evaneſcat; id verò, quod nunquàm fuerit, aut eſſe potuerit, ſubſtituatur. Et quid liquidum memorem? Admirandæ machinæ, hoc ipſum liquidum ex rebus alieniſſimis conficientis, conſervantis, reparantis, natura nos latet, ſtructura intima nos fugit, idque unicè nobis, ſi aures audiendi habeamus, occlamat, OMNIPOTENTEM ARTIFICEM, arcanâ & imperſcrutabili lege, ſic machinam noſtram, ſolidis, fluidiſque conſtantem, condidiſſe, ut talis ſit, qualem ipſe velit, ſoluſque intelligat; haud verò talis, qualem limitatiſſimum ingenium humanum ex paucis, iiſque imperfectis, principiis ſibi conetur fabricare, & infabricando

ſuam fateatur, velit, nolit, imbecilliſtatem.

Quartò etiam generalis nimium ſententia illa viri cl. eſt, quam hâc occaſione de neceſſitate circulationis majoris ad variolarum eruptionem neceſſaria, protulit. Profectò & *Sydenham*, & *Boerhaave*, & omnes mecum practici, obſervarunt, vel ob id ipſum non prodire variolas, quod circulus humorum ſat moderatus non eſſet. Deindè vidiſſe me homines à variolis mortuos, papulis pulcerrimè exſtantibus, *Rat. Med. part. II. cap.* 1. teſtatus ſum; Viennæ & miliaria à morte pulcrè exſtantia plus ſimplici vice vidi. Undè etiam ſponte concidit, quod de modo generationis petechiarum, ab eo variolarum & miliarium diverſo indè conatur concludere.

Quintò *Sydenhami* ſententia, quam amplecti ſe poſſe eruditus *Pringle* negat, videtur tamen cum ab ipſo *Sydenhamo* ſufficienter adſtructa eſſe, tum omnibus, quæ hic ſcripſi, confirmari: naſci ſcilicet petechias, quando expulſis crudo in morbo ſudoribus, ſanguis inſpiſſatur, febris vim auget, ſenſimque demùm corrumpitur; ut etiam hinc petechias majori cruoris inflam-

matione generari evincatur: quod autem eâ in parte ultra *Sydenhamum* ſe progredi dicat, ne in peſte quidem petechias criticas eſſe credendo, eâdem ſone in parte, ſi tamen conſtat petechias in peſte verè criticas *Sydenhamo* viſas eſſe, ab ipſo *Pringlæo* diſſentire vix auſim: cenſeoque ſi, relictâ in peſte alterâ *Sydenhami* methodo, alteram abundantiſſimæ venæ ſectionis ſequeremur, atque in ſummâ ejuſdem malignitate corticis peruviani locupletem uſum faceremus, nos in peſtis curatione, *Deo* dante, fore fortunatiores.

Sexto. Longus vir doctiſſimus eſt in proferendâ methodo, quam in petechiis, miliaribus, febribus malignis, communibus febribus, obſervat, ejuſdemque egregios effectus laudat. Indè verò concludere ipſi placuit, quæ adverſus ipſius methodum protuliſſem ego, ſive ſimplicem theoriam, ſive coactam aliis cum febribus, quæ tota natura inter ſe differunt, analogiam, ſive præcepta tantùm quædam generalia, tum *Hippocratis*, tum *Sydenhami*; hæc omnia aptiora eſſe ad ſcholarum diſputationes formandas, quàm

ad Medicinæ tyrones in praxi erudiendos.

Cum viri præclari veniâ reſpondeo primò, ex illis, qui æquè, atque ille, tum in caſtris, tum in urbibus obſeſſis, medicinam in noſocomio feciſſent, me convenientiam inter ſeſe magnam morborum noſocomiorum, communiumque malignorum, didiciſſe: deindè eam horum differentiàm, quam *Pringlæus* ita urget, haud ita *Huxhamo* viſam eſſe: tandem petechias & miliaria plurima inter ſeſe conſimilia habere, nec in multis ab his ad malignitatem converſis, differre morbos carcerum, navium magnarum, noſocomiorum, ſupra ſatis, abundéque probatum. Similitudo hæc aut probata, aut negata, methodum in omnibus aut conſimilem rogat, aut abſimilem. Ergo quæ contra viri doctiſſimi peculiarem de tantâ horum morborum differentiâ ſententiam attuli, non tricas, non ſcholarum diſputationes ſapiunt, ſed ad Medicinæ tyrones in praxi erudiendos faciunt ſummopere.

Verùm acrior hæc in me animadverſio clariorem reſponſionem urget,

ad quam adornandam operæ pretium erit, noſtram utriuſque praxin intueri; & inquirere, an demùm inventa in eâdem diverſitas, in morborum quoque phænomenis aliquam inducat forte diverſitatem?

Ut itaque, quæ animo cogito, liberè proferam, certiſſimum eſſe judico, regiones eſſe, quæ pravis hiſce exanthematibus plus minus perpetuò ſcatebunt; quaſdam rariùs; alias rariſſimè: quamdiù certa morbos acutos tractandi methodus, ſingulis in regionibus aut conſueta, aut cum effectu nunc inducta, obtinebit principatum. A magno meo præceptore *Boerhaavio* ſtudium *Hippocraticum* & *Sydenhamianum* edoctus ſum; edocti eodem tempore mecum idem ſtudium Beatarum *Britanniæ* Inſularum medici numeroſi ſunt. Horum multi acriter, laudabiliterque, hoc ſtudium proſequuti, cum iis tamen, quæ in ſcholâ *Boerhaavianâ* didicerant, patrium medendi morem, quem in *Mortono*, *Liſtero*, aliiſque, non approbaverat *Sydenhamus*; rectène, an ſecùs, poſtea conſtabit; plurimum commiſcuerunt. Hoc qui fecerint, fortiſan indè alia obſervant febrium phænomena, quàm

puri puti *Boerhaaviani*. *Boerhaavium* preſsè ſecutus ego in praxi, *Sydenhamum* legi perpetuò, conſuluique, præprimis verò *Hippocratem*. Ea, quæ ad aërem tum purum, tum tepidulum; ea, quæ ſpectant ad intermiſſam nunquam lectorum refectionem, quam ex præcipuis cauſis eſſe cenſeo, cur morbos malignos raro videam; ea, quæ ad abſtinentiam à medicinâ teſtaceâ, & pulverulentâ, cujus inanitatem, & damnum, ſole meridiano clariùs demonſtravit illuſtris *Tralles*; ea tandem, quæ ad abſtinentiam fermè perpetuam ab emeticis acutorum principio, niſi genius morbi peculiaris id juberet, pertinent; puto ex tribus, quos mox laudavi, Medicinæ totius principibus viris, me hauſiſſe, cauſamque præcipuam eſſe, cur minùs infelix in praxi fuerim, morboſque malignos, atque exanthematicos viderim rariores. Felicitatem meæ in acutis praxeos nuperrimus auctor *Anglicus* Melli, aceto, ſimpliciorumque, aut herbarum, aut cerealium decoctis, quibus *Hippocratis* ad exemplum impensè utor, adſcripſit.

Itaque quæ *part. I. Rat. Med.* publicè teſtabar, idem conſtanter hucuſ-

que obſervavi; obſervare autem effectuum præſtantiâ debui. Undè ejuſmodi pulveres nunquàm ægri mei aſſumunt, niſi rariore exemplo ſit orta ab acido febris, & niſi infantum, gravidarum, ac quarumdam puerperarum morbi, poſcant eoſdem.

Deindè ab *Hippocrate* edoctus ſum, emetica raró, imò rariſſimè, quocunque acutorum in genere, indicari, imò prohiberi ab eodem, cum exemplo proprio, tum doctrinâ toties repetitâ in *Aphoriſmorum* ſectione I. n°. 22. & 24; ſect. IV. n°. 17. & præcipuè in genuini ejuſdem libri fragmento *de Purgantibus*. Edoctus idem ſum à *Sydenhamo*, qui licèt hâc in re patrio mori paulò indulgentior, emetica in acutis minùs parcè, quàm *Hippocrates* dedit, attamen propriâ, eâdemque triſti, experientiâ monitus, nos quoque ſerio monuit ad morborum naturam attendere, eoſque acutos, qui emetica ferant, ſtudiosè indagare, & internoſcere ab iis, qui eadem minime tolerent. Edoctus à *Boerhaavio* ſum, nunquàm emetica in febribus acutis, niſi urgente quâpiam neceſſitate, præſcribere, ſic quidem, ut neceſſitatem illa dandi clarè expoſuerit,

cap. de Vom. febr. §. 658. & 659. eadem cæterum dare vetuerit *cap. eodem* à §. 653. ad 657. & abſolutè prohibita declaraverit in omni ſive febre, ſive inflammatione, licèt etiam os fœtidum & amarum; licèt ructus, nauſea, morſuſque ventriculi adeſſent, *Inſt. Med.* §. 1202. n°. I. & *ſeq.* Ab hoc, inquam, venerabiliſſimo triumviratu talia edoctus, talia in praxi obſervavi, & in Hollandiâ caſus rariſſimos, Viennæ necdum ullos habui, neceſſitatem in acutorum principio indicantes emetici.

Oppoſuerunt aliquando mihi viri Anglici clari ſummam ſuæ carnivoræ gentis voracitatem, ſtrenuorum que vinorum ac ceteviſiarum ingluviem; ſed in hiſce Anglicam gentem, Auſtriaca, nobilioribus quoad potum exceptis, ſi non exſuperet, an ſaltem non æquat? Attamen Medici qui ſecundum horum virorum principia Medicinam in Germaniâ exercent, caſum emetica porrigendi perrarò offendunt.

Conantur, fateor, emetica in pleriſque hiſce morbis dandi neceſſitatem *Hippocratis* firmare auctoritate; hoſque inter egregius *Thomas Glaſſ* in

libro, cujus titulus: *Commentarii duodecim de febribus ad Hippocratis diſciplinam accommodati*, prolixum ſuum ſeptimum commentarium huic materiei diſcutiendæ integrum dicans. Laudo ſummopere eruditi & experti hujus auctoris, ut commentarios omnes, ſic & hunc ſeptimum; omniaque adopto, quæ omnium ferè *Hippocratis* operum quam plurima, *Galeni* multa, *Celſi* ſelectiora, *Sydenhami*, *Borelli*, *Ballonii*, *Hoffmanni*, *Donckerſii*, & *Huxhami* egregia, in unam veluti tabellam congeſſit, ut totum cum veterum tum recentiorum doctrinæ conſpectum, unico nobis intuitu daret. Simile quidpiam & ego quondam molitus ſum *cap. I. part. III.* hujus operis.

Utrique ergo, eodem ſcopo, noſtros labores expoſuimus publici judicio, haud tamen idem exactè utrique concluſimus. Cùm itaque nobis ambobus doctrina *Hippocratis* fundamentum ſtruat, utrique etiam noſtrûm magna clarorum virorum adſtipuletur caterva, omninò neceſſe erit in cauſam inquirere tam differentis concluſionis.

Qui ſententias *Hippocratis*, ejuſque ſequacium, à cl. *Glaſſ* collectas

conſulit, mox detegit illum virum clariſſimum in omnibus morbis, ſive inflammatoriis, ſive exanthematicis, ſive communibus febribus, ſive acutis illis febribus lentis, quas alii nervoſas, alii malignas, alii meſentericas, nominibuſque iterum aliis alii inſigniunt, illud *turgere materiem* τὸ ὀργᾷν *Hippocratis*, ferè univerſale reddidiſſe; interea dum ego in meâ auctoritatum recenſione *parte tertiâ* perrarum idem ſtatuam. Numquid forſitan extrema arripuimus ſinguli, interea dum medium tenuere beati? Id autem credere vetat numeroſa utriuſque experientia, qua æquè hujus turgeſcentiæ raritas, quàm crebritas, luculenter confirmari videtur. Quæ igitur tam portentoſæ cauſa diſcrepantiæ?

Eſt certè methodi medendi varietas. *Hippocrates in libro de Purgantibus* ſcribebat §. 19. *Qui validis febribus decumbunt, his non ante febris remiſſionem pharmaca dare oportet.* §. 20. *Sin minus cunctandum ſaltem ne citra* 14 *diem.* §. 26. *Quare par validas febres de pharmacis purgantibus vereri oportet.* §. 27. *Sed tamen ubi res alvi ſubductionem poſtulat, enematum uſus, quotieſcunque viſum*

fuerit, tutò initur magis. Hæc ille ibi: jam Aphoriſmorum ſect. 1. n°. 24. *In acutis affectionibus raro, & in principiis, purgante utendum, atque hoc* (ſi tamen faciendum eſt) *diligenti priùs abhibitâ cautione faciendum. Eſt equidem* Aph. 4. n°. 10. *purgandum in valdè acutis, ſi turgeat materia, eadem die; morari enim in talibus malum eſt.* Verumtamen Aph. I. n°. 22. *Concocta purgare & movere oportet, non cruda, neque in principiis, niſi turgeant.* Exceptionem itaque in lege de crudis non movendis fecit, ſi nempe turgerent.

Hanc nunc exceptionem an frequentem, an ipsâ lege ordinariâ crebriorem, credidit *Hippocrates?* Neutiquam: tunc enim convertendo omnia, exceptionem in legem generalem mutare debuiſſet, legemque in exceptionem. Quod autem ſecundum generalem legem crediderit evacuantia non eſſe in acutis, eorumque principiis, danda; clarè expoſuit ultimis laudati mox aphoriſmi verbis, *plurima verò non turgent.*

Quare, dum Aph. 4. n°. 17. emeticum petentia ſymptomata deſcribit, ut *appetitum dejectum, oris ventriculi morſum, tenebricoſam vertiginem, & os*

amareſcens, diſertè tamen verat, ne emeticum demus præſentibus licet hiſce, emeticum aliàs poſcentibus, ſymptomatibus, ſi febre laboret, ſed ἀπυρέτῳ ἐόντι.

Dum *Heurnius*, qui quantæ experientiæ vir, quantique in praxi nominis fuerit, neminemque latet, in *Hippocratis* fragmentum *de Purgantibus* commentatur, *Scripſit*, inquit, *Hippocrates rarò initio purgandum eſſe; nam rarò orgaſmo concita fertur materies morbifica*: & in hæc verba *Hippocratis*: » Quare per validas febres de phar» macis purgantibus vereri opportet «. *Nondum coctionis ſignis apparentibus*, ait, *ut tenſis hypochondriis, flammeâ urinâ ac tenui, contumaci in obſtructione, aut viſcerum in phlegmone, in eſſentialibus etiam febribus, dum æſtûs adhuc plena ſunt omnia: ne rapidi potentiâ pharmaci conflagrantia viſcera phlegmonem concipiant, parteſque ſanæ colliqueſcant.* Quanti autem clyſmata ab *Hippocrate*, vetiis pharmacis, commendata *Heurnius* fecerit; clyſmata videlicet ex *malacticis & leniter ſubducentibus*, ſic teſtatur. *Ita enim ſubducitur fuliginibus ex inteſtinis focus, & ſqualor alvinus madeſcit, & conſequio ſuccorum* εὔπνους

redditur

redditur æger, bonis ſuis rebus: nam à mole alvinâ premi ſolebat diaphragma.

Quando nunc in *Hippocraticâ* methodo conſidero à venæ ſectione ardorem, copiam, vimque ſanguinis minui; totum corpus emollientibus, refrigerantibus, ſolventibus, ut putà, melle, aceto, hordei decocto, intimè perfundi, ac penetrari; dolores, anxietates, ventres tumidos, emolliente epithemate aut cataplaſmate calente, largè appoſito, miteſcere, ac conſidere; excrementa & impuritates primarum viarum, quæ tumefaciendo inteſtina thoracem arctaverant, vitalemque interturbaverant functionem, ac præterea humorum circulum per aortam, venam cavam, innumeraque oriunda ex iſtis vaſa, impediverant comprimendo; hæc, inquam, excrementa, impuritateſque, datis melle, aceto, decoctis, emendari, ſolvi reddique mobilia, & aut ſponte ſuâ copiosè ſatis ac quotidie, aut enematum ope, de corpore eliminari: ſi tunc ad hæc omnia Medicorum omnium ſæculorum numeroſa teſtimonia, experientiamque; ſi quæ à *Boerhaavio*, necnon à magnis mei temporis Medicis fieri vidi; ſi denique quæ propriâ

triginta annorum experientiâ didici, adjungam; convincor penitùs, methodum medendi dari, quâ materies caſu duntaxat perraro in acutis turgeat; imò quâ ſicubi turgere videtur cœpta, brevi haud ultra turgeat.

Quid, quod ſæpiſſimè obſervaverim, materiem veluti turgentem iis in ægris, qui vel in aliis noſocomiis, vel propriis in ædibus ſuis, bis, ter, ſive emeticum, ſive purgans, ſive utrumque, aſſumſiſſent, antequàm in meum noſocomium inducerentur? Hancque tamen turgeſcentiam ab Hippocraticâ methodo continuò ad moderamen, & brevi ad integram quietem perduci? Crudam profectò materiem, necdum, aut vix, turgentem, violentiâ evacuantium turgidam reddi, ex *Hippocrate* & *Heurnio* mox evictum eſt. Alii ægri poſt aſſumtum emeticum, quod, ut emeticorum ferè omnium natura eſt, æquè per inferiora, quàm per ſuperiora agit, dum in noſtrum noſocomium inferuntur, conqueruntur nihiloſecius appetitum proſtratum, vertigines, nauſeas, os amarum, flatus, & borborygmos. Et plerumque plus de hiſce conqueruntur, quàm qui, nec emetico, nec purgante aſſumto,

in noſocomium inferuntur: utrique tamen hi ad normam Hippocraticam tractati, ab his incommodis, ni aliquando morbus ſit naturâ ſuperior, brevi liberantur.

Simplicem hanc medicinam continuamus ad criſin uſque, imò aliquantum adhuc poſt eamdem. Notarunt toties Medici & Medicinæ ſtudioſi, ægros noſtros acutos, præter miſſiones ſanguinis, & enemata; præter epiſpaſtica & pediluvia; præter mel, acetum, nitrum, hordeique decoctum, aſſumſiſſe nihil niſi miſturam, quæ quotidie renovabatur, compoſitam ex unc. ij. rob. ſambuci, dragmâ nitri; & unc. vj. aquæ ſambuci. Adverterunt hiſce omnibus auxiliis urgentia primum ſymptomata deleri, vires inſurgere, appetitum redire, obrepere ſomnos, corpus molli tranſpiratione humeſcere, ſigna utique omnia coctionis, criſimque blandam, ſæpiùs ſine, quàm cum notabili perturbatione, contingere. Deditâ operâ formulam, quamvis plurimâ variatione eamdem, eidemque indicationi ſatisfacientem, mutare poſſim, minime muto, ne auditores mei ſuſpicarentur mutationem à neceſſitate indicari. Poſt criſin

autem bis, ter, purgans blandum; alterno, tertiove die, datum, cum paregorico ſingulâ purgationis die, omnem paginam abſolvit. Ne autem quid tyronibus quondam deſit, dum apud ejuſmodi ægros facturi Medicinam ſint, qui ob hanc ſimplicitatem, & artem, & artificem floccifacerent; ſoleo iis innumeras dictitare formulas, quas, datâ oportunitate eidem indicationi aptatas, nunquàm verò pulverulentas, præſcribere queant.

Porrò repero materiæ turgeſcentis, in morbis inchoantibus acutis, raritatem talem apud nos obſervari, qualem *Hippocrates*, meo ſaltem judicio, ſuis in ægris obſervavit, deſcripſit.

Objiciet mihi quiſpiam ab ipſo *Hippocrate* Epid. 7. pag. 1238. emeticum in principio acutiſſimi morbi datum fuiſſe; præterea in libris Epidemiorum ab ipſo morbos conſcribi complures, qui hanc turgentis materiæ raritatem negent, qui ejuſdem frequentiam palàm clamitent: quæ cum ita ſe habent, textus *Hippocratis* priores eſſe ſecundum *Epidemiorum* obſervata explicandos, non verò hæc ſecundum illos.

Reſpondeo primò hiſtoriam ex 7.

Epid. pueri Epicharmi hîc nihil demonſtrare: ſic enim ſcribitur: » *Epi-* » *charmi* puero ex deambulatione & » potu cruditas, ἀπεψίη, contigit. Po- » ſtridie autem mane, ſubortâ anxie- » tate, epotâ aquâ cum aceto & ſale, » pituitam vomuit, poſteáque rigor » prehendit, in febre lavit, pectus » doluit. Tertio die ſub ipſum cre- » puſculum ſopor exiguo tempore de- » tinebat, delirabat, & febre acutâ » vexabatur, morbum gravatè ferebat. » Quarto pervigil mortuus eſt. « Dico hanc hiſtoriam nihil demonſtrare; vel aqua cum aceto & ſale data fuit, ut medicamentum ad corrigendam putridam ad præcordia materiem; vel ut emeticum. Si prius, nihil ad rem noſtram facit; ſi verò poſterius, conſtat & blanda quoque emetica veteres dediſſe, contra id, quod plerumque creditur; & emeticum tale *ante febris invaſionem* propinatum fuiſſe: qui legit attentè hiſtoriam, id clarè cernit. Probatur itaque indè nihil.

Reſpondeo ſecundò, me quoque ſimiles epidemicorum morborum rationes, ſpatio triginta annorum obſervaſſe, inque chartulas conjeciſſe meas; minime tamen me indè dictorum con-

cludere ſubverſionem. Dudùm in *parte* hujus operis *tertiâ*, à venerandâ Antiquitate, Mediciſque celebrioribus ſubſequentibus, & modernis, regulam mutuatus eram, ſecundum quam in hiſce ſe gerere deberent Medentes: ſic quidem, ut conſuetæ obſervationes quaſi ceſſarent, novas ſubminiſtrante recèns natâ epidemiâ; novæ tamen hæ, ceſſante epidemiâ, cederent antiquis, conſuetiſque. Sic quidem, ut æquè malè, æquè magno ægrotantium damno, & hi agerent, qui, juxta nova recentis epidemiæ obſervata, omnes deinceps febres communes tractandas eſſe autumarent, quàm ii, qui more febrium communium quamcunque novam epidemiam gubernandam eſſe ſtatuerent. Ingenuus, ac candidus *Sydenham*, exemplo ſui emetici, matronam occidentis, mutationem neceſſariam methodi, epidemiâ aut ceſſante, aut mutatâ, manifeſtò docuit.

Poterunt itaque ex universâ cunctorum ſæculorum medicinâ volumina craſſa componi, quæ morborum multorum, in quibus turgida materia fuerit, denſum referant agmen. Latent hæc neminem. Sed nemo rerum gnarus, ex hiſce ullam contra conſuetas

naturæ leges, contra conſuetam tractandorum morborum methodum concludet præſcriptionem.

Proinde ſi regulæ exceptionis demùm regulæ omnium tractandarum ægritudinum fiunt, univerſa praxis ſuſque deque vertitur; natura turbatur; ſimplices morbi redduntur compoſiti, alieni, errabundi, confuſi; ſymptomata ſubnaſcuntur, quæ morbus aliàs ignoraſſet; & medicatio redditur æquè oneroſa medentibus, quàm ægrotantibus damnoſa.

Animo profectò moveor, quotieſcunque mihi, ingentem *Baglivium* pervolventi, hæc ejus nota occurrit: *Prax. Med. libr.* 1. » Quando ego ſolus, » inquit, ægrorum meorum curam » ſuſcipio, raro tales malignas febres » obſervo: ſed incœptâ ab aliis cura- » tione, neque ſecundum oracula » naturæ, neque divini ſenis præcep- » ta; mille differentiæ, & gravia ac- » cidentia occurrunt, quæ frequenter » ſoboles ſunt methodi depravatæ, » non verò naturæ morbi, licèt hæc » paſſim, ac quotidie, in praxi ſucce- » dant. «

Dum proindè aliis in regionibus *Hippocraticæ* medendi ſimplicitati ſup-

poni videam, quovis acuto in morbo, remedia longè alia, & fortiora; emetica, catharſes, pulveres omnis generis teſtaceorum, contraïervam, ſerpentariam virginianam, myrrham, camphoram, crocum, ſpiritum cornu cervi, ſpiritum Mindereri, theriacam Andromachi, &c. dum ſub horum exhibitione notem catervam ſymptomatum, quæ Hippocratica methodus deprehendit longè rariſſima; materiem frequenter ibidem turgere, cum in principio, tum in morbi decurſu, quam raró nos cum *Hippocrate* turgentem obſervamus: dum ibidem quoque triſtis intueor naturam ipſam à tali agendi ratione coactam, cum in coctione, tum in criſi, violentiâ quâdam agitari, turbarique; ſic ut morbi acuti quicumque ingentem mortalium turbam orco ſemper immolent; interea dum morbi iidem hîc *Hippocratis* methodo tractati, & longè pacatiores tranſigantur, & numero longè pauciores necent; abeſſe nequeo, quin cauſam hujus in morbis differentiæ, in methodi differentiam, conjiciam.

Hinc quamvis Anglorum, nationumque aliarum, medendi conſuetu-

dinem directè non damnem, nemo tamen mihi in malam partem vertere poteſt, quod cum *Baglivio* divina ſenis præcepta conſuetudini illorum præferam. Nec quis vitio mihi vertet, ſi, quod toties feci, vel ideò doleam Medicinæ ſortem, quod *Hippocratem* aut malè interpretando, aut turpiter negligendo, tantopere à vero naturæ tramite receſſerit, quantopere ad illam, tanto ſub magiſtro, acceſſiſſet. Tandem nemo mortalium jure me reprehendet, concludentem hoc ſimplex *Hippocraticum* ſtudium unicè aptum eſſe, quod, undè turpiter receſſeramus, ad id nos feliciter reducat, efficiatque ut ſalutarem artem, qualem ab *Hippocrate* & germanis ejus ſequacibus, accepimus, novis poſteriorum ſæculorum inventis, perficere, ditare, ornare valeamus.

Supereſt in animadverſione cl. *Pringle* contra me conamen refutationis eorum, quæ *part. I. Rat. Med.* de variis alcalium, cum urinâ & ſanguine commiſtorum, effectibus diſſerueram; addiditque clarus vir cauſam, cur ab ipſo diſſentiam, ſitam in errore quopiam ſe deprehendere, quem contra

chemica præcepta commiſiſſem. Profectò multoties errare me fateor: attamen ab hoc erudito viro non expectaſſem, ut ex ſcrupulosâ meâ in experimentis meis capiundis, edendique attentione, quam adhibere ſoleo, ſi quem forſan errorem commiſiſſe me crederet, hunc cauſæ adeò craſſæ attribuiſſet. Verùm grandeſcente hoc volumine nimium, non reſpondebo ad novam hanc quæſtionem, quæ præterea à materie, quam nunc tractamus, aliena prorſum eſt; aliâ datâ opportunitate ad eamdem reſponſurus, & ſimul demonſtraturus, ni fallor, haud ita tutum alcalinorum in acutis uſum eſſe, quàm quidem clariſſimi viri experimenta id innuere videantur.

CAPUT VI.

VARIA.

§. I. *Recenſio ſcriptorum, qui uno, alterove abhinc anno, de* uvâ urſinâ *ſcribere ceperunt, multiſque in caſibus ejus virtutes mecum laudarunt. De modo, quo hoc medicamentum agat.* §. II. *Nova experimenta, quæ ſyſtema* irritabilitatis & ſenſibilitatis *penitùs ſubvertant. Inconſtantia hujus generis experimentorum. Cordis thalamus uterque vacuus haud raro invenitur, ſive à defectu ſanguinis, ſive cum ejuſdem abundantiâ. Ruberrima pleura univerſa ſe eſſe vaſculoſiſſimam, adeòque inflammationi aptiſſimam, oſtendit. Nova clar.* van Doeveren *in hanc rem experimenta.* §. III. *Laus collyrii ex liquore hepatico muſtellæ fluviatilis.* §. IV. *Kermes minerale, & antimonium diaphoreticum non ablutum, crudam in pectore materiem ad coctionem diſponere, coctamque expellere; neque cum acidis emetica fieri; probatur ex* Boerhavio *ſcriptoribus Viennenſibus, & obſervatione*

propriâ frequentiſſimâ. §. V. *Laus gelidæ aquæ in hæmorrhagiis. Regulæ in hæmorrhagiis obſervandæ. De ſputo ſanguinis hepatico.* §. VI. *De viperarum curâ.* §. VII. *De inoculatione.*

§. I. UVA urſi multis experimentis dedit occaſionem, pleureſque ut aliquid conſcriberent, excitavit. In Novellis dictis ſalutaribus annuntiatum anno proxime elapſo tractatulum vidi, in quo auctor experimenti infelicitatem conqueſtus, vaccinium buxi foliis uvæ urſinæ præfert. Certè ſi hâc plantâ illam præſtantiorem expertus ſit, ipſius erit experimenta pandere, ut univerſum genus humanum debitas ipſi gratias rependat.

Vir clariſſimus, improbo labore ſuo ad amplificandam medicinam natus, *Michaël Girardi*, patavinus Medicinæ profeſſor, edidit finiente anno 1764. opuſculum, cui titulus: *De uvâ urſinâ, ejuſque, & aquæ calcis vi lithontripticâ, novæ animadverſiones, experimenta, obſervationes.* Hiſtoriam botanicam præmittit, deinde analyſin chemicam, tum liquoris ab hâc plantâ parati, in immiſſos calculos efficaciam,

denique vires ejus in corpore humano enarrat. Exſtat ibidem Epiſtola cl. viri praxeos medicæ in ſcholâ patavinâ profeſſoris, *Jacobi de Scovolo*, quæ duos caſus; & auctoris ipſius obſervationes, quæ caſus ſex referunt: in quibus uva urſi nonnullis multum, aliquibus plurimum, profuiſſe demonſtratur.

Doctiſſimus Gottingenſis profeſſor *Murray* diſſertationem in-4°. edidit, cui titulus: *Commentatio de arbuto, uvâ urſi, exhibens deſcriptionem ejus botanicam, analyſin chemicam, ejuſque in medicinâ, & in œconomiâ, varium uſum.* Ad uſum medicum refert primo aliquot experimenta viri, in arte præſtantiſſimi, univerſis Medicis acceptiſſimi, *Welhoff*, nec non cl. virorum, *Vogel*, *Tauber*, *Pallas*, quorum alii inſigniores, alii debiliores, ſubindè nullos, obſervarunt effectus: deindè duo propria experimenta habet, notabilis efficaciæ.

Literas varias ex variis regionibus excepi, quarum aliæ nullum remedii effectum notant, quamvis diù, conſtanterque uſurpatum eſſet; aliæ verò præſtantiſſimum.

Tribus hominibus idem hoc anno

incaſſum dedi, duobus autem effectu inſigni.

Frequens nunc hujus arbuti uſus per omnem Europem dabit brevi exactam ejuſdem, determinatamque hiſtoriam. Viribus enim planta iiſdem ubique pollet, ſive fuerit in Styriâ collecta, undè primam habui, ſive in Auſtriâ, in Sueciâ, in Italiâ, in Galliâ.

Occupantur nunc, ut video, animi multorum, inquirendo, quâ demùm facultate uva urſi ferat opem? Examen chemicum ad id laudabile admodum eſt, modo attendamus 1°. partium vegetabilium naturam operationibus chemicis ſæpè ità mutari, invertique, ut id, quod tunc referant, à chemiâ potiùs, quàm à naturâ, poſſidere videantur. 2°. Carere chemiam admirandâ, neque ullo modo imitandâ, tali machinâ, qualis corpus animale eſt; adeóque effectum medicamenti cum hujus, tum aliûs cujuſcunque analyſii chemicâ vix leviter adumbrari. Si in liquore quocunque calculus intabeſcat, ac diſſolvatur, ſpiritus nitri dudum docuit menſtrua dari, quæ calculum ſolventia, ab humano corpore, non niſi diluta, ferantur; diluta verò ut feran-

tur à corpore humano, vix in calculum agant : præterquam quod etiam ſi à corpore ferri poſſent, ut ſunt, dum calculum ſolvunt, tamen humoribus noſtris ità diluantur, & immutentur, ut vix eumdem referant liquorem. Qui tandem ex ſapore, odore, analogiâ, ratiocinando, vires ſimplicium determinare auſint; ut præter propter ſuccedunt conjecturando in nonnullis, ità in aliis, ut in cortice peruviano, v. g. oleum, operamque & perdidere, & perdent perpetuò. Equidem ſi cauſam caperemus, quæ efficiat, ut homines complures, quibus calculus certo certius in veſicâ eſt, nonnunquàm per plures intermedios annos, ſæpè ne per omnem quidem vitam, eoſdem præſentes percipiant; ut hiſtoria medica, per anatomen confirmata, toties docuit; fortè virium uvæ urſinæ facilitaretur explicatio. Sed & prius, & poſterius, nos æternum, opinor, latebunt.

Neque hucuſque conſtat cur aliæ præ aliis regiones, aut careant ferè, aut ſcateant, hominibus in urinoſo ſyſtemate calculoſis. Auſtria ſane iiſdem abundat. Italia minùs. Peragranti quippe mihi, ab elapſo retrò quin-

quennio, amœnam illam regionem; conquerebatur celeberrimus lithotomus nullam invenire ſe poſſe, & ne Mediolani quidem, populosâ urbe, in quo ſuam exerceret artem: affirmantibus itidem Medicis hujus morbi ibidem raritatem. Venetorum potentiſſimam Rempublicam eâdem felicitate gaudere, *ex Epiſt. Anat. Med.* 42. clariſſ. *Morgagni* evincitur. Et Poloniæ regno inſolitum morbum eſſe teſtabatur mihi haud ita pridem dexterrimus magni Regis Poloniæ Chirurgus primarius; cauſamque, rectène an secùs? eſſe rebatur, quod uvæ urſi baccæ frequentiſſimo in uſu eſſent, à ruſticis quotidie venales in foro expoſitæ. Hanoveriana ditio videtur beatitudine eâdem perfrui. Clariſſimus *Haller* inter 230. cadavera, quæ in Gottingenſi theatro ſecuit, duo modo narrat ſe inveniſſe, quorum ſyſtema urinarium calculos referret; addendo tamen ſyſtematis bilioſi ſibi tanto frequentiores apparuiſſe. Nec minùs Schafhuſianus ager ab illo malo immunis in *N. C. Eph. Dec. I. anno* 2. *Obſ.* 39. notatur.

Vina, aqua, lac, caſeus, præprimis inter cauſas numerantur. Et certum eſt vina alia aliis prona magis

eſſe ad dolia, quibus conſervantur, craſsè incruſtanda; aquas fluviatiles ob id ad cibum potumque præſtare, præ fontanis, ac putealibus; cum illa vix, plurimum hæ cruſtas lapideas ahenis, in quibus frequenter bulliant, affigant; caſeum quoque edulium eſſe, calculoſorum tormentis excitandis, augendiſque, aptum: ac nihilo ſecius ſuppeditat nobis hiſtoria medica exempla benè multa hominum, maximè infantum, qui citra ullum vini uſum calculo laborent; variarumque beſtiarum, quæ ſolâ aquâ uſæ, urinoſos tamen calculos geſſerint. Quantum ad aquas, certum quidem eſt, ejuſmodi dari puteales, ac fontanas, quæ ahenum incruſtent craſſiſſimè; id quod Viennenſium ahena teſtantur, ad fabros, qui cruſtam vi depellant, toties mittenda; at verò haud minùs certum eſt, teſte laudato ſupra *Murray*, & ahenis Gottingæ, aquæ decoquendæ dicatis, enormes innaſci cruſtas, ut fabri ferrarii crebrò debeant eas malleis excutere ſuis, & morbum ibidem rariſſimum eſſe. Caſeum adamant omnes nationes: lacte mortalium plerique, ex quo in lucem prodierint, utuntur: matris, nutricis, animalium:

cur tamen integræ nationes, aut civitates, adeò præ cæteris fortunatæ?

§. II. Plura hoc anno noſocomium obſervanda dedit, quæ ad irritabilitatis, & ſenſibilitatis quæſtionem pertineant. In ſpinâ ventosâ tectâ plurium puerorum, ſimiliter affectorum, alii vehementer doluere, alii minùs, alii nihil omninò, licet multum contrectares partem: argumento incertitudinis experimentorum, quæ in animali, ad partium ſenſibilitatem explorandam, inſtituuntur.

Vidimus *cap. I.* §. *I.* cordis thalamum utrumque grumoſo ſanguine æqualiter ferè repletum. §. II. Cordis dextro in ventriculo gangrænoſi, utrumque ventriculum ſanguine vacuum ſic, ut ne guttula quidem, grumulusve, inveniendus eſſet: copioſo tamen ſanguine in illius ſinubus venoſis, in pulmonibus, & alibi, præſente. §. III. Cor utrumque poſt hæmorrhagiam vacuum. Cap. III. §. I. cordis ventriculus perfectè vacuus uterque fuit, pulmonibus plurimo ſanguine ſcatentibus. Hoc anno unicum modò canem vivum aperui, ejuſque morientis attentè ſum phænomena contemplatus: iterùm in hoc cane, quod

toties antea, clarè vidi, ſanguine haud ultra per pulmonem tranſeunte cor tamen ſiniſtrum multo ſanguine repletum. Undénam, quæſo, pulmone penitùs ad mortem obſtructo, copioſus ſiniſtro in corde ſanguis? Et cur tantâ causâ irritante præſente, quievit tamen? Pulcra *Proſperi Martiani* obſervatio hîc addenda eſt. Reverendus juvenis dominicanus, curatus à *Proſpero* ab hæmoptoë ſpumoſiſſimi ſanguinis, poſtmodum incidit, ſuſcepto frigore, in peripneumoniam, die 20. lethalem. En hujus anatomen. » Pulmo totus ſanguine re-
» pletus, mirum in modum tumidus
» apparuit, ità ut non vaſa tantummo-
» do turgerent, ſed per totam ſub-
» ſtantiam ſanguis conglobatus skirrhi
» duritiem æmularetur, nulla alia ta-
» men læſio in eo adparebat. Cor, &
» circumſitæ venæ, ſanguine mirum
» in modum repletæ inventæ ſunt, &
» in latitudinem immodicam diſten-
» tæ, *imò & ſiniſter cordis ventriculus*
» *ſanguine repletus erat*. Turgebant pa-
» riter venæ omnes, quæ per coſtas
» diſſeminantur; & in ſummâ totum
» malum in ſanguinis plenitudine con-
» ſiſtere videbatur «. In *ſect. V. Aph.*

n°. 12 *pag.* 458. *Edit. rom.* 1626. En iterùm pulmonem, cætera ſanum, cruore autem replente induratum, adeóque tranſmittentem nihil, & nihilominùs cor ſiniſtrum ſanguine adeò repletum. Undénam, rogo iterùm, adeò repletum id? Et cur irritatione præſente tentâ quieſcere potuiſſet, ſi ea vera forent, quæ cl. *Haller* ſuis experimentis eviciſſe ſe ſcribit? ſcilicet » ſiniſtram auriculam, & cor ſiniſ- » trum, ideò citiùs mori, quod pul- » monibus nihil ultrà ſanguinis tranſ- » ferentibus, haud ampliùs à ſanguine » irritentur. Deindè ſenſim ventricu- » lum dextrum, noviſſiméque dex- » tram auriculam, quoque quieſcere, » eo quod non acciperent ultra à ca- » vis venis, quo irritarentur, ſangui- » nem. E contrario ſi venas cavas, » aortamque ligaſſet, deindè vulnere » lato aperuiſſet pulmonalem arteriam, » tunc cor ſiniſtrum, utpote irritatum » ſanguine, qui ex auriculâ in ven- » triculum, & ex ventriculo in auri- » culam moveretur, diutiùs, imò per » horas, in mortuo animali vivere: » interea, dum cor dextrum, ejuſque » auricula, deſineret vivere, expulſo » omni ſanguine per pulmonarem

» apertam arteriam, nec novo per li-
» gatas affluente cavas. Oportere au-
» tem ventriculum dextrum integrè
» eſſe evacuatum, ſi, ne ſe ultra mo-
» veat, velis: tantam enim eſſe irri-
» tabilitatem cordis, ut relictum in
» eo vel pauculum ſanguinis non ſinat
» ventriculum quieſcere «. Profectò ſubvertitur enarratis ſupra obſervationibus omnis per irritabilitatem tentata vitæ, mortiſque, explicatio. Phænomena in vivis animalibus apertis conſpicua, factaque in cadaveribus obſervata, circa vitalium viſcerum ſive impletionem, ſive vacuitatem, adeò inconſtantia ſunt, ut nulla phyſiologiæ ſuperſtruendæ fundamenta indè poſſint.

Vidimus *cap. I. §. II.* pleuram totam quantam, utroque thoracis in cavo, à ſummo jugulo ad diaphragma, etiamque totâ ſuâ, quâ diaphragma ſuccingit parte, inſtar ruberrimi panni rubram, à coſtis facilè avellendam: ut hi, qui vaſa aut multa, aut ulla, pleuræ adeſſe negent, præſentes, quo de contrario convincerentur, optaſſem; quamquam anno præterito, ut ſuo loco monui, ſimile quid in noſocomio demonſtratum ſit.

Eſt ſane hæc hiſtoria adjungenda ad 4. *caput part. IX.* in quo de ſenſibilitate pleuræ ex profeſſo egi, iiſque in antecesſum reſpondi, qui ex hâc recenti obſervatione pleuræ inflammatiſſimæ, pleuritidis tamen ſigna in vitâ non teſtatæ, ſenſibilitatem eidem negarent, tribuerentque pulmoni. Etenim ex hujus cadaveris anatome patuit, ambos quoque pulmones & à lateribus, & ad integrum dorſum, inflammatos fuiſſe ſic; ut præ rubedinis intenſitate inciperint nigricare. Cùm igitur neque peripneumoniæ ſigna, ſed fugacis tantum ſub finem aſthmatis, citraque dolorem, affuerint, ſenſibilitas æquè pulmoni, quàm pleuræ, negabitur. Senſibilitatem porrò ex ejuſmodi phænomenis nullatenùs poſſe aut affirmari, aut negari, eodem *capite part. IX.* argumentis ab *Aretæo Cappadoce* ad noſtra uſque tempora petitis, ſatis abundéque probavi.

Sed quid de hâc replura ? Certamen hoc, quod ſolius veritatis ſtudio animatus inivi, facilè nunc aliis cedere poſſum, qui eodem ducti principio, idem inire ceperunt. Prodierunt in *Diario Eruditorum anni* 1752. quod tantum nuperrimè reſcivi, ex

perimenta cel. viri *Grandclas*, & ibidem 1756. & 1757. ea clariſſ. *Lorry.* De eâdem quæſtione ſub idem tempus ſcripſerat clariſſ. *Van Delli*, Medicus patavinus in *Epiſt. I*, anno 1756. in II. & in III. anno 1758. Inſurrexit anno 1764. in novum ſyſtema experimentis ſuis contrariis Medicus pariſienſis tractatu peculiari.

Hoc verò ipſo, quem vivimus, anno, prodiit opus in 4°. omnis generis doctrinæ medicæ præſtantiſſimæ pleniſſimum, graviſſimum, auctore ſuo, pulcherrimâ de vermibus diſſertatione præclarè noto, digniſſimum, hoc titulo: *Gualtheri van Doeveren ſpecimen obſervationum academicarum.* Caput XIV. auctor dicavit experimentorum ſuorum, de hac quæſtione editorum, hiſtoriæ. Sane ancipites hæremus, quid in eâdem impenſiùs miremur; an accuratam attentionem ad omnia, quæ experimentum minùs fidum reddere poſſint? an diffidentiam ubique ſui? an in experimentorum difficultate patientiam? an in his, quæ pluries ſuis oculis viderat, quæ multi cum ipſo clarè conſpexerant, enuntiandis ſcrupuloſitatem? an denique generoſum animum ad experi-

menta eadem, laborioſa non minùs, quàm tædioſa, ad undecimam uſque vicem repetenda? Etenim quater Lugduni Batavorum, ſemel Pariſiis, ſemel Trajecti ad Rhenum; Groningæ autem, in cujus almâ academiâ profeſſoris munus & occupat, & ornat, quinquies. Undecies itaque repetita ab illo experimenta eadem, luce meridianâ clariùs vindicarunt irritabilitatem iis omnibus partibus, quas vel cum ill. *Hallero* ab omni ſæculo omnes Medici irritabiles eſſe agnovere; vel ill. *Haller* aut dubitanter illam tantum aſſeruit, ut veſiculæ felleæ; aut negavit, ut hepati: cordi ſcilicet, experimentis novem; diaphragmati, ſeptem; muſculis rubris, tribus; œſophago, uno; ventriculo, quinque; inteſtinis, tredecim; veſiculæ felleæ, duobus; veſicæ urinariæ, tribus; venæ cavæ inferiori & ſuperiori, duobus; hepati, unico; pulmonibus, duobus; cuti quoque, duobus. Vindicarunt autem eadem experimenta ſentiendi facultatem duræ matris vicibus decies & ſepties; tendinum, ipſorumque aponeuroſeon, bis in homine, in brutis verò trigeſies & nonies; pericranii, quater;

quater; pleuræ, bis; hepatis evidentiſſimè ſemel.

Sic denique hæc chimæra, quæ, quod vix ſeri nepotes credent, millenorum Medicorum animos permovit, pellexit, faſcinavit; quæ eó provecta erat, ut fundamentum phyſiologiæ, ac Medicinæ firmum, inconcuſſum, immutabile, atque æternum, ſtruere crederetur; quæ prolixioris illuſtris *Halleri* operis totam baſin facit; hæc, inquam, more demùm omnium hucuſque fictorum ingenio ſyſtematum, fatiſcit in auras, & pudore ſtupendæ ſui animi levitatis ſuos aſſeclas confundit, mœſtitudineque vel ideò explet, quod cunctos hoſce labores & irrevocabiles annos, *Hippocratico* naturæ ſtudio, cujus unicâ culturâ artem ſalutarem promovere, augere, ornareque potuiſſent, inconſideranter ſuffurati ſint.

§. III. Quæ anno proximè præterito notavi, de admirandâ virtute liquoris hepatis piſcis, quem muſtelam fluviatilem vocant, in oculorum maculis, & albugine; ea experimentis, admodum repetitis, hoc anno confirmare gaviſi ſumus. Undè abeſſe

nequeo, quin hoc præclarum remedium etiam atque etiam commendem.

§. IV. In morbis pulmonicis multis, maxime autem in inflammatoriis, experimenta cum kermes minerali, & cum ſtibio diaphoretico non abluto, vicibus innumeris inſtituta, noſocomium feliciſſima experitur, in duodecimum jam annum. Qui clinices ignari, in ſuis muſæis, aut apud furnos ſuos, vires chemicorum præparatorum arroganter determinant, hæc præparata chemica, ob majorem vim irritantem, in cruditate acutorum noxia, ob vim emeticam quoque ſuſpecta, habent.

Magnus *Boerhaave*, qui, ut de viribus cæterorum chemiæ præparatorum, ita quoque de horum efficaciâ, certò, tutóque ſcribere poterat, eoquod ſententiam non pronunciaret, niſi effectibus eorum in humano corpore benè exploratis; de hiſce medicamentis alia profectò cogitavit, & promulgavit. *Chem. part. ult. proceſſ.* 116. ſic ſcripſit de antimonio diaph. non abl. *Materies hæc ſi ita ritè parata, ſemidragmæ copia hauſta; vix*

aliquid ſenſibilis mutationis adſert, niſi quod reſpectu nitri fixantis, adhæreſcentis, moderatè aperit, hinc in acutis boni quid præſtat. Et paulo poſt : *Non facit anxietates, nauſeas, vel vomitus, ſed benignam ſtimulationem : plus mali à calce ablutâ.*

Saltem, aiunt, nocet, ſi vel acidum in ventriculo eſt, vel acida una deglutiuntur : tunc enim emeticum fit, acidis regulum denudantibus, eumque à ſulphure liberantibus.

Conſulamus præter cenſores hos theoreticos, iterum practicotatum *Boerhaavium*. En formulam ejus in anxietate, periculoſiſſimè ſuppreſſis ſputis peripneumonicorum ortâ.

℞. Laudani puri gr. ij.
Flor. ſulph.
Sperm. ceti.
Stib. diaph. non abl. ana dr. j.
M. f. pulv. tenuis, dividendus in xij. partes æqual. Capiat æger omni trihorio unam, cum unc. i. ij. miſturæ acidæ mox deſcribendæ.

Facilè prævideo fore, qui ſuſpicentur opium, ne vomitum excitet ſtibio à *Boerhaavio* additum eſſe : ſed legant quam ille priori mox ſubdiderit, formulam, *Vel.*

℞. Flor. ſulph. dr. ij.
Olibani ſcrup j.
Sperm. cet. dr. ſemis.
Stib. diaph. non abl. dr. j.

M. f. pulv. divid. in XII. doſes, ſumat unam omni horâ cum unc. j. hujus miſturæ.

℞. Oxym : ſimpl. unc. iij.
Syr. V. rad. aper. unc. ij.
Decocti ederæ terr. unc. x.
Nitri puri dr. j.

M. Aſſumta ferè tota miſtura erit cum ultimâ pulverum formulâ ; ſic ut æger ad dr. j. ſtibii diaph. non abl. dragmas decem aſſumat aceti, & unc. j. cum dr. vj. mellis aceſcentis : qui autem pulveres ſtibio adduntur, ii ſane illud ab aceti actione non defendent.

Ergo videmus a magno hoc, & in practicis verſatiſſimo viro, ſtibium diaphoreticum non ablutum in acutis morbis laudari, & neutiquam emeticum prædicari, idque ne tunc quidem, quando cum acido miſtum aſſumitur.

Confirmarunt *Boerhaavii* experientiam Medici illi, qui hâc in urbe noſocomiorum ſuorum clinicam hiſtoriam publici juris fecerunt : omnes

enim hoc ipſum remedium unà cum acidis & præſcripſerunt, & laudaverunt.

Sed quid plura? Anno 1762, Aprili menſe peracutâ pleuroperipneumoniâ tali decubui, ut, præ indomabili morbi cruditate, die morbi ſexto ſpes eſſet interciſa omnis, egoque ſputorum defectu jam jam viderer ſuffocandus. In hâc rerum anguſtiâ illuſtriſſimus præſes, qui amore pluſquam fraterno mei curam gerebat; & expertiſſimus *Schreibers*, qui obſervantiâ plus quàm filiali, mihi diù noctuque aſſiſtebat, præſcripſere mihi has formulas.

Oxym. ſquill. unc. ij.
Stibii diaphoretici non abluti dr. j.
Aq. hyſſopi unc. vj.
Miſce.

℞. Kermes mineralis gr. xij.
Sacchari albi dr. ij.
Miſce. F. inde pil. N. xij.

Quorum quovis bihorio unum ſumſi cum uncia miſturæ. Nec tantum dabant mihi kermes minerale, ſtibiumque non ablutum, cum acida miſtura, ſed cum potu dicto *limonada*, cujus v. vi. libras hauſi quotidie, &

cum jure carnium, plurimo citrei ſucco ſaturato, quo nutriebar. Abſque ullâ intermiſſione hiſce remediis uſus ſum quinque dierum ſpatio, ac deindè paulatim imminutis, per octiduum. Simulque veſicans dolenti lateri admotum eſt. Effectus horum omnium fuit, ut *nunquam nauſearem, aut vomerem*, ut ſputorum maturorum ejectione, alvo & urinâ criticis, ſomno, appetituque ſenſim reſtitutis, die undecimo perfectè judicarer. Omnibus hiſce toties inſtitutis, & confirmatis experimentis, evincitur, tum kermes minerale, tum antim. diaph. non ablutum, & crudam materiem ad coctionem diſponere, & expellere coctam: vomitum autem aut nauſeas, ſi ritè parata fuerint, excitare nunquam, etiamſi cum acidis miſceantur, imò potiùs ſalutarem eorum vim ab acidis adjunctis animari & augeri. Næ riſui ſe exhibent, qui experientiâ practicâ deſtituti, de medicamentorum viribus ſententiam ferant, eoſque, qui ex praxi meliora norint, publicè condemnare auſint. Utinam chemici imitarentur exemplum clariſſimi R. *Laugier*, viri inter principes chemiæ &

botanices noſtri ævi facilè numerandi, qui quantumcunque vegetabilium, foſſiliumque effectus, in corpore humano, eminenti ſuâ ſcientiâ ſæpiùs determinare poſſit, id nihilominùs moris habeat, ut rerum multarum aut efficaciam, aut inertiam, aut etiam nocumentum, à ſedulis, attentiſque practicis, inquirendum eſſe, ſuos moneat auditores!

§. V. Curam hæmorrhagiæ pulmonis & ventriculi, gelidâ aquâ egregiè promoveri, hac hyeme auditoribus demonſtravi; utriuſque hujus exemplum uno, eodemque tempore, noſocomio præbente.

Joannes N...... à cantu validiore hæmoptoen puer paſſus, nunc trigenarius in eamdem relabitur. Quæ cùm bis jam venâ ſectâ non ceſſaret, ægrum quarto die in noſocomium ſuſcepimus. Mox tertio venam tudi; & brevi poſt, ſanguine copioſiùs profluente, quarto; ſimulque dedi frigidæ aquæ libram, brevique poſt alteram hauriendam: frigidum præterea emulſum, frigidam miſturam, quæ compoſita erat ex

Boli armeniæ dr. ij.

Sang dr j.
Syrup. roſ. rubrarum unc. j.
Laudani puri gr. ij.
Aq. plantag. unc. vj. cujus cochleare ſumſit quâvis dimidiâ horâ.

Octies vena ipſi tunſa fuit, minus ob hæmorrhagiam, quàm ut ægrum ab omi calore, ardore, tuſſi, titillatione gutturis, ac febre præſervando, phthiſin pulmonalem, alioquin hîc metuendam, averruncaremus: id quod etiam, dante DEO, feliciter ſucceſſit. Sanguinem venâ eductum primo craſſum, deindè ſemper vehementer inflammatum, reperimus: urinas autem principio rubras, ac ferè ſubjugales, ultimis diebus perpetuò hypoſtaticas. Ita ut, cum ſanguine, & urinâ acuti febrilis morbi, nunquàm, niſi fortè momento ante venæ ſectionem, febricitaverit.

Maria Anna, cuſtos, ægrarum, vidua quinquaginta & aliquot annorum, macilentiſſima, à 20. ad 30. Januarii doloribus ad præcordia cum diarrhœâ cruentâ vexata, incidit morbi die undecimo in ſubitum trium librarum ſanguinis vomitum. In lectum depoſita, quæ pallida ſemper, nunc erat

pallidiſſima, extremis frigida, pulſu debiliſſima. Nulla proindè venæ ſectio hîc facta eſt, ſed intra pauca minuta duæ gelidæ libræ datæ, medicamenta, etiam eadem, quæ viro hæmoptoïco, & potus, & omnia frigida, præſcripta ſunt. Enemate bis mediam libram ſanguinis non multum concreti, alvo eduximus. Hæmorrhagia hiſce factis non rediit; debilitas, frigus, vertigo, à nimiâ jacturâ humorum orta, intra 14. dies ceſſaverunt.

Igitur 1°. in hæmoptoïco vena ſecta octies eſt, in feminâ ne ſemel quidem: quot enim hanc in illo ſigna indicabant, tot in iſtâ vetabant eamdem. Neque ſolum ſputum ſanguinis nos ad venæ ſectionem determinabat, verùm metus tum futuri ſputi, tum febris; quâ præſente, phthiſis ſemper metuenda eſt; qua abſente, integra ſperatur ſanitas, quam & noſter adeptus eſt. Eſſe tamen haud raro ex hæmoptoë in phthiſin diſpoſitionem planè inſuperabilem ultro fatemur.

2°. Hæmoptoïco alvum non movimus unquàm, feminæ autem pluries. In vomitu quippe ſanguinis corruptio, ac peſſima febris, metuenda eſt à

ſanguine eo, qui ex ventriculo ad inteſtina delatus, moram in illis trahit: in hæmoptoë autem nulla ejuſmodi ratio occurrit. Eſt præterea alvi deponendæ conatus, pulmoni, quàm ventriculo, hoc in caſu periculoſior, ut leges phyſiologicæ docent. Quin in hæmoptoë raram non nocere alvum, tam ex diætâ, cunctiſque aſſumtis, vix ſtercora generantibus, colligimus, quàm ex iis, qui crura fracti, aut aneuriſmatis operationem paſſi, alvi depoſitione integras haud indigent ſeptimanas, animadvertimus.

3°. In hoc genere morborum, in quo motus nocet omnis, facilè quiſque videt, quotidianam lecti refectionem, quam *pag.* 401. tantopere neceſſariam eſſe ad exanthemata præcavenda, monui, locum habere non poſſe: ſed & metum exanthematis morbus, febre expers, non facit; ſi verò febris invincibilis, hæmoptoës comes, generaret miliaria, augeret quidem periculum, ſed ad periculum majus, ægrum intempeſtivè movendo, incurrendum, nos permovere non debet. Unica vero hîc timenda à decubitu perpetuo eſſet ad nates, & ad

os coccygis, excoriatio; niſi hæc ignota planè nobis eſſet, has partes in omnibus ægris unguento, ex albumine ovi, cum ſpiritu vini parato, quotidie ſemel biſve adverſus excoriationem munientibus.

4°. Utriſque aqua gelida data fuit, utriſque medicamenta eadem, eademque alimenta; ſed omnia frigida: ſolum jus carnium tepidum, ac ferè frigidum. Viro lac frigidum dabatur cum gelidâ aquâ miſtum; feminæ autem ob acidum ventriculi non dabatur. Utriſque humeros ac femora ſollicitè ligavimus ſic, ut ſanguine in artuum arterias intrare valente, per venas autem redire impedito, minor fieret ad apertas arterias humorum impulſus. Aëre ſubtepidulo fruebantur utrique. Viro omnia quæ aſſumere debebat, majori copiâ dabantur ad ſingulas vices, quàm feminæ; erat enim in hâcce cavenda omnis ventriculi ſauciati expanſio, ne trumbi, ad vaſorum extrema nati, ſolverentur, à quo metu in viro liberi eramus: ſic nihilominùs ut in eo caveremus, ne nimium nutrimenti unâ vice in ſanguinem admiſſum, pulmoni oneri eſſet.

Rogabit forte quiſquam, an à gelido, eoque copioſo potu, metus inflammationis non adſit; ſiquidem à gelido potu pleuritis, peripneumonia, gaſtritis &c. toties natæ obſerventur; præcipuè verò quando ſanguis, quod in hæmoptoë frequenter ad inflammationem diſpoſitus, actuve inflammatus eſt?

Reſpondeo morbos inflammatorios recenſitos haud contingere à gelido hauſtu, niſi quando curſu, cantu, irâ, vino, humores validè moti, ac condenſati ſunt; undè eadem aqua gelida non nocebit multis, qui citra validum humorum motum, momento antea excitatum, ſanguinem ſpuunt, vomuntve: ſed & venæ ſectiones, motum humorum refrænantes, in causâ erunt, cur frigidus potus minus noceat; præterquam quod ipſa hæmorrhagia motum humorum nimium jam in nimis debilem, ut in feminâ noſtrâ, commutaverit. Multis etiam hæmoptoïcorum ſanguis per ſe tenuior, condenſatione quâdam emendaretur, & ad continuandum ſputum redderetur ineptior. *Multis hæmoptoïcorum* dico: nam viro noſtro perquam ſpiſſus erat ſanguis.

Atque hæc de metu inflammationis: ſi quis autem metueret, ne ſaltem gelidæ actione polypoſus ſanguis fieret, adeóque polypos ad vitalia loca, lethaleſque alibi generaret obſtructiones; hic non videretur attendere ad adſtringéntia, quorum ſane effectus idem præſtaret. Hæc enim, quamvis theoreticè difficulter in ſanguinem intrare admittentes, practicè autem certo certiùs intrare concedentes, omnes uno ore in hæmorhagiis laudamus, & præſcribimus, abſque eo, quod ejuſmodi nocumenta indè adnotemus. Videtur gelida primo, universo corpori horrore incuſſo, vaſa omnia corporis conſtringere, apertaque claudere; id quod gelida omnia, in quâvis hæmorrhagiâ, ſive internè, ſive externè, applicata ſint, præſtare ſolent: ſed ſecundo, eadem frigida aqua, ventriculum refrigerando, ſuum frigús communicat cum diaphragmate, cum ſubjectâ aortâ, & cavâ venâ, cum corde, ac pulmone, motumque proindè ſanguinis moderari, &, quominùs quâ data porta exilire poſſet, ſalubriter condenſare videtur.

Sexennium & plus eſt, quod hocce

experimentum in hæmoptoë, aliiſque hæmorrhagiis, incitantibus ad id me Medicis italis, laudare frequenter debuerim: cujus, qui hiſtoriam integram noſſe avet, adeat ill. L. B. *van Swieten* Comm. tom. IV. à pag. 38. ad 42.

Haud abs re erit animadvertiſſe, feminam noſtram ſpatio plus quàm undecim annorum, quo ægrarum mearum cuſtos fuit, acutis, imò inflammatoriis morbis, *ſepties* in noſocomio decubuiſſe: ab acuto autem morbo, quem abhinc quadriennio paſſa eſſet, perpetuum pondus, leviorem que in hepatis regione dolorem eſſe conqueſtam; hâc verò hæmorrhagiâ, à ventriculi & dolore, & pondere, penitùs liberatam eſſe.

Hippocrates ſputum ſanguinis, & à pulmone deduxit, & ab hepate. *Coac.* n°. 408. & 450. In hanc rem meretur legi *Proſper Martianus* pag 457. 458. *&* *Ballonius* Epid. j. pag. 41. Si hepatitis ſalubriter hæmorrhagiâ naris dextræ judicetur, inſalubriter ea naris lævæ, non video, cur etiam hepar non poſſet ſe pulmone, aut ventriculo exonerare. Eſt equidem difficilior,

ſimulque periculoſior, exitus morbi, ita ut *Hippocrates* priore textu dicat: *Quicunque ſpumoſum ſanguinem ſpuunt, dextrum hypochondrium dolentes, de hepate ſpuunt, & multi pereunt*; in altero verò textu abſolutè *mori* teſtetur; attamen & tales evadere experimenta practica docent, magis autem ſi ventriculo ſeſe hepar exoneret, quàm ſi pulmone. Saltem cuſtos noſtra ab antiquâ hepatis labe per vomitum ſanguinis trium librarum, libramque quartam alvo egreſſam penitùs liberata eſt.

§. VI. Curæ viperarum, proximè præterito anno, memini, ejuſque numeroſiora promiſi experimenta, in morbis cutaneis pertinaciſſimis, inque ſummâ debilitate. Plurima equidem hoc anno experimenta feci, ſed, defectu copioſarum viperarum, non tot, quot volui, ac debui. In nonnullis minime profui, in aliis ad ſtuporem uſque. Curabo in annum ſequentem copiam viperarum tantam ex Italiâ adferri, ut curam hanc magis elucidare queam.

§. VII. De variolarum inſitione, ejuſque incertitudine, atque periculo

ſat ſuperque tomo IX. egiſſe videor; nec fortè ſcriptis ultra opus erit, cùm exempla jam loquantur ubique. Eo jam deventum eſt, ut viri in arte graves, ac venerandi, inoculationem non ampliùs profuſis, ut quondam, encomiis, propagare nitantur; ſed potiùs ipſius incertitudinem, & infortunia palliando, mitigandoque, à præcipiti ruinâ præſervare, ſi fas ſit, ſtudeant. Qua ſane in re candore ipſis innato, candore ubique ſcriptorum ſuorum reſplendente, hiſtorias benè multas, minimeque ſuſpectas, infelicioris inſitionis cum publico communicant. Inter alia typis prodiit nuperrimo menſe Aprili ſcriptum, auctore integerrimo, honeſtiſſimo, atque ad augendam Medicinam nato, confirmans *Roterodamenſem* hiſtoriam nobilis angli *Manſon* (errore ſcripſi in tomo IX *Anderſon*) qui cum duos ſuos filios veneno varioloſo, ab eruditiſſimo, atque inoculandi expertiſſimo, Medico, infici curaſſet, juniorem peſſimis variolis, peſſimiſque earumdem ſymptomatis, die 14. ab inſitione, & 7. aut 8. ab incepto morbo, lugubri morte amiſit; nullo interim

in cadavere ab anatomes profeſſore vitio partium invento, præter nonnulla, (& quænam illa?) vermium indicia. Relatum & ibidem video id, quod Medicus ingenuus, teſtis obſervaverit autoptes, puero ſcilicet quadrienni ab ipsâ peractâ inſitione pejus ſolito fuiſſe, brachium ab ipſo ſuppurationis exordio incredibiliter doluiſſe, idemque ab inflammatione tumuiſſe inſigniter, ac vehementi cum dolore gelatinoſi humoris magnam exſudaſſe copiam, dolores exindè minores quidem fuiſſe, attamen per integras perſeveraſſe hebdomadas; quamvis hoc in brachio nihil eſſet, quod non in altero, factum. Pari ingenuitate refricatur nobis ibidem memoria quinque filiarum viri clariſſimi *Schuſter*, quæ ab inſitionis peritiſſimo *Roederer* inoculatæ, ſingulæ deinceps variolis naturalibus laborarunt.

Afferuntur, fateor, quibus inoculationis infamia utcumque veluti tegatur, ratiunculæ: verum in quantum horum virorum mihi perſpicua ſinceritas eſt: judicare debeo eoſdem haud ultra velle inoculationem indè pro-

pugnare, ſed ad tetras has hiſtorias id omne adhuc adferre, quod vel præoccupatiſſimus animo homo ad cauſam deſperatam defendendam proferre poſſet. Id, quo firmius credam, epiſtola me cogit ab egregio viro, inoculationis recentiſſimo, ſimul ac candidiſſimo propugnatore, ad me his diebus data; in qua ingenuus fatetur ſe lapſu temporum erga inoculationem minus fieri præoccupatum, lubenterque eamdem inutilem totam eſſe habiturum, ſi variolas naturales tractandi methodus ea, quæ in præſentiarum obtineat, inveniretur fortunatior. Quis autem virum non miretur, quis illum ſibi, quod in litigioſis imitetur, exemplo non proponat, dum ipſe ad feliciorem methodum obtinendam viam pandere ſtudeat, attentionem poſcendo ad id, quod ſibi à clariſſimo profeſſore *Petropolitano* ſcriptum eſſet; nimirum *Petropoli*, inter 116000. cives Ruſſos, anno 1764. decem modo homines à variolis periiſſe, eo quod balneo vaporis, cutem molliſſimam & tranſpirabilem, reddente, in variolis utantur quotidie: balneum autem ſic parari, ut fornaci ingenti,

ad determinatos gradus ferventi, gelida aqua adſpergatur copioſa, quæ in vapores confeſtim reſolvitur: variolas hâc arte & commodè erumpere, & feliciter matureſcere: cæteris verò aliarum nationum civibus urbis, qui ejuſmodi balneo non utantur, obſervari variolarum eamdem, quam alibi lugeant, mortalitatem.

Gratiis ipſi de communicatâ adeò memorabili obſervatione actis, rogo ut diſſertationem legat *Jenæ* anno 1745. à Doctiſſimo Viro *Daniele à Raaſveld* editam, in qua pag. 34. hæc verba leguntur: » Ipſo hoc anno de-» currente *clariſſ. D. Daniel Fiſcherus,* » *hungarus, ill. ac rev. D. Nicolai Co-* » *mitis Epiſcopi Cſaki de Kereſtzech* » *Archiater, & Ac. N. C. Collega &c.* » elegantem edidit commentationem, » *Erſodiæ Thuringorum* impreſſam, de » remedio ruſticano, variolas per bal-» neum primo aquæ dulcis, poſt verò » ſeri lactis feliciter curandi, in co-» mitatu Arvenſi, Hungariæ ſuperio-» ris, cum optimo ſucceſſu adhibito. » In hac commentatione doctiſſimus » auctor pag. 11. recenſet, qua ratio-» ne varioloſos tractaverit ad imita-

» tionem incolarum comitatûs Arven-
» ſis, anno 1727. & 1728. Scribit:
» Graſſabantur quoque apud Scepu-
» ſienſes variolæ epidemicè, cúmque
» & tenuioris ſortis homines auxilium
» ſæpè domeſticum, ut hic loqui
» amant, expeterent, auctor illis fui,
» ut varioloſos ſuos balneo tractarent,
» & quidem ſtatim quàm primum
» ægrotare inciperent, cum ſtricto
» obſervato regimine mox deſcriben-
» do, & cautelis ſequentibus, donec
» vigori priſtino varioloſi reſtitueren-
» tur. Regimen quod penes uſum bal-
» nei obſervabant, erat temperatum,
» idque nec calidum nimis, nec fri-
» gidum, uti *Thomas Sydenhamus* po-
» ſtulat *Obſ. med. circa morb. acut. hiſt.*
» *& Cur. acut.* ſect. 3. «

Videt itaque vir humaniſſimus ex praxi civicâ Petropolitanâ, & ruſticanâ Hungaricâ, certiorem, tutioremque methodum variolas naturales curandi inventam eſſe; adeóque non defectu ejuſdem exiſtentiæ, ſed applicationis, plures mortalium à naturalibus variolis occidi, qui aliàs ſervarentur.

Præterlabi hîc nequeo occaſionem monendi eos, qui methodum *part. II.*

Rat. Med. cap. 2. traditam, aut difficulter admiſerint, haut ſuſpectæ habuerint fidei, ut attendant, an balnea crurum, manuumque, aquæ calidæ, aut aquæ calidæ cum lacte, bis die, ab ipſo exordio febris varioloſæ, ad uſque varioloſarum papularum exſiccationem; quibus etiam balneis tota humeſcat conclavis atmoſphæra, interea dum corpus tepido aut calente, ſed diluente maxime potu, in perpetuâ ad tranſpirationem diſpoſitione ſervatur; cura interea religiosè habita ne præ calidiore atmoſphærâ, loco materiæ tranſpirabilis, ſudores, qui corpora exſiccint, ob idque tranſpirationem inhibeant, proliciantur: videant, inquam, illi, an noſtra methodus ob id ipſum etiam non potuerit, debueritque eſſe felix, ob quod ea Hungarorum & Petropolitanorum feliciſſima habeatur? Et an cura eadem, curæ cuicumque alii prælata, eamdem cæteris nationibus non pareret felicitatem, quàm calidiore in climate Hungaris, & in frigidiore Ruſſis? Sperandum eſt fore, ut Galliæ Regnum, quod inſitionis incertitudinem, ac pericula, iteratis exemplis experitur,

ad ejuſmodi methodum ſtabiliendam, animum ſeriò advortat. Batavis dudum hæc res & cordi fuit, & ſucceſſit; maximè cùm inoculationis incertæ, infidæ, homicidæque plura apud ſe exempla luxerint: ſic quidem ut ampliſſimus Senatus Haganus, hoc ipſo elapſo vere, inoculationem, cui eâ in urbe nonnullæ exteræ familiæ ſuam prolem ſubmittere decreverant, publico edicto vetuerit. Amſtælodami pauci admodum inoculati hoc anno ſunt, quos inter puella nobiliſſima, quæ, nullâ variolâ ad inſitionem rite, ſi qua unquam, peractam ſuccedente, ſe per omnem vitam fore ab hoc morbo liberam certo certiùs credere juſſa erat, attamen in naturales variolas demùm incidit. Atque hæc de hac materiâ ſatis.

Finis Decimæ Partis.

ELENCHUS CAPITUM.

Nonæ Partis.

Caput I. Siſtens anatomicas aliquot ſectiones, unà cum brevi prægreſſi morbi hiſtoriâ. pag. 1

Caput. II. Siſtens pathologicam prioris capitis diſcuſſionem. 37

Caput II. de Miliaribus. 69

Caput IV. de Syſtemate Halleriano. 76

Caput. V. de morbo ileo, & proſecutio experimentorum cum machinâ adaptatâ ad eumdem etiam deſperatum ſolvendum. 149

Caput VI. Varia. 172

Caput VII. Nonnulla de inſitione variolarum. 191

Poſtſcriptum. 223

ELENCHUS CAPITUM.

Decimæ Partis.

CAPUT I. De Colica Pictonum. pag. 239

CAPUT II. Pathologica priorum anacephalæoſis. 297

CAPUT III. De Tetano. 325

CAPUT IV. Diſſertatio de Tetano, ejuſque ſpeciebus, necnon de curandi eum methodo, à primis Medicinæ ſæculis, in noſtra uſque Tempora obſervatâ. 337

CAPUT V. De Miliari, ac Petechiali. 384

CAPUT VI. Varia. 443

Ex Typis CLOUSIER, viâ San-Jacobeâ, 1775.